T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

IRAK'TA KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET: ERBİL ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

ISRAA KHALEEL JALAL

İstanbul, 2022

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

IRAK'TA KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET: ERBİL ÖRNEĞİ

Yüksek Lisans Tezi

ISRAA KHALEEL JALAL

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Melih Çoban

İstanbul, 2022

ÖZET

IRAK'TA KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET "ERBİL ÖRNEĞİ"

Bu çalışmada, Kuzey Irak'ın Erbil bölgesinde aile içi şiddet görmüş kadınlara yönelik uygulanan şiddetin türleri, nedenleri, olumsuz etkileri ve sosyokültürel bağlamda kadına yönelik şiddet konuları incelenmiştir.

Şiddet meselesi insanlık tarihi kadar tarihsel boyutları bulunan bir olgudur. Çünkü eski dünya, erkeğin kadın üzerindeki hâkimiyeti ve kontrolüne mahkumdu. Şiddet meselesinin siyasi, sosyal ve ekonomik boyutları vardır, belli bir mekân, zaman, gelişmiş veya geri kalmış toplumlara mahsus bir mesele değildir. Aksine şiddet meselesi, insanın varlığı, erkek ile kadın arasındaki ilişkinin yapısıyla bağlantılı bir konudur. Her ne şekilde olursa olsun şiddete başvurmak, negatif bir tercihtir. Bu da hukuki ve sosyal koruması bulunmadığı için farklı şiddet şekillerine maruz kalan kadınlar üzerinde yıkıcı etkiler bırakmaktadır.

Irak toplumunda kültür kaynakları olan örf, âdet, gelenek ve görenekler (toplumsal terbiye) hâlâ kadına yönelik aile içi şiddeti gizleyen bir sır perdesi olarak kalmaya devam etmektedir. Araştırmada, Irak'ın kuzeyindeki özellikle de Erbil şehrini örnek alarak orada aile içi şiddet görmüş kadınların ne tür şiddete maruz kaldıkları ve şiddet görme sebepleri, bunun onların üzerinde hangi olumsuz etkiler bıraktığı, hangi aile bireyleri tarafından şiddet uygulandığı, kadının o duruma nasıl bir tavır gösterdiği konularında bilgi elde etmek hedeflenmiştir. Araştırmanın amacına ulaşmak için amaçlı örneklem yöntemlerinden maksimum çeşitlik kullanılarak 21 kişilik çalışma grubu oluşturulmuştur. Katılımcılardan 17'siyle Whatsapp, 4'üyle de Viber programları aracılığıyla 18 Ocak-22 Mart 2022 tarihleri arasında görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen verilerin çözümlenmesinde MaxQda 2020 programından yararlanılmıştır. Elde edilen veriler incelenerek kodlar oluşturulmuş ve çalışmanın dört teması alt temalarıyla ilişkilendirilmiştir.

Çalışmada araştırmanın amacıyla uyumlu olacak biçimde dört hipotez geliştirilip test edilmiştir. Hipotezlerden üçü doğrulanmış, biri doğrulanmamıştır. Sonuçlar, Erbil bölgesindeki erkeklerin eğitim seviyesi arttıkça şiddete meyillilik durumu azalmadığını; ekonomik özgürlüğü bulunan kadınların şiddete daha az maruz kaldığını; kadına yönelik şiddetin kültürel arka planı bulunduğunu ve Kuzey Iraklı kadınların en çok fiziksel şiddete maruz kaldığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Aile içi şiddet, Kadına yönelik şiddet, Erbil, Irak, Kuzey Irak.

ABSTRACT

DOMESTIC VIOLENCE AGAINST WOMEN IN IRAQ “ERBİL EXAMPLE”

In this study, the types of violence against women who have experienced domestic violence in the Erbil region of Northern Iraq, the causes of violence, the negative effects of violence and violence against women in the sociocultural context were examined.

The issue of violence is a phenomenon that has historical dimensions as much as human history. Because the old world was doomed to the domination and control of men over women. The issue of violence has political, social and economic dimensions, it is not an issue specific to a certain place, time, developed or underdeveloped society. On the contrary, the issue of violence is related to the existence of human beings and the structure of the relationship between men and women. In any case, resorting to violence is a negative choice. Since this does not have legal and social protection, it has devastating effects on women who are exposed to different forms of violence.

Cultural resources, customs, traditions and customs (social upbringing) in Iraqi society still remain as a veil of secrecy that hides domestic violence against women. In the research, taking the city of Erbil as an example, in the north of Iraq, why women who live there and have experienced domestic violence are subjected to violence; what kind of violence they have been subjected to; is aimed to obtain information about what negative effects this violence has left on them: which members of the family are subjected to violence, and how women react to violence. In order to achieve the aim of the research, a study group of 21 people was formed by using the maximum variety of purposeful sampling methods. 17 of the participants were interviewed through Whatsapp and 4 of them via Viber between 18 January - 22 March 2022. MaxQda 2020 program was used to analyze the data obtained from the interviews. By examining the obtained data, codes were created and associated with the four themes and sub-themes of the study.

In the study, four hypotheses were developed and tested in accordance with the purpose of the research. Three of the hypotheses were confirmed and one was not. The results show that as the education level of the men in the Erbil region increases, the tendency to violence does not decrease; women with economic freedom are less exposed to violence; It shows that violence against women has a cultural background and that women in Northern Iraq are mostly exposed to physical violence.

Keywords: Violence, Domestic violence, Violence against women, Erbil, Iraq, Northern Iraq.

TEŞEKKÜR

Çalışma boyunca beni destekleyen, her konuda rehberlik eden, pozitif yaklaşımıyla beni cesaretlendiren, bilgi birikimiyle çalışmama farklı yönlerden bakmamı sağlayan, kendisiyle çalışmaktan ve öğrencisi olmaktan gururlandığım kıymetli danışman hocam Dr. Öğretim Üyesi Melih ÇOBAN'a sonsuza dek teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

Ayrıca çalışmamda katılımcıları bulmak konusunda bütün zorluklara rağmen bana her zaman yardımcı olan, Erbil'deki her bireyin, avukatlar ve onların vesilesiyle yetişebildiğim kadın yardım ve barınma yetkililerine de teker teker şükranlarımı sunar, teşekkür ederim.

Çalışmaya katılan Erbil'deki tüm kadın katılımcılara, bana vakit ayırıp güvendikleri ve bütün sorularıma çekinmeden yanıt verdikleri için ayrıca teşekkür ederim.

Uluslararası öğrencilerle tecrübe paylaşımı imkânı gerçekleştirerek tezi dil bakımından düzelten YTB'ye teşekkür ederim.

Ömür boyunca benim arkamda duran, çalışma sürecinde beni güçlendiren ve moral veren gözümün ışığı Anneme minnet duygularımı sunar, teşekkür ederim.

Israa JALAL

İstanbul, 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

ÖZET i

ABSTRACT ii

TEŞEKKÜR iii

İÇİNDEKİLER iv

TABLO LİSTESİ viii

KISALTMALAR ix

GİRİŞ 1

1. Araştırmanın Yöntemi 2

2. Konu, Kapsam ve Literatür Taraması 3

3. Araştırmanın Amacı ve Varsayımları 10

4. Özgün Değer 11

BİRİNCİ BÖLÜM 12

1. Şiddet ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Kuramsal Çerçevesi 12

1.1. Şiddetin ve Kadına Yönelik Şiddetin Tanımı 12

1.1.1. Şiddetin Tarihsel Gelişimi 18

1.1.2. Aile ve Aile İçi Şiddet Tanımı 20

1.2. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Kuramsal Çerçevesi 24

1.2.1. Şiddeti Açıklayan Teoriler 24

1.2.1.1. Biyolojik Teori 24

1.2.1.2. Psikanalitik Teori 26

1.2.1.3. Psikososyal Teori 28

1.2.1.4. Hüsran - Saldırganlık Teorisi 28

1.2.1.5. Sosyal Öğrenme Teorisi 30

1.2.1.6. Değişim ve Sosyal Kontrol Teorisi 31

1.2.1.7. Fonksiyonel Yapı Teorisi 32

1.2.1.8. Sembolik Etkileşim Teorisi 33

1.2.1.9. Sosyal Epistemoloji Teorisi 34

1.3. Uluslararası Anlaşmalarda Kadının Konumu 35

1.3.1. Kadına Yönelik Şiddet Konusuna Uluslararası İlgi 35
1.3.2. Uluslararası Düzeyde Kadına Yönelik Şiddeti Ele Almak İçin Erken Girişimler 35
1.3.3. BM Genel Sekreteri'nin Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Veri Tabanı 36
1.3.4. Birleşmiş Milletler'de Kadına Yönelik Şiddet 37
1.3.4.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Önsözü 37
1.3.4.2. Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddete Son Verme Kampanyası 38
1.3.4.3. BM Mevzuatı Açısından Ülkelerin Konumu 38
1.4. Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Uluslararası Sözleşmeler ve Konferanslar 39
1.4.1. Özel Nitelikli Uluslararası Sözleşmeler 39
1.4.2. Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Bildirge 39
1.4.3. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW) 40
1.4.4. Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Bildirge 40
1.5. Uluslararası Kadın Konferansları 40
1.5.1. Mexico City Konferansı 1975 40
1.5.2. Kopenhag Konferansı 1980 41
1.5.3. Nairobi Konferansı 1985 41
1.5.4. Pekin Konferansı 1995 42
1.6. Kadınlarla İlgili Uluslararası Sözleşme ve Konferansların Dezavantajları 43
İKİNCİ BÖLÜM 44
2. Irak'ta Toplumsal Dönüşümler ve Ayrımcılık Kültürü İnşası 44
2.1. Irak Toplumunda Ataerkil Egemenlik Kültürü 44
2.2. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Türleri 47
2.2.1. Sosyal Şiddet 48
2.2.2. Psikolojik Şiddet 49
2.2.3. Fiziksel Şiddet 50
2.2.4. Cinsel Şiddet 52
2.2.5. Ekonomik Şiddet 54
2.2.7. Sözlü Şiddet 56
2.3. Irak Toplumunda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Nedenleri 57
2.3.1. Sosyal Nedenler 57
2.3.2. Kültürel Nedenler 63
2.3.3. Ekonomik Nedenler 64

2.3.4. Siyasi Nedenler 65
2.3.5. Hukuki Nedenler 66
2.3.6. Medya Nedenleri 68
2.4. Kadına Yönelik Şiddetin Olumsuz Etkileri 69
2.4.1. Sağlık Üzerindeki Etkileri 69
2.4.2. Sosyal Etkiler 71
2.4.3. Ekonomik Etkiler 72
2.4.4. Psikolojik Etkiler 74
2.5. Irak'ta Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Hukuki Boyutu 76
2.5.1. 2003'ten Sonra Irak'ın Durumu, Yasal Çerçeve ve Politikalar 76
2.5.2. Irak'ta Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Diğer Tezahürleri ve Bu Bağlamda Irak Yasalarının ve Sosyal Kültürünün Rolü 77
2.5.2.1. Namus Cinayetleri 77
2.5.2.2. Erken Evlendirme 82
2.5.2.3. Kan Karşılığı Evlilik 86
2.5.2.4. Kadın Sünneti 88
2.5.2.5. İntihar 92
2.5.2.6. Mut'a Nikâhı (Geçici Evlilik) 94
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 95
3. Araştırma Bulguları 95
3.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri 95
3.2. Kadına Yönelik Şiddet Türleri Konusundaki Bulgular 99
3.2.1. Şiddetin Türü 100
3.2.2. Şiddete Yönelik Tepki 102
3.2.3. Kendini İfade Etme 104
3.2.4. Yaşam Tarzının Kontrolü 106
3.2.5. Şiddeti Tanımlama 109
3.2.6. Sosyal Çevrede Aile İçi Şiddet 110
3.2.7. Tehdit 112
3.2.8. Şiddetin Tarafları 113
3.2.9. Şiddetin Kaynağı 115
3.2.10. Şiddetin Yoğunluğu 115
3.2.11. Şiddet Görülen Ortam 117

3.3. Kadına Yönelik Şiddet Nedenleri Konusundaki Bulgular 120
3.3.1. Şiddet Süreci 121
3.3.2. Ekonomik Sorunlar 123
3.3.3. Kültürel Kodlar 125
3.4. Aile İçi Şiddetin Olumsuz Etkileri Konusundaki Bulgular 127
3.4.1. Boşanma Kararı Alma 128
3.4.2. Şiddetin Sağlığa Etkisi 130
3.4.3. Kendine Zarar Verme 134
3.4.4. Ruhsal Etkiler 136
3.4.5. Aileye Yönelik Kırgınlık 139
3.5. Sosyokültürel Bağlamda Kadına Yönelik Şiddet Konusundaki Bulgular 143
3.5.1. Evlilik Türü 144
3.5.2. Namus Cinayeti 147
3.5.3. Kadın Sünneti 148
3.5.4. Yasanın Uygulanması 150
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 154
KAYNAKÇA 167
EKLER 181

TABLO LİSTESİ

Sayfa No:

Tablo 1. Kadınların Demografik Özellikleri.....97
Tablo 2. Kadınların Demografik Özellikleri 2 98

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
BAE	Birleşik Arap Emirlikleri
BM	Birleşmiş Milletler
BMGK	Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi
CEDAW	The Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi)
FGM	Female Genital Mutilation (Kadın Genital Sakatlama/ Kadın Sünneti)
HIV	Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü)
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights (Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi)
IPC	Iraqi Penal Code (Irak Ceza Kanunu)
I-WISH	Iraq Women Integrated Social and Health (Irak Kadınları Entegre Sosyal ve Sağlık)
IWHR	The International Women's Human Rights Clinic (Uluslararası Kadın Hakları Kliniği)
KBY	Kürdistan Bölgesel Yönetimi
MENA	Middle East and North of Africa (Orta Doğu ve Kuzey Afrika)
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
UDHR	Universal Declaration of Human Rights (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi)
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)
UNAMI	United Nations Assistance Missoin for Iraq (Birleşmiş Milletler Irak Yardım Misyonu)

PIH	Pevlic Inflamatory Disease (PID) (Pelvik İnflamatuar Hastalık)
RH	Reproductive Health (Üreme Sağlığı)
STD	Sexually Transmitted Diseases (Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıklar)
UNFPA	United Nations Population Fund (Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu)
WHO	World Health Organization (Dünya Sağlık Örgütü)

GİRİŞ

Kadına yönelik şiddet insanlık tarihinin en erken dönemlerinden bugüne kadar var olan önemli bir toplumsal sorundur. Sebebi ne olursa olsun, kime uygulanırsa uygulansın, şiddet hoşa gitmeyen bir davranış olmanın beraberinde hazmedilmeyecek bir davranış biçimidir. Çünkü şiddet, uygulanan ferde zarar veren ve hem fiziksel hem de psikolojik tamamiyetinin mahvolmasına sebep veren bir eylemdir. Şiddet, eyleme maruz kalan bir bireyin o andan itibaren hayatına zarar veren ve yaşamı boyunca o birey üzerinde psikolojik iz bırakacak bir vaziyettir. Bunun için şiddetin uygulanmasının nedenleri bağışlanacak veya onaylanacak bir durum değildir.

Şiddet genel olarak gücü olan kişinin aciz gördüğü kişiye yönelik olarak belli bir talebini yerine getirme, tahakküm etme vb. nedenlerle gerçekleştirilmektedir. Kadına yönelik şiddet ise çoğu kez erkekler tarafından uygulanmakta ve kadınlar tarafından engel olunamamaktadır. Çünkü erkeğin zararının ona dokunmaması için kadının gücü yeterli olmamakta ve ona karşı kendini savunamamaktadır. Kadına yönelik şiddet aile içinde çoğunlukla erkek (baba, erkek kardeş, koca, amca…) bireyler tarafından uygulandığı gibi, bazen çocuklar veya kadının hiçbir şekilde tanımadığı erkekler tarafından da uygulanabilmektedir. Bu durum, şiddet kurbanı kadınlar üzerinde çoğunlukla endişe, korku, özgüven eksikliği ve travmatik durumlar gibi çeşitli olumsuz etkilere yol açmaktadır. Bu durumların tümünü dikkate alarak, kadınların her türlü şiddetten korunması devletlerin önde gelen bir vazifesidir. Gerekli tedbirler, yasalar ve hukuki yaptırımlar göz önüne alınmalıdır. Sadece gerekli yasal mevzuatın bulunması da yeterli olmayıp, bu mevzuatın kayıtsız şartsız uygulanması ve gerekli durumlarda caydırıcı cezalarla şiddet eğilimli şahısların engellenmesi gerekmektedir.

Kadına yönelik şiddeti Kuzey Irak'ta bulunan Erbil şehri üzerinden inceleyen bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, kadına yönelik aile içi şiddetin kuramsal çerçevesi yönünden kadına yönelik şiddet olgusunun kavramsal, kuramsal ve tarihsel gelişimi açıklanmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde; Irak'ta toplumsal dönüşümler ve ayrımcılık kültürü inşası ve ataerkil egemenlik kültürü, kadına yönelik şiddetin türleri, nedenler ve etkileri, Irak'ta kadına yönelik aile içi şiddetin hukuki boyutu ve 2003'ten sonra Irak'ın durumu; ardından Irak'ta kadına yönelik aile içi şiddetin diğer tezahürleri ve bu bağlamda Irak yasalarının ve sosyal kültürün rolü ele alınmıştır.

Üçüncü bölümde; araştırma konusu, amacı, yöntemi, kompozisyonu ve araştırma örneklemi anlatılmış, araştırmanın uygulamalı kısmında izlenen yol haritasının türüne değinilmiştir. Tüm bunlardan yola çıkarak çalışmanın uygulamalı kısmına Erbil'de yapılan bir saha çalışması dâhil edilmiştir. Bu sorunlardaki farklılıklar, araştırmaya katılan kadınların demografik özelliklerine ve kadınların konu hakkındaki görüşlerine göre de belirlenmiştir. Tüm kadınlar da aile içi şiddet maruz kalan kadınlardan oluşmuştur. Aynı bölümde elde edilen sonuçlar yorumlanarak literatürdeki benzer çalışmalarla kıyaslanarak değişikliklerden söz edilmiştir.

1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, fenomenolojik desende yürütülen nitel bir araştırmadır. Çalışma grubu Erbil şehrindeki aile içinde şiddet gören kadınlardan oluşmaktadır. Amaçlı örnekleme tekniklerinden maksimum çeşitlilik yöntemi kullanılarak oluşturulan çalışma grubuyla yarı-yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

Bu araştırma Irak'ın kuzeyinde Erbil şehrini örnek alarak orada yaşayan ve aile içindeki şiddete maruz kalan kadınların neden şiddet gördükleri, ne tür şiddete maruz kaldıkları, aile içindeki hangi bireyler tarafından şiddet uygulandığını, kadının o durumda nasıl bir tavır aldığı, sorunlarla "savaşıp savaşmadığı" konusunda bilgi elde etmek amacıyla mülakatlar katılımcıların kendilerini en rahat hissedecekleri ortamlarda yapılmıştır.

Araştırmacı kadının aile içinde karşılaştığı şiddet sorunları ortaya koymak için, ilk önce bu hususta literatür taraması yapılmış, konuya dair önceden yapılmış bilimsel araştırmalar, yazılı kaynaklardan (kitap, makale, istatistiki rapor vb.) yararlanılmış ve görüşmelerden elde edilen veriler çözümlenerek ulaşılan sonuçlarla birlikte değerlendirilmiştir. Başka bir ifadeyle bu araştırmanın teorik bölümünde kadının aile içinde neden şiddete maruz kaldığını kültürel, ekonomik, siyasi ve sosyal faktörleri çerçevesinde açıklaması, üstelik ne tür şiddete uğradığını, onun üzerinde nasıl bir etki bıraktığını aile kavramı çerçevesinde tespit edilmesi hedeflenmiştir. Devamında sahaya çıkarak veri elde edebilmek için tatbiki olarak kadının yaşadığı aile ve toplum içinde onun sorunlarını ve mağduriyetini tespit etmeye çalışılmıştır. Bu şekilde görüşülen katılımcılardan elde edilen bilgilerle düzenlenmiş ve analiz edilmiştir.

Araştırmada veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen "Kadına yönelik aile içi şiddetin türleri" (1), "Kadına yönelik aile içi şiddetin nedenleri" (2), "Kadına yönelik aile içi şiddetin olumsuz etkileri" (3) ve "Sosyokültürel açıdan kadına yönelik aile içi şiddet (4) boyutlarında 35 soruluk bir görüşme formu kullanılmıştır.

Veri analizi hususunda ise, araştırmaya katılmayı kabul eden katılımcılarla, bu çalışma için araştırmacı tarafından geliştirilen ve sondaki soruları içeren görüşme formu kullanılarak, çevrimiçi ortamda, yarı yapılandırılmış görüşmeler yürütülmüş, çalışma konusuyla ilgili derinlemesine bilgiler edinilmiştir. Çalışmada veri toplamak üzere yapılan görüşmeler gönüllülük esasına dayalı şekilde gerçekleştirilmiş, veriler rapor hâline getirildikten sonra bilgisayar ortamına aktarılmış, tekrar her bir katılımcının onayı alınarak ve bu yolla araştırmanın "inandırıcılığı" sağlanmıştır. Aktarılabilirliğin sağlanabilmesi için her bir çevrimiçi görüşme öncesinde araştırma süreci hakkında katılımcılara bilgi verilmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler üzerinde çözümleme işlemleri yapılırken sayısallaştırmalardan kaçınılarak görüşme dökümleri gruplanmış, yazılı metinler üzerinde çalışılarak önce kodlamalar

yapılmış, kodlar benzer özelliklerine göre belirlenmiş temalar altında gruplanmıştır. Temalar da katılımcı görüşlerine dayalı olarak oluşturulan kategorilerle ilişkilendirilerek sunulmuştur.

Katılımcı Kuzey Iraklı (Erbil bölgesi) yapılan görüşmelerden elde edilen ses kayıtları önce yazılı metinler hâline getirilmiş, toplanan veriler elektronik ortamda Maxqda 2020 programı aracılığıyla çözümlenerek dökümleri alınmıştır.

Görüşme dökümlerine ve görüşme konularına dayalı olarak dört tema oluşturulmuştur: Kadına Yönelik Şiddet Türleri (1), Kadına Yönelik Şiddet Nedenleri (2), Aile İçi Şiddetin Olumsuz Etkileri (3), Sosyokültürel Bağlamda Kadına Yönelik Şiddet (4).

"Araştırmanın verilerinin çözümlenmesinde çalışmanın katılımcılar kısmında detayları verilen kodlamalar kullanılmıştır. Görüşme dökümleri incelenirken katılımcılara Katılımcı 1, Katılımcı 2, Katılımcı 3, …. Kodları verilmiştir."

2. Konu, Kapsam ve Literatür Taraması

Şiddet olgusu tüm dünyada mevcuttur ve bu olgunun çalışması yalnızca sosyoloji bilim dalına ait bir konu değildir. Şiddet konusu diğer alanlardan antropoloji, hukuk, psikiyatri ve sosyal hizmetleri de kapsar.

Şiddet problemini, her şeyden önce de kadına yönelik şiddet probleminin ciddiyetine daha çok dikkat edilmesini ve önem verilmesini umut eden araştırmamızın konusu; "Kadın Yönelik Aile İçi Şiddet"tir.

Kadın sosyal yaşamın önemli bir unsuru olarak tanımlanmakta ve toplumun yarısı olarak kabul edilmektedir. Aynı zamanda toplumsal yetişmelerde de büyük rolleri vardır. Bu nedenle ona duyulan ilgi toplumun gelişmesi için esas bir konudur. Böylece dünya çapında bu mevzu dikkat çekmiştir ve göz önüne konulmuştur. Ancak XXI. yüzyılın başında insan tarafından toplumda elde edilen gelişmeler, küreselleşme ve modernitenin ortaya çıkmasına rağmen, şimdiye kadar geri kalmış cahil zihniyet sahipleri tarafından kadına yönelik şiddet olgusu devamlı hâle getirilmiştir.

Şiddet konusundaysa öncelikle kavramın anlaşılması gerekmektedir. Burada bilinmesi gereken husus şiddetin ne olduğunun algılanması icap edilmektedir. Şiddet karşı taraf kabul etmemek demektir. Hem fiziksel gücü kullanarak hem de psikolojik açıdan sözle veya kelimelerle zarar vermeye kalkmaktır; daha doğrusu şiddet, tarih boyunca toplumlara eşlik eden ve günümüze kadar devam eden sosyal bir olgudur. Kadına yönelik şiddet ise; onun yaşamına, görüşlerine, istiklaline, ifade özgürlüğünü engelleyen, üstelik birey ve toplum üzerinden tehlikeli bir müdahaleyi temsil eden her eylemdir. Bundan ziyade onun toplumun bir parçası olduğuna itibar etmemektir; aynı zamanda

onların var olmaları sadece toplumdaki erkeklerin hedeflerini ve isteklerini yerine getirmek için bir araç olarak kullanılmaktadır. Ancak Irak'ta kadına yönelik şiddet fenomenisiyle ilgili çalışma, 2003-2009 yılları arasında sınırlı olduğu için, diğer Orta Doğu ülkeleriyle kıyaslandığında son zamanlarda başlamıştır. Iraklı kadınlar fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddetine maruz kalmaktadır.

Irak'taki kadınların yaklaşık yarısı şiddete maruz kalmaktadır. Bunun sebebi de Irak toplumunun aile içinde ve toplumda hâkim olan kültürdür. Kız ve erkek çocuğu arasında küçük yaştan itibaren ayrımcılık yapılmakta, erkeklerin her zaman daha güçlü ve iktidar sahibi oldukları düşünülmektedir. Çocukluktan itibaren aile içinde her zaman erkek çocuk üstündür, kız çocuğu ise onlara hizmet etmeli ve emirleri altında bulunmalıdır. Bu da psikolojik şiddet altında yer almaktadır ve büyüyünceye kadar içinde bir iz bırakacaktır, evlendikten sonra da aynı şekilde yıpranmış hâliyle kocasının itaat etmesine mecbur kalmaktadır; öyle bir bakış açısı sahada bulunmaktadır. Irak'ta kadına yönelik aile içi şiddet olgusu yeni değildir. Fakat Irak'taki dönüşüm ve otorite yokluğu sebebiyle veya onu koruyacak bir kanun bulunmadığı, daha doğrusu uygulanmadığı için ailevi bir mesele olduğundan konuşulmasın, aile içinde kalsın diye üstü kapatılmaktadır. Irak toplumu ataerkil bir toplum olarak görülmektedir ve bireyin kişiliği gergin olarak tanıtılmaktadır. Ancak bunun nedeni Irak'ı şiddet uygulamaya iten art arda krizler, savaşlar ve ekonomik ablukaların (hasarların) yaşanmasıdır. Bu önemli ölçüde kadın ticareti ve ömür boyu karşılaştıkları büyük bir adaletsizlik olarak kabul edilmiştir. Irak'taki rejimin düşmesi ve Amerika işgalinden sonra çeşitli türler de kadına yönelik şiddetin oranı artmaya başlamıştır. Bunların en çarpıcı olanları arasında bulunan kadının kaçırılması ve tecavüz edilmesinin ardından aile bireyi (baba veya erkek kardeş) tarafından namus lekesi adı altında öldürülmesidir. Gerçek olarak bu bir kadının yaşamı boyunca karşılaştığı en büyük suç ve adaletsizliktir. Bu çalışmada detaylı bir şekilde bunlar açıklanmıştır.

Irak toplumu ataerkil bir toplum olduğundan dolayı da birçok oranda toplum içinde Namus Cinayetleri bulunmaktadır. Namus cinayeti kadına yönelik en ağır fiziksel şiddet olarak tanılmakta; aile, akraba veya kabile tarafından uygulanmaktadır. Irak'ta yapıldığı anlaşılan bir araştırmada Erbil ve Necef valiliklerinin katılımcıları bunların toplum içindeki kutsal şeyler olduğunu düşünmektedir. Başka bir ifadeyle bunun uygulanması bir şiddet eylemi olarak görülmemektedir. İçişleri Bakanlığı raporuna göre, 2007 yılında Irak'ta en yüksek kadın cinayeti vakalarına tanık olunmuştur. Iraklı kadınların gerçekliğine ilişkin yıllık raporu, 2009'da sadece 10 mağdurun nihai kararlara ulaştığını, bu vaziyette suçların faillerinin hukuki takibinin zayıf olduğunu göstermiştir (Rashid, 2012, s.106). Hükûmetin kadına yönelik mücadele stratejisinin benimsenmesi (2018-2030) çocuk ve aile koruması müdürlüğünün oluşturulmasına uğraşmaktadır. Önceki yıllarda ve 2009'un çabasına rağmen bu fenomeniyi ilaç etmesi ve onu sınırlandırması için çok eksikliği olduğunu görülmektedir. Çünkü sağlık, psikolojik ve sosyal hizmetleri yeterli bulunmamaktır. Kürdistan Bölgesi'nde 2011 yılından itibaren kadına yönelik şiddetin sınırlandırılmasında yoğun bir şekilde çaba sarf edilmiş ve sivil toplumla beraber çalışmasını sürdürmüştür. Fakat yine büyük bir oranda başarılı olamamıştır. Örneğin

Erbil şehrinde 2012 yılının temmuz ayında 16 kadın yakılarak öldürülmüştür (Rashid, 2012, s. 107). Bakanlığın 2017 resmî istatistiklerine göre Kürdistan Bölgesi'nde 91 kadın cinayet (intihar), 203 kadın yakılma ve 87 cinsel saldırı vakası yaşanmış, 7191 kişi şiddet eylemlerine maruz kalarak şikâyet etmiştir. Erbil'de de en ağır şiddet şekli kadınların yakılarak öldürülmesi, diğeri ise yaygın bir şekilde kadının sünnet edilmesidir (Hasan, 2020, s. 28).

KARABELA tarafından yapılan "Kadına Yönelik Şiddet ve İletişim Becerileri" adlı çalışma (KARABELA, 2020) araştırmamıza yakın ve nitel olanıdır. Örneklemi ise Sivas ilinin sosyo-ekonomik düzeyi düşük kenar mahallelerinde (Alibaba, Çiçekli, Dört Eylül, Esentepe, Fatih, Mehmet Akif, Yeni Mahalle, Yenidoğan, Kümbet vb.) yaşayan ve şiddet görmüş 10 kadından oluşmaktadır. Kadına yönelik aile içi şiddet konusuna odaklanmıştır, çalışmanın hedefi şiddetin faktörleri, ne tür şiddet gördükleri, niye bu duruma dayandıkları, ona karşı mücadelelerinin olup olmadığına ulaşmayı amaçlamıştır. Teorik olarak da bu sorunlardan bahsetmiş, görüşmeler evli kadınlardan oluşturulmuş, aile ortamında koca tarafından şiddete maruz kalmıştır. Araştırmanın sonucunda, şiddet ortamında yetişenlerin gelecek zamanlarda başkasında da aynı eylemi kullanacağı; bireyin sosyalleştiği ilk aile ortamı, toplumdaki kültür ve geleneklerin erkek ve kız çocukları arasında ayrımcılık yaptığı; bireylerin ebeveynlerini model alarak şiddet eylemi gördüğünde o da gelecekte eşine ve kız çocuklarına şiddet kullanmasını normal gördüğü tespit edilmiştir. Özet olarak araştırmacının ilk sosyalleşmesinde ve aile ortamında şiddet bulunması gelecekte kadına yönelik şiddetin yeniden üretilmesinde belirleyici bir sosyal miras oluşturduğu kanıtlanmıştır. Böylece şiddetin kuşaktan kuşağa aktarılan miras olarak gerçekleştiği söylenebilir.

Karim tarafından yapılan Kürdistan Bölgesi'nde Erbil şehrinde "Aile İçi Şiddet Olgusu" üzerine bir araştırmada (Karim, 2014) çalışma örneklemini Irak Kürdistanı'ndaki Erbil valilik merkezinden seçilen 200 kadın ve 100 çocuk oluşturmuştur. Araştırma nicel bir araştırmadır yani ankete dayalı gerçekleştirilmiştir; aile içindeki şiddete özen gösterilmiş hem kadına hem de çocuğa yönelik şiddete odaklanmış, şiddetin nedenlerini, sosyal, ekonomik, kültürel çerçevede faktörleri; aynı şekilde şiddetin çeşitleri ve sonuçta ataerkil bir toplum üzerinde nasıl bir etki bıraktığına ulaşmayı hedeflemiştir. Araştırmanın elde ettiği sonuç şu şekildedir: Aileleri içinde şiddete maruz kalan kadınların %90,5'inin kocaları tarafından saldırıya uğradığını bildirmiştir. Saha araştırması, aile içi şiddet vakalarındaki artışta ekonomik durumun etkisi olduğunu göstermiştir. Çünkü ankete katılanların %18'i ekonomik durumunun çok kötü, %52'si ise ekonomik durumlarının orta düzeyde, diğer katılımcılar ekonomik durumlarının düşük kültür nedeniyle orta düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma örneklemindeki kadınların çoğu (%66,8) kendilerine uygulanan şiddet ve saldırılar nedeniyle kendilerini aşağılık durumda olduklarını hissetmektedirler. Araştırma ayrıca örneklemin %50'sinin saldırı ve şiddete maruz kaldıklarında ağlamak, susmak ve statükoya teslim olmak gibi etkisiz yöntemlere başvurduklarını, ankete katılanların (%68,8) şiddete maruz kaldıklarında ebeveynlerinin evine başvurduklarını göstermiştir.

Iraklı sivil toplum kuruluşu (2009) tarafından Kürdistan Bölgesi'nde Irak'ta kadına yönelik şiddet konusunda hazırlanan, (2.350) kadın örneklem üzerinde uygulanan ve ankete dayanan bir saha çalışmasında, örneklemdeki kadınların ise (%33) çalışma şekline ve giymek istedikleri kıyafet türüne karar verme haklarının olmadığını, ayrıca önceden anne-babanın veya kocanın rızası olmadan arkadaş ve aile ziyaretine gidemeyeceklerini belirtmişlerdir. Araştırma sonuçları yaklaşık %8 örneklemin aile üyeleri tarafından haksızlığa ve istismara, çeşitli fiziksel ve psikolojik hakaret ve saldırılara maruz kaldıklarını, ebeveynlerinin ya da kocalarının onayı olmadan arkadaşlarını ve ailelerini ziyaret edemediklerini ortaya koydu. Çalışma sonuçları, örneklem üyelerinin yaklaşık %58'inin ailelerinden haksızlığa ve istismara maruz kaldıklarını ifade etmiştir. Saldırganlara gelince, örneklem üyelerinin %23,3'ü eşlerinden saldırı ve hakarete, %22,6'sı erkek kardeş veya abilerden şiddete ve %21,6'sı babadan şiddete maruz kaldıkları tespit edilmiştir.

Al-Rubaie tarafından "Irak'ta Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet" başlıklı bir araştırma yapılmıştır (Al-Rubaie, 2018). Araştırma, Babil Üniversitesi'nde çalışan evli kadınlardan oluşan bir örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir. Metodoloji açısından, form kullanılarak karma, nicel ve nitel yaklaşımın birlikte kullanıldığı çalışmada, araştırmanın amaçlarına ulaşmak için görüşmede bir anket formu hazırlanmıştır. İkinci bölümde kadına yönelik şiddetin türleri, etkenleri ve olumsuz etkileri açısından bilgi edinmeye yönelik sorular yer almış, daha sonra forma son hâli verilerek, Babil Üniversitesi'ndeki 20 kadın çalışandan oluşan bir örneklem üzerinde ön test yapılarak fiziksel şiddet, ardından sözlü şiddet, psikolojik şiddet ve son olarak cinsel şiddete yer verilmiştir. Fiziksel şiddet en fazla elle, ayakla veya sopayla vurma şeklinde temsil edilirken, küfür ve sövme sözlü şiddetin diğer biçimlerini oluşturmaktadır; ihmal ve özgürlükten yoksun bırakma ise psikolojik şiddetin en yaygın biçimidir. Kadına yönelik şiddet sosyal, ekonomik ve sağlık açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Sosyal, kültürel, yasal ve ekonomik faktörlerin temsil ettiği şiddet olgusunun ortaya çıkmasına katkıda bulunan birçok faktör vardır.

Sulfati tarafından aile içi şiddete ilişkin "Karı Dövülmesi Olgusu" adlı bir yüksek lisans çalışması yürütülmüş (Sulfati, 1995); çalışma Bağdat mahkemelerinde kocalarına karşı davalar açan 300 kadından oluşan bir örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir. Bu kadınların tamamı sözlü, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik şiddete uğramışlardır. Şiddet nedenlerine gelince, araştırmaya katılanların %71,2'sinin şiddetin nedeninin kocanın yaşadığı ekonomik sorunlar olduğuna inandığı, %62,3'ünün ise şiddet nedeni olarak kocanın alkol ve uyuşturucu kullandığını belirttiği, %57'sinin kocaları dinin erkeğe böyle bir hak tanıdığına inanıyor olmalarını belirttiği tespit edilmiştir. %52'si de kocalarına karşı kötü muamelede bulundukları için şiddete uğradıklarına inanmıştır. Eşlerin de küçükken ailelerinde şiddete uğradığını söyleyenlerin oranı ise %54'tür. Kocaların %57'sinin de babalarını annelerine şiddet uygularken gördükleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Eabdalwhab tarafından Mısır'da "Kadına Yönelik Şiddet" adlı bir çalışma yürütüldü (Eabdalwhab, 2018). Eabdalwhab kadına yönelik şiddet olgusunun iç ilişkilerine ilişkin boyutları ve yönlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Kadınlar, onlarla ilişkilendirilen en önemli değişkenler ve özelliklerini belirlemede en etkili faktörlerdir. Araştırmacı, kadına yönelik şiddetin boyutlarını ve mekanizmalarını yapısal düzeyde incelemiş ve daha sonra aile içi şiddet olgusunun özel analizi olan başka bir düzeye geçmiş, onun hareketini ve gelişimini yöneten mekanizmaları tespit etmiştir. Bilgi toplamak için iki tür kaynağa dayanılmıştır; mahkeme davaları, basında yayınlanan şiddet olayları, belediye, cami hocalarıyla yapılan bireysel görüşmeler gibi araçları kullanarak bilgi ve belge temin edilmiştir. En önemli sonuçları ise, aile içinde kadına yönelik şiddet farklı biçimler alır; en basiti küfür etme, dövülme şiddete terk edilme (%71) durumları olurken, gelin gittiği evden kovulmak, vurularak veya kör edilerek öldürülmek, bıçaklamak-kesmek, elektrik akımıyla çarpılmak, boğulmak gibi en ağır şiddet türlerini teşkil etmektedir. Araştırmanın bulguları, aile içinde karı-koca arasındaki çatışmalar ve toplumda hâkim olan genel ekonomik, sosyal, kültürel ve yasal koşullar ışığında, araştırmacı eşlerin kadınların yüksek bir yüzdesini (%76,8) temsil ettiğini doğrulamaktadır. Aile içi şiddet mağdurlarının ardından anneler, kızları-oğulları ve ablaları geliyor. Diğer sonuçları, kadına yönelik şiddetin aile içinde ortaya çıkması veya kullanılmasında üç ana faktör olduğunu göstermektedir: birincisi ekonomik faktördür, maddi durumun kötü olması sadece yaşam tarzını etkilememektedir; birçok durumda erkek kadının (eş- anne- kayınvalide) olmak üzere sahip olduğu eşyalara zorla almaya çalışmasıdır. Toplumsal nedenler ise ikinci sırada yer almakta, çok eşliliğin kadına yönelik pek çok sorunun ve şiddetin sorumlusunun yanı sıra bir kızı rızası olmadan evlenmeye zorlama ve diğer nedenlerden sorumlu olduğunu vurgulamaktadır. Kültürel nedenlere gelince, çalışmanın sonuçlarında en az etkileyen faktör olduğu anlaşılmaktadır. Ancak ortaya kültürel faktörler çıkınca kadınların davranış ve ahlaklarında ya da bazı batıl inançlarda şüphe üzerine odaklandıklarını belirtmektedirler. Araştırmanın diğer bir sonucu hem erkeğin hem de kadının kültürel ve sosyal düzeyinin azalmasıyla kadına yönelik şiddetin arttığını, başka bir ifadeyle kadının ve erkeğin eğitim düzeyi yükseldikçe şiddetin azaldığı izlenmektedir. Ayrıca araştırmada kadını sessiz kalması veya boşanmamasının nedeni ise aileleri tarafından desteklenmemeleri sonucuna varmıştır.

BAE toplumunda "Şiddet Gören Kadınlar" konusu üzerinde yüksek lisans araştırması Suwaidi tarafından yürütülmüştür (Al-Suwaidi, 2013). Şiddetin biçimlerini, nedenlerini ve etkilerini, BAE toplumunda kadına yönelik şiddet biçimlerini belirlemeyi amaçlayan çalışmada, sosyal anket yöntemi kullanılmış; örneklemi ise -kasıtlı örnekleme yöntemi kullanılarak- donanıma sahip (700) kadından oluşmuştur. Çalışmada, BAE'de kadınlara yönelik şiddetin en başında psikolojik şiddetin (yüzde 30,6), ardından yüzde 29,5 ile sözlü, yüzde 22,3 ile fiziksel ve en son yüzde 17 ile cinsel şiddetin geldiği tespit edilmektedir. Araştırmanın sonucu kadına şiddetin -en yüksek %55'i- koca tarafından uygulandığı ve aile üyeleri arasındaki şiddetin ana nedeninin ailenin maddi durumunun bozuk olması olduğunu ortaya koydu. Kadının şiddete tepkisine gelince, çoğu zaman sessiz kalması ve

dayanmasıdır; sonra dayanacak gücü kalmayınca sorumlu yetkililere haber vermek için harekete geçmesidir.

Katar toplumunda "Aile İçi Şiddetin Ortaya Çıkmasına Neden Olan Koşullar" adına Al-Kaabi tarafından bir araştırma yapılmıştır (Al-Kaabi, 2013). Çalışmada aile içi şiddetin nedeninin ortaya çıkması amaçlanmıştır. Eğitim, sağlık ve sosyal hizmetlerde çalışan ebeveynler üzerinde rastgele bir örneklem seçilmiştir. Çalışmanın en belirgin sonuçlarından biri akraba ve ebeveynlerin müdahalesinin karı koca arasındaki şiddetin nedeni ve ortaya çıkmasında bir rolü olduğunun kanıtlanmasıdır.

Umman toplumunda "Kadına Yönelik Şiddet Sorunu" adlı çalışma Al-Whibi tarafından yürütülmüştür (Al-Whibi, 2008**)**. Bu çalışma, kadına yönelik şiddete yol açan boyutları ve değişkenleri ortaya koyarak araştırmanın konusunu betimlemeyi amaçlayan betimsel araştırmalardan biridir; veri ve bilgi toplamada, çalışma, şiddete maruz kalan eşlerden oluşan bir örneklem üzerinde uygulanan bir ankete, aile içi şiddetle ilgili sosyal ve psikolojik uzmanlar ve araştırmacılar da dâhil olmak üzere bu konularla ilgilenen kişilere yönelik açık görüşme rehberine dayanmıştır. Araştırmanın en önemli bulguları arasında, kadına karşı uygulanan en yaygın şiddet türü sözlü şiddet, ardından ekonomik, fiziksel ve son olarak cinsel şiddettir; bunula birlikte toplumun geleneksel ve verasetten toplumun kocaya desteklemesidir.

Merkezi İstatistik Kurumu tarafından Birleşmiş Milletler Nüfusu ile iş birliği içinde yürütülen Iraklı kadınların sosyal ve sağlık koşullarına (I-WISH, 2006) ilişkin, aile sağlığına dair "Irak'ta kadına yönelik şiddet" konusu üzerinde bir araştırma yapılmıştır. Çalışma anket ve çok aşamalı küme örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen toplam 10.620 haneyle Irak'ın tüm illerini kapsıyordu. Araştırmanın sonuçları, aynı kurum tarafından 2006 yılında yapılan ankette, kadınların şiddete karşı tutumlarının, şiddete yönelik farkındalık düzeyinde azalma olduğu ve kadınların kendilerine yapılan şiddete yönelik tutumlarının, kadınlara yapılan şiddete yönelik tutumlarına göre değişmediğini, aynı kurum tarafından 2006 yılında %59 oranında kadınların kocalarının karılarını dövmesinin gerekçelerine katıldığını belirtmiştir. Araştırma, kadınların şiddete karşı düşük farkındalıklarının ve şiddete maruz kalmalarının, kadınlara karşı duygusal bir konumu gizleyen, erkeklerin kendi ön yargılı fikirleriyle bağlantılı olduğunu ortaya koydu. Kadınların eğitim düzeyinin düşük olmasına, şiddete ilişkin farkındalık düzeylerinin de eşlik ettiği, buna karşılık eşinin eğitim düzeyi yükseldikçe kadının şiddet bilincinin arttığına ilişkin sonuçlar elde edilmiştir.

HUSSEIN tarafından 2021 yılında yürütülen "Kuzey Irak'ta Kadın Haklarının Gelişimi" adıyla Erbil ilinde 20 kadınla nitel görüşmeler yapılmış (HUSSEIN, 2021), çalışmanın amacı evrensel insan hakları çerçevesinde Kuzey Irak'ta yaşayan kadınların sahip olduğu ve olmadığı ama olması gereken hakları incelemektir. Çalışmada kadına yönelik şiddet konusuna değinilmiş, namus cinayeti, cinsel şiddet ve kadın sünneti meselesini ortaya konulmuştur. Araştırmanın sonucuna göre kadınların çoğu şiddete karşı sessiz kalmaktadırlar. Bunun nedenlerinden biri çocuğun, ekonomik açıdan erkeğe

bağımlı olması diğeri ise boşanma korkusudur. Çünkü Kürt toplumunun boşanmış kadınlara bakış açısı iyi değildir, başka bir söylemle toplum algısı, bulunduğu kültürel nedenlerden dolayı kadınlar sessiz kalmakta ve şiddete dayanma mecburiyetinde bırakılmaktadırlar. Diğer taraftan bu araştırmanın başka bir sonucu da kadın sünneti oranının katılımcıların ifadesine göre oldukça düşük hâle gelmesidir. Kadınlar, cinsel taciz konusu çok hassas olduğundan şikâyet etmemekte, mağdurların aileleri tarafından kötü muameleye maruz kalmalarına, dışarı çıkmaların kısaltılmasına, iş veya görevlerinden olmalarına neden olmakta; dolayısıyla sessiz kalmaya mecbur tutulmaktadırlar.

RASHİD tarafından 2012 yılında "Irak'ta Kadına Yönelik Şiddetin Kültürel Perspektifi" isimli bir araştırma yapılmıştır. Örneklemde yer alan kadınların çoğunluğu şiddete maruz kalan kadınlara hizmet konusunda uzmanlaşmış merkezlerden seçilmiştir. Nitel bir çalışma olarak mülakat yöntemi izlenmiştir. Çalışma sonucunda kadınların şiddeti ilan etmedikleri ve resmî ya da gayri resmî bir merciye ihbar etmedikleri bilinmektedir. Şiddetin yaygınlığını açıklayan fiziksel istismara maruz kalmanın psikolojik ve fiziksel acıya neden olan ve dayanma gücünü aşan hasarı tekrarlayan sistematik dayak olduğu açıktır. Araştırmada şiddete uğrayanların çoğu evli ve boşanmış kadınlardır ve bu da şiddetin kaynağının ağırlıklı olarak koca ve ailedeki diğer erkek üyeleri tarafından olduğu tespit edilmiştir. İstismara uğrayan kadınların eskiden istismara uğrayan kadınları kabul eden destek merkezlerine gittiğini ve artık bir partnerle yaşamadıklarını göstermektedir. Bu, bir kadının evlilik ilişkisi sona erene kadar aile çerçevesi dışında destek ve yardım aramaya başlamadığı ve bir kadının hâlâ kocasının evindeyken şiddeti bildirmesinin nadir olduğu anlamına gelir. Aynı zamanda araştırmada istismara uğramış çok sayıda boşanmış kadın örneklemde bulunmaktadır. Onların babaları ve erkek kardeşleri tarafından şiddete maruz kaldıkları kanıtlanmıştır. Boşanma sonrası Irak toplumunda kadınlar, dış dünya ve sosyal çevreleriyle temaslarını sınırlayarak kapsamlı bir denetime tâbi tutulmaktadır. Bu çalışmada fiziksel şiddete sıklıkla diğer şiddet türlerinin de eşlik ettiği ve yanıtlayıcıların kendilerini kurumlara başvurmaya sevk eden davranış olarak dayaklardan bahsetmeleri ancak dövmekle birlikte genellikle sözlü, psikolojik, ekonomik yoksunluk ve cinsel şiddetin eşlik ettiği sonucuna varmıştır. Ayrıca araştırma da güçlendirme göstergelerinin (eğitim, çalışma ve mülke erişim) kadınların şiddetten korunmasına yol açması gerekmediğini ancak bazen kadınların olabileceğinden daha fazla etkisiz olduklarını veya olumsuz etkileri olduğunu göstermiştir. Toplumu destekleyici alışkanlıklar gibi diğer koruyucu faktörlerin yokluğunda daha çok şiddete maruz kalma, kadın ve devletin koruma politikaları ve kurumları, ayrıca, kadınların çalışması ve eğitimi, hâkim kültürde, erkeklerde olduğu gibi kadının bağımsızlığı fikrini kimliklerinin bir parçası olarak yerleştirmedi.

3. Araştırmanın Amacı ve Varsayımları

Bu araştırmada esas olarak Irak'ın kuzeyinde, özellikle de Erbil şehrini örnek alarak orada yaşayan ve aile içindeki şiddete uğrayan kadınların neden şiddet gördükleri, ne tür şiddete maruz kaldıkları ve onlar üzerinde nasıl bir etki oluşturduğuna dair bilgi elde etme amaçlanmıştır.

Bunun için de Erbil şehrinde yaşayan ve aile içi şiddete maruz kalan kadınlarla mülakat yaparak bu sorulara cevap aranmış, onları incelendikten sonra da neticeleri ortaya konulmuştur. Kadına yönelik aile içi şiddet Irak toplumunda en yaygın konulardan biri olarak tanınmakta ve gittikçe de oranı artmaktadır. Bunun nedeni de ataerkil bir toplum olduğu içindir. Ayrıca geleneklere de son derece bağlıdır. Doğru bir yöntem olmadığı hâlde de onu uygulamakta ve hiçbir şekilde onu değişmemektedir. Her zaman baba, erkek kardeş veya koca evin reisidir ve kadınlara kendi isteklerine göre tahakküm etmektedirler. Baba, erkek kardeş veya koca tarafından birçok kez çeşitli şiddete, örneğin fiziksel, psikolojik ve cinsel vs. şiddetine maruz kalmış ve bunun sonucu da onu birçok yönden olumsuz etkilemiştir. Irak'ta yaşayan kadınlar ömür boyunca ezdirilmiş, yaşadıkları toplumlardan dolayı elinde olmayan durumlarla yüz yüze gelmiş ve suçlu olmamasına rağmen bunun bedelini de çok ağır ödemiştir. Tüm bunlara rağmen susması ve tepki vermemesi gerektiği onlara baskı yapılarak anlatılmış, kadınların en sık karşılaştığı aile içi şiddet, kadının sünnet edilmesi, erken evlendirilmesi, namus cinayeti, kan bedeli evlendirilmek, cinsel sömürü sorunlarından bazılarıdır. Bu araştırmada tüm sorunlar sosyolojik açıdan ele alınmıştır. Bu bağlamda, aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmıştır:

1. Kadına yönelik aile içi şiddetin türleri nelerdir?
2. Kadına yönelik aile içi şiddetin nedenleri nelerdir?
3. Kadına yönelik aile içi şiddetin olumsuz etkileri nelerdir?
4. Aile içi şiddetin sosyokültürel bağlamda ve şiddete yönelik yasal yaptırımlar nelerdir?

Bu araştırma kadınların aile içinde karşılaştıkları şiddet sorunlarından kaynaklandığını ön görmektedir. Bu bağlamda sorulara dayanarak araştırmanın hipotez ve varsayımları şu şekilde sıralanabilir:

- Erbil bölgesindeki erkeklerin eşlerine yönelik uyguladıkları şiddetle erkeklerin eğitim seviyeleri arasında negatif bir korelasyon vardır. Yani, eğitim seviyesi arttıkça şiddete meyillilik durumu azalmaktadır.

- Şiddete maruz kalan kadınlar daha çok kendi ekonomik özgürlüğüne sahip olmayan (çalışmayan) kadınlardır.
- "Erbil'de kadına yönelik şiddet vakalarının arka planında, ataerkil toplumun kadına yönelik şiddeti meşrulaştırıcı sosyo-kültürel niteliği önemli rol oynamaktadır." (Kadınların dövülmesinin normal karşılanması).
- Erbil'de kadına yönelik aile içi şiddetin en yaygın türü fiziksel şiddettir.

4. Özgün Değer

Irak'ta kadınlarla alakalı ve kadınların rastlaştığı sorunlarla ilgili birçok araştırma gerçekleştirilmiştir. Fakat kadına yönelik aile içi şiddet konusu yeterli sayda araştırılmamıştır. Belki daha fazla genel olarak kadına yönelik şiddetten bahsedilmiştir. Başka bir ifadeyle sadece ev içindeki şiddetle ilgili sınırlandırılmamış, aynı zamanda özel ve ayrıntılı şekilde önem verilmemiş ve dışarıdaki şiddete daha fazla değinilmiştir ya da farklı noktalara konsantre olunmuştur.

Irak'ın Kürdistan Bölgesi'nde bu konuyu doğrudan veya bu metodolojiyle ele alan daha önce yapılmış herhangi bir çalışma olmamıştır. Bu nedenle bu olgunun daha önce nitel yöntemlere dayanılarak analiz edilmemiştir. Irak'ta 2005'ten bu yana yapılan çalışmaların çoğu tanımlayıcı araştırmadır; ankete dayalı istatiksel yolla elde edilen bilgiye dayanmış, bu geleneksel araçların kullanılması özel olarak olgunun gerçek şekilde var olduğunu ve boyutlarını ortaya koyma yeteneğini kaybetmiştir. Dolayısıyla bu araştırma nitel bir araştırma olarak birer birer mağdur olan ve şiddet gören kadınlarla mülakat yaparak ve bu hassas konuyu detaylı şekilde yakından inceleyen, bu nokta da uygulamada olan araştırmanın diğerlerinden ayrıştığı ilk araştırma olduğunu söylemek mümkündür.

Bilimsel olarak çalışmanın önemi kadına yönelik aile içindeki şiddetin sıkça görüldüğü, tekrarlanması ve giderek daha sertleşmesi hayati bir meseleyi ele almaktan kaynaklanmaktadır. Her zaman o mahallede, bu mahallede veya şehirde meydana gelen aile içi şiddet olayları duyulmakta ve görülmektedir. Fakat göz önünde bulunanları sınırlı bir sayıdadır çünkü hadiselerin birçoğu gizli saklı kalmaktadır. Bunun için de araştırma bu sorunları ortaya çıkarmaya çalışılmış, ataerkil toplum olduğu için de kültürel bağıntılığa tenkitli bir perspektifle yaklaşılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. Şiddet ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Kuramsal Çerçevesi

1.1. Şiddetin ve Kadına Yönelik Şiddetin Tanımı

Şiddet, insanlık tarihi kadar eski bir toplumsal olgudur. Toplumların ve kültürlerin gelişmesiyle birlikte şiddeti doğuran nedenler de gelişmiştir. Bu süreçte şiddetin biçimleri değişmiş ve şiddet konusu insanlar arasında en önemli sorunlardan biri hâline gelmiştir. Bugün Irak sahnesinin ve Iraklı ailenin yaşadığı ciddi sorunlardan olan şiddet, uluslararası arenada da en önemli konulardan biridir. Cinayetler, soygunlar ve hatta intikam aynı aile çatısı altında yaşayanlar içinde de yaygınlaşmıştır (Al-Rubaie, 2018, s. 270). Şiddetin tanımı ve içeriği; şiddeti zorlama, baskı ve saldırganlıkla özdeşleştirme konusu kişilere ve toplumlara göre değişiklik gösterir. Bazı toplumlarda aile içi şiddet kişisel bir sorun görülürken, bazılarında toplumsal bir bela olarak görülür ve aradaki fark bu olgunun temel nedenlerinin belirlenememesi, bazılarında ise toplumda esasen bir sorun teşkil etmemesi sorunun kendisidir. Bunun da açıklanması için şiddetin çeşitli tanımlarını yapacağız (Kasab, 2011, s. 45).

Şiddet kelimesi Latince *violentia* kelimesinden gelir, yani güç ve güce ek olarak vahşi özellikler anlamındadır. Onun da fiili olan *violar* insanlara zarar vermek, mülke zarar vermek, sert davranmak veya ihlal etmek için çeşitli şekillerde fiziksel gücün yasa dışı ve haksızlıkla kullanımı anlamına gelir (Al-Harbi, 2008, s. 27). Şiddet, toplumsal olarak kabul edilebilir olanın ötesinde aşırı güç kullanımıdır. Latin dilindeki *violence* kelimesinin ilk kısmı ihlal, saldırı ve tecavüz anlamlarını içermektedir (Bahri, 2011, s. 37).

Uluslararası kuruluşlara göre şiddet, kişinin kendisine, başka bir kişiye, bir gruba veya topluma karşı tehdit veya gerçek fiziksel kullanım yoluyla, yaralanma, ölüm, psikolojik yaralanma, gelişme geriliği veya yoksunluğa yol açan kasıtlı fiziksel güç kullanımıdır (Eumar, 2005, s. 52). Aynı zamanda şiddet, başkalarına zarar vermek için yasa dışı güç kullanımı veya tehdididir. Bu tanım, fiilin kendisi işlendiğinde kasıt veya niyetle ilgilidir. Bunun sonucu ne olursa olsun kulak ardı edilir. Böylece istenmeyen kazalar, yanık yaralanmaları kasıtsız olaylardan farklıdır (Al-Kaabi, 2013, s. 22).

Robert Mcafee Brown ünlü kitabı "Din ve Şiddet", şiddeti; kişiliksizleştiren eylemler, diğerine karşı açık bir maddi yıkıcı doğayla karakterize edilen herhangi bir kişisel ve kurumsal davranışı şiddet eylemi olarak kabul eder. Bunun yanı sıra gizli kişisel şiddet de vardır. Psikolojik olarak diğerine zarar veren ve sosyal yapıların insan gruplarının kimliğini ihlal eden, örneğin kapalı mahallelerde, kentsel yaşam düzeylerinde olduğu gibi gizli kurumsal şiddet vardır (Badawi, 2017, s. 99).

Amerikalı sosyolog Graham ile Gere'in bakış açısına göre şiddet ister toplu ister bireysel bir karakter göstersin, kişilere fiziksel zarar verme veya maddi kaynaklarını kaybettirme eğiliminde olan bir davranıştır (Qariquti, 2015, s. 33).

Toplumsal bir perspektiften şiddet, toplumda yaygın olan kültürel ve sosyal düşüncelerden kaynaklanan ve bireyin başkasına karşı saldırganlığına yol açan, fertlerin arasındaki sosyal ilişkiler dengesinde işlevsel bir dengesizlik anlamına gelir (Al-Satali, 2018, s. 81). Çünkü şiddet gerek elle gerek dille gerek fiille gerekse de sözle taciz davranışı olarak kabul edilir. Bu nedenle şiddet, karşıdakine itiraf etmemek, reddetmek ve onu şiddet içeren bir ihtiyaca uygun bir şeye dönüştürmektir (Al-Fardan, 2016, s. 22). Bu da şiddetin yalnızca dayaktan ibaret olmayıp daha ziyade fikirden eyleme salınan hareketli bir yetenek ve davranış yelpazesi olduğu anlamına gelir. Savaşların kılıçlar çekilmeden önce kafalarda başladığı ve nefret, kin dolu bir yüzle ve zehirli bir sözle iftira atmaya, eli ve dili kötülükle uzatmaya programlanmıştır. Bu, şiddetin üç tezahürü olduğunu gösterir: Nefret, marjinalleşme ve ötekinin ihmali, yani fikir, sözlü davranışa, küçümseme ve alaycılığa, kelimelerin değiştirilmesine ve isim takmaya dönüşür ve el veya silahla sona erer (Shamakh, 2010, s. 111).

Genel olarak şiddet, "faillerinin başkalarının ulaşamadığı bir hedefe ulaşmak için fiilen güç kullanımını içeren bir uygulamadır". Başka bir deyişle tokat, yumruk, tekme, bıçaklama, mermi, kurşun, tacizle diyalogu yönetmektir. Konuşmayı kelimelerle devam ettirmek veya münakaşa etmek yerine hakaretler, işkenceler, kamçılar, öldürmeler yörüngesinde olup bitenlerle, kavgalarla sürdürmektir (Al -Eumari, 2020, s. 23).

Şiddetin kültürel bakış açısından, John Lewis "İnsan O Benzersiz Varlıktır" adlı kitabında şiddeti şöyle açıklamıştır: Güçlüler ellerinden geldiğince zayıfları her zaman öldürdüler. Dünyanın her ülkesinde, daha güçlü olanlar diğerlerine hükmetme eğilimindedir ve güçlüler her zaman en iyisi olmaya çalışırlar (Ealaywit, 2012, s. 51). Güç, güce eşlik eder ve kim güce sahipse, söylemin diline de sahip olur ve böylece kendi fikirlerini, ilkelerini dayatır. Şiddet tek cümleyle, başkasının kişiliğine, kimliğine tecavüz etmek şeklinde tanımlanır. Bunu başarmak için ateşli silah kullanımına veya fiziksel güce gerek yoktur. Çünkü bazen konuşma tek başına yeterli olabilir. Başkasına hakaret ederek onun kişiliği gasp edilebilir (Hasan, 2009, s. 83).

Yukarıda aktarılan bilgilere dayanarak şiddetin, başkaları üzerinde güç ve tahakküm kurmak için dayatıldığı söylenebilir. Ayrıca egemen olmaya çalışan erkeğin uyguladığı şiddet türleri, bu paradoksal boyun eğme için ideal bir model oluşturur. Pierre Bourdieu'nün simgesel şiddet dediği şey; sessiz, algılanamaz şiddet, kurbanların kendileri için bile görünmez. Esas olarak sembolik yollarla, özellikle iletişim ve bilgide veya daha spesifik olarak tanınmama ve hayır işlerinde uygulanan şiddettir. Bu çok sıradan toplumsal ilişki bize, egemen tarafından da bilinen ve tanınan bir sembolik ilke adı altında uygulanan hegemonya mantığını kavramak için elverişli bir fırsat verir ve en çok bu

fiziksel özellikte görünür (Qaefarani, 2009, s. 44). Bourdieu burada kültürel ve tarihsel olan her şeyi ve insanların bunu nasıl doğal bulduğunu ifade eder. "Yozlaşmış kültürel boyutun doğal bir boyuta dönüştürülmesi" ve eril ile dişil arasında ayrım yapan budur. Bu sembolik şiddet sadece aile alanıyla sınırlı değildir. Okul ve devlet gibi toplumsal kurumlarda açıkça kendini gösterir. Eril bir yapıya sahip yapıların bilinç dışı söylemlere, algı ve takdire dâhil edilmesi ve hegemonyanın ürünü düşünme kalıplarına bağlı olabilir (Kasab, 2011, s. 38).

Medeniyetleri ve kültürleri birbirinden ayıran şey saldırganlık ve şiddeti algılama biçimleridir. Bu farkındalık çocukluktan beri toplumun her üyesinin zihninde yer alır. Eğitim, şiddeti yönlendirmek için çalışır. Eğitim sayesinde insan nerede ve ne zaman saldıracağını, nasıl ve ne zaman duracağını öğrenir (Kafafi, 1999, s. 31). Şiddetin, saldırganlık olarak yorumlanan öfkenin gerekli bir ifadesi olduğu inancı veya şiddetin bilişsel değerlendirmesi tarafından başlatılan ve pekiştirilen bir şiddet girdabı vardır. Şiddetin nasıl ifade edildiği, sosyal ve kültürel değerlere ve inançlara bağlıdır. Birçok toplumda, erkek öfkelenmede haklı çıkarılır ve bu erkeksi bir özellik olarak görülür. Erkeklerin kızgın oldukları anlarda öfkelenmelerine saygı göstermeyen kadınları dövme ve disipline etme hakları vardır. Çünkü kadınlar her zaman erkeklere boyun eğmelidir. Bu şiddet kalıpları, bir kültürde hüküm süren tutumları sembolik olarak ifade eden inançlardır (Badawi, 2017, s. 120).

Toplum kültürü tarafından meşru olarak pekiştirilen ve kınanmayan, bireysel olarak değil de kolektif olarak gerçekleşen şiddet de vardır. Bireysel şiddet duygusal bir çıkışla zevk alarak kullanılır. Ayrıca fiziksel güç kullanarak kabilelerinin veya klanlarının yüksek sosyal saygınlık ve gurur standartlarını korumak için desteklediklerı, aynı akrabalık soyunun üyeleri tarafından sevdirilen ve pekiştirilen şiddet de vardır (Khadir, 2009, s. 208).

Toplum, geleneklerine doğal bir nitelik kazandırır. Yani onları ihlal etmek, onları kırmak anlamına gelir. Takip edilen ve gözlemlenen sosyal kültürel geleneklerden ayrılmak; o kültürün insanları tarafından bu kültürel pratiklerle alay etmek, hakaret etmek olarak görülür (Al-Halibi, 2009, s. 38). Bu kültürel normlar da yazılı değildir. Ancak nesiller boyunca onlara geleneksel bağlılık, yani toplumun bunlara aşina olması ve onları sürekli olarak tekrar etmesi, sosyal kurumların (aile, okul, komşular ve medya) yetiştirilmesi yoluyla miras alınır. Gelenekler sürekli tekrar edilerek nesiller boyunca aktarılır ve herkes bunları kendiliğinden uygular. Spontane bir şekilde, karşı çıkmadan ve tereddüt etmeden herkes onlara tâbidir; buna karşı çıkan herkes, akrabalık bağına odaklanan geleneksel ve muhafazakâr toplumlarda, kendi üyelerinin nazarında ondan sapmış sayılır. Yani, bireylerin akrabalık veya kan bağıyla bağlı bulunduğu kendi ailesiyle ve diğer ailelerle ilişkisi, üyeleri arasındaki sosyal dayanışma, şefkât ve her türlü zarar ve de şiddetten korunma şeklindedir. Bu nedenle birey, geniş aile ve klan üyeleri tarafından korunur, herhangi bir iç veya dış zarar veya saldırganlık meydana gelirse aynı zamanda herhangi bir psikolojik, sosyal ya da finansal bir sorunla karşılaşılırsa gurur, korku ve yüce gönüllülükten dolayı klanının üyelerinin savunuculuğunu ve desteğini bulur (Hilal, 2007, s. 105). Fakat bu akrabalık bağının garip tarafı, kadın üyelerden birine

aynı muameleyi yapmaması, tam tersine, bu örf ve âdetlerden herhangi birinin çiğnendiği veya teşhir edildiği için onu bir utanç kaynağı olarak görmeleridir. İçte ve dışta zarar veya saldırıya uğradığında onu korumazlar, aile ve kabile için tüm maddi hakları elinden alınarak, dışlanarak ve tecrit edilerek yapılması ve temizlenmesi gereken bir utanç kabul ederler. Cezası ise onun utancından ve sosyalliğinden kurtulmak için öldürmektir. Burada, kadına yönelik her türlü şiddet, önceden sosyal, geleneksel ve etik bir gerekçe olarak görülür ve zarar olarak kabul edilmez. Daha ziyade aşiretin standartlarına bağlılığı ve uygulamasındaki gururu temsil eder (Eabdalwhab, 2018, s. 12). Irak toplumunda ar ve namus adına intikam almak ve öldürmek çok yaygındır. Katil takdir ve saygı görür, bir örnek teşkil eder ve suçlu kabul edilmez. Hatta klan üyelerinin gözünde beyefendi ve seçkin bir adam olarak kabul edilir. Aşiret veya klanların günlük hayatında güç kullanımı erkeklik olarak kabul edilir ve bunu yapmayan kişiler erkekliğini kaybetmiş, korkak kabul edilerek klan üyeleri tarafından saygısızca karşılanır. Klan, geniş aile veya akrabalık grubu üyeleri, katı gizlilik ve toplumsal normlardan, geleneklerden davranışsal sapma sorunlarıyla uğraşırlar. Prestij ve itibarı korumak için bu davranışı haklı çıkarmaya ve savunmaya çalışırlar. Bu nedenle klan tarafından uygulanan bu şiddet cesareti ve cüretkârlığı temsil ettiğinden meşru bir hak olarak kabul edilir; kişi bundan onur duyar ve asla utanmaz (Al-Whibi, 2008, s. 25).

Bu, kadınların yaşamları üzerindeki önemli olumsuz etkilerine rağmen, çeşitli şiddet biçimlerine maruz kaldıkları ve tamamen sosyal nedenlerle susturulduğu, üzerinin kapatıldığı sessizlik kültürünü pekiştiriyor. Sessizlik kültürü, kişinin kendisine duygusal veya fiziksel olarak zarar vermesi, ondan zevk veya intikam alması anlamına gelen kendine yönelik şiddetin başlangıcıdır. Bu tür şiddet, ikinci veya üçüncü bir kişiye ihtiyaç duymaz. Sessizlik şiddetini kendine karşı uygulayan kişi olağandışı ve sosyal kültürden sayılmayan şeyleri yaptığından kendisinin cezalandırılmasını hak ettiğini düşünmektedir. Irak toplumunda da bu durum sıklıkla görülmektedir. Bir kadının, kocasından kötü muamele veya şiddet görmesine rağmen evliliğe devam etmesi, onunla yaşaması ve ona tahammül etmesi durumunda kendisiyle onur duyar ve her zaman övünür. Ayrıca kadının bu davranışı veya şiddeti hak ettiği inancı, kocası tarafından ona yönelik duygusal, psikolojik, sosyal veya sözlü şiddet türlerinin kullanılmasıyla sınırlı kalmayıp, fiziksel ve cinsel şiddetin uygulanmasına da ulaşmaktadır. Çünkü bu şekilde "erkekliğini" hisseder. Üstelik gururla "O mükemmel bir adam ve en iyi adam." diyebilir. Bu sözler Irak toplumunda sürekli şiddet uygulayan erkekler için kullanılır ve Irak'ta sıklıkla duyulur (Baqir, 2012, s. 44). Marcel Mauss, grup tarafından yasaklananı işlemesi nedeniyle hüküm giyen mahkûma ampütasyon ve dışlama uygulamalarının telkinler yoluyla nasıl yapıldığını, toplumsal dokudan koparılan insanın ölüm duygusuna nasıl yakınlaştığını gösteren bir çalışma yapmıştır. Bu mahkûm, ölümün etrafında dolaştığı fikrini çok kısa bir zaman içinde içselleştiriyor ve sonra da hızla hastalanıyor, birkaç gün sonra ölüyor. Bu, toplu konuşmanın beden üzerindeki etkisini yansıtmaktadır. Dolayısıyla çalışmalar, insanın kültürel, sosyal, psikolojik ve biyolojik yönleri arasında bir bağ olduğunu tespit etmiştir (Mahmud, 2011, s. 28).

Şiddet, izin verilen, reddedilen ve baltalanan sosyal bir eylem olarak tanımlanabilir. Otorite sahibi, güçlü ve nüfuzlu biri tarafından ondan daha az güçlü ve nüfuzlu olmayan birisine uygulanır. İstismarcı, zor veya sömürüyle dayatılanı ortadan kaldırmak amacıyla kendini savunduğu için reddedilir ve çoğu zaman reddedilme dayatılanı kınamak için şiddet içeren bir uygulama biçimidir (Al-Whibi, 2008, s. 38).

Şiddet, toplumlarda ciddi bir sorundur, ondan kurtulmak ve ortadan kaldırmak için yapılan tüm girişimlere rağmen gittikçe artmaktadır. İnsanoğlu yeryüzünde var olduğu andan itibaren, doğal ve sosyal çevresiyle etkileşim yoluyla düşüncesini yavaş yavaş geliştirmiştir. Bu nedenle düşüncesi, kalıtsal içgüdüden, verimli ve faydalı düşünme ve akıl yoluyla insani ve sosyal hedeflere evrilmiştir. Yani düşüncesini menfaatine ve hizmetine, yaşamına ve topluma yöneltmiştir. Aslında şiddet, insanın ve toplumun varoluşunda var olan bir sorundur. Antik tarihten beri, insan faaliyetleri avlanmaya, "avcı adam"a; onun ilkel davranışlarıyla karakterize edilen şeylere ve hangi avlanmanın öldürme yöntemlerine, vahşiliğe ve etobur psikolojisine ihtiyaç duyduğuna odaklanmıştır. Çünkü insanların öldürmeyi öğrenmesi kolaydır. Fakat öldürmekten kaçınan âdetler geliştirmesi zordur. Öldürme ve zulüm, avlanma psikolojisinin bir parçasıdır (Moawad, 1999, s. 401).

İnsanoğlu çok eski zamanlardan beri yaşamının her aşamasında hayatta kalmak, mükemmellik ve kontrol için savaşmayı ve şiddet kullanmayı öğrenmiş; bu amaçlar uğruna birçok savaş yapmıştır. Bu psikolojiyle uzun süre devam ettiğinden, çağdaş toplumları etkileyen büyük şehirleşme, dünyadaki muazzam ilerleme ve gelişmeye rağmen, şiddeti gayri meşru görmeyen, aksine meşrulaştıran köklü fikirler edinmiştir. Toplumlarda başa çıkma ve iletişim biçimleri arasında, şiddet yüksek oranlarda vardır. Buradaki amaç kadına yönelik şiddeti anlatmaktır. Toplum ve onun üyeleriyle etkileşimleri yoluyla tüm kültürlerdeki kadınlar, farklı şiddet biçimlerinden farklı derecelerde acı çekerler. Buradaki garip olan şey, toplumların bunu farklı şekillerde doğal, normal ve sosyal olarak gerekli bir mesele olduğu temelinde yeniden uygulamasıdır. Yani, insan zihninin günlük yaşamın karmaşık ritimlerini verme eğiliminde olduğu anlamına gelir. Talepler ve onların kendi farkındalığına dayalı derin yorumla insan, kendi tarihinin bir yapımcısı ise insanlık tarihinin tanık olduğu şiddetten de sorumludur. Eğitim okul ve medya, çeşitli toplumsal kurumlar aracılığıyla onun farkındalığını, onun türleri ve biçimleri hakkındaki farkındalığını köklendirerek alanını küçültebilir (Al-Fardan, 2016, s. 55).

Çoğu durumda birey toplumdaki önemini, yaşamını temsil eden günlük sosyal, politik ve ticari faaliyetlerde bulunduğunda hisseder. Erkekler aşırı görüş belirterek, isyan çıkararak, muhalefet ederek ve şiddet kullanarak özel hedeflerine ulaşabilirler. Aynı zamanda kadınların hayatlarının tüm yönlerinden baskı yaparak ve kontrol ederek ona yönelik şiddet kullandığında kendi egemenliğini ve değerini hisseder (Hamad, 2013, s. 77).

Kadına yönelik şiddet; (eş, anne, kız kardeş) sadece kadın olduğundan dolayı herhangi bir yolla gerçekleştirilen her türlü düşmanca, zararlı, aşağılayıcı eylem veya davranıştır. Bu eylem doğrudan veya dolaylı olarak fiziksel ve psikolojik ıstırap yaratır. Bunlar da aldatma, tehdit, istismar, cinsel taciz, cezalandırma, fuhuş yapmaya zorlama vs. yollarıyla gerçekleşir. Kadının onurunu kırmak, özgüvenini ve kendisine saygısını kaybettirmek, kendini inkâr etmek gibi eylemler ilk aşamada sözlü hakaretle başlar. Sonra mülkünden ve özgürlüğünden yoksun bırakmaya, cinayete kadar uzanır ve bunların tümü aile çerçevesinde ortaya çıkar (Saed, 2015, s. 88). Kadına yönelik şiddet kavramı, şiddeti tüm yönleriyle (fiziksel, psikolojik, ekonomik ve cinsel) ifade eder. Her zaman en güçlü olan tarafından uygulanır. Kadınların genel olarak erkekler tarafından (baba, koca, erkek kardeş) dövülmelerine ve aşağılanmalarına, evlilik içi şiddet de dâhil olmak üzere, yani bir erkeğin karısını vurmaya maruz bıraktığı durumlardır. Bu durum cinsiyetler arasındaki güç eşitsizliğinin ve kadınların ezilmesinin bir yansımasıdır. Başka bir ifadeyle, şiddet cinsiyetler arasındaki dengesizliğin bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve bu olgu evde, toplumda ve devlette kişisel düzeyde görülmekte, tüm seviyelerde erkekler kadınları zorlamak ve sıkıştırmak için şiddete başvurmaktadır. Bunu da aralarındaki anlaşmazlıklarda bir cezalandırma aracı olarak kullanmaktadırlar. Kadına yönelik şiddet, en önemli insan hakları sorunlarından biridir. Bunun nedeni erkeklerin kadınları sosyal, ekonomik, kültürel, medeni ve siyasi haklarından alıkoymak için şiddet kullanmasıdır (Wadi, 2018, s. 180). Genel olarak kadınlar, birçok sorun ve zorlukla karşı karşıyadır. Bu sorunların başında kültürel, coğrafi, sosyal sınıf ve din sınırlarını aşan ve yaygın bir küresel sorun olan kadına yönelik şiddet sorunu gelmektedir. Bu sorun da gelişmiş veya geri kalmış fark etmeksizin tüm toplumlarda bulunmaktadır.

Birleşmiş Milletler konuyla ilgili olarak 1999 yılında yayınlanan kararında (54/134) ve ondan yıllar önce 1993'te kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için bir gün (her yılın 25 Kasım'ı) belirlemiştir. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (104/48/ RES/ A) kadına yönelik şiddeti; "ister kamusal yaşamda ister özel yaşamda olsun, kadınlara fiziksel veya psikolojik yandan zarar veren veya acı çekmesine neden olan, bu tür bir eylemi gerçekleştirme tehdidi, zorlama veya acımasız olarak özgürlükten yoksun bırakmayla sonuçlanan toplumsal cinsiyete dayalı bir şiddet eylemi" olarak tanımlamıştır (Al-Firazia, 2016, s. 93).

Kadın, insan toplumlarının gelişmesinde belirgin ve temel bir role, yüce ve belirleyici bir konuma sahiptir. Kadın konusuna dikkat edilmesi, küresel düzeyde temel ve belirleyici konulardan biri hâline gelmiştir. Daha ziyade kadın sorunu, özellikle kadına yönelik şiddet sadece kadınların ve kadın örgütlerinin özel değil, devletlerin, cemiyetlerin, sivil kurumların, uzmanların ve eğitimcilerin liderlerinin de öncelikli konusu hâline gelmiştir. Toplumun tüm sınıflarında hâkim olan, kadınların hâlâ kendi mülklerine el koyan fikirlerin esiri olduklarıdır. Karmaşık meseleleri olan ataerkil vizyonlar ve baskıcı rejimlerin rolü ve egemenliği altındadır. Bu gerçekler bilimin, araştırmaların, makalelerin ve medyanın çoğunluğu tarafından ifade edilmiştir. Özellikle azgelişmiş toplumlarda

kadınların çektiği acılar, dünyada cinsiyetler, kadınlar ve erkekler arasında hâlâ hüküm süren büyük farkı göstermektedir. Bu durum, genel olarak sosyal bilimler, özel olarak sosyoloji alanındaki birçok araştırmacıyı ve uzmanı çalışmaya yöneltmiştir. Bu olguyu tedavi etmek için insan hakları alanında faaliyet gösteren insani yardım kuruluşları tarafından yürütülen bu çalışma ve araştırmalarda, kadın ve erkek arasındaki ayrımcılığın temel bir materyal oluşturduğu düşünülmektedir (Eid, 2008, s. 198).

Irak toplumunda kadın ve erkek arasındaki kronik toplumsal ayrım, özellikle kırsal kesimde ve kabile gruplarında, hayvanlara benzetilerek ya da bazı başarısızlıklarda erkeklerle kadınları karşılaştırarak kadınların aşağılandığı geleneksel durumlar birçok gündelik deyişte bu popüler gelenek olarak karşımıza çıkar: "Sen kadınsın, erkek değilsin", "Kadın gibisin" gibi. Sanki kadın, insan değeri olarak erkeğe eşit olmayan, lanetli bir şeymiş gibi görülür. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu'nun (UNFPA, 2000) yayınladığı bültende, kadınların halen fiziksel, cinsel ve psikolojik saldırılara maruz kaldıkları trajik vakaları açıklanmıştır. Kadına yönelik şiddetin tezahürleri, cinsel şiddet, fiziksel şiddet ve psikolojik şiddet dâhil olmak üzere birçok biçim almıştır (Husayn, 2007, s. 105).

1.1.1. Şiddetin Tarihsel Gelişimi

Şiddet, insan toplumu kadar eski bir olgudur ve bireylerin kişilikleri arasında toplumsal yetişme, ekonomik, sosyal ve hatta aile koşulları açısından farklılık olduğu sürece tüm toplumlarda bulunur. Şiddet çağın en ciddi sorunlarından biridir ve mağdurları belirli bir toplum grubuyla sınırlı değildir. Aksine, farklı sosyal, ekonomik, kültürel statülerdeki erkekleri, kadınları ve çocukları etkilemeye başlamıştır (Shaeban, 2000, s. 77).

İnsanlık tarihindeki ilk şiddet, Adem'in iki oğlu arasında dünyada meydana geldi ve cinayetle sonuçlandı. Şiddet olgusu modern değil, eskidir. Ancak küresel bir olgu hâline gelene kadar çağlar boyunca biçimlerini çoğaltmış ve çeşitlendirmiştir. Bir kişiye veya gruba karşı fiziksel ve psikolojik zarar vermeyi veya her ikisini birden yapmayı amaçlar. Şiddet, eşyaları kırmak ve onları yok etmek gibi de uygulanabilir. Ayrıca kişiyi fiziksel güç kullanarak korkutma ve tehdit etme şeklinde de kendini gösterebilir (Makiy, 2008, s. 28).

Şiddeti ortadan kaldırmak için bütün dinler, gelenekler, yerel ve uluslararası kanunlar çaba sarf etmenin yanı sıra faillerini cezalandırmak için gerekli tüm önlemleri almaya çalışmıştır. Eski toplumlar tarihlerindeki şiddet olaylarını geçmişten günümüze farklı biçim ve şekillerde kaydetmiştir. Bunun en belirgin örneklerinden biri, Yunanlıların M.Ö. 1184'te Truva'yı ele geçirdiklerinde, on yaşından büyük bütün erkekleri idam etmeleri, çocukları ve kadınları da köle olarak satmalarıdır (Hariz,1996, s. 54).

M.S. XIII. yüzyılda Cengiz Han, Asya ve Avrupa'yı işgal ederek milyonlarca insanı yok etmiş, Bağdat'ta ölü sayısı iki milyonu aşmıştır. Dicle ve Fırat'ın sularının, içine atılan kitapların mürekkebinden siyaha büründüğü rivayet edilir. Hitler'e gelince, İkinci Dünya Savaşı sırasında 11 milyon masum insanı katletmiştir. Orta Doğu ve Kuzey İrlanda da şiddetin önemli ölçüde arttığı bölgelerdir. Aynı zamanda savaşlar, şiddet ve cinayet eylemleri kitlesel şiddetin artmasında büyük bir rol oynar. Şiddet biçimleri Antik Çağ'da, sebepleri, birey ve toplum üzerindeki psikolojik, sosyal ve ekonomik etkileri gibi çeşitlilik göstermiştir. Bu olgu tarih boyunca önemli insani ve maddi kayıplara neden olabilmiş ve bunun sonucunda medeniyetler çökmüştür (Muhamad, 2007, s. 122).

İlkel toplumlarda su ve yiyecek konusundaki çatışma ve kavgalar da bir yerde istikrarsızlık nedeniyle öldürmeye varabilen şiddetler doğurmaktaydı. Yetişkinler çocuklara, erkekler kadınlara, hâkimler mahkûmlara, insan da doğaya ve hayvanlara karşı çeşitli biçim ve yöntemlerle şiddet uygulamıştır. İntikam alma veya bir serveti ele geçirme en yaygın olanlarıdır (Eid, 2008, s. 128).

Şiddet, duygusal rahatsızlıkları, psikolojik ve ekonomik baskıları yansıtan bir semptom olabileceği gibi psikolojik bir bozukluk, akıl hastalığı ya da kalıtsal bir ruhsal yetersizlik sonucu da olabilir. Birey psikolojik ihtiyaçlarını karşılayamaması sonucunda şiddete başvurabilir. Şiddetin farklı sınıflandırmaları ve türleri vardır:

- Kendine yönelik şiddet: İki kategoriye ayrılır. İlki, intihar davranışı, ikincisi bağımlılıktır.
- Başkasına yönelik şiddet: Karısına veya eşler arası karşılıklı şiddet, çocuklara ve yaşlıya yönelik şiddet şeklinde sınıflandırılır.

Ayrıca ebeveynlere şiddet ya da anne babasına itaat etmeyen bir erkek çocuğa veya kötü şöhretli bir kız çocuğuna vurmak gibi toplumsal değerlere uygun meşru şiddet gibi diğer şiddet biçimlerine de atıfta bulunulabilir (Husayn, 2007, s. 24-26).

Modern çağda bilimsel ve teknolojik ilerleme neticesinde bireylerin ihtiyaçlarının sayısının artması sonrasında şiddet olgusu hızla genişlemiş ve yaygınlaşmıştır. Dolayısıyla şiddet artışının yanı sıra yabancılaşma yaygınlaşmış ve her bireyin davranışlarını yöneten değer ve standartlar ortaya çıkmıştır. Nesiller arasında bir çatışmanın oluşmasına yol açan değerler ve standartlar arasındaki gücün genişlemesi neticesinde bireyler amaç ve hırslarına ulaşmak için yasa dışı yollara başvurmaya başlamıştır (Muhamad, 2007, s. 122).

Toplumsal değişim gelenekleri ve kültürleri değerlerinden sapmaya zorlamış ve üstünlüğünü kabul ettikleri Batı kültürlerini toplumlarına aktarmalarına yol açmıştır. Ayrıca toplumsal değişim, Batı kültürlerinin gelenekleri, kültürleri ve sapma tezahürleriyle aktarılmasına neden olmuş ve Irak toplumunda da değer üstünlüğü kabulüne yol açmıştır (Al-Fardan, 2016, s. 33).

1.1.2. Aile ve Aile İçi Şiddet Tanımı

Aile, kişinin hayatını toplu olarak devam ettirebilmesi için yönlendirildiği ilk sosyal birimdir. Grup hayatı, karı kocanın özel bir aile hayatı kurmak için bir araya gelmesiyle devam eder. Bu süreçte anne ve baba doğumu üstlenir. Taklit ve telkin yoluyla çocukların yetiştirilmesine çalışır ve doğumdan kısa bir süre sonra birey için yaşam süreci böylece başlar. Çocuklar yaşadıkları çevreyi hissetmeye başladığında, onunla birlikte ebeveynler çocuklarının güvende olmaları için ihtiyaçlarını karşılamaya ve sağlıklı olmaları için beslenmelerini, uyumalarını ve oyun oynamalarını sağlamaya başlarlar. Aile, dar anlamda çekirdek form olan en küçük biriminde yer alan anne, baba ve çocuklardan oluşan temel bir akrabalık birimini ifade eder. Geniş aile ise büyükanne ve büyükbabaları, kuzenleri, amcaları veya oğullarını içeren karşılıklı etki ve etkileşim şeklinde ortaya çıkan, toplumda kalıcı ve istikrarlı sosyal ilişkilerin dokusunda temsil edilen sosyal bir yapıdır. Aile de toplumun bir parçası olarak kabul edildiğinden, çeşitli hız ve derecelerde toplumsal değişime ve dönüşüme maruz kalmaktadır. Dolayısıyla bu değişimden kaynaklanan çeşitli sorunlara ve bu sorunların neden olduğu toplumsal çözülmeye maruz kalmaktadır (Eabdalwhab, 2018, s. 83).

Aile, kendisini diğerlerinden ayıran özelliklere sahip doğal bir sistem olduğu için özel mekânsal ve psikolojik alanı paylaşan bireylerden oluşan bir grup olmanın ötesindedir. Üyeleri için bir dizi kural ve özel roller geliştiren, organize bir güç yapısına sahip olan ve birbiriyle örtüşen görünür ve gizli iletişim biçimleri (sözlü olan ve sözlü olmayan) ayrıca müzakere ve çözüm yolları geliştiren bir sistem oluşturmuştur. Çeşitli görevlerini etkin bir şekilde yerine getirmesine izin veren bu mikro kozmosun üyeleri derin ve çok seviyelidir. Çünkü aile, birbirleri arasında sürekli etkileşimli ilişki kalıplarında fertten oluşan, toplam bir birim olarak organize edilmiş yaşayan, hareketli bir varlık olarak kabul edilir. Zaman ve mekâna yayılan ve bileşenlerinden herhangi birinde meydana gelen değişikliğe, onunla ilgili, diğer bileşenlerdeki değişiklikler eşlik edecektir (Al-Qaratudaghi ve Al-Kujri, 2015, s. 51).

Aile gölgesinde fert kendi kişiliğini kanıtlamak için çalışarak ve sorumluluk alarak büyümeye başlar. Evrenini inşa etmek fedakârlık, sabır ve tahammülün yanı sıra cömertlik, dürüstlük, ahlak ve erdem köklerini edinerek vatana ve insanlığa fayda sağlayan yaşamanın anlamını kavramak yoluyla mümkündür. Aldığı eğitim her toplum için acil ve hayati bir gereklilik olan sosyal, maddi ve manevi dayanışmanın anlamını somutlaştırmaktır. Bir arada yaşamak, şefkat ve karşılıklı sempati ortamı içinde sevgi ve iyilik ruhunu yaymakla, yardımlaşmakla, sosyal hayatın ilerlemesinde iş birliği yapmakla, olumsuzluklarda bağışlamakla sağlanır. Geri kalmışlığı ve tökezlemeyi her yönden engellemek için tehlikeli korkunç üçlü "Cehalet, yoksulluk ve hastalık" ortadan kalkıncaya kadar çabalar ve herkesi bir beden gibi yapmayı gerekli kılar. Aile, temelde akrabalık, kan, yasal evlilik ve çocuk bağına dayanmanın yanı sıra bir evde yaşayan ve genel sosyal atmosferde ekonomik, sosyal, kültürel, psikolojik, yaşam tarzı ve kültürel ilişkileri olan bir sosyal gruptur (Al-Ghuanima, 2014, s. 72).

Aile, medeniyetlerin ve imparatorlukların yükselişine ve düşüşüne tanık olduğu için en eski ve en istikrarlı insan kurumlarından biridir. Küçük bir toplumsal birim olarak aile, sanayileşmenin sürdürülmesinin bir sonucu olarak meydana gelen hızlı dünyevi değişimin yanı sıra dışa açıklık, kültürel istila ve işgalin bir sonucu olarak meydana gelen hızlı dünya değişimi göz önüne alındığında, özellikle Orta Doğu'da gündeme getirilen en önemli psikososyal sorunlardan biri hâline gelmiştir. Modern bilgi teknolojisinin aradığı bilişsel küreselleşme, ego kültürüyle ego arasında bir çarpışma durumu yaratmaya katkıda bulundu (Mahmud, 2011, s. 95).

Aile ve toplum arasında diyalektik bir gelişme ilişkisi vardır. Çünkü ailenin gücü toplumun güçlü yönlerinden biridir. Ailenin gücü azaldığında aile bireyleri arasındaki dayanışma, sinerji, kardeşlik, sevgi ve dayanışma bağları zayıflar. Bu da toplum için kötü bir alamettir. Özellikle de toplumda aile içi sürtüşmelerin hızı arttığında ve ailenin toplumu inşa etmedeki önemi ve üstlendiği işlevlerin önemi göz önüne alındığında, devletler ve uzmanlar onu incelemekle ilgilenmektedir. Aileye bakış, tarih boyunca farklı toplumlara ve halklara, akrabalık eksenine ve ailenin kapsamına göre değişiklik gösterir. Aile deyimi iki temel unsuru içerir: Akrabalık ilişkileri unsuru (kan) ve sosyal ilişkilerin unsuru (Al-Bisyuni, 2019, s. 38).

Geçmişte ve yakın zamana kadar aile destek açısından tamamen erkeğe (koca, baba) bağımlıydı. Ev işlerini yapmada, çocuk sahibi olmada ve onlara bakmada erkeğin desteklenmesi kadına (karı, anne) bağlıydı. Bu açık iş bölümünün bir sonucu olarak erkek, karısı ve çocukları üzerinde yetkiye sahipti. Bu yetki veya otorite de bir dereceye kadar kanunla desteklenmiştir. Bu da cinsiyetler arasında hem ev içinde hem de ev dışında iş bölümü anlamına gelir. Önceden (modern öncesi dönem) erkeklerin ve kadınların işi hakkında konuşmak da kolaydı. Ancak değişen sosyal iklim, eşler arası ilişkiyi ve ebeveynlerin çocuklarla ilişkisi açısından, ailedeki iç ilişkilerinin kalitesini etkiledi. Pek çok toplumun artık aile yaşamında bir eşitlik modeline doğru ilerlediği için erkeğin hâlâ ailenin reisi olduğu düşünülürse, bu başkanlık artık geleneksel yönetimde olduğu gibi aynı otoriterlik ve şiddete sahip değildir. Bunun nedeni sosyal yönden, eğitim düzeyinin yükselmesi iken diğer yandan ise sanayileşme ve teknolojiye bağlı olarak örneğin iş yerinin evden uzaklaşması, iş kapılarının kadınlara açılması, kadınların iş bulmaları ve ailelerinde daha etkili bir rol oynama arzusuna sahip olmaları gibi çeşitli nedenler rol oynamaktadır. Aynı zamanda aile reisi de ait olduğu sınıfa göre farklılık göstermektedir. Çünkü eğitimli kent gruplarındaki kocaların çoğu, eşlerinin aile reisliğine katılmasını onaylamakta ve bunun nedeni kültürel düzeylerinin yüksek olmasıyla hayata bakışlarındaki değişikliktir. Bununla birlikte aile, özellikle erken çocukluk döneminde, sosyal ve cinsiyet rollerinin düzenlenmesinde, sosyalleşme ve sosyal istek süreçlerinin yürütülmesinde rol oynamaktadır. Ayrıca aile, toplumdaki en güçlü sistemlerden biri olduğu için insanlığın kazanılmasının bir yöntemi olarak kabul edilir. Aynı zamanda aile, toplumdaki temel ve ilk hücre olarak önemini hiçbir zaman kaybetmemiştir (Jidil, 2017, s. 57).

Yine de dünyanın en tehlikeli olgusu çoğu ailede hâkim olan gizli şiddet olgusudur. Aile içi şiddet yakın zamana kadar kapıların ardında kalması nedeniyle uzun süredir üzerinde durulması gereken konulardan biri olmuştur. Aile içi şiddet tarihî bir gerçek, ciddi bir toplumsal sorundur. Aynı zamanda aile içi şiddet; etnik, sosyal, ekonomik, dinî, kültürel ve yaş sınırlarını aşmıştır. Biçimleri farklı, değişken olduğu için de nedenleri ve sonuçları da çok boyutludur. Böylece birçok kategoriden oluşan araştırmacıların her birisi kendi uzmanlığına göre ona bakar. Örneğin bir doktor, kötü muamele görmüş bir çocuğun ya da kocası tarafından dövülen bir kadının muayenesi sonrasında psikolojik veya ruhsal bir bozuklukları olduğunu tespit eder. Sosyal hizmet uzmanı ise aile sisteminde bir sorun olduğunu gözlemlerken, sosyolog ise sosyal bir sorun olduğunu görür. Bu nedenle, bu sorunun çözülmesi için her biri tarafından uzmanlık alanlarına göre farklı yöntemler kullanılır (Al-Bisyuni, 2019, s. 83).

Bu davranışlar tüm toplumlarda mevcuttur ve bu şiddet değişik şekillerde görülür. Çoğunlukla da ailedeki zayıflar ona maruz kalır. Ancak bu eylemlerin büyük bir kısmı konuşulmaz ve yayılmaz. Birçok aile onun bir sır olarak aralarında kalması gerektiğini düşündüğü için gizli kalmasına çaba gösterir. Bu eylemler bazı toplumlarda veya bazı zamanlarda garip veya ayıp olarak görülmeyebilir. Dolayısıyla "aile içi şiddet", bir aile üyesinin aynı ailenin başka bir üyesine maddi ya da manevi veya her ikisine birden zarar veren eylemlerinin tümü olarak kabul edilir. Bu tanım özellikle şu anlama gelir: Her türlü dayak, hürriyetten mahrum bırakma, temel ihtiyaçlardan yoksun bırakma, kişinin iradesine aykırı bir fiile zorlama, ihraç etme, kırma veya yaralama, sakat bırakma, öldürme. Bu tür şiddet, bir aile üyesi tarafından ev gibi sınırlı bir alanda (baba, erkek kardeş, koca veya amca) tarafından uygulanabilir. Bu, bir kişiye (eş, anne, kız kardeş veya kız gibi) yakın ilişkisi olan başka bir kişi tarafından kötü muamele edilmesi anlamına gelir. Çünkü bu şiddet, eşitsiz güç ilişkilerinden kaynaklanan çeşitli derecelerde ayrımcılık, zulüm, baskı ve saldırganlıkla karakterize edilir. Ataerkil sistemin ekonomik ve sosyal mekanizmalarıyla egemenliğinin bir sonucu olarak kadın ve erkek arasında, toplumda ve ailede benzer şekilde ortaya çıkar (Eazb, 2016, s. 35).

Aile içi şiddet, psikolojik ve sosyal açıdan birey için en tehlikeli şiddet türlerinden biridir. Tehlikesi, etkilerinin doğrudan sonuçlarıyla sınırlı olmaması, bunun da ötesine geçerek aile içindeki eşit olmayan güç ilişkilerinin dolaylı sonuçlarına kadar uzanmasıdır. Bu da genellikle değerler sisteminde bir dengesizliğe ve kişilik üzerinde bir bozulmaya neden olur. İnsanın yaşam hakkı, bedeninin veya namusunun güvenliği hakkı, kasıtlı olarak öldürme veya öldürmeye teşebbüs gibi kişinin yaşam hakkını veya bedeni ya da namusunun güvenliği hakkını etkileyen suçlardan biriyle sonuçlanan her fiil hukuka aykırı fiildir. Bir aile üyesine karşı işlenirse basit dayak, tecavüz ve uygunsuz saldırıdır. Sosyolog Anthony Giddens bu şekildeki aile içi şiddetini, bir aile üyesi tarafından ailenin bir veya diğer üyelerine uygulanan fiziksel istismar olarak ifade eder (Shamakh, 2010, s. 44).

Geçmişte aile içi şiddet özel ya da kişisel bir mesele olarak görülüyordu. Ancak şimdi aile içi şiddet suç davranışı ve toplumun güvenliğini tehdit eden bir tehlike olarak görülüyor. Şiddet

eylemleri gerçekleştirme olasılıkları diğerlerinden daha fazladır. Çünkü aile içi şiddet, diğer yaygın şiddet biçimlerinden daha az şiddetli görünse de hâlâ birey ve toplum için en tehlikeli konulardan biridir. Aile içi şiddetin tehlikesi, ev dışında uygulanan şiddete benzememesidir. Doğrudan sonuçları olan şiddet biçimleri otorite ile bazı siyasi ve dinî gruplar arasındaki ilişkiler çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Dolaylı sonuçları ise eşitsiz güç ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Aile içinde ve genel olarak toplumda, değerler sisteminde genellikle bir dengesizlik ve titreşim vardır. Özellikle çocuklarda, uzun vadede çarpık ilişki ve davranış biçimlerinin oluşmasına neden olur. Bunun sonucu da kişilik kalıplarının psikolojik ve sinirsel olarak sarsılmasıdır. Çünkü doğu ve batı toplumlarında dünya üzerinde endişe duyulan sosyal konulardan biridir. Hem ailenin hem de toplumun sosyal güvenlik ve huzurunu tehdit ettiği için aile içinde kadın erkek arasındaki iş bölümü sisteminin sorunlarının ve düzensizliğinin varlığıdır. Sonuç olarak şiddet, her aile üyesinin rollerini ve statüsünü toplumda hâkim olan ekonomik ve sosyal sistemin diktelerine göre tanımlamaktan kaynaklanmaktadır (Muntasir, 2003, s. 29).

Aile içi şiddet olgusu sadece bir toplumla sınırlı değildir, aksine farklı yönelim ve düzeylerdeki tüm ülkeleri etkilemektedir. Örneğin Birleşmiş Milletler 2005 Yılı Raporu'nun sonuçlarına göre Amerika, kadına yönelik şiddeti ve kansere maruz kalan kadın sayısını azaltmak için yılda 6 milyar dolar harcamaktadır. Bu fenomenin bir yandan artan yayılma ve üçlü etkisiyle (aile, sosyal çevre, aile üyeleri) karakterize edildiği durumlarda, vakalarda bu artış aile yapısının zayıflamasını, dağılmasını, özellikle belirli ahlaki değer standartlarının çöküşünü doğrulamaktadır. Dinamik bir vurguya ulaşmak için bu sapkın davranış, çeşitli sosyal, psikolojik ve yasal açılardan incelenmelidir. Aile içi şiddet bu iç dengedeki bir bozulmayı veya dengesizliği yansıtmaktadır (Al-Sharibi, 2005, s. 18).

Aile içi şiddet olgusu coğrafi konuma, aile yapısına, çatışmanın niteliğine ve aile yaşamının kalitesine göre değişmektedir. Aile içi şiddet, yoksulluk, işsizlik ve suçluluğu içeren ekonomik koşulların yanı sıra çocuk yetiştirmeye dair baba ile anne tutumlarında ortaya çıkan tutarsızlığın ve ayrıca ebeveynler ve çocuklar arasındaki çatışmanın ortaya çıkmasının bir sonucudur (Euthman, 2016, s. 53).

Bu şiddetin tek kurbanı -ister baba evinde olsun ister koca evinde olsun- kadındır. Kocanın karısını ve çocuklarını aile içinde disipline etme hakkına sahip olduğuna inandığı ve genel olarak ev içindeki şiddet korku ve aşağılanma duygusu yarattığı için insanın öz saygısını yok eder. Bu durum aile içindeki çocuklar için de geçerlidir. Ayrıca aile içi şiddet, birçok şekilde de kendini gösterir. Bunlar, kadın ve erkek arasında arkadaşlığın kısıtlanması, kıyafetlerine müdahale edilmesi ya da çeşitli etkinliklere katılmaktan mahrum bırakılması gibi pek çok farklı biçimde ortaya çıkmaktadır (Wadi, 2018, s. 35).

1.2. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Kuramsal Çerçevesi

1.2.1. Şiddeti Açıklayan Teoriler

Kadına yönelik aile içi şiddeti açıklayan çok sayıda farklı teoriler vardır. Bu durum araştırmacıların bu olguya farklı bakış açılarından kaynaklanmaktadır. Bu teoriler arasında şunlar yer almaktadır:

1.2.1.1. Biyolojik Teori

Biyoloji teorisyenleri, erkeklerin şiddet içeren davranışlarına farklı bir açıklama getirir. Şöyle ki canlıda yer alan saldırganlığın ortaya çıkmasını etkileyen biyolojik faktörlere dayanarak çalışırlar. Merkezî ve merkezî olmayan sinir sistemi, hormonlar, cinsel genler, endokrin bezleri, biyokimyasal etkiler, beyindeki elektriksel aktiviteler gibi faktörler rol oynar. Mark 1970 çalışmaları, insanlarda saldırgan davranışların ortaya çıkmasından sorumlu beyin sistemlerinde, ön lobda ve periferik sistemde alanlar olduğunu göstermiştir. Buna göre kişiyi şiddet durumundan sakinliğe dönüştürmek için beynin bu bölgesindeki bazı bağlantıları ortadan kaldıracak ameliyatlar yapmak mümkün olmuştur (Milikia, 2008, s. 103).

Hormonlar ve şiddet arasındaki ilişkiye gelince, erkeklerin biyolojik yapıları gereği şiddete kadınlara göre daha yatkın oldukları ve bu eğilimin erkeklik hormonunun (testosteron) artması ve bu hormonun seviyesinin yükselmesinden kaynaklandığı ortaya çıktı. Erkeklerde hormonlar şiddet içeren davranışlardan sorumludur. Daha sonra Jacqueline 1971, erkeklik hormonunun şiddetle ilişkisinde oynadığı rol nedeniyle, genel olarak erkeklerin kadınlardan daha saldırgan olduğuna dikkat çekmiş ve ergenlik döneminde testosteronlarını değiştirerek kadınların erkeklerden daha saldırgan olabileceği gibi önemli bir gerçeğe de ulaşmıştır (Al-Shaaeir, 2003, s. 128).

Beynin periferik sisteminde amigdala bulunur. Hipotalamusu uyaran, şiddet ve saldırganlıktan sorumlu olan hipotalamusun çekirdeğidir. Bu periferik sinir sistemi ve hipofiz beziyle ilgilidir. Aynı zamanda bazı özel duygusal durumlar ve bunlara eşlik eden fiziksel değişimlerle de işlevsel olarak ilişkilidir. Bu bakış açısından, insanlarda meydana gelen şiddet modellerini açıklamada aşağıdakiler de dâhil olmak üzere çeşitli biyolojik teoriler ortaya çıkmıştır. Bunlardan bazıları:

- **Şiddetin Biyolojik Teorisi**

Biyologların bir kısmı şiddeti genetik veya kalıtsal yapılarda bir tür anomali olarak yorumlar. Bu yüzden bazıları bu anomaliyi şiddet ve saldırganlıkla ilişkilendirmeye çalışmıştır. Bu anormallik, belirli hormonların üretilmesine, doğumdan önce veya hemen sonra vücuttaki hormonal salgıların değişmesine neden olur (Wadi, 2018, s. 121).

- **Zihinsel Yetersizlik Teorisi**

Bu görüş sahipleri, şiddeti, insan zihnini etkileyen kusurların ve eksikliklerin sonucu şeklinde yorumlar. Araştırmalar, bazı erkeklerde şiddetin beyindeki hasardan ve zihinlerdeki patolojik hastalığın özelliklerinden kaynaklandığını göstermiştir. Bu bakış açısı da "şiddetin biyolojisi" olarak adlandırılmıştır. Ancak bunların tümü zihinsel yetersizlik ve beyin kimyasıyla ilgilidir. Dolayısıyla zihinsel yetersizlik teorilerine bir yanıt olduğu söylenebilir (Buzid, 2017, s. 115) .

- **Beyin Fonksiyon Anormallikleri Teorisi**

Bu teorinin savunucuları, şiddet davranışını beyin fonksiyonlarındaki anormallikler nedeniyle meydana geldiği şeklinde yorumlar. Sinirbilimciler, yapılan teşhisin verilerine güvenirler. Beyin okuma makinesi kullanarak "FMRI" [1] (İnsanların çeşitli aktiviteler yaparken veya farklı şeyler düşünürken beyinlerindeki aktivite kalıplarına baccarat bildirimi) tespit edilmiştir. Nörobilimciler beynin ayrıntılı işlevlerini haritalayabilmişlerdir. Bu haritayı davranışımızın ölçüm birimleri aracılığıyla beyin reaksiyonu, bireysel bloklar veya her biri özel bir işleve sahip kesin olarak tanımlanmış histolojik alanlar aracılığıyla gösterdiklerini bir plan olarak artık görüntülemek için kullanılabilir. Şiddete ve anormal davranışlara yol açan beynin işlevinde meydana gelen sapmaları göstermek için işlevseldir (Saed, 2015, s. 71).

- **Beynin Kimyasal Teorisi**

Bu şiddet teorisinin savunucuları, şiddetin kimyasal değişikliklerin meydana gelmesinden kaynaklandığını açıkladılar. Kaliforniya'daki Sonoma State Üniversitesi'nin ürettiği projenin sonucuna göre, kimya ve şiddet arasında bir açıklama bağlantısı mevcuttur. Ancak bu yorumu artan şiddet ve çevresel kirleticiler arasındaki ilişkilendirme açısından farklı olarak 1999'daki çalışmanın sonucu şu şekilde gelmiştir: "Çevre kirleticileri, maruz kalanlarda şiddeti destekler. Kalıcı toksik kimyasallar ve ağır metaller de sağlık için tehlike oluşturur". Bu, toksinlere maruz kalma ile sosyal davranışta şiddette artış arasında önemli bir ilişki olduğunu doğrulayan iki çalışma tarafından ortaya konulmuştur (Al-Eany, 2009, s. 115).

[1] "FMRI" Fonksiyonel manyetik rezonans görüntüleme (FMRG): Anatomik olarak beyin bölgelerinin görselleştirilmesi ve çalışırken fotoğraflarının çekilmesidir. Beyin haritalaması ve bilişsel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan, beyindeki nöronal aktiviteyi saptamaya dayalı bir yöntemdir. Erişim Linki: https://www.turkiyeklinikleri.com.

1.2.1.2. Psikanalitik Teori

Bazı bilim adamları, insanlarda meydana gelen içgüdülerin ve dengesizliğin anormal ve sapkın davranışların ortaya çıkmasında etkisini vurgulamasının yanı sıra psikolojik komplekslerin ve çeşitli psikolojik hastalıkların meydana gelmesinde de etkisi olduğunu açıklamıştır. Psikanalitik kuramın üzerinde durduğu bu psikolojik değişkenler, kadınlar da dâhil olmak üzere başkalarına yönelik şiddet davranışlarının ortaya çıkmasına neden olur. Analitik teori bir bireye yönelik şiddeti, bir bedeli olsa bile, acıyı gidermeyi, zevk almayı veya kendini savunmayı amaçlayan bireysel bir davranış olarak yorumlar. Bu, bireyle birlikte doğan ve toplumsal olarak budanan içgüdüsel bir hazır oluşla bağlantılıdır. Bu hazır oluş, saldırganlığın psikolojik yorumunda açıkça görülmektedir. Çünkü bu yorum bir kişi doğası gereği iyi olduğunda, saldırganlık günahı bireysel günahın bir meyvesidir (Shaeban, 2000, s. 12).

Freud, *The Uneasiness in Civilazation* adlı kitabında geldiği nokta itibariyle bu teorinin kurucularından biri olarak kabul edilir (Al-Halibi, 2009, s. 82). Bir adam kesinlikle o tür, aşka susamış bir kalple ve saldırıya uğradığında kendini savunduğu söylenen türden bir varlık değildir. Aslında, insan tam tersine, içgüdüsel olarak verilenleri hesaba katmalıdır. Onun malına el koyar, aşağılar veya eziyet eder. Sonra da öldürür ve bu, saldırganlığın bir kaza değil, daha ziyade insanın bileşenlerinden biri olduğu anlamına gelir (Muhamad, 2018, s. 33). Freud'un şiddetin insan doğasında var olduğunu gördüğü şey, ölüm ve yaşam eğiliminin insanın doğumundan bu yana yan yana var olduğunu ve iki dürtü arasındaki etkileşimin tüm farklı yaşam fenomenlerine yol açtığını ifade eder. Tüm biçimleriyle yıkımı amaçlayan ölüm dürtüsü ister kendine ister başkasına yönelik olsun, çeşitli şiddet ve yıkım biçimleri barındırır. Freud, onlara yakın olanlara karşı acele etmeye hazır çeşitli düşmanca güdüler olduğuna inanır. Saldırgan doğalarını ortaya çıkarır. Çünkü saldırganlık eğilimi insandaki temel içgüdüsel savaş organizasyonudur (İbrahim, 2012, s. 53).

Bu eğilim, başkalarına veya kendine karşı yönlendirilebilen, yıkıma biyolojik bir katkıda bulunur. Freud, mazoşizmin cinsel dürtüyle karıştırılmış ölümün kaprisinin bir ürününün temeli olduğunu; karışımın, kişinin kendisine yönelikse mazoşizm, başkalarına yönelikse sadizm biçiminde ortaya çıktığını öne sürdü. Ölüm cinsel hevesle karıştırılmaz ve bu nedenle Freud'un görüşüne göre insanın bir seçeneği vardır. Ya kendini yok etmek ya da yıkıcılığı cinsellikle karıştırmayı başaramazsa başkalarını yok etmeye çalışmaktır (Rashid, 2016, s. 58).

Sadizm, temelde genel bir psikolojik durumdur. Ötekiyle kontrol edici bir karaktere bürünen bir ilişki durumudur. Şiddet yoluyla benliği yükseltmek, öteki kişi üzerinde tam bir egemenlik elde etmek için başkası üzerine baskı yapmak ve onu alçaltmaktır. Erkek kadını aşağılar, dışlar ve onu kendi iradesine tâbi kılar. Nihai amacı kendini savunamaz duruma geldikten sonra ona acı çektirmektir (İbrahim, 2012, s. 61).

Kendini savunamayacak durumda olan hırpalanmış kadın ise kendini suçlayan ve küçük düşüren boyun eğdirilmiş bir kişi konumuna gelir. Kendini çaresiz ve aşağılık hisseder. Yaşamayı hak etmediğini düşünür; kuşatılmış kadınlarda bu duygular kendini daha fazla gösterir. Kendi dışındaki güçlere bağımlılık ve otoriteyi kullanan kişinin tabiiyeti, kendilerini öne sürmeye değil onun emirlerine boyun eğmeye eğilimlidir. Üstelik çoğu zaman "Ben istiyorum." ya da "Ben varım." duygusunu yaşamakta acizdirler (Eumar, 2012, s. 64).

Kendine zarar vermeye ve acı çektirmeye meyilli görünen mazoşizm biçimleri arasında, fiziksel hastalığa yatkın olduğu kadar, ritüeller ve zorlayıcı düşüncelerle kendilerine işkence etme eğiliminde olan kadınlar da vardır. Protesto ve isyan edemeyen mazlum insanlar hastalıktan, başarısızlıktan ve sakatlıktan kaçarken acısını bedeni aracılığıyla deneyimlerler. Bu da onun için doğrudan ifadesi olmayan varoluşsal şikâyeti gizleyen bir maske oluşturur. Sorunu dışa yansıtır ve acısını fiziksel hastalık kisvesi altında sunarak onu gizler (Kaytan, 2014, s. 78).

Freud'a göre "ego", ailenin sadece bireyin başkalarıyla normal bir ilişki kurma yolundaki ilk adımları değildir. Aynı zamanda sonraki sosyal ilişkiler için de bir modeldir. Agresif kişilikler nezaket, sevgi ve disiplinin olmadığı ortamlarda ortaya çıkmıştır. Davranışları, çoğunlukla düşmanca tavırlar alma ve başkalarını sömürme eğilimindedir. Yaşadıkları aile içinde dışlanma, ayrılık ve ayrışma nedeniyle çocukluklarından itibaren topluma karşı takındıkları olumsuz tutumlar sonucunda narsistlik benmerkezcilik oluşmuştur. Normal sosyal ilişkiler kurmada duygusal gelişimleri bozulmuştur. Çocukken saldırıya uğrayan bir kadında çocukluk deneyimleri, zamanla kişiliğinin bir parçası hâline gelen yanlış inanç ve davranışlar, hatta ergenlik ve yetişkinlik döneminde bile gelişir. Yetersizliklerinden kendilerine şiddet uygulayan erkekleri seçerler, erkeklerle ilgili çocukluk deneyimleri kişiliklerini şekillendirir ve birlikte sosyal ilişkiler kuramazlar. Erkeklerde de şiddete dayalı çocukluk deneyimlerine gelince ister şiddet mağduru isterse tanık olsun, bu deneyim onlara istediklerini zorla elde etmeyi öğrettiğini ve kendilerini rahat hissetmelerini sağladığı için kadınlardan daha güçlü bir şekilde etkilemektedir. Bunu sonucunda bazı erkeklerin saldırgan, düzensiz, takıntılı, sadist ve paranoyak kişiliğe sahip olmasına neden olur. Bu da sağlıklı ve normal sosyal ilişkiler kurma yeteneklerini ve buna eşlik eden, çocuklarının kişiliğinin normal gelişimi için gerekli duygusallığı sağlayamama, sevgi ve güvenliği sağlayamamalarını etkiler. Çünkü onlar ebeveynlerin davranış standartlarını uygulama girişimlerini göstermek yerine onlara saldırganlık ve yoksunlukla davranmaktan ve cezalandırmaktan vazgeçmezler (İbrahim, 2012, s. 50). Bu şiddetin uygulanması sorunlu kişiliklerin yeniden üretilmesine yol açar. Psikanalitik teorisyenlere göre en iyi yol bu durumdan kaçınmak ve şiddetin döngüsünü kırmak için, ebeveyn ve çocuklar da dâhil olmak üzere, aile içi şiddetin mağduriyetinde kalanların yanı sıra saldırganların uzun vadeli tedavi edilmeleri gerekir (Makiy, 2008, s. 92).

1.2.1.3.Psikososyal Teori

Bu teorinin savunucularına göre, sosyal stres (Social Strees) şiddet eyleminin ortaya çıkmasında büyük bir rol oynar. Bu teorisyenler erkeğin çalışma alanında maruz kalabileceği hayal kırıklığı, adaletsizlik ve şiddetin uygulanması arasında önemli bir bağlantı olduğuna inanırlar. Çünkü bu sosyal baskıdan dolayı davranışlarını kontrol edememesine ve evde eşine veya çocuklarına yönelik şiddet uygulamalarına yol açar. Ayrıca işsizliğin, yoksulluğun ve insana yakışan yaşam fırsatlarının olmamasının bir kişi üzerindeki baskıları şekillendirmedeki rolüne ve dolayısıyla şiddet uygulama olasılığını arttırdığına vurgu yaparlar. Bu teorinin bazı destekçileri iki tür baskının varlığını vurgular:

1. Hoş olmayan yaşam olaylarının stresi, iş baskıları ve çeşitli roller saldırgan davranışlara yol açar. Son çalışmalar, acı veren yaşam baskılarının birey üzerinde olumsuz etki bıraktığını vurgulamıştır. Kişinin ailesine yönelik şiddet uygulamasında da bu etkinin ilişkisi olduğu doğrulanmıştır. Aynı zamanda genetik yatkınlıkta temsil edilen değişkenler ve geçmişte öğrenilen deneyimler, kişinin tehlikeli durumla ilgili farkındalığının doğası ve içeriği üzerine açıklamıştır.
2. Gürültü, kirlilik, kötü hava koşulları vb.yle temsil edilen çevresel baskılar, kişisel sınırların ihlal edilmesi ve kişisel alana saldırılması gibi diğer baskılardır. Bu çevresel etkiler, yol açtığı psikolojik veya davranışsal etkiler yoluyla şiddetin artmasına neden olur ve bu kişinin uyarılma düzeyine ve durumuna göre yapılır. Uyaranların doygunluğu, bu baskıların neden olduğu hayal kırıklığı, kendini kontrol etme yeteneği ve kaygı derecesidir (Lizaghad, 2017, s. 112).

1.2.1.4.Hüsran - Saldırganlık Teorisi

Dollard ve Miller, 1939 Hüsran-Saldırganlık teorisinin ana kurucularıdır. Teorinin temel fikri, kendine ya da başkalarına yönelik şiddetin her zaman hüsrandan veya hayal kırıklığından kaynaklandığıdır. Engellenmenin varlığı her zaman bir şiddet biçimine yol açar, başka bir ifadeyle şiddet engellenmeye karşı kaçınılmaz bir tepkidir ve engellenme ne kadar büyükse, başkalarına yönelik şiddet de o kadar büyük olur; bunun tersi de geçerlidir. Teori, şiddetin her zaman hayal kırıklığının sonucu olduğunu ve hayal kırıklığı, bireyin amaçlarına ulaşmasının engellenmesidir. Başka bir söyleyişle, küskünlük ve endişe duygusuyla karakterize edilen duygusal bir durumdur. Ve bu durum şiddet içeren uygulamalar ve eylemlerle anlatılır. Bir kişinin kendisi için gerekli bir hedefe ulaşması engellenirse, hayal kırıklığı (acı verici bir deneyim) hisseder. Bu da hayal kırıklığının kaynağına doğrudan veya dolaylı saldırıya yol açar. Bu teorinin savunucuları, saldırganlığın içgüdüsel bir güdü olduğunu ileri sürerler. Fakat Freud'un dediği gibi içgüdüsel olarak değil, daha çok dış faktörlerin etkisinin bir sonucu olarak hareket eder. Bu teorinin öncüsü olan Dollard, saldırgan

davranışın engellenmenin doğal bir sonucu olduğunu ileri sürer. Miller ise, insanların hüsrana birçok şekilde tepki verdiğini gösterdi (Yusli, 2009, s. 47).

Teoriyi değiştirmeye yönelik önemli girişimlerden biri, davranışsal öğrenme teorisinin kavramlarında şiddet ve saldırganlığı şu sözlerle açıklayan Berkowitz (1965) tarafından geliştirilmiştir: Şiddet ve saldırganlık pekiştirme yoluyla öğrenilir. Paralı asker veya belirli bir ülkenin ordusu denen şeye katılan bir kişi, ilgili ülkenin vatandaşlığını alma, başka herhangi bir maddi veya manevi takviyeyi elde etme, para veya maddi ödül için öldürülür. Hayal kırıklığı, mutlaka bir tek saldırganlığa değil, öfkeye de yol açar. Bununla birlikte, hayal kırıklığı psikolojik acıya neden olur ve psikolojik acıya neden olan şey saldırganlığa neden olabilir. Hayal kırıklığı oluştuğunda birlikte çalışan ve saldırganlığa yol açan iki koşulun olduğuna inanılır: Birincisi, saldırgan davranışa hazır olmaktır. İkincisi ise, saldırgan davranış veya bir hüsran kaynağıyla ilişkili çevresel ipuçlarının varlığıdır. Ayrıca Berkowitz hayal kırıklığı olmadığında uygun uyarı işaretlerine maruz kalmanın saldırgan alışkanlıklar geliştirme olasılığını arttırdığını belirtmiştir (Eabdalhadi, 2017, s. 31).

Buss ise, bireyin yaşamının evrelerinde edindiği deneyimlerin kişiliğini belirlediğine inanmaktadır. Eğer bu tecrübeler zarara ve mahrumiyete dayanıyorsa, kişiliği üzerinde zararlı etkiler bırakır. Ayrıca çocukluktaki bu acı, gelecekte birikerek hayal kırıklıklarını şiddetlendirebilir. Bu nedenle, saldırganlık için ajitasyon, sonunda şiddete yol açana kadar her hayal kırıklığıyla birlikte büyür. Aslında Plack'in aradığı şey de budur. Çünkü genel olarak toplumun tüm kötülüklerini, özellikle şiddeti, çocukluk ve ergenlikteki birçok yoksunluktan türetir. Bir kişinin, gerçek uyaranların ortadan kaybolmasından yıllar sonra uyaranları tutma yeteneğine sahip olduğu gerçeği, böylece uzun süre reddedilmeyi, saldırmayı ve umutsuzluğu düşünebilir. Bu durum şiddetli saldırganlığa neden olur ve buna bağlı olarak şiddetle karakterize edilen bir kişinin, başkalarının elinde verdiği zararı, onlardan gördüğü reddedilmeyi, ona empoze etmeyi ve yabancılaşmayı, yaşadığı yoksunluğu uzun uzun gözden geçirdiği söylenebilir (Eabdalhadi, 2017, s. 38).

Philip Gilman ise, saldırganlık veya şiddetin sürekli hayal kırıklığı, başka bir kişiye zarar verme veya yaralama amaçlı bir davranış için bir tazminat olduğuna ve saldırganlığın yoğunluğunun hayal kırıklığı yoğunluğunun boyutuyla orantılı olduğuna inanmaktadır (Moawad, 1999, s. 371).

İnsan yaşamının, belirli bir amaca veya hedefe ulaşmaya çalışırken bazı kişilerin önüne çıkan birçok durumla dolu olduğuna şüphe yoktur. Bu, özellikle ergenlik döneminde, gerginlik ve duygu arttıkça bu engelleri herhangi bir yöntemle aşmaya zorlar. Bu da bu engelleri aşma konusundaki ısrarını arttırır ve bu şiddet içeren davranışlar yoluyla olabilir. İnsan bir duyarsızlık durumunu kontrol altına aldığında, gerginlik ve hayal kırıklığıyla karşı karşıya kalır ve hedeflerine ulaşması engellendiğinde, engeli aşma ve hafifletme girişimine başvurur. Şiddet davranışı genellikle bunu başarmanın en hızlı yoludur ve bu sayede, hayal kırıklıklarını ve gerilimlerini boşalttığını da hisseder. Birey hüsranla karşılaştığında ya bu duygu ve gerilimleri bastırır ya da içindeki bu yükleri ya hüsran

kaynağına ya da ona iletemezse kendisine boşaltır. Şiddet davranışı genellikle bunu başarmanın en hızlı yoludur ve bu sayede, içindeki hayal kırıklıklarını, gerilimlerini boşalttığını ve dışarı attığını da hisseder. Hüsran, içerik olarak birey üzerinde baskı oluşturmakta, diğer imgelere ek şiddet ve saldırganlık da dâhil olmak üzere hüsrandan kaynaklanan imgelerin çoğalmasına neden olmaktadır. Birey, sahip olduğu korku ve kendisini kontrol edebilecek bazı kuruntu düşünceleri nedeniyle toplumla veya başkalarıyla yüzleşemez hâle geldiğinde, onu başkalarından soyutlayarak huzursuzluk duymasına neden olur. Anksiyete, bireyi takip etme hissidir ve insanların gözünde bir arada olmayan bazı davranış kalıplarını burada kimin yapacağını kontrol eden yanılsamalar ve korkulara yem olmasına neden olur. Bu da bireyin yetersiz kalacağı endişesiyle sonuçlanabilir. Hayatın çehresinden itibaren birey, bazı tezahürlerinde sapkın, anormal ve muhtemelen suç eylemleri yapmaktadır (Mansur, 2014, s. 57).

Kısacası, bu teori, bireyin istediğini elde edememesinin hayal kırıklığını arttırdığını gösterir ve bu hüsranı yaratan enerji, onu bu engele saldırmaya iter ve eğer bunu yapamazsa, o enerjiyle başka bir hedefe yönelir ve bu nedenle hüsran, saldırganlığın, özellikle aile saldırganlığının arkasındaki ilk güdüdür. Erkek işinden döndüğünde eşi veya çocukları üzerinde etki sahibi olur. Başka bir ifadeyle iş yerinde yaşadığı hayal kırıklığı ve yoksunluğunu aile içinde bir güce dönüştürür (Al-Tayri, 2015, s. 35).

1.2.1.5. Sosyal Öğrenme Teorisi

Bu teorinin savunucuları, insanların başkalarının davranışlarını gözlemleyerek ve eşleştirerek, diğer davranış kalıplarını öğrendikleri gibi şiddet içeren davranışları da öğrendiklerini varsaymaktadır. Bandura, şiddet davranışını modern toplumun üç kaynağı olarak tanımlamıştır. Onlar da ailenin, alt kültürün ve modellemenin etkisinde temsil edilir (Nabavi, 2012, s. 7).

Şiddeti öğrenme süreci hem genel olarak hem de alt kültürde aile içinde gerçekleşir. Bazı aileler çocuklarını başkalarıyla birlikte şiddete başvurmaya teşvik eder ve diğer durumlarda şiddet mağduru olmamalarını talep eder. Bazıları ise şiddeti bir araç olarak görür. Hatta bazı aileler üyelerini gerektiğinde şiddete başvurmaya teşvik eder. Bandura'ya göre, saldırganlığa tepkinin doğası, kişinin daha önce deneyimlediği eylemleri pekiştirmeye ve bu saldırgan durumda onları modellemeye çalışmasına bağlıdır. Böylece, sosyal öğrenme kuramına göre bir bireyin, sonuçlarıyla birlikte başarılı saldırgan modelleri belirleyerek ve saldırgan davranışı için sürekli ödüllendirilerek kolayca çok saldırgan bir çocuğa dönüşmesi mümkündür (Bayrakcı, 2007, s. 200). Ayrıca Bandura şiddet ve saldırganlığın, bireyin sosyal öğrenme, simülasyon ve taklit yoluyla başkalarının davranışlarını ve sonuçlarını gözlemleyerek edindiği bir davranış kalıbı olduğuna inanır (Al-Rimawi, 2008, s. 596).

Simons'a göre ise, kadına yönelik şiddetin çocukluğun ilk dönemlerine kadar uzandığına inanmaktadır. Çünkü çocuk ilk yıllarında ebeveynleri arasındaki evlilik ilişkisinin gaddarlık, istismar, bedensel ceza ve aşağılama ile karakterize olduğunu görür. Böylece çocuk, şiddeti başkalarından da kabul edebilir. Evlendikten sonra bunu bir davranış biçimi olduğu fikrini kabul etmeye başlar. Çocuğun, ilişkilerin şiddet ile karakterize edildiği bir ortamda bulunması, sonraki ilişkilerinde onu şiddete meyilli hale getirir (Jibril, 2019, s.155). Böylece, sosyal öğrenme teorisyenleri şunları varsaymaktadır:

1. Aile içi şiddet aile içinde, okulda ve medyadan öğrenilir.
2. Ebeveynlerin uyguladığı şiddet davranışlarının çoğu, disipline etme girişimleri olarak başlar.
3. Bu şiddet davranışı, ebeveynler ve çocuklar arasındaki karşılıklı ilişkiler ve erken çocukluk deneyimleri yoluyla öğrenilir.
4. Çocuk istismarı, erken yaşlarda zirvede başlayan ve arkadaşları, erkek kardeşleri, ebeveynleri ve öğretmenleri, daha sonra karısı ve çocuklarıyla ilişkilerinde devam eden saldırgan davranışlara yol açar.
5. En güçsüz aile üyeleri (eş ve çocuklar) şiddetin hedefi hâline gelir. Şiddet içeren ailelerde yaşayan bireylerin davranışlarında daha agresif olduklarını gösteren birçok araştırma vardır. Şiddet içeren ailelerde büyüyen erkeklerin, şiddete başvurmayan erkeklere göre karılarını dövme olasılığı on kat daha fazladır. Bu deneyim şiddet gören çocukların başkalarına karşı daha agresif olduğunu gösterir (Al-Fatlawi, 2008, s. 502).

1.2.1.6. Değişim ve Sosyal Kontrol Teorisi

Bu eğilimin savunucuları, aile içi şiddet konusunu inceleyen en entelektüeller arasında sayılır. New Hampshire Üniversitesi Family Violence Scholars Araştırma Laboratuvarı'nda aile içi şiddet olgusunu inceleyen toplantıların bir kısmında, bu olguyu açıklamak ve aile üyelerini birbirlerine şiddet kullanmaya iten sebepleri ortaya çıkarmak amacı için çalışıldı. Çalışma, ***"aile üyeleri birbirlerine zarar vermeyi becerebildikleri için şiddet uyguluyorlar"*** şeklinde basit bir açıklamayla sonuçlandı. Bu da aile ortamı, bireyler arasındaki ilişkilerin doğası ve ailenin üyeleri üzerinde uyguladığı sosyal kontrol derecesi, şiddetin ortaya çıkmasına neden olduğu anlamına gelmektedir. Bu araştırmacılar aynı zamanda eşlerin doyumunun, aile yaşamının istikrarının, şiddetin sonuçları ve aile bireyleri arasındaki ilişkilerin doğasının şiddeti uygulamadaki etkisini de bulmaya çalışmışlardır. İş arkadaşları ve diğerleri aile içi anlaşmazlıkları çözmek için gerekli becerilerin yokluğunda, özellikle kişi şiddet kullanımının herhangi bir ceza gerektirmediğini veya şiddet uygulamaktan kaynaklanan olayların cezayı gerektirmediğini fark ederse, öfke duyguları şiddete yol açabilir. Öfke duygularını dışa vurmaktan daha az tatmin edicidir (Wadi, 2018, s. 111).

Dolayısıyla sosyal kontrol (ceza) süreci şiddet olasılığını azaltır. Mübadele ve sosyal kontrol teorisi sahipleri, şiddet vakalarına müdahalenin birey, aile ve toplum düzeyinde gerçekleşebileceğini vurgulamaktadır. Bu da aile üyelerine, anlaşmazlıkları güç ve şiddete başvurmadan çözme yöntemini öğreterek, aile ve toplum desteği sağlayarak, aile baskılarını hafifleterek ve kadınların ona şiddet eylemlerini uygulayan kocalarını terk etmelerine yardımcı olacak destek, yardım, hizmet ve kaynaklar almasını sağlayarak yapılır. Ayrıca bu araştırmacılar, şiddet sorununu çözmek için üç ana hedefe ulaşmaya odaklanması gerektiğine inanırlar:

1. Bir kişinin uyguladığı şiddet sonucunda aldığı mükâfat miktarının azaltılması.

2. Şiddet uygulaması sonucunda (ceza) maliyetlerinin arttırılması.

3. Sosyal kontrol süreçlerinin güçlendirilmesi (Al-Busaidi, 2020, s. 98).

Bir dizi araştırmacı, şiddet döngüsünün şiddetin nesilden nesile aktarıldığı süreci tanımladığı ***"şiddet şiddeti doğurur"*** sloganını benimsiyor. Oysa ki, çocukların şiddetten zarar görmeleri erken yaşta anne karnındayken başlar. Babaları annelerini dövdüğünde zarar görebilirler. Bunun sonucu olarak da dövülen annenin çocuklarına bakma yeteneği azaldığı gibi çocuklarını dövme olasılığı da yükselir. Bu duruma şahit olan çocukların da gelecekte eşlerini dövmeleri muhtemeldir (Al-Ghuanima, 2014, s. 68).

Bazı araştırmalar, evin şiddet içeren etkileşim modellerinin üretimi için bir eğitim alanı olduğunu doğruladı. Aile üyeleri arasındaki şiddetin hem mağdurları hem de izleyicileri, saldırganların bir aşk ilişkisi içinde yaşadıklarını ve şiddet kullanarak hedeflerine ulaştıklarını fark ettikleri için saldırganla birleşebilir. Bu da izleyicileri şiddetin başa çıkmada tipik bir davranış olduğuna inandırır. Aynı zamanda çoğu ebeveyn eşine uyguladığı stratejilerin aynısını çocuklarını yetiştirmek için de kullanır. Çünkü genel olarak insanlar ailelerinde daha önce öğrendikleri şekillerde davranırlar. Buradan, bu modeller bir nesilden diğerine aktarılır ve aile içi şiddet yerel topluluğa yayılabilir (Al-Har, 2008, s. 50).

1.2.1.7. Fonksiyonel Yapı Teorisi

Bu teori, kökenlerini, sosyolojideki ilk sosyal teorilerde yaygın olan organik eğilimin temel önermelerinden ve işlevsel yapılandırmacılığın dayandığı temel önermeden, parçaların tek bir bütün hâlinde bütünleştirilmesi fikrinden alır (Hilal, 2016, s. 465).

Toplumun farklı unsurları arasındaki karşılıklı bağımlılık, yani bir kısımdaki değişiklik diğer kısımlarda değişikliklere neden olur. Bu teori, sosyal yapının unsurlarının dengesini korumanın yollarıyla ilgilenir ve bu temelde işlevseller şiddeti şu şekilde görürler: Sosyal bağlamda bir anlamı vardır. Ya davranışı düzenleyen ve yönlendiren sosyal gruplara bağlılığın kaybının bir sonucu olarak

ya da normizm, yön eksikliği ve uygun sosyal kontrol eksikliğinin bir sonucu olarak akım onları şiddete sürükler. Öte yandan bireyler, bundan başka bir yaşam biçimi bilmedikleri için saldırganlaşıp şiddete başvurarak yollarına devam edebilirler (Wadi, 2018, s. 24).

Aile içi şiddet alanında yapılandırmacı-işlevsel birimin ilgilendiği analiz birimi ise daha küçüktür (aile ve görece küçük sosyal sistemler gibi) ve eşler arasındaki karşılıklı şiddete, ebeveyn ve çocuklar arasında veya yetişkin çocuklarla yaşlılar arasındaki şiddete de odaklanmaktadır. Bu nedenle işlevselciler, aile içi şiddet sorununun toplumsal bütünleşmeyi arttırmaya çalışarak hafifletilebileceğine inanırlar, bireylerin aile gibi birincil gruplarla bağlantısını arttırmaya çalışarak psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için çaba sarf eder, onlara dinî değerleri ve aidiyet değerlerini aşılarlar (İbrahim, 2019, s. 118).

1.2.1.8.Sembolik Etkileşim Teorisi

Bu akım 1890-1910 döneminde C. Cooly ve J. Dewy'nin yazılarında ortaya çıkmış ve postulatlarını belirginleştirmiştir. Bu akım psikoloji ve sosyoloji alanlarda gelişmiş ve aile alanında kullanımını arttırmıştır. Hill, Waldose ve Strout'un çalışmalarıyla, etkileşimli yön, ikili ve üçlü ilişkiler ve güç oluşturmanın yanı sıra rol performansı, statü ilişkileri, iletişim sorunları ve karar vericiler, rolün ve referans grubunun yetiştirilmesi ve de taklit edilmesinden oluşan etkileşim süreçleri aracılığıyla ailenin çalışmasına odaklanır (Wadi, 2018, s. 28). Çünkü bu eğilim ailenin iç süreçlerine odaklandığından, buradaki çalışma birimi: İhtiyaçlar, davranış kalıpları ve uyum süreçleri açısından karı koca ve çocuklar arasındaki dinamik ilişkilerdir. Bu nedenle, çalışma birimi dysdic (iki kişi arasındaki etkileşim) veya triqdic (üç kişi arasındaki etkileşim) şeklindedir (Sayid, 2014, s. 78). Bu eğilim aileyi etkileşim hâlindeki kişiliklerin bir birimi olarak incelediğinden, aile içi şiddeti incelerken karı koca ve çocuklar arasındaki olumsuz ilişkilere, şiddetin tezahürlerine ve aynı ailenin ergenlikteki üyeleri arasındaki olumsuz sembolik iletişimin tezahürlerine odaklanır (Moawad, 1999, s. 251).

Etkileşimliler, şiddeti öğrenme sürecinin, erkeklere kaba ve sert olmayı ve kendine güvenmeyi öğretmeyi içeren erkeklerin rolü için sosyalleşme aşamasıyla yakından ilişkili olduğunu belirtti. Ayrıca şiddetin sertliğini azaltmanın da eğitim yoluyla olduğuna ve bu sayede şiddet uygulayan bireylerin davranışlarında şiddete başvurmamayı öğrendiklerine inanmaktadır. Fakat bu değişikliği meydana getirmek birdenbire olmaz. Çünkü bunu yapmak isteyenlerin davranışlarını değiştirmek için tedavi programları vardır. Teorisyenler ayrıca bu sorunu çözmek için insanlara kendilerini kontrol etmeyi ve şiddete başvurmamayı öğretmek için geniş kapsamlı kültürel değişikliklerin yapılması gerektiğine inanmaktadır (Al-Fayaad, 2017, s. 65).

Aile içi şiddeti açıklamaya çalışan psikolojik ve sosyal teorileri sunumumuzda, aynı aile üyeleri arasındaki şiddeti, özellikle kadına yönelik şiddeti ele alan bu teorilerin, bu patolojik fenomeni

psikolojik ve sosyal bir bakış açısıyla açıkladığını görmekteyiz. Erkeklerin güç ve paraya sahip olması nedeniyle toplumun kadına bakışının bir sonucu olarak toplumsal inşanın bir salgısıyla sosyal, politik ve ekonomik merkezler ve hatta hukuk bazen erkeğin pratiğinden dolayı cezalandırılmaması için onun yanında yer alır. Aile üyelerine, özellikle kadınlara yönelik şiddet eylemleri, ifşa edilemeyecek veya başkalarının buna müdahale etmesine izin verilmeyecek bir iç mesele olarak kabul edilir (Al-Kafafi, 1999, s. 98).

1.2.1.9.Sosyal Epistemoloji Teorisi

Valkommen, bir erkeğin karısıyla çatışma durumlarını takdir ettiği bilişsel stilin, şiddet uygulayan erkeğin davranışının, karısının olumsuz bilişsel takdirinin ve ondan gelen şiddetin, şiddet içeren kuralların ortaya çıkma olasılığında belirleyici olduğunu söylemektedir (İbrahim, 2019, s. 89). Bir kadının bakış açısı, kadının algıladığı istismar miktarı olarak tanımlanabilir. İster fiziksel ister psikolojik veya cinsel istismar olsun epistemolojik bakış açısı; bir kadının ister fiziksel ister psikolojik olsun, istismar üzerindeki etkisini, nasıl algıladığına, takdir ettiğine bağlı olduğunu gösterir. Bu istismarı yorumlar, hayal eder ve hatırlar (Bushighlam, 2018, s. 183).

Sosyal teori, bir toplumda diğeri olmadan yaygın olabilecek saldırgan ve şiddet içeren davranışlardaki farklılıklara özel önem verir. Chic Maloth, kadınların kendilerine yönelik şiddet algılarının mitlerden ve yanlış inançlardan, medyanın ve özel hayatın etkisinden kaynaklanabileceğine inanır. Lilja ise, kadınların kendilerine yönelik şiddet algılarının, sosyal destek eksikliğinden kaynaklanabileceğini ve kadınların kendilerine yönelik şiddet algılarının toplumda hâkim olan kültürel örüntünün doğasından etkilendiğini görür. Bu teori, kadına yönelik şiddeti sosyal sınıfı temsil eden diğer faktörlerlerle birlikte ele alır. Genç kız, şiddete ve heyecana yaşlılardan daha fazla hedef olduğundan, bunun ve yaş faktörünün de etkisi vardır. Eğitim ve mesleki durum faktörüne göre, kadının erkekten daha yüksek bir işe sahip olması veya bir erkekten daha yüksek bir eğitim düzeyine sahip olması onu taciz etmeye itebilir (Qaefarani, 2009, s. 38).

Sonuç olarak kadına yönelik aile içi şiddet ister psikolojik ister fiziksel veya psikosomatik olsun, kadınlara acı çektiren her türlü kasıtlı veya kasıtsız eylem olarak kabul edilmektedir. Çalışmalar ve istatistikler, kadınları tehdit eden en büyük kaynağın ailede veya toplumda tanıdıkları erkekler olduğunu göstermektedir. Bunlar genellikle baba, erkek kardeş, koca vb. gibi yakın aile üyeleridir. İstismara uğrayan birçok kadın için aile, güvenli bir sığınak değil, bir terör yeridir (Al-Qasas, 2008, s. 42).

Aile içi şiddetin kadına yönelik şiddetin en yaygın biçimini temsil ettiği, toplum tarafından en çok kabul gören ve kültür, gelenekler ve yasalar tarafından desteklenen şiddettir. Kadınlar bu nedenle

her türlü şiddete ve istismara maruz kalmaktadır; fiziksel, psikolojik, cinsel, sosyal vb. Psikolojik, fiziksel ve üreme sağlığı üzerinde bu durumların olumsuz etkileri bulunmaktadır (Hasan, 2020, s. 11).

1.3. Uluslararası Anlaşmalarda Kadının Konumu

1.3.1. Kadına Yönelik Şiddet Konusuna Uluslararası İlgi

Uluslararası düzeyde, Birleşmiş Milletler'de kadın haklarının elde edilmesi için yapılan çalışmalar bağlamında kadına yönelik şiddet konusu gündeme gelmiştir. Dünyanın çeşitli yerlerinde kadınların savunması ile Birleşmiş Milletler'in girişimleri arasındaki etkileşim bu hedefe ulaşmada itici bir faktör olmuştur. Gündemde ele alınan kadına yönelik şiddet biçimlerine gelindiğinde, bunlar da kadınların fuhuşa zorlanması kastıyla kadın ticareti yapmaktır. Ancak, Birleşmiş Milletler Kadın Konferansı (1975-1985) bağlamında kadına yönelik şiddet konusuna artan ilgi ön plana çıkmıştır. Bölgesel kadın örgütlerinin bir kısmı kadınlarla ilgilenmeye başladıkça ve kalkınma girişimlerinde kadınların çalışmaları aracılığıyla Birleşmiş Milletler'in gündemine bağlanmıştır. Kadınların çabaları aynı zamanda kadına yönelik şiddet anlayışını genişletmek için bir itici güç olarak hizmet etmiştir (Fars, 2021, s. 98).

1.3.2. Uluslararası Düzeyde Kadına Yönelik Şiddeti Ele Almak İçin Erken Girişimler

Bu girişimler öncelikle aileye odaklandı. 1975 yılında Mexico City'de düzenlenen Uluslararası Kadın Yılı Dünya Konferansı tarafından kabul edilen "Kadınlar İçin Küresel Eylem Planı"; saygınlık, eşitlik ve aile içi çatışmaları çözmek için bir eğitim programının ve yöntemlerinin geliştirilmesine dikkat çekti. Ailenin her üyesinin güvenliği şiddete atıfta bulunmadı. Mexico City ve 1976'da Brüksel'de düzenlenen Uluslararası Ceza Mahkemesi, kadına yönelik şiddetin çok daha fazla biçimine dikkat çekti (Mansur, 2000, s. 45).

Kopenhag'da düzenlenen (1980) "Birleşmiş Milletler Kadın On Yılı İkinci Dünya Konferansı", aile içi şiddetle ilgili bir karar kabul etmiş ve nihai raporunda evdeki şiddete atıfta bulunmuştur. Sağlık hizmetleri bağlamında, kadınlara ve çocuklara yönelik şiddeti ortadan kaldıracak, kadınları fiziksel ve zihinsel istismardan koruyacak programların geliştirilmesi çağrısında bulunmuştur. Hükûmet delegasyonları tarafından da ele alınırken, ulusal düzeydeki kadın hareketleri çalışmalarına bu konu dâhil edilmiştir (Hamaadi, 2017, s. 32).

Kadınların kadına yönelik şiddetle mücadele eylemleri seksenlerin başında artmış ve konu 1985'te Nairobi'de düzenlenen Üçüncü Dünya Kadın Konferansı'nda daha da öne çıkmıştır. Kadınların ilerlemesi için çağrıda bulunan ve taciz, saldırı ve fuhuş, gözaltındaki kadınlar ve silahlı

çatışmalar dâhil olmak üzere kadına yönelik şiddetin tüm tezahürlerini tanımlamıştır (Jumea, 2014, s. 19).

Ayrıca şiddet, Uluslararası Kadın On Yılı'nın raporlarında eşitlik, kalkınma ve barış hedeflerine ulaşmanın önünde bir engel olarak görülmüştür. Önleyici politikaların ve yasal önlemlerin benimsenmesi için ileriye dönük stratejilerle birlikte ulusal bir mekanizmanın geliştirilmesi ve şiddet mağduru kadınlara kapsamlı yardım sağlanması çağrısında bulunulmuştur (Tahati, 2014, s. 25).

Kadına yönelik şiddet, özellikle aile içi şiddet, suç ve ceza adaletiyle ilgilenen Birleşmiş Milletler organları tarafından giderek daha fazla ele alınmaktadır. Bu bağlamda taahhüt edilenin rapor edilmeyen küresel bir fenomen olduğunu kanıtlanmıştır. Kadınların adalete başvurmak suretiyle haklarını elde edebilmeleri ve çıkarılan ulusal düzeyde yasaları etkin bir şekilde uygulayabilmeleri için uygun ve katı yasalar çıkarma ihtiyacının altı çizilmiştir (Eabdalhadi, 2017, s. 73).

1990'ların başında, kadın hareketinin çabaları, kadına yönelik şiddetin insan hakları sorunu olduğunun kabul edilmesi için bir heyecan yaratır. Viyana'da düzenlenen Dünya İnsan Hakları Konferansı'nda (1993) kadınlar küresel ve bölgesel düzeylerde bir araya gelerek insan hakları hukukunun parametrelerini kadınların deneyimlerini de içerecek şekilde yeniden tanımlamak için baskı yapmışlardır. Şiddetin kadınların insan hakları ihlali olduğunun tanınması talebiyle 127 ülkeden toplanan yarım milyon imzayla ve dünyanın dört bir yanından şiddet vakaları da dâhil olmak üzere kadınların insan hakları çerçevesindeki ifadelerinin sunulduğu küresel bir mahkeme kurulur (Shamakh, 2010, s. 49).

1.3.3. BM Genel Sekreteri'nin Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Veri Tabanı

- **Çeyiz öldürme**, bir kadının çeyiz taleplerini karşılayamadığı için kocası veya ailesi tarafından öldürüldüğü vahşi uygulamalardan biridir. Evlendikten sonra yeni ailesine hediye olarak kocanın anne ve babasına ödenen bir meblağdır ve abartılı çeyizler tüm dünyada yaygın olmasına rağmen, bunlar yüzünden öldürme eylemi uygulaması esas olarak Güney Asya'da yaygındır (Zaghir, 2020, s. 112).
- **Bozulma**, kadınlar ve kızlar için yer alan köklere gömülü çeşitli geleneksel kesme işlemlerine kadın sünneti denir. Başta Afrika ve Orta Doğu'nun bazı ülkelerinde olmak üzere, bugün hâlâ hayatta olan 130 milyondan fazla kız çocuğu ve kadının FGM'ye maruz kaldığı ve her yıl iki milyon kız çocuğunun daha FGM'ye maruz kalabileceği tahmin edilmektedir. Nisan 2006'da kadın sünnetinin yaygın olduğu 28 Afrika ülkesinden 15'i, bunu ceza kanunu tarafından cezalandırılabilir bir suç hâline getirdi (Zaghir, 2020, s. 112).
- **Kız bebek katli**, doğum öncesi cinsiyet seçimi ve kızların sistematik olarak ihmal edilmesi Güney ve Doğu Asya, Kuzey Amerika ve Orta Doğu'da yaygındır (Al-Fatlawi, 2008, s. 88).

Birçok toplumda tecavüz mağdurları, evlilik öncesi cinsel ilişkiye girdiğinden şüphelenilenler ve akrabalarını zina etmekle suçlayan kadınlar öldürülür. Çünkü kadınların namusunu çiğnemek ailenin namusuna hakarettir. Bu bakımdan Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu yılda yaklaşık 5.000 kadının öldüğünü tahmin etmektedir. Dünya Sağlık Örgütü'nün 2005 yılında 10 ülkede 24.000 kadından alınan verilere dayanarak yaptığı bir araştırmaya göre, eşinden fiziksel şiddete maruz kalanların %55 ile %95 oranı arasındaki mağdurlar korku ve utanç nedeniyle hiçbir zaman polise, sığınma evlerine veya sivil toplum kuruluşlarına yardım almak için başvurmamışlardır (Rihany, 2010, s. 101).

1.3.4. Birleşmiş Milletler'de Kadına Yönelik Şiddet

1.3.4.1. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nin Önsözü

İnsanlık ailesinin doğuştan gelen onuruyla eşit ve devredilemez haklarının tanınması, dünyada özgürlük, adalet ve barışın temelidir. Oysa insan haklarının hiçe sayılması ve hor görülmesi, insan vicdanını inciten barbarca eylemlere yol açmıştır. Sıradan insanların, bireyin konuşma ve inanç özgürlüğüne sahip olduğu, korku ve yoksulluktan uzak bir dünyanın ortaya çıkması olarak adlandırdığı şeyin amacı tiranlığa ve adaletsizliğe karşı başkaldırmaktır. Şart, temel insan haklarına, bireyin haysiyetine, değerine, kadın ve erkeklerin eşit haklarına olan inancını yeniden teyit etmiştir. Aynı zamanda toplumsal ilerlemeyi ve yaşam standardını uygun bir şekilde yükseltmeye kararlıdır. Daha büyük bir özgürlük atmosferi, üye devletler, insan haklarına ve temel özgürlüklere sürekli olarak uyulmasını ve bunlara saygı gösterilmesini sağlamak için Birleşmiş Milletler'le iş birliği yapma taahhüdünde bulunduklarından; bu hak ve özgürlüklerin genel olarak bilinmesi, bu taahhüdün yerine getirilmesi için büyük önem arz ettiğinden Genel Kurul, bu İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'ni tüm halkların ve milletlerin hedef alması gereken ortak bir düzey olarak ilan eder. Böylece her birey, kuruluş ve toplum, her zaman bu bildirgeyi akılda tutarak, bu hak ve özgürlüklere saygıyı eğitim yoluyla pekiştirmek, ulusal ve küresel düzeyde sürdürülebilir önlemler almak, üye devletlerin kendileriyle yetkileri altındaki toprakların halkları arasında etkili bir küresel tanınmaya riayet edilmesini sağlamak için çaba göstermektedir (Hamaadi, 2017, s. 198). Bu bildirgenin birinci maddesinde "Bütün insanlar hür, haysiyet ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdan sahibidirler ve birbirlerine karşı kardeşlik ruhuyla hareket etmelidirler." denilmektedir. Aynı bildirgenin ikinci maddesinde ise "Herkes ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ayrım başta olmak üzere hiçbir ayrım gözetilmeksizin bu bildirgede ilan olunan tüm hak ve özgürlüklerden yararlanma hakkına sahiptir. Ayrıca başka herhangi bir görüş, ulusal ya da sosyal köken, servet, doğum veya başka herhangi bir statü, kadın erkek ayrımı olmaksızın, yukarda bahsedildiğine ek olarak, ülkenin siyasi, yasal veya uluslararası statüsüne dayalı herhangi bir ayrım yapılmayacaktır. Ek olarak, bireyin ait olduğu bölge veya ülke ister bağımsız isterse vesayet altında olsun veya kendi kendini yönetmesin

veya egemenliği herhangi bir sınırlamaya tâbi olsun" uygulamaya tâbi olacaktır (Hamaadi, 2017, s. 199).

1.3.4.2. Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddete Son Verme Kampanyası

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Ban Ki-Moon, tüm dünyada kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti önlemeyi ve nihayetinde ortadan kaldırmayı amaçlayan çok yıllı bir çaba olan "Kadına Yönelik Şiddete Son Vermek İçin Birleşin" kampanyasını Şubat 2008'de başlatmıştır. Kasım 2008'de Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Akademi Ödüllü aktris Charlize Theron'u (Güney Afrika ve ABD) özellikle kadına yönelik şiddeti sona erdirmeye odaklanan bir "Barış Elçisi" olarak atamıştır (Kashrud, 2018, s. 55).

Kadına yönelik şiddet, insan haklarının fiziksel bir ihlalini oluşturmaz. Ancak çok büyük sosyal ve ekonomik maliyetler doğurur ve kadınların kalkınmaya, barışa ve güvenliğe katkısını engeller. Ayrıca uluslararası kabul görmüş kalkınma hedeflerine ulaşılması için bin yıllık kalkınma hedefleri dâhil olmak üzere ciddi bir tehdit oluşturur (Kamal, 2017, s. 23).

Hükûmetlerin, sivil toplumun, kadın örgütlerinin, gençliğin, özel sektörün, medyanın ve Birleşmiş Milletler sisteminin küresel kriz karşısında saflarını birleştirmek için mümkün olan en kısa sürede çağrıldığı kampanya dönemi 2008'den 2015'e kadar uzanıyor. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet belası ve kampanya, yasal ve kamu politikası alanlarında mevcut uluslararası çerçevelerden yararlanıyor. BM ortakları, hükûmetler ve STK'lar tarafından öne sürülen girişimlerin sayısının artmasıyla kanıtlandığı gibi, konunun arkasında güçlü bir ivme vardır (Bahri, 2011, s. 95).

Genel Sekreter, kampanyayı başlatırken, kadına yönelik şiddetle mücadelede herkesin uygulayabileceği genel bir yaklaşımın olmadığını, bir ülkede işe yarayan yaklaşımın başka bir ülkede arzu edilmeyen sonuçlara yol açabileceğini ve her ülkenin kendi stratejisini oluşturması gerektiğini açıklamıştır. Genel Sekreter, "Ancak tüm ülkeler, kültürler ve toplumlar için geçerli olan evrensel bir gerçek vardır: 'Kadına yönelik şiddet hiçbir zaman kabul edilemez, mazur görülemez ve hoş görülemez'" (Hilal, 2007, s. 221).

1.3.4.3. BM Mevzuatı Açısından Ülkelerin Konumu

Genel Sekreteri'n 2006 yılına ait kadına yönelik şiddetin her biçimine ilişkin derinlemesine araştırması, dünya çapında 89 ülkede aile içi şiddet konusunda bir tür yasal risk bulunduğunu ve giderek artan sayıda ülkenin kadınlara yönelik şiddeti sona erdirmek için ulusal eylem planları uyguladığını göstermektedir. En az 104 ülkede cinsel tacize karşı bir tür yasal hüküm vardır (Al-Eawda, 2015, s. 58).

Aile içi şiddeti yasaklayacak özel mahkemeleri olmayan 102 ülke vardır ve evlilik içi tecavüz en az 53 ülkede cezalandırılabilir bir suç değildir. Ayrıca 191 ülkeden sadece 93'ünde insan ticaretini yasaklayan bazı yasal hükümler vardır. Birçok yerde yasalar, ihlal edenlerin suçlarını cezasız bir şekilde işlemelerine izin veren yasal boşluklar içerir ve bazı ülkelerde bir tecavüzcü, mağdurla evlenirse ceza kanunu uyarınca özgürlüğünden yararlanabilir (Muhamad, 2007, s. 19).

Güvenlik Konseyi'nin 2000 tarihli Kadın, Barış ve Güvenlik Hakkındaki 1325 Sayılı Kararı (BMGK, 2000/1325), kadınların barış ve güvenlikle ilgili konulara tam katılımını talep etmektedir. Ancak yayımlanmasından sekiz yıl sonra, savaş zamanlarında kadınlara yönelik şiddeti önleme, kovuşturma ve tazmin etme mekanizmalarının güçlendirilmesi ve barışın inşası sürecinde seslerinin duyulmasını sağlamak için daha fazla çaba gösterilmesi gerektiğini söylemiştir (Kaytan, 2014, s. 90).

Kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına ilişkin 1981tarihli sözleşme açıkça kadına yönelik şiddete atıfta bulunmasa da kadınlara karşı ayrımcılığın ortadan kaldırılması için komitenin 19 sayılı genel tavsiyelerinde (1992) sözleşmeye taraf olan ülkelere açıkça belirtmiştir ki sözleşmeye taraf olan ülkeler kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmakla yükümlüdür (Eid, 2008, s. 89).

1.4. Kadına Yönelik Şiddetle İlgili Uluslararası Sözleşmeler ve Konferanslar

1.4.1. Özel Nitelikli Uluslararası Sözleşmeler

Birleşmiş Milletler'in kadın haklarına ilgisi o kadar artmıştır ki, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde (UDHR) kadın-erkek hak ve özgürlüklerinin eşitliğini tanıyan kararlar alarak İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde belirttikleriyle yetinilmemektedir. Kadınların durumunun iyileştirilmesi ihtiyacını vurgulayan anlaşmalar arasında şunlar yer almaktadır:

1.4.2. Kadınlara Yönelik Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Bildirge

1967'de yayınlanan, Birleşmiş Milletler tarafından hükûmetlere, sivil toplum kuruluşlarına ve bireylere burada yer alan ilkeleri uygulamak için her türlü çabayı göstermeleri tavsiyesiyle onaylanmıştır. Bildiri, kadınların oy kullanma ve kanun önünde erkeklerle eşit olma anayasal hakkı; evlilik, eğitim, ekonomik ve sosyal yaşam alanlarında erkeklerle eşit haklara sahip olmalarını şart koşmaktadır (Muntasir, 2003, s. 57).

1.4.3. Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

Genel Kurul tarafından kabul edilerek imzaya, onaya ve katılmaya sunulan karar 18 Aralık 1979, Kadın Haklarının Uluslararası Meşruiyeti olarak da bilinir. Bu anlaşma ilk kez, onu onaylayarak veya katılarak kabul eden ülkeler için yasal olarak bağlayıcı bir şekile gelmiştir. Anlaşmaya 1995 yılında Pekin Konferansı'ndan önce katılan ülke sayısı 133'e ulaşmıştır (Jumea, 2014, s. 28).

1.4.4. Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Bildirge

Birleşmiş Milletler tarafından bu bildirgenin kabul edilmesinden önce, şiddet konusu, özellikle kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına ilişkin sözleşme "CEDAW"a atıfta bulunularak, uluslararası sözleşmelerde doğrudan ele alınmamıştı. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu bu bildirgeyi 20 Aralık 1993'te kabul etti. Bu bildirge içeriğinin önemine rağmen, bir sözleşme şeklini almamakta ve herhangi bir yasal onay gerektirmemektedir. Ancak şiddetin bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir tezahürü olduğunu kabul etmektedir (Butik, 2015, s. 34).

Bu sözleşmelere ek olarak, uluslararası çalışma örgütü gibi kadınları bazı sözleşme ve tavsiyelerine dâhil eden uluslararası kuruluşlar tarafından çıkarılan sözleşmeler de bulunmaktadır. ILO sözleşmelerinden bazıları, eşitlik ilkesini yüceltmeyi ve her türlü cinsel istismarı ortadan kaldırmayı amaçladıklarından, iş yerinde ayrımcılıkla, çalışan kadınların sorunlarına ayrılmıştır (Al-Sharibi, 2005, s. 90).

1.5. Uluslararası Kadın Konferansları

Birleşmiş Milletler 1975 yılından itibaren kadın konferansları kurmuş ve bunları Meksika'dan Güney Amerika'ya, Avrupa'da Kopenhag'a, Afrika'da Nairobi'ye ve ardından Asya'da Pekin'e kadar kıtalara dağıtmıştır. Kadın konferansları kurulduğu günden bugüne farklılık göstermiştir. İlk konferans Meksika'da, ikincisi Kopenhag'da ve üçüncüsü Nairobi'de yapılmıştır. Bu konferanslar güneydeki kadın hareketinin varlığını ve katılımını kutlamıştır (Eabdalwhab, 2018, s. 38).

1.5.1. Mexico City Konferansı 1975

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 18 Aralık 1972'deki çoklu oturumunda 1975'i uluslararası kadın yılı ilan ettiğinden, 1975 yılı kadınlar için özel bir yıldır (Al-Fatlawi, 2008, s. 192 - 193).

19 Temmuz - 2 Ağustos 1975 tarihleri arasında Mexico City'de düzenlenen Uluslararası Kadın Konferansı'na 133 ülke katıldı. Tüm örgütlü ülkeler tarafından Birleşmiş Milletler'e kabul edilen ve kadınları en üst sıralara yerleştiren bir eylem planını kabul ettiler. Sosyal ve politik alanlarda hükûmet içi ve hükûmet dışı düzeyler, ailenin korunmasına ilişkin çalışma ve eğitim. Mexico City Konferansı ayrıca 1976-1985 arasındaki dönemi "Birleşmiş Milletler Uluslararası Kadın On Yılı" ilan etti. Bu sürenin üçüncü on yıldaki "Eşitlik, Kalkınma ve Barış" hedeflerine ulaşmak için yeterli kabul edilmesidir (Zankina, 2016, s. 49).

1.5.2. Kopenhag Konferansı 1980

14-30 Temmuz 1980 tarihleri arasında düzenlenen ve amacı Meksika Konferansı'nın eylem planını takip etmek olan bu konferans, "Birleşmiş Milletler Küresel Kadın, Eşitlik, Kalkınma ve Barış On Yılı" sloganıyla düzenlendi. Küresel eylem planına istihdam, sağlık ve eğitim gibi alt temaların da eklendiği konferansın öne çıkan konuları arasında kadınlara yönelik ayrımcılığın ortadan kaldırılması, ulusal ve yasal anayasalarda ve diğer mevzuatlarda kadın erkek eşitliğinin sağlanması dâhil edildi. Bu konferansın önemi nedeniyle, kadınlar her yerde Kopenhag Antlaşması'na bağlı kalmaktadırlar. Çünkü amacı erkek ve kadın eşitliğini sağlamak için ulusların mevzuatını değiştirmektir (Akgül, 2021, S.22).

1.5.3. Nairobi Konferansı 1985

Bu konferans, Uluslararası Kadınlar On Yılı'ndan sonra elde edilen başarıları gözden geçirmek ve ortaya konan planların uygulanmasının önündeki engelleri incelemek amacıyla 157 ülkenin katıldığı Kenya'da düzenlendi. Bu konferans, kadınlar için özel önem taşıyan sekiz alana odaklanan, 2000 yılına kadar kadınların ilerlemesi için olası Nairobi Stratejilerini yayınladı:

- Güç paylaşımı
- Kadınların ilerlemesi için ulusal kurumlar ve mekanizmalar
- Kadın haklarına bağlılık
- Yoksulluk
- Ekonomik katılım
- Eğitime, sağlık hizmetlerine ve istihdama erişim
- Kadınlara yönelik şiddet
- Silahlı çatışmanın kadınlar üzerindeki etkileri

Tüm bu stratejiler, işgal koşullarında, mültecilerde, geri dönenlerde ve yerinden edilmiş kişilerde kadınlara hizmet etmektedir (Eunsur, 2004, s. 77).

1.5.4. Pekin Konferansı 1995

Pekin Konferansı, resmî olarak 125 ülkenin katıldığı en büyük insan toplantılarından biriydi ve Eylül 1995'te gerçekleştirildi. Burada Nairobi Stratejileri tarafından belirlenen kadınların ilerlemesine yönelik hedeflerin çoğuna ulaşılamadığı sonucuna vardılar. Nairobi Stratejilerine dâhil edilen sekiz alana dört alan daha eklendi:

- Kadının insan hakları
- Kadınlar ve medya
- Kadın ve yapı
- Kız çocuğu (Al-Fatlawi, 2008, s. 192 - 193).

Ayrıca aşağıdaki gibi düzenlenen bazı konferansları da görmekteyiz:

- -1998'de Birleşmiş Milletler Genel Kurulu 20 Aralık'ta, kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına ilişkin evrensel beyannameyi onayladı (Eabdallah, 2008, s. 150).
- - 2000 yılında New York'ta (Pekin +5) sloganıyla bir toplantı yapıldı. Bu toplantıda Pekin Konferansı belgesinde değişiklik yapılmaya çalışıldı (Kafafi, 1999, s. 93).

29 Kasım 2015 yılında sürdürülebilir kalkınma için "2030 Gündeminde Arap Kadınları Konferansı"nın açılışı, bir ön koşul olarak barışı teşvik etmeyi amaçlayan, birbirinden ayrılmaz üç ekonomik, sosyal ve çevresel boyutla sürdürülebilir kalkınmayı sağlamayı amaçlamıştır. On yıllardır kalkınma çalışmalarında biriken deneyim, âşikâr görünebilecek gerçekleri göstermektedir. Bunlar:

- Kadınları güçlendirmeden, herkes için ekonomik güçlenmeyi ve tam cinsiyet eşitliği ve her türlü ayrımcılığı ortadan kaldırmadan toplumsal kalkınmayı sağlamak mümkün değildir.
- Değişimin temel aktörleri olarak kadınlar için aktif bir rol olmadan çevresel sürdürülebilirlik yoktur.
- Barışın kurulması ve sürdürülmesinin tüm aşamalarına kadınların tam katılımı olmadan, kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmak ve savaş zamanlarında hedef almak için ciddi çalışmalar yapılmadan barış sağlanamaz ve sürdürülemez (Biwajumea, 2009, s. 18).

Kigali Bildirisi'nin uluslararası forumlarına gelindiğinde:

- Güvenlik kurumları başkanlarının ikinci genel toplantısı 27 / 28 Kasım 2012'de Bujumbara / Burundi'de düzenlendi.

- Güvenlik kurumları başkanlarının üçüncü genel toplantısı 13 / 14 Kasım 2013 tarihlerinde Cotonou / Benin'de düzenlendi.
- Dördüncü Forum 24 / 25 Kasım'da Kigali / Ruanda'da düzenlendi.
- Güvenlik Güçlerinin Rolüne İlişkin Beşinci Uluslararası Forum 7 / 8 Mart 2016 tarihlerinde Cezayir'de düzenlendi (Al-Qaratudaghi ve Al-Kujri, 2015, s. 31).
-

1.6. Kadınlarla İlgili Uluslararası Sözleşme ve Konferansların Dezavantajları

- Ahlaki ve sosyal açıdan bakıldığında, yasak cinsel ilişki özgürlüğü çağrısı da dâhil olmak üzere, bazı olumsuzlukları bulunmakta ve bunu kadının temel haklarından biri olarak görmektedirler. Ayrıca toplumsal cinsiyet kavramına alternatif olarak toplumsal cinsiyet kavramının yaygınlaştırılması, yani erkek ve kadın kavramının kaldırılması ve her türlü eşcinselliğin tanınması, zina edenlerin ve zina yapanların haklarının tanınması anlamına gelen evlilik dışı birlikteliklere izin verilmesi ve bu konularla birlikte istenmeyen gebeliklerin önlenmesi amacıyla kaliteli doğum kontrol yöntemlerinin yaygınlaştırılması olumsuz özelliklerdir (Shamakh, 2010, s. 23).

- Sağlık açısından, cinsel hastalıklar ve bunlarla ilgili olanlar olmak üzere iki yönden olumsuz etkileri vardır. Güvenli cinsel davranışın ve STD'nın[2] önlenmesinin cinsel sağlık ve üreme sağlığı (RH) hizmetlerinin ayrılmaz bir parçası olduğunun savunulması, ergenler için gizlilik ve mahremiyet sağlarken AIDS'li kişilere karşı da ayrımcılığın ortadan kaldırılmasını hedeflemektedir. Çünkü bu cinsel hastalıklara neden olan yasak cinsel ilişkilerin meşruiyetinin tanınmasını teşvik eder. Ardından kürtaj sürecinin yasallaştırılmasıyla ilgili olumsuzluklar geliyor: Bu konferanslar, kürtaj yapan kadınlara cezai işlem yapılmasını öngören yasaların kaldırılması çağrısı da dâhil olmak üzere, bu sürecin yasaya aykırı görülmemesi ve tıbbi olarak güvenli olması için önemli olumsuzluklara sahipti. Bu, hastanelerin kürtaj için yaygınlaştırılması ve rahimdeki ceninlerin öldürülmesi çağrısına ek olarak, kürtajın kadınların hakkı olarak kabul edilmesidir (Bushighlam, 2018, s. 71).

[2] Cinsel ilişkilerde bulaşıcı olan hastalıklar STD olarak bilinir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. Irak'ta Toplumsal Dönüşümler ve Ayrımcılık Kültürü İnşası

2.1. Irak Toplumunda Ataerkil Egemenlik Kültürü

Irak toplumları, kültürel ve toplumsal yapının koordinasyonunu etkileyen büyük siyasi ve sosyal dönüşümlere tanık olmuştur. Irak'taki kadınların siyasi, ekonomik ve eğitim alanında büyük ilerlemeler kaydettiği bu durum kadının statüsüne de açıkça yansımıştır. 1967 - 1979 tarihleri arasında Irak, toplumun hızlı bir şekilde modernleşmesine yardımcı olan ve kadınların siyasi alanda büyük adımlar atabildiği büyük kalkınma planları ve programları benimsemişti. Bunların da tümü 1958'de ilk cumhuriyetten bu yana başlayan ayrımcı olmayan hükûmet yasaları ve reformları tarafından destek verilmesi ve yardım edilmesi sayesinde gerçekleştirilmiştir (Rashid, 2012, s. 37).

Bunların ardından, Irak, yaklaşık 12 yıl süren ekonomik yaptırımlar sırasında ekonomik sisteminde büyük bir gerilemeye tanık oldu. Buna, devletin çeşitli kurumlarının bir ortamda gerekli yaşam fırsatlarını yaratma ve geliştirme yeteneğinin azalmasıyla temsil edilen kurumsal yoksulluk eşlik etti. Bu gerilmelerin olumsuz sonuçları kadınlar üzerine yansımıştır. Yoksullaşmaya karşı daha savunmasız ve çok sayıda çalışan kadın, düşük çalışma koşulları nedeniyle geleneksel rollerini yerine getirmek için evlerine dönmeye zorlanmışlardır. Bunun temel sebebi de aslında kamu harcamalarındaki azalma nedeniyle iş için mali getiri ve anaokulları ile kreşler de dâhil olmak üzere devlet tarafından finanse edilen destek sistemlerinin yokluğundan kaynaklanmıştır (Rashid, 2016, s. 57).

Saddam Hüseyin rejiminin 2003 yılında düşmesinden bu yana Irak'ta kadınların maruz kaldığı şiddet ve ihlal; ayrımcı kültür, daha fazla savaş ve ekonomik yaptırımlar nedeniyle insani güvenlikleri tehdit altındadır. Bu da kadınların aşağı statüde görülmesine katkıda bulundu ve onlara karşı herhangi bir şiddet eylemini haklı çıkardı (Al-Whibi, 2008, s. 97).

Ev işlerini yönetmek, kaynakların kıtlığı ve kemer sıkmanın yarattığı sorunların yönetimi Irak'taki kadınların dikkatinin ve zamanının çoğunu işgal etti. Erkeklerin kamusal alandaki rolleri arasında, en çok zaman tüketen sabit yükümlülüklerden kurtulmasından kaynaklanan bir hiyerarşi vardır ve bu durum ev hanımlarının özel alanlarındaki rollerini, statülerini ve güçlerini yeniden dağıtma etkisine sahiptir. Kadını fiziksel, psikolojik ve zihinsel olarak tüketen ve en önemli eylemlerin pratiğinden yoksun bırakan özel alandaki bu hiyerarşi, erkeğin iktidar konumları üzerindeki tekelinin ve kadının onun dışında hayatta kalmasının güçlenmesine yol açmıştır. Bu vaziyet aynı zamanda ikisinin durumunu da etkilemiştir. Böylece, kadınların statüsünü erkeklerin statüsünü geliştirmek lehine değiştirme süreciyle kadınlar 1970'lerin onlara verdiği küçük orandaki gücü de kaybetmeye başladı (Eabdalwhab, 2018, s. 133). Buna ek olarak, kadınların eğitimi gerilemiştir. 1990-1998 döneminde, eğitime kaydolan kadınların yıllık artış hızı, ilköğretimde %3,8 iken, daha sonra %1'e gerilemiştir. 1968-1998 döneminde eğitime kaydolanların oranı %1'dir. 2000

yılı İnsani Gelişme Raporu'na göre bu oran 1990'da %27 iken 1998'de %8,8'e düşmüştür. Ekonomik yaptırımları takip eden dönemde 16-24 yaş arası ilköğretimi tamamlamamış kadınların oranında göze çarpıcı bir artış ortaya çıktı ve %36'ya erişti. 2004 yılında ilköğretime devam eden kızların oranı erkeklere göre çok düşüktü ve cinsiyet farkı kırsal kesimde kadınların %40'ı okula kayıtlı değilken, kentsel alanlardakilerin de %20'si okula kayıtlı olmadığı için kırsal kesimde büyüyordu. Bu aşamada eğitim seviyelerindeki düşüş hem erkekleri hem de kadınları kapsıyorsa da bu dönemde gelişmeye başlayan ayrımcı bir kültür nedeniyle kadınların eğitimi bırakıp özel hayata dönmeye zorlandıkları için olmuştur. Bu da o dönemin en önemli göstergelerinden biridir. Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) tarafından yapılan bir ankette annelerden bir örneklem alınmış ve annelerin yaklaşık %41'inin erkek çocuklarının eğitiminin kızların eğitiminden daha önemli olduğu konusunda hemfikir olduğu ve bu oranın kırsal alanlarda %64'e yükseldiği tespit edilmiştir. Irak'ın güney vilayetleriyle ilgili yeni yapılan bir araştırmada, ankete katılanların yarısının kadınların eğitim ve iş fırsatlarını azaltmak için nedenler olduğu konusunda oydaş olduğu ortaya çıktı (Baqir, 2012, s. 201).

Toplumun modernleşmesi için temel entelektüel fonların üretilmesine katkıda bulunan orta sınıfın çöküşü ve kadın gerçeği de dâhil olmak üzere bir azgelişmişlik durumundan çıkışı, Irak toplumunun kültürel yapısının doğasını etkilemiştir. Popülist kültür, azalan ve yozlaşan tüm miras ve bilgi deposu mekanizmalarıyla başladı, toplumsal pratikleri ortaya çıkardı ve cinsiyetler arasındaki ilişkiyi de yeniden formüle etmiştir. Orta sınıfın yokluğu, akılcı söylemiyle toplumsal yapıya nüfuz etmesine katkı sağlamış ve kültürel üretim araçları üzerinde aşiret değerleri ve gelenekleriyle hızla doldurulan bir değer ve ahlaki boşluk bırakmıştır. Kırsal gelgitin zorbalığı, önceki faktörlerden kaynaklanan zulmüyle kabile değerleri ve gelenekleri, kadın haklarını tesis eden ve itibarını geri kazandıran modern değerlerin yerini almıştır (Mahmud, 2011, s. 55).

Aşiret kurumu, geçen yüzyılın seksenli yıllarından itibaren, İran ile Irak savaşı sırasında bireyler için temel referans hâline geldiğinden gücünü yeniden kazanmaya başlamış ve resmî kontrol aygıtının zayıflamasından sonra ekonomik yaptırımlar sırasında gücünü arttırmıştı. Bu nedenle bireyler yardım ve haklarının restorasyonu için klanlarına geri döndü. Bunun toplumda etkili bir güç olarak ortaya çıkması, 1970'li yıllarda kadınlar için elde edilen kazanımların çoğunu marjinalleştirme ve yok etme etkisine sahipti. Kabile içindeki iktidarın hiyerarşik yapısı, onu korumak ve sürdürmek için çalışan mekanizmalara bağlı olduğu, en önemlisi kamusal ve özel alanlar arasındaki katı ayrım, cinsel ayrım ve cinsiyete dayalı rollerin bölünmesidir. Kadın bedeninin kontrolü, toplumsal sistemin namus kavramına dayalı olarak erkek egemenliğini tesis etmek için dayandığı en önemli mekanizmalardan biridir. Klan, namusunu korumak için, kadınları kısıtlamak, klan veya ailedeki güç ve kontrol merkezlerinden nitel davranışa yönelik herhangi bir eğilim kaynağını ortadan kaldırmak için tasarlanmış karmaşık bir kontrol sistemi uyguladı. Ayrıca 1990'larda Saddam Hüseyin rejiminin, kuşatmanın Iraklı birey üzerindeki baskısının yoğunlaşmasından sonra benimsediği bir strateji olan inanç kampanyası adı altında, topluma dayatılan devletin dindarlığının tezahürlerinde bir yükselişe

tanık oldu. Bazı dinî akımların önünü açan bir politika, ekonomik yaptırımlar tüm gruplardan kitlelerin kutuplaşmasına neden oldu. Bu kampanyanın arkasında doktorlar, mühendisler ve üniversite profesörleri koordine edildi. Aşiret sistemi gibi, dindarlık da çoğu Iraklı'nın baskın özelliği hâline geldi. Dinî sistem, (kimliğin koruyucusu olan) kadınlara ilişkin ortak bir vizyon ve düşünce sistemine sahipti. Kadınların maruz kaldıkları şiddetin kaynaklarını, savaş koşullarının şekillendirdiği toplumsal ve kültürel bağlamdan ve ardından gelen ekonomik yaptırımlardan, şiddete elverişli bir ortamın oluşturulduğu, savaşın ciddiyetini arttırdığı bir ortamda tam olarak birbirinden ayırmak mümkün değildir (Al-Firazia, 2016, s. 12).

Aile sistemi içindeki iktidar ilişkileri, genel olarak toplumdaki mevcut iktidar inşasının sadece bir yansımasıdır. Toplumdaki ve ailedeki tahakküm, kontrol ve sosyal baskı ilişkilerini değerler sistemi aracılığıyla destekleyen ve güçlendiren bu yapı, kültür, hukuk ve medya kurumu aile içinde güç inşa etmede zayıf bir konuma sahip olduğu için aile içindeki bireyler şiddete maruz kalmışlardır. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları arasındaki bu ayrım, biyolojik bir temele değil, sosyo-kültürel bir temele dayanmaktadır. Burada toplumsal cinsiyet kavramı, egemen ve tarihsel ve de toplumsal olarak şekillendirilen kadın ve erkek rolleri arasındaki farklılıklarla ilgilenmektedir (Hamad, 2013, s. 23). Değişen kültür ve toplumdaki sosyal ilişkiler, kadının boyunduruğunda, erkeklerin egemenliğinde ve aralarındaki mevcut eşitsizlikte temsil edilmektedir. Iraklı kadınlar, özellikle babası, erkek kardeşi veya kocası olsun, kadınların aşağılanmasına katkıda bulunan örf ve geleneklerin otoritesine ilaveten erkek egemenliği tahakkümünden mustariptir (Mahmud, 2011, s. 9).

Eril kültür, toplumlarda hâkim olan sosyal norm ve değerlerden kaynaklanır; erkeklerin statüsünü ve değerini koruma kavramı gibi düzeltilmesi gerekir. Eril şiddeti esas olarak, bir yanda ailenin geniş nüfuzunun ve otoritesinin efendisi olarak baba ya da ağabey imgesinde temsil edilen erkeğin egemenliğine, diğer bir yanda erkeklerin boyun eğdirilmesine dayanan ataerkil sistemden kaynaklanmaktadır. Bu şekilde karısını ve çocuklarını ona itaat etmeye zorlamaktadır. Bu kültürü yaşatan, bazı toplumlarda anne karnında doğan erkeğin önemi gibi bazı uygulamalar, sosyal normlar ve geleneklerdir. Irak'ta kız küçük yaştan itibaren tüm aile bireylerinin katılımıyla yetiştirilir. Çünkü çocuk her zaman annesinin yanında kalır. Hem dedesi hem de büyükannesi onun yetiştirilmesine katılır ve bazen de amca, hâlâ ve teyzeye de rastlanır. Babanın ev dışındaki rolü, ailesinin ve çocuklarının yiyecek, içecek, giyecek gibi ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmaktadır. Bu nedenle baba evdeki otoriteyi temsil eder. Ona saygı göstermeleri, itaat etmeleri, ondan korkmaları gerekir. Bu şekilde evde mutlak otorite sahibidir. Bütün aile üyeleri ona tâbi olmalı ve tüm isteklerini yerine getirmelidirler. Ayrıca Iraklılar için güç kandan gelir; Irak toplumunda ailesi üzerindeki otoritesini kaybeden baba, bir erkek değildir, bu nedenle erkekler her zaman iktidarlarını korumaya çalışırlar ve buna da heveslidirler. Buradan erkeğin ailesi üzerindeki kontrolünün parametreleri, kendi varlığını ve sosyal yapısını korumak amacıyla belirlenir; buradan kızın Irak toplumundaki görüşü, babanın aile üzerindeki otoriteyi temsil etmesinden oluşur. Irak toplumunda bir ailede erkek çocuğu doğduğunda,

babasının ve eşinin ailesine destek olarak kabul edilir. Buradan geleneksel Irak ailesinde erkeğin konumu ortaya çıkar. Kadın ise, çocuklarını büyütmekle, ihtiyaçlarını karşılamakla, yemek pişirmek, çamaşır yıkamak gibi tüm ev işlerini yapmakla ilgilenir ve kocası olmayan bir kadının bir kıymeti olmadığı düşünülür. Irak toplumundaki kız çocuğu, zamanının çoğunu evde geçirir, değer ve alışkanlıklar edinmeye, giyim ve ev işlerinde yetiştirilmesinden ilk sorumlu olan annesini taklit etmeye hazır olduğu için anneden daha fazla etkilenir (Zankina, 2016, s. 31). Sosyal rolünün yanı sıra, bu kadar tekrarlanan günlük pratikler, onu geleceğin kadını olmayı hak eden sosyal davranış edinmesini sağlar; böylece neslini kurtarır ve yetiştirir. Modern ailede kadının sosyalleşme süreci geçmişte olduğundan farklıdır ve bunda eğitimin yaygınlaşması, kadınların işe gitmesi, işlerin değişmesi, öz annenin çocuğuna bakmaması ve onu kreşe göndermesi gibi birçok faktör aile içindeki değerin bozulmasına ve şiddet kullanılmasına neden olmuştur (Al-Zuhayli, 2008, s. 205).

Kadına yönelik şiddetin, din ve kültürlere uzanan sosyal ve kültürel düğüm kökleri vardır. Kadınlar kültürde etkili bir varlığa sahip değildirler. Toplum kültüründeki hassas konularda suçlandığında, haksız çıkarıldığında veya vücudunu kötü yönde kullandığında kötü akıbetlerle karşılaşır. Erkeğe ise böyle muamele edilmez veya cezalar her iki cinsiyete de aynı şekilde uygulanmaz. Ona zemin hazırlayan ve yol açan bir kültür olmadan şiddet olmaz. Şiddet de bir kültürün pratiği içinde oluşturulduğundan bir kişi veya bir parti başkalarına şiddet uyguladığında, fikirlerini pratiğe dönüştürür. Yani fikirler, inançlar ve planlar daha erken bir aşamada mevcuttur ve bunları her bakımdan hazırlıklı karşılanmalıdır. Böylece zaten var olanın sadece zorla görünür hâle gelmesi sağlanır (Al-Firazia, 2016, s. 20).

Sosyo-kültürel bir sorun olarak (cinsiyet) sorunu dünyanın birçok bölgesinde halen çokça varlığını sürdürmektedir. Eğer tüm dünyada bulunduğu söylenemiyorsa, kadınların dünyanın hiçbir yerinde erkekler gibi olmadığı görülmektedir. Irak ve diğer toplumlarda ataerkil kültür ideolojik düzeyde veya onun yapısal niteliği varsa ailede, okulda ve genel olarak toplumda şiddet sorununun ortaya çıkmasında güçlü bir rol oynamaktadır. Bunun nedeni, şiddet sorununun birçok etkeni ve etkisi çok yönlü olmasıdır; bu kültürün, özellikle de (kadınlar ve çocuklar) aleyhine yapılan zorlayıcı uygulamalar başta olmak üzere, şiddetin ortaya çıkışını örtbas etmede önemli bir rolü vardır. Ayrıca kadına yönelik şiddet, ataerkil otoriteye dayalı kalıtsal şiddetin bir devamıdır ve kadının varlığını aktif bedeniyle özetleyen geniş kültürün otoritesidir (Al-Hiasat, 2016, s. 108).

2.2. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Türleri

Şiddet vakalarına totaliterlerin yaklaşımı için ilk önce şiddetin türlerinden bahsetmek gerekmektedir. Şöyle ki hem yazılı hem de görsel basındaki haberlerde ağırlıklı olarak insanların bilincinde kadını dövme, yaralama ve öldürme şeklinde göstergeler oluşturmuştur. Ancak şiddetin türleri sadece fiziksel şiddeti değil, onunla birlikte sosyal, psikolojik, sözel, ekonomik, eğitsel tür

şiddetleri içermektedir (Güreşci, 2021, s. 17). Kadına yönelik şiddet her bölgeye ve ailenin bünyesine göre farklılık gösterse bile, şiddetin bulunmadığı tek bir yer yoktur. Çünkü şiddetin türü ve seviyesi değişmektedir (Yörük, 2018, s. 28).

2.2.1. Sosyal Şiddet

Sosyal şiddetin amacı, kadınları kişisel ve sosyal haklarından mahrum bırakmak ve onları erkeklerin taleplerini yerine getirmeye, aynı zamanda aile ve toplumdaki rollerini kontrol etme arayışlarına zorlamaktır (Eabdallah, 2008, s. 18). Bu, kadınları sosyal ve kişisel haklarından mahrum bırakarak, erkeklerin entelektüel ve duygusal gereksinimlerinin gerisinde bırakarak yapılır. Bu geride bırakma, onların topluma dâhil olmamalarına ve rollerini yerine getirmelerine yol açar. Bundan da kasıt onun ailesini ve arkadaşlarını ziyaret etmesine izin vermemek, kişisel ilişkilerine ve seçimine müdahale etmek, fikrini açıklamaktan veya aile kararlarını almaktan mahrum etmek suretiyle hareketini kısıtlamaktır. Ayrıca sosyal şiddet eğitimsel şiddeti de içerir. Onu okulu bırakmaya zorlamak veya belirli bir uzmanlık alanında uzmanlaşmaya zorlamayı kapsar (Nabila, 2009, s. 149). Bu şiddet, aşağıdakiler de dâhil olmak üzere çeşitli biçimlerde ortaya çıkar:

1- Erili dişilere tercih etmek ve onların arasında ayrımcılık yapmak. Onların her zaman ikinci sınıf canlılar olduklarına ve anlayış kıtlığına sahip bulunduklarına inanmak ve bu esas üzerine onlara aşağılama şeklinde muamele yapmaktır.
2- Her şeyde seçme hürriyetinden mahrum bırakmak, en başta bir hayat arkadaşı seçip bir kızı erken yaşta veya kan karşılığı olarak evlendirmek.
3- Çok eşlilik (ikinci veya birden fazla kadınla evlenmek).
4- Evli bir kadının her zaman boşanmaya maruz kalabilmesi.
5- Kadının çalışma alanında özgürlüğünün kısıtlanması.
6- Kadının görevleri çocuk doğurmak, büyütmek, evi idare etmek, kocaya itaat etmek, onun mutluluğu için çalışmaktır. Evinin dışına eğitim, iş, sosyal faaliyet vb. için tek başlarına seyahat etmelerine, ailelerini ve arkadaşlarını ziyaret etmelerine, karar vermelerine izin vermeme gibi kısıtlamalar kadınları korumak bahanesiyle uygulanmaktadır. Tüm bu göstergeler, ev içinde toplumsal şiddetin varlığına işaret etmekte ve bu tür şiddetin kadınlara karşı yaygın olarak uygulandığını ve bu şiddetin kadınların davranışlarını, faaliyetlerini ve günlük pratiklerini olumsuz etkilediğini göstermektedir (Hilal, 2016, s. 100, 101).

Sosyal şiddet, toplumda kadına karşı uygulanan en yaygın şiddet türlerindendir ve en basit şekliyle kız çocuğunun dış dünyayla iletişiminde ya da etkileşiminde vidaları sıkarak toplumsal bir kuşatma altına alma girişimidir. Hareketinin kısıtlanmasına, toplum içine çıkmasına ve çeşitli rollerini

yerine getirmesine izin vermemektir; bu da karar vermesini engelleyen bir araz ve pratik yaşamında onun desteklenmemesine neden olur (Wadi, 2018, s. 216).

2.2.2. Psikolojik Şiddet

Psikolojik şiddet, kadına karşı uygulanan bir başka aile içi şiddet biçimi olup, kadınların erkekler tarafından ihmal edilmesi veya ilgisiz kalınması, görüşlerinin dinlenmemesi ve temel haklarının ihlal edilmesi ya da başka bir kadınla yasa dışı ilişkiler kurarak, kadının aldatılması veya ihanet edilmesiyle kendini göstermektedir. Ayrıca bir erkek karısının kısır olduğunu öğrendiğinde veya kız çocuğu doğurduğunda da ona sert davranır. Aynı zamanda ikinci kadınla evlenerek veya onu herhangi bir nedenle boşayarak ve ona çocuklarını göstermeyerek onu mahrum eder. Psikolojik şiddet tüm bu eylemleri kapsayan bir eylemdir (Kashrud, 2018, s. 95).

Psikolojik şiddet, bireyin ruhuna ve onuruna yönelik her türlü saldırı olarak tanımlanır ve bu şiddet türü, kişilerin bilinç ve psikolojileri üzerinde dolaylı ve örtülü baskı biçimlerini ifade eder (Abu Zayd, 2008, s. 47). Psikolojik şiddet, fark edilmemesi ve görünür bir etkisi olmaması nedeniyle en tehlikeli şiddet türlerindendir (Mismar, 2020, s. 111). Zengin veya fakir, gelişmiş veya gelişmekte olan tüm toplumlarda yaygın olarak görülen ve kadınların ruh sağlığı üzerinde yıkıcı etkileri bulunan bir şiddettir. Tehlikesi, kanunun bunu tanımayabileceği ve ispatının zor olabileceği gerçeğidir. Psikolojik şiddet, mağdur kadının vücudunda sessizlik ve cezai fiziksel etkilerin olmamasıyla karakterize edildiğinden, saldırganın kadına verdiği zarar kamuoyuna yansımadığından ve istenen cezalandırma için arzu edilen şekilde suç izi bırakmaz. Bu şiddetin amacı, mağdurun kişiliğini kırmak ve onun duygu ve hislerini etkilemektir. Böylece bu tür şiddet, fiziksel şiddetten daha tehlikelidir çünkü onun onurunu içten etkiler. Sağlık bakımından uzun bir süre boyunca sürekli olarak psikolojik zulme ve kötü tacize maruz kalan bir kadın, fiziksel ve psikolojik acılara ve korku, şüphe, hassasiyet, tansiyon, tiroit fonksiyon bozukluğu, depresyon ve sinir gibi hastalıklara maruz kalmaktadır. Sonunda bu bozulmalar intihara yol açan nedenler olabilmektedir (Rashid, 2016, s. 57).

Psikolojik şiddet, kız ile erkek kardeşleri arasında, erkeklerin yapmasına izin verilen ve kadınların yapmasına karşı çıkılan şeyler açısından ve ayrıca cinsel ilişki türü aracılığıyla erkek kardeşleri arasında bir fark olduğunu hissettiğinde ortaya çıkar. Bunun yanı sıra annesinin babası tarafından gördüğü muamele türü açısından ve aile reisi tarafından kıza ve erkek kardeşlerine bakmasının bu eşit olmayan durum, onda bir baskı hissi ve görüşüne saygısızlık yaratabilir. Bu duygu, titrek ve psikolojik olarak dengesiz bir kişiliğin oluşmasına yol açar (Al-Halibi,, 2009, s. 57).

Kadının aile içinde bir eş (anne, kız veya kız kardeş) olarak, aile erkekleri tarafından kendisine karşı uygulanan, hakaret, ihmal, aşağılama, küfür, müstehcen konuşma, aşağılama, özgürlüğünden yoksun bırakma, istismar gibi psikolojik şiddete maruz kalması durumunda eş seçme

hakkının ihlali, belirli saatlerde girip çıkmak gibi özel işlerine müdahale, belirli kıyafetleri giymek, arkadaşlarına karışmak, davranışlarını gözlemlemek, daha fazla çocuk sahibi olmaya zorlamak ve tüm aile fertlerine ve misafirlerine hizmet sunmaya zorlamak kadınların kendilerinden ve hayatlarından nefret etmelerine yol açan, moral ve özgüvenlerini etkileyen eylemlerdir. Manevi şiddet kapsamına, herhangi bir yürütme eyleminin gerçekleştirilmesiyle karakterize edilmeyen ancak dikkatsizlik, küçümseme ve mağdurun kişiliğini ortadan kaldırmaya, fiziksel veya zihinsel kapasitesini zayıflatmaya yönelik araçların kullanımıyla sınırlı sözde sembolik şiddet girer. Bu da onun huzurlu bir yaşam sürmesini ve normal faaliyetlerini olumsuz yönde etkiler (Al-Eawawida, 1998, s. 14). Üstelik kadınların sosyal olarak yetiştirilmesini sürdüren ve onları kabul edilebilir erkek davranışına yönelik kültürel normların egemen olduğu erken yaştan itibaren boyun eğdiren kültürel ve geleneksel değerler nedeniyle geniş çapta yayılmaktadır. Erkeğin kadını kontrol etme hakkı vardır ve erkekler kadınların koruyucusudur. Bu söz yangın şekilde toplumda kullanılır ve ayrıca şiddetin erkeklikle bağlantılı oluğu fikri insanların zihninde bulunur. Bu nedenle kadınlara aile içinde en zayıf oldukları temelinde muamele edilir ve ailenin erkeklerine boyun eğmek zorunda olduğu kabul edilir. Onlardan gelen kötülük, aşağılama, hizmet ve kişilik haklarından yoksun bırakma gibi davranışları kabul etmek mecburiyetindedir; bu hiçbir şekilde tartışılmaması ve itiraz edilmemesi gereken bir roldür (Makiy, 2008, s. 91).

Harvard Üniversitesi'nin 1995 yılında gelişmekte olan ülkelerde ruh sağlığı üzerine yaptığı araştırmalar, kadınların şiddete bağlı psikolojik rahatsızlıklardan (%6,6), erkeklerin iki katı (%3,2) daha fazla mustarip olduklarını göstermiştir (Al-Eawda, 2015, s. 38). Araştırmalar psikolojik istismara uğrayan kadınların çoğunun kendileri için nihai çözüm olarak intihara başvurduğunu göstermektedir (Shaeban, 2000, s. 8). Aslında, bu fenomen belirli bir toplumla sınırlı değildir. Irak Kürdistanı'ndaki bazı saha araştırmalarının Kürt toplumu arasından açık ve net bir şekilde uygulanan şiddet olduğunu gösterdiği ve 2001 yılında yapılan bir araştırma, Süleymaniye, Erbil ve Dohuk olmak üzere üç vilayete dağılmış 245 kadının "kendini yakarak" intihar ettiğini belirlemiştir. Araştırma, bir kadının intihara başvurma nedenlerinden birinin, kocası veya ailesinden biri tarafından kendisine uygulanan psikolojik şiddetin sonucu olduğunu göstermiştir (Muhamad, 2018, s. 27).

2.2.3. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, vücuda yayılan kılcal damarlar aracılığıyla sinir bağlantısıyla hissedilen, vücutta ağrılı bir ritimdir. Zihne iletilir ve doğrudan duyusal ağrı kadar psikolojik ağrı ile de ilişkilendirilir. Bu nedenle kadınlara karşı fiziksel güç kullanılarak yapıldığından etkisi katlanarak artar. "Tekme, tokat, ısırma, itme, yumruklama, yakma, saç çekme, boğma, silahla tehdit etme veya öldürmeye kadar sürebilir". Dayak süreci elbette doğrudan gerçekleşmez, daha çok tartışmayla başlayan ve çatışmaya uzanan, küfürden geçerek, dövmeye doğru ilerleyen belirli aşamalardan geçer.

Eşler arasındaki tartışmada, birinin veya her ikisinin birbirini dinlememesi, birbirini suçlaması ve eleştirmesi, özellikle kadınlar için ciddi fiziksel ve psikolojik sonuçlara yol açan, şiddetin hâkim olduğu çalkantılı evlilik ilişkisinin bir özelliğidir (Al-Halibi, 2009, s. 53).

Fiziksel şiddet edilgin değil etkindir, bilerek yapılan ve acı verici tesire sahip olduğundan kolay bir şekilde dışardan gözlemlenebilir (Karabela, 2020, s. 18). Bu davranış, bir aile üyesi tarafından diğer üyelerin birine karşı uygulanır ve özellikle kurbanı etkileyen yaralar veya kırıklar eşlik ediyorsa, en tehlikeli şiddet eylemi olarak kabul edilir. Bir kısmı gözlemlenebilen ve yasal olarak kanıtlanabilen, kısa süreli ve sağlığa zararlı etkilerle sonuçlanabilecek bilinen diğer şiddet biçimleri tüm ülkelerde aynı düzeylerdedir. Kadına yönelik fiziksel şiddet biçimlerinin kadına göre farklı olduğu durumlar toplumdaki, çevredeki, gelenek ve göreneklerdeki ve hatta yasalardaki farklılıklarla ilişkilendirilir. Bazı araştırmalar, aile içi şiddet olaylarıyla ilgili polis raporlarını incelemekle ilgilenmiş ve bunlardan aile içi şiddet vakaların, özellikle fiziksel istismarın yaklaşık %51'inin eşlere düştüğünü ortaya çıkarmıştır. Özellikle aile içinde, elle veya belirli bir aletle dövme, yakma, itme, boğma, fırlatma, eve kapatma veya evden çıkarma gibi çeşitli şekillerde istismara maruz kalan kadına uygulanan fiziksel şiddet, sünnet uygulanmasından onu öldürme kararına kadar uzanmaktadır (Bahri, 2011, s. 27). Bu tür bir davranışın insan özgürlüğünün ihlali olduğuna ve uygulanmasının İnsan Hakları Bildirgesi'nde belirtilenlere göre insan haklarıyla bağdaşmadığına şüphe yoktur. Madde (5)'te ***"Hiç kimse işkenceye, zalimce veya insanlık dışı muamele veya cezaya tâbi tutulamaz***". Aynı şekilde, Madde (9)'da ***"Hiç kimse eziyet olarak tutuklanamaz veya gözaltına alınamaz"*** ibaresi yer almaktadır (Karim, 2014, s. 88).

Irak'ta Aile Sağlığı Araştırması, Irak'ta evli olan kadınların yaklaşık %21,2'sinin yıl içinde fiziksel şiddete maruz kaldığını göstermiştir (Al-Bisyuni, 2019, s. 61). 2018'de aile içi şiddetle ilgili bir doktora tezi, ankete katılanların %36,7'sinin fiziksel şiddete maruz kaldığını göstermiş ve birinci basamak sağlık hizmetlerinden seçilen (15-19 yaş) 2.000 evli kadın örnekleminde kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili bir araştırma yapılmıştır. Merkezler, hastaneler, öğretmen enstitüleri ve devlet daireleri kadınların yüzdesi benzer oranlarda olan ve her gün tekrarlayan fiziksel şiddete uğradıklarını, bir haftada kadınların toplam şiddetin %31,4'üne maruz kaldıklarını belirtmişlerdir (Eumar, 2012, s. 19). Ahar, evli kadınlar arasındaki şiddeti araştırmasında, eşten gelen fiziksel şiddetin en yaygın şiddet biçimlerinden biri olduğu ve örneklemdeki kadınların %39,6'sının bu şiddete maruz kaldığını göstermiştir (Abdul Jabar, 2007, s. 20). 2008 yılının ilk çeyreğinde Kürdistan Bölgesi'nde 136 kadın doğal olmayan nedenlerle hayatını kaybetmiş ve bu vakaların büyük çoğunluğunu yakma vakaları oluşturmuştur. Kürdistan Bölgesi'nde de Ocak ve Haziran 2008 tarihleri arasında 56 cinayet ve 150 yanık vakası yaşanmıştır. Irak'ı saran şiddetin zirvesindeki Basra'da en az 15 kadın, ahlaki ve dinî kuralları ihlal ettiği gerekçesiyle örgütlü çeteler tarafından öldürüldü. İçişleri Bakanlığı tarafından yapılan bir araştırmaya göre, 2009 yılında güvenlik makamlarına ulaşan şiddetli

fiziksel şiddet vakalarının 2003 yılına göre neredeyse dokuz kat artmış olduğu belirtilmiştir (Rashid, 2016, s. 23).

Aslında bu şiddet türü kadına yönelik şiddetin en yaygın türüdür ve kadın vücudunda etkileri açıkça görülmektedir. Ancak farklı toplumlarda biçimleri aynı değildir. Örneğin Çin'de kadınlar, yirminci yüzyılın başlarında, o dönemde hâkim olan inanç nedeniyle büyümelerini sınırlayan demir kalıplarla ayaklarına aşırı yük bindirilerek ıstırap çektiriliyorlardı. Bir kadının ayaklarının görüntüsü kadınlığının kanıtıydı. Hindistan'da gelini yakma olgusu ortaya çıktı. Bu da damadı ve ailesini tatmin edecek bir çeyizle gelmemiş olmasından doğmuştu. Öte yandan, bazı eski toplumlar, özellikle İslam öncesi dönemde Araplar, ailelerinin başına gelecek utancın korkusuyla ister doğumdan önce isterse doğumdan sonra olsun, kız çocuklarının öldürülmesi olgusunu uyguluyorlardı. Fakat Kur'an-ı Kerim bu olguya ve dezavantajlarına birden fazla ayette atıfta bulunmuştur. Ayrıca kadın sünneti, aile içinde kadın cinsiyetine yönelik katı bir fiziksel şiddet biçimidir ve Irak'ın kuzeyinde genellikle uygulamaktadır (Mismar, 2020, s. 75).

UNICEF tarafından yürütülen uluslararası araştırma da dünya çapındaki tüm kadınların ve kız çocuklarının (%20-50) eşleri veya diğer aile üyeleri tarafından istismara uğradığını belirtmiştir. Kanada'da eşler arası istismar ve kadın istismarı konusunda yapılan araştırma, her (8) kadından birinin kocası veya erkek arkadaşı tarafından istismara uğradığını göstermiştir (Wadi, 2018, s. 32).

Kadına yönelik şiddet küresel bir fenomen hâline geldi. Dünyanın birçok ülkesinde yapılan araştırmaların sonuçları erkekler arasında yaygınlığını gösterirken; Appleton, 1980 yılında Amerikalı (620) kadın üzerinde yaptığı bir çalışmada, %35'inin kocaları tarafından dövüldüğünü belirtmiştir. Ayrıca ABD'de yılda iki ila dört milyon kadının kocalarının şiddetli saldırılarına maruz kaldığı tahmin edilmektedir (Karim, 2014, s. 41).

2.2.4. Cinsel Şiddet

Bu tür şiddet, genellikle ailenin itibarını ve üyelerinin geleceğini korumak için aşırı gizlilikle çevrilidir; bu nedenle nadiren yargıya veya polise ulaşır. Kadınların taciz edilmesi dünyanın birçok yerinde yaygın bir olgudur. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin kadınların kalkınmadaki rolüne ilişkin raporunda, kadına yönelik şiddetin insanlığın temel kaygısı ve sürdürülebilir kalkınmanın önündeki bir engel olmaya devam ettiğine dikkat çeker. Cinsel istismarın daha yaygın olması ve insan ticaretine maruz kalan kadın ve kız çocuklarının şiddete maruz kalması, insan haklarının ciddi şekilde ihlal edilmesi nedeniyle organize suçun en hızlı büyüyen alanlarından biridir. Kadınların ve kız çocuklarının başta şiddet ve cinsel sömürü olmak üzere çeşitli şiddet koşullarına maruz kaldıkları terörizm genel olarak 2003'ten sonra Irak sahnesinden çok da uzak olmayan bir durumdur. 2014'te Musul'un IŞİD'e düşmesi sonrasında karşı şiddet biçimleri, kadın ticareti ve cinsel istismar vakaları

şeklinde ortaya çıktı. Düşüşünden sonra en büyük etkiyi Sincar'daki Ezidi mezhebi üzerinde yaptı. Bu gruplardan yararlanarak Irak toplumunun istisnai koşulları normal bir hâle sokuldu. Savaş, toplumsal huzursuzluklar ve devleti harekete geçirmek için bir kargaşa içine sokarak içerideki otoriteyi ve hukuku zayıflatan ciddi siyasi çatışmalar hedeflenerek kadına yönelik şiddet bağlamında müdahale edilmeye başlandı. Burada taciz vakaları iş yerinde çalışan kadınlara yönelik olarak artmaya başladı. Irak'ta yapılan bir bilimsel saha araştırmasında, kadınların halen tecavüz başta olmak üzere birçok şiddet ve saldırıya maruz kaldığını, kamu mahkemelerinde bulunan güvenlik raporu ve kayıtlarının kadına yönelik şiddet, saldırı vakalarında artışa işaret ettiğini ortaya çıkardı (Al-Rubaie, 2018, s. 275).

Erkek, eşinin kendisine karşı olan görevlerinden biri olarak gördüğü için, ev içinde eşine cinsel şiddet uygulayabilir. Hatta erkek bir kıza tecavüz edebilir veya namusunu çiğneyebilir. Fakat eğer ona evlenme teklif ederse derhal serbest bırakılır. Yani kadınlar yapısal şiddete yasal, sosyal, kültürel ve diğer yapılar üzerinden maruz kalmaktadır. Örneğin Ceza Kanunu'nda zina suçu ikiye katlanmakta ve zaman zaman kadına pozitif, zorlayıcı bir rol yüklenmektedir (Eid, 2008, s. 21). Irak'ta tecavüz dâhil kadın sünneti, cinsel saldırı, zorla hamilelik, kısırlık, kürtaj ve namusu korumak adına kadının öldürülmesi ve seks ticaretiyle temsil eden şiddet eylemleri sürekli artmaktadır. Uluslararası Af Örgütü de 2007-2010 yılları arasında buna işaret etmiştir. Ayrıca dünya çapında kadınların sömürüldüğünü, her üç kadından en az birinin dövüldüğünü veya bir şekilde cinsel ilişkiye girmeye veya tacize zorlandığını belirtti (Al-Tayri, 2015, s. 35). Cinsel şiddet, kadınlara cinsel muamelede şiddet olarak kendini göstermekte ve bu şiddetin en sert türlerinden biri olarak zorla hamile bırakma, zorla kürtaj ve tecavüzü içerir (Al-Bustani, 2000, s. 447). Tecavüz ise "Kadının isteği ve rızası olmaksızın, özellikle mağdur reşit değilse ve on altı yaşından küçükse, zihinsel veya bedensel engelliyse güç kullanımı veya tehdidiyle birlikte cinsel taciz ve bağlanma durumu olarak tanımlanır (Al-Fatlawi, 2008, s. 447). Cinsel tecavüz kavramı, başlangıçta eş dışında bir kadınla cinsel ilişki açısından tanımlanmıştır. Bunun nedeni, kadınla cinsel ilişkinin, kocanın karısı üzerindeki hakkı olmasıdır. Diğer taraftan, genel kabul gören anlayışa göre, kocanın karısının rızası olmaksızın cinsel ilişkiye girmesi de tecavüz sayılır. Evlilik içi tecavüzün sözlük anlamına göre, şiddet ve zorlama yoluyla bir şey elde etme ve kadının bu eyleme söz veya düşünceyle karşı çıkmasına rağmen gerçekleşen her ilişkidir. Onu namusla tehdit eden bir olay da gizli tecavüz vakası hâline gelir. Fakat burada cinsel istismarın tedavisi cinsellik çerçevesine değil şiddet çerçevesine girer çünkü tecavüz bir eylem ve hakarettir. Seks şiddeti ifade etmenin ve saldırgan enerjileri serbest bırakmanın bir aracı olarak kullanılır (Al-Eawawida, 1998, s. 18). Eşler arasında, kocanın cinsel güdüsüne uyması için zorla cinsel ilişkiye başvurması kadına yönelik şiddet açısından cinsel tecavüzün bir parçası olarak kabul edilir. Kocanın karısına uygulayabileceği bu tecavüz dayak, karalama, aşağılama, hareket kısıtlaması ve geçici olarak cinsel ilişkiyle ilgili olmayan diğer kötü muamele tezahürlerini içerebilen

karısına karşı kötü davranışlarla karakterize edilen daha geniş bir davranışın parçasıdır (Kamal, 1994, s. 203).

Uluslararası Kadın Araştırmaları Merkezi'nin meşru evlilik ilişkileri çerçevesinde cinsel şiddete ilişkin yaptığı bir araştırmada, evli kadınların çoğu kez kocalarının belirli cinsel ilişki biçimlerini yerine getirmek için arzularına boyun eğmeye zorlandıklarını ve isteklerin reddi durumunda da çoğu zaman ahlak ve namuslarını suistimal etme ithamına maruz kalmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü'ne göre, her altı kadından biri evinde veya iş yerinde ya da kamuda olduğundan daha fazla şiddete maruz kalmaktadır (ILO, 2009, s. 30). Irak hukukuna ve İslam Hukuku'na bakıldığında, Irak'ta kadınlara karşı her gün uygulanan sayılamayacak kadar çok tecavüz vakası vardır. Çünkü bu hukuklara göre kadının rızası olmadan, erkeğin karısı olsa bile, cinsel birleşim uygulaması şiddet olarak sayılır ve psikolojik olarak kadına bir tür hakaret ve onurunun zedelenmesi olarak kabul edilir (Eisaa, 2008, s.99).

Dr. Helmy'nin belirttiği gibi, bir kadın evinde kendisine en yakın (baba, erkek kardeş, amca gibi) kişiler tarafından aile içi yasak ilişkiyle mağduriyet altında kalabilir. Kahire'de *"Aile Şiddeti"* başlıklı çalışmasında çocukların aynı aile içindeki yetişkinler tarafından cinsel tacize uğradığını ve bazılarının "babalar veya üvey babalar tarafından cinsel saldırıya maruz kaldıklarını" belirtmektedir. Bu ensest ilişkiler özellikle 18 yaşının altındaki genç kızlarda ve ergenlik çağının altında olanlardadır. Çalışma, tecavüzcünün bilindiği vakaların oranının %85 olduğunu ve buna vakalardaki artışın eşlik ettiğini, bunun da ülkelerde uyuşturucunun yayılması nedeniyle olduğunu göstermiştir (Wadi, 2018, s. 152).

2.2.5. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, aile içi şiddetin bir başka biçimidir. Özellikle de kadınları ekonomik yönden sömürerek ve kişisel mallarını kontrol ederek, ekonomik açıdan baskı yaparak ve mirastan mahrum bırakarak kadına yönelik uygulanan şiddettir. Bu şiddet, erkek-kocanın "cimri" gibi davranması ve evin temel ihtiyaçlarını karşılamamasıyla da kendini gösterir (İbrahim, 2012, s. 101). Burada erkek, ailenin kaynaklarını ve kadının harcamalarını kontrol eder. Nafakadan mahrum bırakır veya çalışmaya zorlar ya da istediği meslekleri yapmasına engel olur veya çalışmasına izin vermez ve mülkiyet haklarını kontrol eder. Kadınların onsuz yapamayacağını veya ona itimat etmeden yaşayamayacakları hissini arttırmak suretiyle uygulanan paraya bağlı şiddettir (Al-Whibi, 2008, s. 26). Ayrıca, aylık maaşını almanın yanı sıra, parasının bir kısmını ona vermeye veya değerli eşyalarını satmaya zorlamaktır (Ealaywi, 2012, s. 7). Üstelik erkeğin ailenin mali kaynakları üzerindeki kontrolünde ve kadının kişisel ihtiyaçlarını karşılamamak amacıyla paranın kullanılma veya biriktirilme şekillerinde somutlaşır. Bunu, kendi parası dâhil olsa da tasarruf etmekten mahrum bırakır ve yasaklar. Kazanmak için iş bulmasını engelleme ve kendisinden ihtiyaçlarını karşılamak

için para istemesine, ona yalvarmasına, gasp etme ihtimaline ek olarak her şeyden yoksun bırakması takip etmektedir. Erkeğin kendi gelirinden haftalık veya aylık küçük bir miktar para tahsis etmesi veya bazen hem karısına hem de çocuklarının harcamasını sağlamamasıdır (İbrahim, 2019, s. 20).

Ekonomik şiddetin kente göre kırsalda daha yaygın olduğu söylenebilir. Çünkü kırsal kesimdeki kadınlar çoğu zaman erkeklerle birlikte çiftliklerde ve tarım işlerinde herhangi bir maddi menfaat talep etme hakkına sahip olmadan çalışmaktadırlar. Kocanın yetkisi, bu toplumlarda kadının kendi parasını veya sahip olduğu parayı, mülkü erkeğin rızası olmadan elden çıkaramayacağıdır. Çünkü toplum kocaya hak verir, kadının malının iznini veya rızasını almadan elden çıkarır. Koca, karısını kontrol altına almak veya mülk üzerindeki haklarından vazgeçmeye zorlamak için sıklıkla güç ve tehditlere başvurur. Bu davranış, kadınlara bağımsız finansal açıklama sağlayan İslami Şeriat hükümlerine aykırıdır. Aslında, kadınların mülk sahibi olma hakkını teyit eden birçok kanun ve hüküm olmasına rağmen, toplumda hâkim olan bazı değerlerin onları bu haktan mahrum bıraktığı ve paralarını veya kişisel mallarını kontrol altında tutarak kadına yönelik şiddeti meşrulaştırdığı belirtilmektedir (Badawi, 2017, s. 173). Bu tür şiddetin ortaya çıkmasının bir diğer nedeni de bu toplumlarda evli kadınların çoğunluğunun evde kalması ve kocalarının ekonomik bağımlılığından mustarip olmasıdır. Şiddete maruz kalmaları durumunda ekonomik durumları nedeniyle sessiz kalmayı tercih etmektedirler. Bu nedenle erkeğe bağımlı oldukları için, kocaların taciz edici davranışlarına katlanmak zorunda kalabilmekte ve eğer onlara harcama yapmazlarsa akrabalarından borç almak zorunda kalmaktadırlar (Bushighlam, 2018, s. 163). Dikkat çeken noktalardan biri, ekonomik şiddetin, fiziksel ve psikolojik şiddete, diğer şiddet uygulamalarıyla bağlantılı olmadığı durumlar dışında, iki eş arasındaki kriz ilişkisinden kaynaklanan ve şiddet içeren biçimlerde ortaya çıkan ikincil bir semptom veya şiddet olarak eşlik etmesidir. Kocası tarafından iyi muamele gören veya kötü muamele görmeyen bir kadının, çoğu zaman malını ve birikimini kocasına gönüllü olarak vermek, onun rızasını ve sevgisini kazanmak için inisiyatif alması âdettir. Ancak bu birikim ikinci eşe harcamak ya da başka bir kadınla evlenmek gibi aileye ait olmayan yerlerde harcandığında bu eylem kadına zarar verir ve kadın bunu şiddet olarak algılar (Shamak, 2010, s. 148).

Ekonomik şiddet biçimleri, kadınları uygun olmayan koşullarda yaşamaya zorlamak gibi başka biçimlerde de kendini gösteriyor. Irak'ta kadına yönelik şiddet gerçeğine ilişkin analitik çalışma, kadınların yüzde %20,4'ünün ekonomik bunalımlara maruz kaldığını göstermiştir. Bunların en belirginleri, kocanın kadının parasına el koyması, parası olmasına rağmen evine ve eşine harcama yapmaması, aynı zamanda karısının haberi olmadan onun parasını sarf etmesi, izinsiz olarak hesabından para çekmesi durumlarını içerir. Özellikle kamuda çalışan kadınların ücretlerinin yüksek olması sonucu eşinin maaşına el konulması yaygın bir olgu hâline gelmiştir. Çalışan kadınlar ve tüm eğitim seviyelerinde şiddetin önemli bir belirtisi hâline gelen ve çoğu durumda boşanmaya yol açan bir duruma dönüşmüştür (Hilal, 2016, s. 562).

2.2.6. Eğitsel Şiddet

Eğitim, herhangi bir toplumda eşitliğe ulaşmalarını sağlamada önemli bir unsur ve birçok ülkede, özellikle de gelişmekte olan toplumlarda hâlâ yaygın olan cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırmanın anahtarı olduğundan, kız çocukları ve kadınların yaşamları üzerinde açık bir etkiye sahiptir. Çünkü eğitim ve onunla devam etmek, kızı bazen karşı cinsle karıştırmanın yanı sıra kısa bir süre evden ayrılmayı ve uzak durmayı da gerektirir. Toplumların örgütlenmesindeki devamlılıklarını, buna göre, özellikle muhafazakâr geleneksel toplumlarda, bazı ailelerde kız çocuklarının eğitimi artık bir öncelik değildir. Çünkü kız, bu tür ailelerin mensuplarının inancına göre sadece evlenmesi ve kocasına bakması için yaratılmıştır. Kız çocuklarının eğitimiyle ilgili bu görüşün genel olarak kadınlara uygulanan toplumsal baskı kategorisine girdiği ve kente göre kırsal kesimde daha yaygın olduğu söylenebilir (Al-Rubaie, 2018, s. 250). Kürt toplumuna dair, konuyla ilgili yapılan çalışmaların sonucuna göre, kadınlara eğitim hakkının verilmemesi ve devam ettirilmesi için uygulanan şiddet ve istismarın olduğunu göstermiştir. Araştırma, kadınların aileleri engel olduğu için (%44,63) okula giremediğini göstermiş ve ortaokul aşamasını (%33, 2) tamamlamadıklarını belirtmiştir. Çünkü ailelerinin kız çocuğunun doğal rolünün evlilik yapmak, sonrasında da evine ve kocasına bakmak olduğuna inanmaktadır (Karim, 2014, s. 55).

2.2.7. Sözlü Şiddet

Sözlü şiddet, aile içi şiddetin başka bir şeklidir ve günlük olarak uygulanabilir. Bu şiddet, kişiyi inciten ve onurunu zedeleyen kelimelerin kullanımı yoluyla aile üyelerinin "ruhunu" etkilediği için en zor "çok etkisi olan" şiddet türü olarak kabul edilir. Bu şiddet "konuşurken sesi yükseltmek, hakaret etmek, küçük düşürmek, iftira atmak ve üzerinde düşünülmesi gereken ve kişiliğin silinmesine yol açan diğer istismar türlerinde kendini gösterir". Aslında sözlü şiddet, fiziksel şiddetten daha etkili olabilir. Çünkü sürekli olarak kocasının "aptal", "eşek" gibi hakir gören sözlerini duyan kadın, bazen başkaları önünde de bunun kullanılması nedeniyle özgüvenini kaybedecek bir aşamaya gelebilir (Al-Qasas, 2008, s. 35).

Sözlü şiddet, Irak yasalarının belirttiği gibi, yasaları ihlal eden bir davranış olarak görülen davranışsal uygulamalardan biridir: Hakaret, küfür ve iftira, kocanın karısını disipline etme hakkının kapsamına giren hususlardan değildir. Ancak koca bundan dolayı ICK'nın (434)[3] maddesine göre cezalandırılır. Bu nedenle koca karısına hakaret ederse, dövmese bile, kocasına karşı haddi aştığı için dava açabilir. Ancak bu alandaki yasaların netliğine rağmen, evlerinde kişiliklerini olumsuz yönde

[3] *Bir kimsenin onurunu ve haysiyetini zedeleyen veya duygularını inciten hakaret, isnat içermese bile, bir yıla kadar hapis ve yüz dinarı geçmemek üzere para cezası ile cezalandırılır, 1969 tarih 111 sayılı Irak Ceza Kanunu (434. Madde).* Erişim Linki: https://iraqld.hjc.iq/LoadArticle.aspx.

etkileyen ve haklarını zedeleyen çeşitli sözlü şiddet türlerine maruz kalan birçok kadın vardır (Rashid, 2016, s. 75).

2.3. Irak Toplumunda Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Nedenleri

Toplum, kadına yönelik şiddeti onun yetiştirilmesinin bir parçası olarak gördüğü için, dövülen kadın şikâyet etmek isterse bile, güvenlik görevlileri ona olumsuz bakar ve şikâyetini gizlemesini tavsiye eder. Aynı şekilde insanların çoğu da bu yöntemi takip etmekte ve itibarlarını başkaları nezdinde korumak adına geri dönmektedir. Irak toplumunda kadınların ıstırabının iki eksende temsil edildiği görülmektedir: Birincisi, kadına yönelik aile içi şiddetin odak noktasıdır. Diğeri ise eğitim, sağlık, çalışma, mevzuat ve ekonomik ikame gibi çeşitli alanlarda toplumsal şiddet ve ona karşı ayrımcılıktır. Irak toplumu ataerkil bir yapıya sahip olduğu için, aile reisinin tüm bireyler üzerindeki kontrolü nedeniyle kadınlara aşağılayıcı bir bakış açısı söz konusudur. Iraklı ailenin günlük yaşamında sürekli olarak birçok sorun üreten toplumun yaşadığı sosyal ve ekonomik geriliğe ek olarak, ayrıca siyasi durumu çalkantılı ve istikrarsız hâle getiren, sosyal ve ekonomik olarak etkileyen siyasi krizlere, iç çatışmalara, uluslararası ve bölgesel etki ve çıkarlara maruz kalmıştır. Böylece aile içi şiddet özellikle kadına yönelik şiddet olasılıkları artmıştır (Mismar, 2020, s. 22). Buna, hâkim ataerkil kültürünün unsurlarının devam etmesi ve düşük eğitim düzeyiyle erkeklerin kadına yönelik şiddet uygulama eğilimlerinin yanı sıra hak ve görevlerin bilinmemesi, baskı veya siyasi marjinalleşmenin sürmesi de eklenmektedir. Şiddet uygulamasını teşvik eden diğer siyasi, ekonomik ve kültürel koşullar ve buna direnme yeteneğinin zayıflığı da etkili olmaktadır (Abu Zayd, 2008, s. 38).

2.3.1. Sosyal Nedenler

Kadına yönelik şiddet, eril otoriteyi teşvik eden ve destekleyen sosyal inanç, gelenek ve göreneklere dayalı bir toplumda karmaşık ve kalıcı bir olgudur. Irak toplumunda meydana gelen hızlı gelişmeler, olumsuz yönleri olan yeni davranış kalıplarının yerleşmesinde açık bir etki yaptı. Eşitsizlik, toplumlardaki şiddet mirasının en belirgin yinelenen özelliklerinden biridir ve eşitsizlik, ekonomik, eğitimsel, cinsel ve dinî eşitsizlik, sağlık ve sosyal hizmetlere eşitsiz erişim dâhil olmak üzere birçok biçimde şekillenmektedir. Bu biçimlerin tümü birbiriyle bağlantılıdır ve ataerkil kültür, kadının rolünün marjinalleştirilmesi ve tanınmaması ya da en azından onu ve onun rolünü hafife almasıyla "erkeğe" öncelik vermede pay sahibidir ve bu neredeyse mutlaktır (Al-Ealaf, 2018, s. 90).

Irak toplumunda erkeğin üstünlüğüne, kadının aşağılığına dayalı geleneksel bir yapı vardır. Cinsiyetler arasındaki toplumsal eşitliğin çökmesi ve bunun sonucunda ortaya çıkan hak eşitsizliği, üretimi zorunlu olarak beraberinde getirecek bir toplumsal dengesizlik demektir. Kadın ve erkek arasındaki şiddet içeren ilişkiler ve ataerkil otoriteye dayalı toplumsal yapı, sözde ikiliği (güç ve

zayıflık) üretmiştir. Aile, geleneksel olarak cinsiyete, yaşa ve finansal kaynakları nasıl dağıttığına bağlı olan hiyerarşik bir yapıdır. Genellikle kaynakların en büyük payına sahip olan yetişkin erkektir ve toplumda hâkim gelenek ve görenekler tarafından bu empoze edilir. Üyelerinin fiziksel gücünü çok önemli kılan belirli davranış kalıpları vardır. Erkeklere güçlü olmaları gerektiği öğretilir çünkü güç erkekliğin ölçülerinden biridir. Kız çocukları ise güzel ve ince olmalıdır; yani, erkekten tamamen farklı bir kadınsı kişiliğin şekillenmesinde sosyalleşme önemli bir rol oynar. Bu tür şiddet evlilik içi anlaşmazlıklar, çatışmalar ve eşler arasında başka biriyle evlenme veya ayrılma ve intikam alma arzusu gibi olayları kapsar. Kadına yönelik şiddete katkıda bulunan diğer şey anne-babanın rızası olmadan evlenme, şiddet durumunda kız çocuğunun ailesinden beklediği korumayı kaybetmesidir. Toplumlardaki şiddet mirasının konusunda ayrımcılık ve haksızlık yapılması en belirgin yinelenen özelliklerinden biridir. Aynı zamanda ekonomik, eğitimsel, cinsel, dinî, sağlık ve sosyal hizmetlere erişimde eşitsizlik dâhil olmak üzere birçok biçimde şekillenmekte ve tüm bu biçimler birbirleriyle bağlantılıdır (Husayn ve Ali, 2021, s. 71).

Kadına yönelik şiddet, tarih boyunca kadın ve erkek arasında ayrımcılığa uğrayan ve kadının tam ilerlemesini engelleyen eşitsiz tezahürlerden biridir. Kadınlara yaşamları boyunca uygulanan şiddet, temel olarak kültürel kalıplardan, özellikle de belirli gelenek ve göreneklerin zararlı etkileri, her türlü aşırılık eyleminden ve bu kişilik bozukluğundan, kocanın başkalarıyla ilişki kuramamasından diğer sosyal nedenlerden kaynaklanmaktadır. Eşler arasında sosyal ve ekonomik düzeyde heterojenlik ister kadınlara isterse çocuklara yönelik olsun, şiddetin daha büyük boyutu aile tarafından benimsenen sosyal yetiştirme türüne kadar takip edilebilir. Çocukluğun erken dönemlerinden başlayarak aile içinde veya dışında üstlendiği rol ve işlevlerin ışığında tanımlanan ve buna bağlı olarak bireylerin toplumdaki statü ve rollerinin belirlenmesinde birincil sorumlunun kendisi olduğu söylenebilir. Herhangi bir toplum bir dizi değer ve standarttır. Bu sistem hem erkek hem de kadınların rollerini ve konumlarını yenilemekte, erkekleri kadınlara tercih etmekte ve kadınların işlerini harekete geçirmek ve erkeklere boyun eğmelerini ve itaat etmelerini sağlamak pahasına ailesel ve sosyal otoritelerini en üst düzeye çıkarmaktadır. Bu sistem, gücünü ve meşruiyetini çeşitli kaynaklardan alır. Bunların en önemlileri hâkim olan sosyal kültür, folklor, hukuk, medya kurumu ve dindir (Shamakh, 2010, s. 28).

Bireyin yaşadığı sosyal durum, onun üzerindeki etkisi bakımından, yaşadığı diğer durumlardan daha az önemli değildir. Aile içi şiddetin ortaya çıkmasında sosyal ve ekonomik faktörler çok önemli bir rol oynar, bunların da en önemlisi şiddete dayalı sosyal yetiştirme yöntemini kullanmaktır. Bunun da sonucu olarak zayıf ve özgüvensiz bir kişiliğin yaratılmasıdır. Çünkü bu insan gelecekte kendi zayıf kişiliğinden dolayı problemini çözmesi için şiddet yolunu seçer ve gücünü kendinden daha zayıf birisi üzerinde kullanır; o kişi de elbette kadın olmaktadır. Çünkü bilindiği gibi "şiddet şiddeti doğurur". Bir çocuk, annesine veya kız kardeşlerine babası tarafından yapılan şiddete tanık olduğundan, saygı duymayan ve küçümseyen bir ailede büyüdüğü için taklit ve simülasyon

yoluyla sosyal öğrenmenin etkisiyle şiddet eylemlerini edinmede büyük bir etkiye sahiptir. Ailesinde yaşadığı ve kız kardeşleri, karısı ve kızlarının şiddetle uğraştığı bu modeli gelecekte taklit etmesini sağlayan şeydir. Buna ek olarak, erkeğin aile içindeki kontrolünü ve mutlak güce sahip olmasını garanti eden aile inşa sistemi doğu toplumu, erkeğin aile içindeki kontrolünü ve otoritesini meşrulaştırmak için erkeği kadına karşı güç ve şiddet kullanmaya göre eğitir ve bu fikir kadınlar tarafından bile kabul görmektedir (Al-Qaratudaghi ve Al-Kujri, 2015, s. 148).

Az gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda hüküm süren kültürlerin çoğunda, kızın rolüne değinilmez ve kız, kadının bir mikro kozmosu olarak kabul edilir. Aynı zamanda onun bir tek görevi eş olmak ve eve bakmakla sınırlandırılır. Bu da toplumdaki konumunu belirtmek için bu tarz yaşama onu alıştırmalı ve öğretmelidir . Yetiştirme alanı esas olarak, kendi toplumlarından miras aldıkları gelenekler aracılığıyla, çevrelerindeki kültürle uyumlu eğilimleri ve davranışları desteklemek ve güçlendirmek için kız çocuğuna uygulayan ebeveyn tarafından üstlenilir. Bu nedenle ebeveynler, her cinsiyetle ilişkili farklı sosyal normları ve değerleri aşılamada önemli bir rol oynar. Bu tarz terbiye, kızları erken yaşlardan itibaren erkeklerin kararlarına ve arzularına boyun eğmeye, erkeklerin kadınlara göre tercihli muameleye sevk eder. Böylece küçük yaş grubundan itibaren tüm bunlar kızların kendilerinde de kökleşir, ömür boyunca onu taşıyarak devam eder. Büyüdüklerinde, anne olduklarında ve kız çocukları doğduğunda tüm bunları ona aktarırlar (Al-Eaynayn, 2021, s. 19).

Bu şekilde kız çocuklarına yönelik ayrımcılık nesilden nesile aktarıldığında bu ataerkil toplumun kız çocuklarına yönelik ayrımcı kültürü çerçevesinde bir kadının yaşam döngüsü istenmeyen bir kadın olarak doğmasıyla özetlenir. Büyüdükten sonra da evleninceye kadar ailenin erkekleri tarafından korunan kız olur. Kendisi kayınvalide olduğunda da yaşamı boyunca gelinine yönelik her tür şiddeti uygular. Erkeğin yaşam döngüsü ise, onlar; her zaman üstün, fiziksel olarak güçlü olmaya özendirilen ve doğumundan itibaren hoş karşılanan bir sevecen bebek olarak özetlenir. Fiziksel güç ve şiddetin erkekliğin, yiğitliğin, kabalığın, başarının ve zaferin doğasında bulunan iki özellik olduğu ve dişil olan her şeyin taklit edilmemesi gereken olumsuz bir özellik olduğu göz önüne alındığında; üstün, fiziksel olarak güçlü eğitilmiştir. Bu da daha sonra toplumda şiddeti teşvik etmek için araç hâline gelecek olan tohumlardır. Bu bağlamda ortaya çıkan soru şudur:

- Kadının kullanımında ve sömürülmesinde erkeğe üstünlüğü kim verdi?
- Yeni doğan çocuk kız olduğu için baba tarafından anne ve kızın istismar edilmesi ve onlara yönelik şiddet uygulaması hakkını kim verdi?

Aslında bunların tümü toplumda bulunan gelenek ve kültürden dolayıdır. Çünkü onun tarafından erkeğin eline tüm ipler verilmiştir, o da istediği gibi hareket ettirmektedir (Al-Bisyuni, 2019, s. 89). Aile içindeki ilişkiler, tarihsel olarak ataerkil sistemin egemenliği altında ortaya çıkan kölelik ilişkilerinin kalıntıları tarafından yönetilir. O da erkeğe mutlak güç veren, kadın ve çocukları

zorla ona boyun eğdiren bu sistemdir. Aynı zamanda mülkiyetinin doğal bir uzantısı olduğu için onlarla istediği gibi ilgilenme hakkına sahiptir (Al-Ghuanima, 2014, s. 48).

Max Fiber, bu bağlamda, "ataerkil ailenin en önemli özelliklerinin, otorite ve boyun eğme ilişkilerine dayanması ve erkeklerin kadınlar üzerindeki egemenliği" olduğuna dikkat çekmiştir. Onların akıbetleri eğitimlerini ve evliliklerini kontrol ederek, evden çıkmalarını engelleyerek veya eğitimlerinden mahrum bırakarak ve çeşitli yollarla evlendirmeleri için baskı yaparak onları kendi kontrolü altına almaktır. Bu nokta da radikal feminist akım tarafından vurgulanmıştır. Çünkü onlara göre başlangıç noktası, kadına yönelik aile içi şiddeti anlayabilmek için, esas olarak tarih boyunca bulunan erkek ve kadın arasındaki ilişki incelenmelidir. Bütün toplumlardaki sosyal ilişkiler de kötü erkeklerin, kadınlar üzerindeki egemenliğine ve niteliksel (cinsel) bölünmeye dayanır. Bu akımın savunucuları, çağdaş toplumların, içlerinde meydana gelen tüm değişikliklere rağmen ataerkil toplumlar olarak kaldığını ve ailenin ataerkil düzenlere göre kurulduğunu doğrulamaktadır (Al-Eaynayn, 2021, s. 43). Bu bağlamda kadınlar reddetme hakkı olmadan aile içinde yetiştirilmekte ve bu nedenle aile içinde zulüm ve şiddet devam etmektedir. Çünkü şiddet, onu çocuklarına aktaran ve telkin eden ebeveynler tarafından üstlenilen yetiştirme ve sosyal eğitim süreci aracılığıyla bireyin davranışına bir yol bulur. Dolaysıyla zulüm ve şiddet süreci birbiriyle bağlantılı bir dizi olay gibidir. Zulme uğrayan erkek iş yerinde veya ev dışında, karısına ve çocuklarına; kocası tarafından zulme uğrayan kadın oğullarına ve gelinlerine; zulme uğrayan erkek çocuk, küçük erkek veya kız kardeşlerine, fırsat olduğunda da hizmetçilerine zulmeder. Aynı şekilde erkek çocuklar da büyüdüklerinde babalarına zulmederler. Baba, çocuklarının önünde eşini hor gördüğünde, korku, hüsran, kaygı ve statükoya boyun eğmiş anne ve kız kardeşlerine karşı, gelecekte erkek çocuğu tarafından babasından öğrendiği gibi onlara yönelik aynı davranış beklenir. Bu yanlış yetiştirme yöntemi de ailede ataerkil otoritenin pekişmesine ve aile içi şiddetin çeşitli biçimlerinin artmasına neden olur. Bunun ışığında da Dr. Qaid Al-Sharjabi, kadınlara karşı uygulanan aile içi şiddetin biçimlerinin kadınları tehdit eden gerçek tehlike olmadığına inanmaktadır. Kadının kendisine yönelik şiddetin birçok tezahürünü doğal bir davranış olarak kabul eder. Esas problem de kadının, erkek tarafından (koca, baba, erkek kardeş) uygulanan şiddetin bir hak olduğuna inanmasıdır (Al-Bisyuni, 2019, s. 77).

Genel olarak, babanın erkeğin otoritesini yücelten hâkim toplum kültürünün, özellikle erkeklerin karşısında en zayıf oldukları için kadına yönelik şiddete yol açtığı söylenebilir. Bu bağlamda Faslı yazar A. Benayach, Fas'ta kadınları dövmekle ilgili bir dosyada, kadınları dövmenin kökeninin popüler kültürde olduğunu ve Batı'daki gibi patolojik nedenlerden kaynaklanmadığını göstermektedir. Bu kökenler arasında popüler inanış da yer almaktadır. Çünkü hâkim kültürün yapısını belirlemede önemli kollardan biri olan popüler mirasa bakacak olursak, kadınlara boyun eğdirilmesini, rollerinin daraltmasını ve toplumdaki statülerinin alçalmasını isteyen değer ve standartları ayakta tutan ve yücelten pek çok içerik taşıdığını ortaya koyabiliriz (Bushighlam, 2018, s.

35). Burada bazı popüler örneklerden bahsetmek yeterlidir: Günah, ezelden beri kadının ruhundadır çünkü o, "Adem'in göğsündeki eğri bir kaburga kemiğinden yaratılmıştır". "Kız doğuranın acısı bitmez", "Bir kızın evlendirilmesi onun korumasıdır" gibi sözler Irak toplumunda yaygındır. Böylece bu değerlerin, kadınların sürekli dayak yemeyi hak ettikleri, kadının ailesine ve topluma bağımlı olduğu düşüncesini yaşatarak ne kadar olumsuz etkilediği görülebilir. Ancak hâkim olan kültürden bahsetmek, önemli bir gerçeği gözden kaçırmaya neden olmamalıdır. O da kültürün değerleri, kavramları, farkındalıkları ve bireylerin çeşitli konulardaki davranışları üzerindeki güçlü etkisine rağmen, bu etki ve derecesinin farklı sosyal, kültürel ve sınıfsal koşullara göre değişmesidir. Çoğu insan rolünü veya işlevini anne ve babalardan öğrenir. Çocuklar ebeveynlerinin davranışlarını taklit eder, onlardan ilişkinin değerini ve biçimini alırlar. Gençler büyüdükten ve o yaşa geldikten sonra onları anne-baba olmaya uygun hâle getirir. Çocukluklarında aktardıkları bir dizi talimat olarak içlerine yerleşecektir, kendi içindeki iyilik ve sevgi duyguları ya da kin, nefret ve kötülük duyguları çizgisinde onu etkileyerek, sevgiyi ve iyiliği öğrenebildiği kadar birlikte yaşamayı öğrenenlere karşı davranışlarında şiddete başvurmayı tetikler. Onun etrafında ve istismarcı bir ailede büyümüşse çocuklar gelecekte nasıl diğerlerini istismar edeceklerini öğrenebilirler. Bu nedenle, aile içi şiddetin kökleri çocukluk çağına kadar uzanabilir, bu da hem erkek hem de kadınlar için geçerlidir. Bunun esası da yanlış bir şekilde sosyal yetiştirilme sonucudur. Özellikle küçük çocuklar, annelerinin babaları tarafından en ufak bir nedenden dolayı nasıl hakarete ve dövülmeye maruz kaldığını gördüklerinde içlerinde bir boşluk oluşur. Bu durum özellikle erkek çocuğunu etkiler, onlar erken yaştan itibaren sosyal çevredeki kız çocuklarına yönelik şiddete başlar. Böylece ne kadar zaman geçse de bu çocuklar büyüdükçe, şiddet konusu kendi içinde gizli kalır ve erkeklerin takip etmeyi tercih ettiği eşitsiz bir toplumda erkeklerin önündeki en zayıf halka oldukları sürece kadınlara karşı patlama potansiyeline sahiptir. Erkeklerin kadına yönelik şiddet yöntemini tercih ettikleri bu şiddet, kadının istese de istemese de kabul etmesi gereken "kader" benzeri bir şeye dönüşmektedir (Muntasir, 2003, s. 201). Bu nitelemeye göre şiddet ister yaşamda ister ekranda olsun, çevredeki ortamda izlenerek, bireyler tarafından başkalarına karşı uygulanarak öğrenilir. Bu durum Sosyal Öğrenme Kuramı-Social Learning Theory sahipleri tarafından da doğrulanmaktadır. Bandura, "saldırgan davranışların öğrenilmesinde" taklidin rolünü vurgular. Başka bir ifadeyle üyelerinin saldırgan davrandığı bir kurumda büyüyen bir çocuk, onları bu davranışta taklit eder ve böylece agresif bir çocuk olur (Nabavi, 2012, s. 12). Montreal'deki Leicester Preston Okulu'nda çocuk psikoloğu olan Caroline Klein, Albert Bandura'nın teorisine dayanmıştır. Ona göre bireylerin "alternatif" bir yol seçerek, diğerlerinin davranışlarını gözlemlediklerinde doğrudan aynı davranışı öğrenmesine yol açtığını söylemiştir. Bu şekilde taklit en önemli unsur olarak diğer davranışların öğrenilmesinde de önemlidir (Al-Sharibi, 2005, s. 35).

Ebeveynlerin çocuklarının saldırganlığını olumsuz yönde etkilemedeki rolüyle ilgili olarak, F. Dolto, "şiddet uygulayan, sert bir şekilde konuşan ve çocuğuna karşı mizaç patlamalarına boyun eğen

herhangi bir yetişkin tarafından yetiştirilen çocuk, birkaç ay veya birkaç yıl sonra, ondan daha zayıf olanlarla aynı şekilde konuşur, hareket eder ve onların bu duruma şaşırmaması gerektiğine" dikkat çekmiştir. Ebeveynlerin kendi aralarındaki ilişki, çocuğa yönelik şiddetin sıklığını etkiler. Buna dair Strauss ve meslektaşların yürüttüğü araştırma, ebeveynlerinin birbirlerini dövdüğünü izleyen çocukların, ebeveynlerinin kavga ettiğini hiç görmemiş çocuklara göre daha fazla şiddete maruz kaldıklarını ortaya koymuştur. Birleşmiş Milletler (1998) tarafından yayınlanan raporlar, çocukların %20'sinin şiddete maruz kaldığını göstermiştir. Ailelerde şiddet uygulanıyorsa, çocuklar bu şiddeti evlendikten sonra eşlerine uygularlar. Başka bir ifadeyle istismarcı genellikle fiziksel, duygusal veya cinsel istismara uğramış veya çocukken ihmal edilmiş bir kişidir. Scott tarafından yürütülen çalışma, ebeveynlerin çocukluklarında maruz kaldıkları kazaların, bu ebeveynlerin çocukları tarafından kötü muamele görmeleriyle doğrudan bir ilişkisi olduğu hipotezini doğruladı. Bu konuda yapılan araştırmalar da şiddet uygulayan ebeveynlerin bu konuda aslında bir geçmişi olduğunu göstermiştir. Çünkü bu ebeveynler çocukluklarında şiddet içeren evlerde yetiştirilmiş, aynı şey çocukları için de tekrarlanacaktır diye açıklanmıştır. Bu tür insanlar için reşit olmak, tıpkı genetik hastalıklar gibi trajik bir mirası gelecek nesillere aktarmanın korkunç ihtimaliyle karşı karşıya kalmak demektir. Çocukluğunda istismara uğrayan bir annenin kalbinde normal çocukluk ya da doğal annelik kavramı yoktur. Çünkü anne ve babası onu gençken bu kavramdan mahrum bırakmıştır. Böylece onun için şefkatli veya sabırlı olmak diğerleri veya çocukları için imkânsız olacaktır. Böyle bir kadının (ya da erkeğin) çocuklarına bakan normal bir ebeveyn olmasını istemek, birinden hayatında hiç duymadığı bir dilde akıcı bir şekilde konuşmasını istemek gibidir (Shamakh, 2010, s. 170).

Aile içi şiddet uygulamasında rol oynayan başka faktörler de vardır. Örneğin aile dağılması, annenin meşguliyeti ve çocuklarına bakmaması, erken yaşta evlilikler ve çekirdek aileye mensup genç ebeveynler tarafından temsil edilmesi. 30 yaşını doldurmamış genç eşler arasında, ailede kız çocuğu rızası olmadan evlendirmeye zorlamak ya da kızın ailenin istemediği ve kabul etmediği bir kişiyle evlenmeye başvurması durumunda şiddet oranı artar. Aynı durum çok eşlilik için de geçerlidir. Ayrıca, aile üyelerinin sayısının artması da şiddetin olasılığını arttıracaktır. Örneğin: Ürdünlü aile üyelerinin sayısına göre, 5-9 kişiden oluşan bir ailenin şiddet oranı %49,8'dir. Ailedeki birey sayısı 2-4 ise şiddet oranı %30,6'dır. Bu da tıpkı *Strauss, Gilles ve Steinmets* tarafından yapılan araştırma bulgularıyla tutarlıdır. Bu araştırmaya göre en yüksek zararlı ebeveyn davranışı sıklığının beş çocuklu ailelerde meydana geldiğini, iki veya üç çocuklu ailelerin ise daha düşük toplam şiddet seviyelerine sahip olduğudur (Wadi, 2018, s. 49).

Sosyal izolasyonda (*social isolation*) şiddete eşlik eden bir diğer etken ise, çocuklarını istismar eden ebeveynlerin çoğu zaman arkadaşlarından, tanıdıklarından, akrabalarından veya sosyal destek sisteminden soyutlanmaları, gerektiğinde destek ve yardım bulamamalarıdır. Bu nedenle hayal kırıklıklarını çocuklarına yansıtabilmektedirler. Bu bağlamda meydanların, kreşlerin, okul öncesi programların ve eğlence merkezlerinin eksikliğinden kaynaklanan sosyal izolasyonla

karakterize edilen bir toplumun üyeleri, şiddete diğerlerinden daha fazla maruz kalır. Ayrıca kocanın karısını kıskanması da şiddetin bir başka nedenidir. Kocanın kıskançlığının ardındaki etken cinsel sahipliktir ve aynı kocada kıskançlık uyandığında onunla azap yolculuğu başlar. Araştırmalar, karı kocanın yoğun kıskançlığının çoğu zaman casusluk ve soruşturma operasyonlarına benzer bir faaliyete yol açtığını, bunun da eşler arasında yüksek derecede gerginliğe ve ardından şiddete yol açtığını doğrulamaktadır (Eabdalhadi, 2017, s. 150). Hırpalanmış eşlerin çoğu, istismarlarının ardındaki ana faktörün kıskançlık olduğunu, kocanın sık sık karısını ihanetle suçladığını söylemişlerdir. Bazı kabilelerde ise "evlilik kıskançlığı" aşırı derecede şiddetli olur, çoğu zaman hata yapan ve yasak ilişkide olan kadının sevgilisiyle birlikte öldürülmesine yol açar. Ceza olarak da bazen burun veya benzerlerini kesmek yeterli kabul edilir, bazen de kolay veya daha az şiddetli olabilir (Khadir, 2009, s. 18). Bu bağlamda Gayford, kocanın kendi kıskançlığının, beslediği deneyimlerin ve maruz kaldığı olayların şüphelerinin kaynağı olduğuna inanmaktadır. Örneğin güvenlik görevlisi olarak çalışan biri, kadınların sapkınlık vakalarına şahit oldukça şüpheci bir kimliğe bürünebilir. Bu nedenle karısına ve kızlarına başkalarıyla -özellikle komşularla - her türlü teması masum olsa bile yasaklar. Çünkü şüpheleri çoğalır ve kafasında farklı ihanet biçimleri gelişir. Bu da karısına, kızlarına veya herkese karşı şiddet ve saldırganlık devinimlerine yol açar. Aynı aile içinde kuşaklar arası değer çatışmasının varlığı, babaların "muhafazakâr geleneksel" değerleri benimsediği, çocukların ise "liberal" değerleri benimseme eğiliminde olduğu bir ortam da şiddetin ortaya çıkmasına katkıda bulunan bir diğer faktör olarak düşünülebilir. Çocuklar isyan etmeye ve ebeveynlerin değerlerini reddetmeye başladığında o ailede çocuklara karşı çeşitli şekillerde şiddet ortaya çıkmaya başlar. Bir erkek fazla yaşam baskısı altına girdiğinde, ister pratik yaşamında ister kariyer yaşamında, hayattaki rolünü yerine getiremediğinde kendini aciz hisseder. Acı ve sinirini de azaltmak maksadıyla bir kurban arar. O zaman da karısını ve çocuklarını bulur; böylece aile içi şiddetin ortaya çıkmasına neden olur (Shamakh, 2010, s. 13).

2.3.2. Kültürel Nedenler

Kadına yönelik şiddetin ortaya çıkmasında en çok rolü kültürel nedenler oynar. Hâkim kültür, kız çocuğunun sadece bir eş veya ev hanımı rolünü kabul etmekte ve onun eğitim ve çalışmasına izin verilmesinin esas amacı, evlenme şansını arttırmaktır. Aynı zamanda bu durumun diğer rollerine etkisi olmamalıdır. Onun esas rolü zaten kocaya hizmet etmek ve çocuklara bakmaktır. Ancak evlilik yaşı geçmişse veya evlenip doğum yapmamışsa, evlendikten sonra kız çocuğu doğurmuşsa ya da boşanmış ve dul kalmışsa, hangi mesleki pozisyona sahip olursa olsun toplumun üyeleri tüm bunları ağıta dönüştürür. Kadının toplumdaki konumunu aile ve evlilik sistemi içinde erkek vasıtasıyla elde etmesi, kültürel yapının genel olarak kadınların haklarını israf etmesi, onları küçük düşürmesi ve kadına yönelik aşağılamanın tezahürlerinden biri hâline gelmesine neden olmaktadır (Shamakh, 2010,

s. 77). Kadını hor görmenin tezahürlerinden biri de bir erkeğe kadın olduğu yakıştırmasının yapılan en korkunç suçlamalardan biri hâline gelmesi ve kişinin alnında bir rezalet işareti olarak kalmasıdır. Halk atasözleri, toplumun kadını ahlaki ve insani bir varlık olarak değil, bir eşya olarak görmesiyle tutarlı olan kadın bedeninin statüsünü yansıtır. Kadınlara boyun eğdirilmesini ve kısıtlanmasını gerektiren değerleri ve standartları barındıran pek çok ima taşıyan, hâkim olan kültür mirasının kaynakları, aile içinde bulunur. Bu kültürel mirasa dair birçok popüler örnek bulunur. Batıl inançlara, sihir ve benzerlerine inanmak, şüpheyi arttırır ve şiddet olasılığının yükselmesine neden olur (Al-Eumari, 2020, s. 85).

Irak toplumunda özellikle kadına yönelik şiddet başta olmak üzere, şiddetin artmasının nedenlerinden biri eğitim veya kültür düzeyinin düşük olmasıdır. Kadınların hor görülmesi bu tür gelişmekte olan toplumların ürettiği popüler kültürün, kadınlardan bahseden birçok atasözü ve deyimle dolu olması ve kadının zekâ eksikliğine sahip olduğunu içeren deyimlerin bulunması bunu kanıtlamıştır. Ayrıca bu toplumsal mirasın kadına yönelik şiddet olgusunun ortaya çıkması ve yaygınlaşması için uygun zeminin oluşturulmasına katkıda bulunan nedenleri arasında yer alan diğer bir husus, eşlerin eğitim düzeylerinin düşük olmasıdır. Çağdaş eğitim araçları konusunda bilgiye sahip olmamaları, çocuklarına karşı yanlış yetiştirme yöntemleri kullanmalarına, hata yaptıklarında onları dövmelerine ve diğer şiddet yöntemlerine başvurmalarına neden olacaktır. Dr. Laila Abdel Wahab tarafından Mısır'da yapılan araştırmada, eşlerin eğitim düzeyleri yükseldiğinde kadına yönelik aile içi şiddetin azaldığı belirtilmiştir. Genel olarak kadınlar arasında okuma yazma bilmeme oranının yüksek olması, onları korumaya yönelik statülerini destekleyen yasalara karşı bilinçlerini kaybetmelerine ve aile içinde kadına yönelik şiddetin artmasına neden olmaktadır (Mismar, 2020, s. 73).

2.3.3. Ekonomik Nedenler

Ekonomik nedenler, genel olarak aile içi şiddetin ve özel olarak kadına yönelik şiddetin en önemli faktörleridir. Çünkü kadına yönelik şiddet alanında çalışan çoğu araştırmacı, kadınların istismara uğramasının, yoksulluk, işsizlik, gelir eksikliği, hüsranlar ve ekonomik krizler gibi konulardan kaynaklandığını ve tecavüz de dâhil olmak üzere kadına yönelik şiddetin yoksulluk ve yoksunlukla ilişkilendirilebileceğini, ayrıca servetin uygun şekilde paylaşımının yapılmadığı toplumlarda şiddet oranlarının yüksek olduğunu belirtirler (Ealaywi, 2012, s. 53). Gelir eşitsizliği, eşit olmayan fırsatlar, sosyal ve ekonomik eşitsizlikler arasında büyük bir fark vardır. Ekonomik nedenler, düşük ekonomik büyüme oranları ve yüksek nüfus artış oranlarıyla temsil edilir. Ayrıca servet dağılımındaki eşitsizliğin yanı sıra çalışmayan kadınlar daha fazla şiddete maruz kalır. İşsizlik bir kocanın, erkek olmadığını hissetmesine neden olabilir. Bunun nedeni, ailesinin ihtiyaçlarını karşılayamaması ve bunun sonucu da gücün hâlâ kendisinde olduğunu ailesine göstermek için karısını dövmesi olabilir. Eğitimi, mesleki konumu ve geliri karısından düşükse, bu onun aile üyelerine karşı

şiddet kullanmasına neden olabilir. Özellikle eşinin meşru bir hedef olmasına izin veren kriterlerin varlığı, ona ağır bir yükle öfke ve hayal kırıklıklarını dışa vurmasına yol açar. Bazen aile reisinin ekonomik ve maddi talepleri karşılayamadığı durumlarda, kendisine maddi yönler sağlayan başka yöntemlere başvurması, karısı, annesi veya kızının malına zorla el koyma gibi bir şiddet biçimi oluşturur. Yoksulluk ve kadına yönelik şiddet arasındaki ilişki, döngüsel bir nedensellik bileşimi içinde çalıştığı için etkileşimlidir. Çünkü yoksulluk kadına yönelik şiddette önemli bir faktör olabilir. Bu nedenle, kadına yönelik şiddet hem kadınların yoksulluğu hem de genel olarak yoksulluk önemli bir faktördür. Bu fikri açıklamak için onu üç düzeyde netleştirebiliriz: birey, ev ve topluluk. Kadınlar için, onlara yönelik şiddet ve ekonomik bağımlılık kötü bir döngüde etkileşime girer. Şiddet, kadınların erkeklere ekonomik bağımlılığının derinleşmesine neden olur, bu aynı zamanda onları bu şiddete karşı koyamaz hâle getiren bir durumdur. Evde kadına yönelik şiddet, seçimlerini ve hayatlarını sınırlar, üstelik tüm bunlar kadının ve çocuklarının sağlığını kötü etkiler. Ev düzeyindeki yoksulluğu, evin ötesine ve topluluğa daha geniş bir şekilde kıyaslarsak, bu şiddetin daha fazla ciddi sonucu olacaktır. Çünkü kadına yönelik aile içi şiddetin sosyal, ekonomik ve insani gelişme fırsatlarını engellediği açık bir şekilde görülmektedir (Hasan, 2009, s. 95).

2.3.4. Siyasi Nedenler

Kadınlar siyasi, adli makamlar ve medya gibi karar alma merkezlerinde çok fazla temsil edilmemektedir. Buna ek olarak, aile içi şiddet ve kadına yönelik şiddetle mücadeleyle ilgili faaliyetlere katılımları da düşüktür. Ayrıca kadınların siyasi örgütlerinin zayıflığı, kadınların durumunu iyileştirmek ve adaletsizliği ortadan kaldırmak için uygun kararlar almaları için hükûmet ve yargı organlarına baskı yapmalarını etkilemiştir. Siyasi yetkililerin aile içi şiddet konularına yeterli ve eşit ilgi göstermemesi, sonuç olarak kadın hakları da dâhil olmak üzere, insan hakları konusunda bir farkındalık eksikliği yaratmaktadır. Bu bilinçsizlik hem erkekleri hem de kadınları kapsar. Ancak kadınlarda bunun nedeni onların eğitim seviyesinin düşük olması, çoğu kadının çalışmaması, siyasi ve kamusal hayata katılmaması ve sürekli evde kalmasından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden kadınlar erkeklerden daha az bilinçlidir (Qaefarani, 2009, s. 11). Herhangi bir toplumun sürekli savaşlara ve kanlı çatışmalara tanık olması, insan için doğal olmayan, insana yönelik şiddet uygulamalarıyla dolu bir ortamın ortaya çıkmasına yol açacaktır. Al-Qabbanji, vatandaşlarını sadece farklı düşündükleri için cezalandıran hükûmetin, bir yönetim aracı olarak şiddet politikası izlediğine ve sürekliliğini vatandaşı yıllarca korkutma ve sindirme üzerine kurduğuna inanmaktadır. Bu da nesilden nesile bireyler tarafından miras alınan hastalıkların ve psikolojik komplekslerin ortaya çıkmasına neden olur (Hilal, 2007, s. 88).

Kürdistan'da aile içi şiddet olgusunun temel nedenini anlamak için tanık olduğu siyasi ve toplumsal koşullara bakmak gerekir. 1991 ayaklanmasından önceki dönemde Kürt toplumu şiddet

uygulamalarıyla dolu koşullar altında yaşıyordu ve ona yönelik çeşitli en çirkin şiddet biçimleri uygulanıyordu. Örneğin; "Enfal, zorunlu tehcir, zulüm, kıyım, hapis ve terör". Bu da insan davranışları üzerinde ciddi sonuçlar doğurmuştur. Bu koşullar da kuşkusuz Kürt toplumunu saran şiddetle dolu bir atmosferin ortaya çıkmasına neden oldu. Olumsuz etkisi de istisnasız bütün Kürt erkek, kadın ve çocuklara yansıdı (Karim, 2014, s. 81).

2.3.5. Hukuki Nedenler

Aile içi şiddetin yayılmasında kanunlarla ilgili birtakım nedenlerin farklı rolleri vardır. Bunların arasında velayet ve nafaka hakları, sağlık ve sosyal güvenceler gibi kadın ve erkek ayırımı yapan kanunlar bulunmaktadır. Bir erkeğin kadına şiddet uygulaması kadınlar tarafından doğal bir mesele olarak karşılanmakta, en azından bu konuda karşı tarafa bir şey yapmaması gerektiği düşünülmektedir (Kafafi, 1999, s. 20). Kadınlara yönelik saldırıları düzenleyen yasaların yetersizliği sebebiyledir örneğin *cinsellik veya cinsel taciz* saldırılarına çoğu zaman yasa tarafından esneklik sağlanmaktadır. Son olarak, aile içi şiddet sorunlarıyla ilgili olarak şiddete yol açan diğer hususlar; güvenlik yetkilileriyle ilgilenme konusundaki isteksizlik ve tarafların müdahale etmesine izin verilmeyen aile sorunları gibi problemlerin dikkate alınmaması, Kişisel Durum Kanunu, Ceza Kanunu, Vatandaşlık Kanunu ve kadınlara karşı ayrımcılık ilkesini benimseyen diğer bazı ayrımcı yasalardır (Badawi, 2017, s. 58). John Stuart Mill, "*Kadınların Köleliği"* adlı kitabı bağlamında, kadınların mevcut durumunun toplumun ilk başlangıcından beri ortaya çıktığına inanır. Sonra bu gerçeklere kanunlarla atıfta bulunuldu. Çünkü kanunlar, durumların bir özeti ve güçlüler arasında fiilen var olan ilişkilerin tanınmasından başka bir şey değildir. Böylece maddi gerçekler "hukuki" bir hak hâline gelir ve toplum tarafından onaylanarak meşruiyet kazanır. Kadına yönelik aile içi şiddetin en sert tezahürü, kanun gücüyle desteklenen ve kök salan şiddettir. Her ne kadar bu yasa (destur) ruhuna ve metnine kaçınılmaz olarak aykırı olsa da burada kadınlar kendilerini Antik Çağ'ın gücü olan hukuki değerlerle karşı karşıya buluyorlar (Bahri, 2011, s. 95).

Irak'ta hem yasama hem de uygulama düzeyinde yürürlükte olan kişisel statü yasaları, kadınların çerçeve içinde boyun eğdirildiği en önemli mekanizmalardan birisidir. Aile içindeki erkek ve kadın arasındaki karşılıklı sosyal ilişkilerin kuvvet yasalarını kullanarak çeşitli Irak toplumlarındaki aile mevzuatının, kural ve temellerini İslam hukukundan aldığını iddia ettiği bilinmektedir. Sosyal realite uzun zamandır ortada olmasına rağmen bazı doktrinler, katı fıkhî görüşlere ve içtihatlara dayanmaktadır. Bu şekilde yasa erkeğe kadın üzerinde bir hak verebilir. Dr. Nadia Ramses, kadınla kocası arasındaki ilişki iyi olduğunda yasanın ortaya çıkmadığını ancak ilişki bozulduğunda kanunun sadece kadının kafasına kılıç gibi saplandığına işaret etmiştir. Erkeğin hakları, otoritesi ve gücü vardır; kadın bunlardan hiçbirine sahip değildir. Bu nedenle kocanın, karısına emrettiği her şeyde ona itaat etmediğinde, ona kötü muamele etmesi ve ona karşı sert olması doğaldır.

Öte yandan bu eylemler yasa ve şeriatın yapmasına izin vererek desteklediği haklardır (Wadi, 2018, s. 19).

Farklı yaşlardaki kadınlara yönelik cinayetler ve "namus" suçlarıyla ilgili olarak gerçekler çoğu zaman öldürülen kadınların masumiyetlerini, ailelerinin ölüm cezasını infaz etmelerinin nedeni olan suçlamalardan anlaşılıyor. Katiller çoğu zaman cezadan kaçarlar. Çünkü suç, "namus" adına aile adının korunması, aile, aşiret veya aşiretin "itibarının temizlenmesi" amacıyla işlenmiştir. Bu tür suçlar çoğu zaman şüphe ve iftira sonucu işlenmektedir. Kadına bununla ilgili hiçbir şey sorulmadan veya güvenlik güçlerinin koruması olmadan kendini savunmasına fırsat verilmeden işlenen bu cinayetlerden söz konusu kesimlerin hepsi sorumludur. Böylece ilgili devlet kurumları, kadın öldürmeyi bir "toplumsal alışkanlık" ya da "fiili bir mesele" olarak görüyorlar ve değişmesi uzun zaman alıyormuş gibi davranarak anayasal görevlerini yerine getirmek yerine âdeta felç olmuş gibi duruyorlar. Öldürmenin insan haklarının en kutsalını çiğnemekle ilgisi yoktur, yaşam haktır (Husayn, 2007, s. 98). Dolayısıyla aile içinde kadına yönelik şiddetin nedenlerinden biri de kanunun aile ortamındaki şiddeti ayrı bir suç olarak tanımaması ve hatta yetkililerin faillere idari para cezası veya para cezası vererek onları uyarmasına bile izin vermemesidir. Ayrıca, kanun uzun süredir özellikle "namus"la ilgili davalarda kadınları ve kız çocuklarını korumaya yönelik herhangi bir girişimde bulunmamakta ve yargı, cinayet suçlarının mağdurlarını kendi yetki alanı dışına çıkararak katillerin suçlarını işlemesine izin vermektedir. Caydırıcılığı yoktur ve bu husus, katillerin kolaylığını arttırmaktadır. Şüphelerin geçerliliğini araştırmak ve doğrulamak ya da doğrulama ve ceza için şeriat tarafından belirlenen prosedürleri takip etme gereği duymadan kadınlara karşı bu tür suçları işlemelerinin nedeni namus cinayetlerinin faillerine hafif cezaların verilmesidir. Irak toplumunda kadınların utançtan dolayı öldürülmesi konusuna yönelik bir dizi karar yayınlamış olmasına rağmen, şiddet özellikle de namus cinayetleri halen uygulanmakta ve bu kararlar ülkede işlenen suçların "lekeleme" utancı adı altında olanların sayısını azaltmayı başaramamaktadır. Bunun nedenleri zayıf olan yetkili makam ve mevzuattır veya onların uygulanmasının eksikliğidir (Muntasir, 2003, s. 53).

Ayrıca kadına yönelik aile içi şiddet konusunun resmî tartışmalarda yer almaması, toplumda şiddet mağdurlarıyla ilgilenen adli ve sosyal kurumların olmaması, kadına yönelik şiddetle ilgili politika ve programların, kadına yönelik şiddet vakalarının bildirilmesini sağlayan kurumsal mekanizmaların, kadın ve çocuklara ilişkin mevzuat ve yasaların uygulanmasına ilişkin denetimin olmaması, bunların tümü aile içinde gerginlik ve kavgaların artmasına, şiddet eylemlerinde artışa neden olur. Öte yandan, mevcut durumdaki kişisel durum yasaları, güvensizlik içinde yaşadıkları ve boşanma veya kocanın evlenmesi durumunda aileyi sürekli kaybetme tehdidini hissettikleri için psikolojik bir baskı unsuru oluşturmaktadır. Bir başkası sosyal veya yasal koruma olmaksızın kötü muamele, aynı şekilde, bir kadının ailesi içinde istismara uğraması durumunda, maruz kaldığı istismar ve saldırıyı bildirmek istediğinde, polisler onu rahatsız edici bir unsur olarak görür. Takip işini yapmadığı gibi takip etmek isteyenleri de asla teşvik etmez. Çünkü kovuşturma sonrasında bu yüzden

kurumun sorunlarını arttıracaktır. Kadının kendisine yapılan saldırıyı ispat etmesi yani elinde delil olması gerekir. Ancak failin tutuklandığı tek olay türü, delile ihtiyaç duymayan bir oğulun annesine saldırmasıdır (Khadir, 2009, s. 230).

2.3.6. Medya Nedenleri

Aile içi şiddet olgusunun yayılmasında medya da önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü bazı araştırmalar medyanın alıcının davranışını ve örüntülerini etkileyen en önemli araçlardan biri olduğunu göstermektedir. Halk ve medya genellikle çalışır, onları kadınlara yönelik kötü kavramlara ve davranış kalıplarına ikna etmekte ve bu, medyada yayınlanan çeşitli programlarda somutlaşmaktadır (Al-Haybii, 2009, s.171). Bu bağlamda da çeşitli yerlerde kadınlar ve medya üzerine yapılan araştırmaların en göze çarpan sonuçlarının izlenerek yapıldığı açıklamalar şu şekilde özetlenebilir: Birincisi, gazeteler ve görsel- işitsel medya tarafından yayınlanan kadınlara yönelik medya içeriğinin çoğu, Orta Doğu kadınlarının bir eş, anne ve ev hanımı olarak geleneksel çıkarları etrafında döner. Böylece, yemek pişirme konularını aşamazlar. Moda, güzellik ve sonra çocuklara ve kocaya bakma bu da sorumluların kanaatini yansıtır. Kadın basını, Orta Doğu kadınları için ilk konuların, kadınlıklarına olan ilgilerini geliştirmek ve bir kadın olarak diğer yeteneklerini ihmal etmek olduğunu söylüyor. İkincisi; kadının cinsel çekim ve zevk alma aracı olduğunun vurgulanması karşılığında, özellikle kadının cinsellik sembolü olarak kullanılmasını abartan reklamlarda, kadınları rasyonel düşünme yeteneğinden yoksun "kusurlu" bir varlık olarak (üstelik reklamı yapılan mallarla ilgisi bile yoktur) sunmak (Hilal, 2007, s. 92).

Televizyon yayın kanalları da ticari reklamları aracılığıyla, kadınları ürünlerin tüketicisi olduklarını göstererek onları bir ürün olarak kullanmak suretiyle ürünlerini tanıtıp olumsuz, çarpık veya yanlış bir kadın imajının gösterilmesine katkıda bulunurlar. Aslında radyo ve yazılı basın gibi diğer medya kuruluşlarının da kadınlara yönelik olumsuz kalıplaşmış imajı sürdürmede ve onlara şiddeti teşvik etmede televizyondan farklı bir olumsuz etkisi yoktur (Al-Tayri, 2015, s. 77).

Kürdistan da ise, kimileri medyanın bazen kadınların ikincil bir rol üstlenmesinden hareketle kültürün güçlenmesine katkıda bulunduğuna, bazen de sürekli erkekleri hayatlarına hapsetme arayışlarında temsil edilen olumsuz bir role sahip olduğuna inanmaktadır. Kadınlara yönelik bu olumsuz bakış, kişiliği, yetenekleri ve kamusal yaşama aktif olarak katılma yeteneği hakkında sürekli bir şüphe durumu yaratmaktadır (Muntasir, 2003, s. 89).

Medyanın, özellikle televizyon programlarında, bilgisayarlarda ve elektronik oyunlarda kadına yönelik şiddetin tezahürlerini sürdürmede başka bir rolü vardır. Eğer bunların tümü taklit yoluyla toplumda şiddet vakalarının yayılmasına neden olursa veya şiddet içeren davranışları teşvik ederse, o zaman şiddet sahneleri içeren bu filmleri izleyen genç izleyiciler ve çocuklar, bu yüzden

onlardan etkilenir ve şiddetin yöntemlerini onlardan öğrenirler. Bu bağlamdaki istatistikler, Avrupa ve ABD'deki film endüstrisi ve ticaretinin %90'ı suç davranışını öğreten ve teşvik edici özellikler içeren unsurlara (şiddet ve seks) bağlı olduğunu göstermiştir. Şiddet, vahşet, cinayet ve kadının seviyesini en aza indirgemek ve gerçeğe uyum sağlayamayan bir yaratık olarak göstermektir (Eabdalhadi, 2017, s. 133). Bu bağlamda Dr. Hassan Saafan, şiddet içeren film izlemenin psikolojik olarak onların etkisini kabul etmeye hazır olan veya çevredeki çevresel koşulların bu tür davranışları teşvik etmesi durumunda izleyicileri olumsuz etkilediğini gösteren çok sayıda araştırma olduğuna dikkat çekmiştir. Dolaysıyla bireyin kişiliğini oluşturmada, yeteneklerini geliştirmede, görüş ve verilerini sunmada, sağlam eğitim ve yapıcı kültürün yolunu yönlendirmede çeşitli görsel-işitsel araçlarıyla medyanın büyük bir etkiye sahip olduğu söylenebilir. (Wadi, 2018, s. 37).

2.4. Kadına Yönelik Şiddetin Olumsuz Etkileri

2.4.1. Sağlık Üzerindeki Etkileri

Kadına yönelik şiddet, kadınların ve çocuklarının sağlığını doğrudan ve dolaylı olarak etkiler. Sağlık, maddi ve daha geniş anlamda insani yoksullukta önemli bir faktördür. Kadına yönelik şiddetin, 15- 44 yaşlar arasındaki kadınlarda hastalık ve sakatlığa neden olduğunu gösteren bir çalışmada sıtma, kanser, trafik kazaları ve savaşlar sonucu meydana gelen ölümlerle karşılaştırıldığında, kadına yönelik şiddetin doğrudan zarar, hastalık ve ölüm nedeni olduğu, kadına yönelik şiddetin dolaylı olarak kadın sağlığını etkilediği görülmektedir. Örneğin, istenmeyen gebelik ve tecavüz sonucu ortaya çıkan sağlık riskleri gibi dolaylı yollarla kadının sağlığını etkiler. Diğer etkiler arasında hepatit, AIDS gibi cinsel uygulamalar yoluyla hastalıkların bulaşması ve kadınlara yönelik istismarın ve tacizin yıllar boyunca uygulanması sağlık sorunlarına neden olmaktadır. Fakat bazı kadınlar için istismar yükünün ağırlaşması o kadar büyüktür ki hayatlarını normal bir şekilde sürdüremezler. Aile içi şiddet depresyona ve intihara yol açan nedenlerden biri olabilir ve kadına yönelik şiddet çocuk ölümlerinde önemli bir faktördür. Çünkü dövülen bir kadın kürtaj sonucu fetüsünü kaybedebilir, ölü doğum yapabilir veya az gelişmiş bir çocuğun doğumuna sebep olabilir (Hilal, 2007, s. 145).

Kadına yönelik şiddet, kadının insan haklarının ihlalidir. İnsani haklarından ve temel özgürlüklerinden yararlanmalarını engeller. Örneğin, yaşam ve kişisel güvenlik hakkı; en yüksek fiziksel ve zihinsel sağlık standardına sahip olma, eğitim, barınma ve kamusal yaşama katılma gibi haklardır. Bu ihlal, kadınların ikincilleştirilmesini ve kadınlarla erkekler arasındaki güç dağılımındaki eşitsizliği devam ettirmektedir. Bunun kadın sağlığı ve refahı için yüksek insani ve ekonomik maliyetlere neden olan, kalkınmayı engelleyen ve evsizliğe yol açabilen sonuçları vardır. Şiddet, kadınların fiziksel ve üreme sağlığı sorununa yakalanmasına sebep olması nedeniyle, onu daha tehlikeli bir konuma sokar. İstismara uğrayan kadınlar aynı zamanda akıl hastalığı ve sosyal

işlevsizlik belirtileri de gösterirler. Ayrıca şiddete maruz kalan kadınların alkol ve uyuşturucu bağımlılığı, cinsel hastalığı, intihar girişimi, travma sonrası stres ve merkezi sinir sistemi bozuklukları olma olasılığı daha yüksektir. Kadına yönelik şiddet çoğu zaman ölümle bile sonuçlanabilir. Kadın cinayetleri, intihar, AIDS'e bağlı ölüm ve doğuma bağlı anne ölümlerinin tümü kadına yönelik şiddetin ölümcül sonuçları olabilir (Badawi, 2017, s. 220).

Kadına yönelik şiddetin birçok fiziksel sağlık sonucu vardır. Bunlara kırıklar, karın ve göğüs yaralanmaları gibi fiziksel ve kronik ağrı ayrıca gastrointestinal bozukluklar gibi kronik sağlık durumları dâhildir. Üreme bozuklukları, PIH[4] ve HIV[5] dâhil cinsel yolla bulaşan hastalıklar, istenmeyen gebelikler ve düşük kaliteli doğumlar gibi üreme sağlığı sonuçlarını içerir. Diğer jinekolojik sonuçlar vajinal kanama veya iltihaplanma, kronik pelvik ağrı ve idrar yolu enfeksiyonlarını içerir. Örneğin ABD de yapılan bir araştırmada, kocaları tarafından istismara uğrayan kadınların normal ortalamanın üç katı kadar jinekolojik sorunları olduğu bulundu. İstenmeyen gebelik, cinsel şiddetin bir diğer önemli sonucudur. Tecavüz, istenmeyen gebelik riskini arttırır. Bir kadının kocasının veya birlikte olduğu partnerinin şiddetinden korkması, onu, istenmeyen gebeliklere yol açan doğum kontrol yöntemi kullanımı konusunu gündeme getirme kaygısına neden olur. İstenmeyen hamilelik; güvenli olmayan kürtaj, intihar ve sosyal izolasyon, boykot ve hatta cinayete varabilecek aile tepkileri gibi korkunç sonuçlara sahiptir (Al-Eaynayn, 2021, s. 25). Hamilelik öncesi veya sırasındaki şiddetin hem anne hem de fetüs için ciddi sağlık sonuçları vardır. Şiddet, yüksek riskli bir hamileliğe ve düşük yapma, erken doğum, fetüste ağrıya neden olma ve düşük doğum ağırlığı gibi hamilelikle ilgili bir dizi soruna yol açar. En yaygın sağlık sonuçları arasında kronik ağrı, yetersiz beslenme ve sağlıksız kilo kaybı yer alır. İlişkinin kendisi, genital bölgede dayanılmaz ağrıya, şoka, kanamaya, iltihaplanmaya ve ülserasyona yol açabilen bir fiziksel travma biçimidir. Kanama ve iltihaplanma ölüme neden olabilir, uzun vadeli sonuçlar apseler ve dermoid kistler, keloid yara izleri, kısırlık ve kalıcı psikolojik etkileri içerebilir. Sünnet ayrıca bir kız çocuğunun HIV enfeksiyonu riskini arttırır (Shamakh, 2010, s. 31). Bu bağlamda Gilas tarafından yapılan çalışma, özellikle çatışmayı takip eden çeyrek saat içinde, evlilik çatışmalarının bir fonksiyonu olarak kalp hızının, kortizon ve diğer bazı hormonların salgılanmasının arttığını, aynı zamanda bu durumun kadınları erkeklerden daha fazla etkilediğini de gözlemlemiştir (Buzid, 2017, s. 83).

Rosenville araştırması ise, şiddete maruz kalmaktan kaynaklanan kronik sıkıntının ve bunun ortaya çıkmasından sürekli korkmanın, mağdurları baş ağrısı, öksürük, karıncalanma, uyuşma,

[4] PIH: Kadında üst genital sistemin yani uterus (rahim), tüpler, overler (yumurtalıklar) ve bunların etrafındaki karın zarının (periton) enfeksiyonudur.

[5] HIV: Doğrudan vücudun bağışıklık sistemine saldıran, enfeksiyonla savaşmaya yardımcı olan hücreleri azaltan ve dolayısıyla bireyi karşılaşabileceği diğer hastalıklara karşı savunmasız hâle getiren bir virüstür.

uykusuzluk ve kilo kaybı gibi bazı psikosomatik semptomlar için tedavi arayan doktorlara sık sık başvurmasına neden olduğunu göstermiştir. Şiddetin sert ve sık olduğu durumlarda bu sağlık sorunlarının ve fiziksel yaralanmaların artması beklenmektedir. Çünkü şiddet, kadının sağlığının bozulmasına yol açarak sakatlık ve görevlerini yerine getirememe noktasına varabilmektedir (Zaghir, 2020, s. 97).

2.4.2. Sosyal Etkiler

Aile içi şiddet her zaman toplumsal şiddetle bağlantılı hâle gelir. Şiddetin nesilden nesile devam etmesi gerek ev içinde gerekse ev dışında şiddet kullanımını ve başkaları üzerinde de güç kullanımını etkiler. Küçük yaştan itibaren aile içi şiddete maruz kalan kız çocukları hem ebeveynlerinden hem de kocalarından gelen şiddete daha açık olurlar. Büyüdüklerinde, annelerine şiddet uygulayan çocukların başlangıçları bu olur ve her iki durumda da döngü bağlantılıdır. Ayrıca kadına yönelik şiddet kadının otoritesini ve statüsünü kısıtlayarak toplumsal ilerlemeyi engellemekte, kızların eğitimden mahrum bırakıldığını göstermektedir. Çünkü şiddet yaygınlaştığında onların okula gitmesini engelleyecek ve eğitimde iyi performans göstermelerine engel olacaktır. Anne babaların kız çocukları okula giderken duydukları korku, 2003'ten sonraki demokratik geçiş dönemlerinde, Bağdat'ın bazı bölgelerinde (Ramadi, Nineveh ve Salah Al-Din'in sıcak bölgelerinde özellikle 2014 IŞİD döneminde) yaşanan olaylara tanık olmalarından kaynaklanmaktaydı. Şiddet, ailenin kendisine emanet edilen sosyalleşme sürecindeki başarısızlığının bir uyarı zili ve aile yapısında ilişkilerin doğası bunları düzeltmek, sağlamlaştırmak için dikkat edilmesi gereken bazı kusurların varlığının bir işareti olarak değerlendirilebilir (Al-Sharea, 2017, s. 18). Bu nedenle, ortaya çıkmasını oluşturan nedenleri belirlemek, kişisel ve toplumsal istikrar faktörlerini ele sokacak ve karar vericilerin onunla etkili bir şekilde başa çıkmak için politikalar benimsemesine yardımcı olacaktır. Durkheim'ın teorisinde bahsettiği şey de budur. Erkeği ailede en üst sıraya yerleştiren, kadına yönelik şiddete başvurmalarına neden toplumsal etkilerle bağlantılıdır. Şiddete (kadına yönelik şiddet) yol açan etkiler arasında anormal aile yetiştirme yöntemleri vardır: ihmal, hoşgörü, ilgisizlik, aşırı analiz, zulüm, dayak, katılık, aile içinde sevgi ve şefkatten yoksun bırakmak ve çocuklara yapılan maddi harcamalarda abartılar (Eumar, 2005, s. 32). Sosyal etkiler, şiddet ve zulmü bir erkeğin gücünün, sertliğinin ve erkekliğinin ölçüldüğü bir ölçü olarak topluma alışkın gelenek ve görenekler anlamına gelir. Eşler arasındaki büyük yaş farkı, aralarındaki sınıf ve eğitim farkının fazla olması, civarlarında kötü arkadaşların bulunması, anne-babanın eşler arasındaki işlere haksız yere karışması, ailenin rızası olmadan başka bir kadınla evlenmesi, kadının itaatsizliği ve kocasından izinsiz dışarı çıkması, kadının kocasının evine dönmeyi reddetmesi, erkeğin kızın ailesi tarafından kabul edilmemesi, şüphe ve güvensizlik duyulması, hurafelere inanma gibi tüm şeyler kadına yönelik şiddetin artmasına neden olur (Zaghir, 2020, s. 152).

Kadına yönelik şiddet toplumda büyük bir dengesizliğe neden olmakta ve toplumsal etkileri şiddetin kadın, aile ve toplum üzerindeki en ciddi ve tehlikeli etkilerinden biri olarak kabul edilmektedir. Zararı istismara uğrayan kadınla sınırlı olmayıp ailesini ve toplumunu da kapsar. Kötü ve düzensiz evlilik ilişkilerinde vücut bulabilir ve boşanmaya neden olabilir. Boşanma şiddetin en önemli olumsuz sosyal ve psikolojik etkilerinden biridir. Daha sonra aile dağılmasına neden olur ve bu durumda çocuklar babasının veya annesinin ailesi arasında yaşayabileceğinden dolayı çocukları barışçıl ve dengeli bir sosyal yetiştirmeye tâbi tutmaya engel olur. Bu çocuklarda onlarda içe kapanmaya veya agresif davranmaya neden olabilir (Mahmud, 2011, s. 28).

2.4.3. Ekonomik Etkiler

Şiddetin ekonomik etkileri, şiddete maruz kalan kadınlara yönelik fiziksel hasar, ciddi fiziksel yaralanmaların tedavisini ve maruz kaldıkları zararların üstesinden gelmek için, psikolojik tedaviye harcanan büyük meblağlara ek olarak çok maliyetlidir. Anksiyete bozukluğunun nasıl yönetileceği, depresyon ve hayal kırıklığının nasıl tedavi edileceği de dâhil olmak üzere ekonomik etkiler; mahkemeleri, polisi, failleri ve ihlal edenleri kovuşturmaktan sorumlu yasal servisleri ve tâbi oldukları programları da içerir. Ayrıca sosyal hizmetin tüm maliyetlerine ve ailenin korunmasına yönelik özel programlarına ek olarak davranışlarının düzeltmesi maksadını da kapsar. İstismara uğrayan kadınlarla kız çocukları, anormal bir şekilde maruz kaldıkları kötü muamelenin kaçınılmaz bir sonucu olarak düşük özgüvenden mustariptirler. Bu da toplumla daha az etkileşime ve işlerini etkin bir şekilde yerine getirememelerine yol açar. Çünkü içlerinden birinin yaşadığı depresyon nedeniyle yersiz bir endişe, ardından kısa sürede başına gelebilecek herhangi bir zorluk veya değişiklik tarafından tehdit edildiğini hissediyor olmak nedeniyle dünya onun için korkutucu ve güvensiz bir yer hâline gelir. Böylece yalnızlığa ve toplumdan uzaklaşmaya meyleder. Tüm bunlar da şirketlerin ve ülkelerin ekonomik düzeyini etkileyen iş görevlerini yerine getirmede verimsizliğe veya bir işi kaybetmeye yol açmaktadır (Mahmud, 2011, s. 39).

Ailenin ekonomik durumunun kötüleşmesi çoğu durumda babanın çocuklarına ve eşine uyguladığı acı, ıstırap, psikolojik bunalım, boşluk, can sıkıntısı ve umutsuzluk yaratan davranışlar sonucunda çocuklarına ve eşine yönelik muamelede zulme ve şiddete yol açar. Bazen eşin benzer kötü ekonomik koşullardan geçmesi de aynı durumu ortaya çıkarır (Zaghir, 2020, s. 132). Bazı ailelerin ekonomik ve sosyal açıdan zor durumda olması, üyelerinin ve evinin ihtiyaçlarının karşılanamamasına neden olur; bu durum da karı koca arasında bir çatışmanın oluşmasına ve çatışmanın sonucunun da şiddete dönüşmesine yol açabilir. Ekonomik sorunlar çoğu zaman kocanın karısına veya babanın çocukları üzerine şiddet uygulamasına neden olur. Fakat bazı çocuklar para almak, sahip olmadıkları temel veya lüks ihtiyaçlardan satın almak için ebeveynlerini dövebilir, şiddet uygulayabilirler. Yoksulluk, kadına yönelik ekonomik ve sosyal şiddetin itici güçlerinden biridir.

Bunun nedeni, yoksul sınıfların arasındaki fakirlik ve aşağılık duygusudur. Bu saldırgan duygular, bu sınıfların haklarını kaybettiklerine dair kanaatlerinden kaynaklanmaktadır. Araştırmalar, yoksullukla kadına yönelik şiddet arasında güçlü bir ilişki olduğunu göstermektedir (Qaefarani, 2009, s. 95). Kadına yönelik şiddetin yayılmasının sonuçlarından biri de hırpalanmış kadınların iş gücü piyasasına entegre edilememesi ve hırpalanmış kadınların tedavisi için gereken ekonomik maliyetin artması nedeniyle ekonomik kalkınmanın gerekliliklerini engellemesidir (Hasan, 2009, s. 180).

Kadına yönelik şiddetin sağlık üzerindeki olumsuz sonuçları birçok durumda kadınlar için kötü ekonomik sonuçlara yol açmaktadır. Bu da kadınların düşük üretkenliğini gösterir ve kadınlar için nedensel ekonomik etkilerden biridir. Örneğin, bu durumda kadınlar düşük ücretli işlerde çalışmak zorunda bırakılır. Öte yandan kadına yönelik şiddet, kadınların ev dışında çalışmasını engelleyebilir; bu durum da kadınların pazarlarda, sokaklarda ve hatta iş yerlerinde cinsel tacize uğramasına yol açabilir. Bu bağlamda ILO'nun 1999'da belirttiği konu budur. Birçok kadın, pazarlarda satış alanında çalışırken ya da kendilerine yönelik şiddet korkusuyla ev dışında herhangi bir ekonomik faaliyette bulunurken güvenliğinin olmadığını keşfetti. Kadına yönelik şiddet, toplumdan dışlanmalarını ve tecrit edilmelerini pekiştirir. Diğer durumlarda kadına yönelik şiddet, kadınların kişisel ihtiyaçlarını kontrol etmelerini engelleyebilir. Güney Asya'da, kadınların toprak gibi miras kalan maddi haklarını almasına mani olurlar. Örneğin kocalar veya erkek kardeşler gibi aile üyeleri tarafından tehdit edilme korkusuyla onun mirasından vazgeçmek zorunda bırakılırlar. Kadına yönelik şiddet sosyal ve ekonomik koşullar ışığında düşünülürse, bu olgunun etkisi sadece mağdur kadınlar üzerinde değil, toplumun tüm kesimlerinde etkisini göstermektedir. Örneğin kadınların iş gücü piyasasına katılımının, gelirde ve işte devamının azalması ve buna bağlı olarak ekonomik mallara yönelik harcama ve talebin azalmasıdır. Bu tür şiddetin insani gelişme üzerindeki etkisine ek olarak, erkek tarafından kadına zarar veren milletlerde kendisine bağlı olan beşerî sermayesini zayıflatır. Dolaysıyla insani gelişmeyi tehlikeye sokar ve bireylerin ihtiyaçlarını karşılayamadığında devletin sosyal ve ekonomik olarak çöktüğü de söylenebilir (Badawi, 2017, s. 203).

Sosyal bilimlerdeki pek çok araştırmacı ister doğu ister batı toplumlarında olsun, kadınların toplumda yaşadığı insanlık dışı durumun, diğer tüm koşullardan (sosyal, politik ve psikolojik) pek sorumlu olmayan kötü ekonomik durumlarının bir ürünü olduğunu görmektedir. Iraklı kadınların mevcut durumunu analiz ederken bu eğilime büyük ölçüde katılsak da bu durumları birbirinden izole etmek ve dolayısıyla etkilerini yalıtmak zordur. Çünkü o kadar iç içeler ki, onları tek tek anlamak neredeyse imkânsızdır. Örneğin aile içinde ağırlıklı olarak kadına ve ek olarak çocuklara yönelik şiddet olgusu aslında sadece ahlaki ve toplumsal şiddetin boyutunu değil, aynı zamanda ekonomik şiddetin boyutunda ve yapısında neden olduğu dengesizlik ve bozulmaları da yansıtmaktadır. Bu şiddet, bireyleri bir yandan iş boşluklarını doldurmaya ve diğer yandan onları daha iyi koşullarda iş gücü piyasasına çekmeye hazırlama ve eğitme fırsatlarını kaçırır. Ekonomik şiddetin aile ve toplum üzerinde bıraktığı en önemli ve tehlikeli olumsuz etkilerden biri ekonomik kalkınmanın

gerekliliklerinin engellenmesidir. Çünkü birtakım vasıfsızlardan (erkek ve kadın) oluşan iş gücü piyasasına itilmesine neden olur ve bu iş gücüne tâbi kılınmasından da şiddet sorumludur. Sonra da onlara karşı sosyal adaletsizliği kullanıp, haksız bir şekilde muamele yapmaktadır. Bu aslında iş bulmaları hâlinde bile bahsedilen hareketlerle kadınların üretken işlere katılım oranlarının düşük olmaya devam etmesi demektir ve böylelikle aile içi şiddetin kadınların ekonomik hayata entegrasyonunu engellediği söylenebilir. Devlet de bu nedenlerle kadın ve gençlerin potansiyelinden yararlanma fırsatını ve bu enerjilerini sosyal ve ekonomik kalkınma süreçlerinde kullanma fırsatını kaçırmaktadır (Al-Whibi, 2008, s. 48).

Son olarak, şiddetin ve sonuçlarının gerek kadın gerek aile gerekse toplum üzerindeki etkilerinin iç içe geçtiği söylenebilir. Kadına yönelik her türlü ayrımcılıkla mücadele edilmediği takdirde, toplumun ilerleyişi sekteye uğrayabilir. Çünkü kadınlara yönelik ayrımcılık veya şiddet uygulamalarını hafifleten veya azaltan bazı hızlı önlemlerden bahsetmek gerekiyor:

- Yasal prosedürler, özellikle mevzuat ve kişisel durum yasaları alanında.
- Kadınlara yönelik folklor, gelenekler ve haksız klişelerle ilgili kültürel, sosyal ve medya önlemleri (Al-Fatlawi, 2008, s. 302).

2.4.4. Psikolojik Etkiler

Kadına yönelik şiddet, kadınlar üzerinde birçok psikolojik etki bırakan en tehlikeli şeylerden biri olarak kabul edilmektedir (Moawad, 1999, s. 12). Kadına yönelik şiddetin psikolojik sonuçları, fiziksel etkileri kadar ciddi olabilir. Çünkü şiddetten kaynaklanan fiziksel etkiler çoğunlukla geçici etkilerdir ancak psikolojik etkiler uzun sürelidir. Örneğin depresyon, kadınlara yönelik cinsel ve fiziksel şiddetin en yaygın sonuçlarından biridir. Şiddete maruz kalanlar, anksiyete bozukluğu da dâhil olmak üzere, psikolojik rahatsızlıklar ve kaygıdan kaynaklanan büyük bir korkuya sahiptirler. Travma sonrası stres, depresyonun intihara yol açan en önemli faktörlerinden biri olarak kabul edilir. Çünkü bunlar birbiriyle bağlantılıdır. Örneğin tecavüze veya cinsel tacize uğramış kız çocukları intihar yöntemi dışında başka bir yol bulamadıkları için veya işkencelerinden kurtulmadıkları için bu yola başvururlar. Onun için bu kategoride intihar oranları yüksektir. Kadına yönelik şiddetin olumsuz etkilerinin bol olduğu ve psikolojik düzeyde önemli boyutlarının bulunduğu yerlerde, kadınların maruz kaldıkları şiddet uygulamaları öz değer duygularının azalmasına ve dolayısıyla özgüvenlerinin zayıflamasına etkide bulunur; bu da ruh sağlıklarını olumsuz etkiler. Toplumda bağımsız ve güvenli bir şekilde hareket etme yeteneklerine olumsuz yansıyan doğru düşünme yeteneklerini dağıtır. Şiddetin psikolojik belirtileri, diğer afet ve savaş türlerinin psikolojik etkilerine benzer. Hırpalanmış kadınlar art arda travma, inkâr, kafa karışıklığı, korku, geri çekilme aşamalarından geçer. Bazı durumlarda şiddetin sürekli tekrarlandığı durumlarda, bunun daha ciddi ve etkili sonuçları vardır. Örneğin; zayıf karaktere sahip olma, uzun vadeli kararsız kalma, plan yapamama, buna ek olarak depresyon ve intihar girişimlerinde artış. Araştırmaların gösterdiğine göre, bir kadın ne kadar

saldırıya uğrarsa, uyum sağlayamamasından dolayı psikolojik olarak o kadar çok acı çeker. Ruh sağlığı değerlendirmelerine göre, en düşük yaşam doyumu düzeylerini bildiren kadınların geçmişte şiddet mağduru olma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermiştir (Wadi, 2018, s. 20).

Kadına yönelik şiddetin en önemli olumsuz psikolojik ve sosyal etkilerinden biri boşanmadır. O da aile dağılmasının temel nedenidir. Genelde kocası tarafından dövülen bir kadın çocuklarına bakma gücünü azaltır. Çocuklarını dövme ihtimali de artar. Hatta onlara karşı nefret duygusu besler, bunun nedeni onların varlığının onu bu dayanılmaz evlilik ilişkisini sürdürmeye zorlamasıdır. Diğer taraftan Horney, bir kişinin inşasında ve büyümesinde çevrenin önemine vurgu yaparak bireyin sahip olduğu ilişkilerin belirli bir kişiliğin yapısında belirleyici nokta olduğunu, bir yetişkinde yaşam boyunca kapsamlı deneyimlerin biriktiğini ve kişiliğinin yapısını oluşturduğunu belirtir (Eunsur, 2004, s. 209). Horney'e göre insan davranışını belirleyen ilke, bu bireyin güvenlik ve güvence ihtiyacıdır; bu iki ihtiyaç, daha sonra normal bir kişiliğin gelişimini belirleyen şeydir. Güvenlik ve güvence duygusu, ilişkinin türüne bağlıdır. İlişki bozulursa dünyayla ilgili bir kaygı duygusu gelişir ve bu tortular kişinin ileriki hayatında psikolojik hastalıklara yol açar (Yusli, 2009, s. 47).

Psikolojik etkiler, kadınların psikolojisi ve ruh sağlığı üzerinde en belirgin etkiye sahiptir. Şiddet, depresyon ve psikolojik rahatsızlık gibi semptomlar olmak üzere bir dizi psikolojik sorun ve hastalığa neden olur. Bir kadının özgüveninin yanı sıra kendine saygısının kaybı, güçsüzlük ve acizlik hissi, yaptığı her eylemden dolayı kendini suçlu hissetme, erkeğe bağımlılık ve ona itimat etme duygusu, kendini hor görme hissi, güvensizlik ve akıl sağlığı bozukluğudur. Mağdurun üzerine düşen büyük psikolojik baskı sonucu intihar girişimine, toplumdan uzaklaşmaya, işten ayrılmaya ve başkalarına güvensizliğe yol açabileceği gibi alkolizm, sigara bağımlılığı ya da uyuşturucu bağımlılığı gibi ileri evreler de görülebilir. Çünkü rahatsız ve cesaretten yoksun oldukları için bu durum, yaşamları boyunca kaygılanmalarına ve şiddete başvurmalarına neden olabilecek kavram yanılgılarını pekiştirmektedir. Bu da onların yaşam süresinde şiddet uygulamaları ve saldırgan davranmaları ihtimalini yükseltmektedir (Fars, 2021, s. 128). Kuşkusuz şiddet, bu psikolojik etkilerin yanı sıra iştah kaybı, dolaşım bozukluğu, mide veya pankreas bozuklukları, baş ağrısı vb. gibi çeşitli fiziksel hastalıklara da yol açar. Dayak yiyen bir kadın çoğu zaman çocuklarına karşı katıdır. Şiddete maruz kaldığında öfkesini çocuklarına döker. Çünkü onlar en güçsüz varlıklardır; onlara zarar verir ki bu şekilde rahatlayabilsin ve karşılaştığı sorunlarla yüzleşmekten kurtulabilsin. İleride çocuklar üzerinde olumsuz psikolojik ve sosyal etkiler bırakır. Bunların en öne çıkanları sosyal izolasyon, toplumdan dışlanma, sosyal geri çekilme ve sığınma ya da başka bir topluluk arayışı, çocukların evsizlik ve suça sürüklenmeleri, anne baba korkusuyla evden kaçmalarıdır. Ayrıca anne babaların mevcut farklılıklar nedeniyle denetim sorumluluklarını bırakmaları, kötü psikolojik durum nedeniyle eğitim düzeylerinin düşüklüğünden dolayı okuldan kaçmaları, saldırgan bir karakter taşımaları neticesinde şiddet eylemlerine yönelirler ve bunları diğer insanlara karşı uygularlar. Çünkü şiddetin varlığı, ailenin

kendisine emanet edilen sosyalleşme sürecindeki başarısızlığının bir göstergesi ve aile yapısında düzeltilmesi için dikkat edilmesi gereken bazı kusurların varlığına bir işaretidir (Jidil, 2017, s. 98).

2.5. Irak'ta Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Hukuki Boyutu

2.5.1. 2003'ten Sonra Irak'ın Durumu, Yasal Çerçeve ve Politikalar

Irak, önemli uluslararası insan hakları sözleşmelerini imzalamıştır. Anayasal ve yerel yasal çerçevesi bölge için birçok yönden bir modeldir. Bununla birlikte, Irak'ın kadın haklarını koruma yükümlülükleri, kadınlara yönelik belirli şiddet türlerini tolere eden veya hoş gören bazı yasalar ve diğer şiddet biçimlerini ele alacak belirli yasaların eksikliği nedeniyle, halen yürürlükteki bazı yasalar tarafından baltalanmaktadır. Bu tür yasalar mevcut olduğunda bile kadınlara karşı işlenen suçların büyük çoğunluğu raporlanmamakta veya yargı sistemi tarafından öncelik tanınmamaktadır. Bu da faillerin çoğu zaman yargılanmamasına neden olmaktadır. Irak anayasasında (2005), kadına yönelik şiddetin önlenmesine, devletin kadınları koruma konusundaki kararlılığını ve aile içi şiddetin yayılma nedenlerinin ardından aile, toplum ve kamu düzeni üzerindeki olumsuz etkilerini sınırlandırmak için temsilciler meclisi önünde sunulan aile içi şiddete yönelik yasayı hızlandırma girişimlerine atıfta bulunmuştur (Eabdalhadi, 2017, s. 22).

Iraklı kadınlar, hukukun üstünlüğünün ve toplumdaki kamu barışının çökmesinden dolayı ağır bedeller ödedi. Onlarca yıl süren çatışmalar, aşiret geleneklerinin canlanması, mezhepçiliğin alevlenmesi ve ataerkil dinî inançların yaygınlığı, bu şiddet biçimlerinden bazılarının azalmasına rağmen Irak'ın tanık olduğu çeşitli aile içi şiddet biçimlerinde bir artışa yol açtı. Diğer Orta Doğu ülkelerinin seviyesi Irak sokaklarında olduğu gibi ev içindeki şiddet oranlarını da arttırdı (Jumea, 2014, s. 58).

Son yıllarda kadına yönelik şiddetle mücadele konusunda proaktif ve ciddi adımlar atılmıştır. Özellikle 2011 yılında aile içi şiddetle ilgili 8 Sayılı Kanun'u kabul etmiştir. Bununla birlikte kolluk kuvvetlerinin olmaması ve bununla ilgili sınırlı farkındalık, kadınlara yönelik artan şiddet seviyelerinin yanı sıra bazı şiddet biçimlerinin faillerinin kovuşturulmamasına izin veren mevzuat boşluklarını azaltmak için büyük bir zorluk olmaya devam etmektedir (Tahati, 2014, s. 71). Irak'ın Kürdistan Bölgesi'nde Aile İçi Şiddete Yönelik Kanun'un (2011) 8. maddesinde: ***Irak'ın Kürdistan Bölgesel Hükûmeti, toplum tarafından kabul edilen kararları yayınladı. O da ''Kadının sünnet olgusunu engellemek, erken evliliği bir suç olarak saymak, hiçbir şekilde kadına sözlü, fiziksel ve psikolojik olarak istismar veya muamele edilmemektir''*** (KBY, 2008, 8. Madde)**.** Bunlar kadının sünnet edilmesini kontrol etmek için en temel ve kritik noktalardır. Ancak kararın çıkarılmasının üzerinden yıllar geçmesine rağmen, henüz uygulanmamış, kadınlar için yasal koruma oluşturmak gibi gerekli amacı gerçekleştirmemiştir. Bunun nedeni ise kanunun uygulanması için direktif ve talimatların bulunmamasıdır (İttifakı, 2014, s. 40). 2005'te ise Irak anayasası, kadına yönelik şiddetin

önlenmesine ve devletin kadınları koruma konusundaki kararlılığını bir de aile içi şiddetin yayılma nedenlerinin ardından aile, toplum ve kamu düzeni üzerindeki olumsuz etkilerini sınırlandırmak için temsilciler meclisi önünde sunulan aile içi şiddete yönelik yasayı hızlandırma girişimlerine atıfta bulunmuştur (Eabdalhadi, 2017, s.38).

Kadına yönelik aile içi şiddet, özellikle aile içi şiddet mevzusunda Irak'taki kadın hareketinin ve uluslararası kuruluşların önem verdiği konular arasındadır. Bu kuruluşlar, hırpalanmış kadınları korumak için bir mekanizma oluşturmayı ve çözüm bulmayı amaçlamaktadır. Hükûmet kadına yönelik şiddetini azaltmak için olumlu ancak yavaş adımlar atmaya başlamıştır. Bu adımlar arasında İçişleri Bakanlığı oluşumları bünyesinde aile koruma müdürlüklerinin kurulması yer almaktadır. Bakanlık, kadına yönelik şiddetle mücadele için bir strateji başlatmış, en önemlisi Irak'ın Kürdistan Bölgesi'nde Aile İçi Şiddetten Korunma Yasası ve 2012'de Kürdistan Bölgesi'nde Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Stratejisi onaylanmıştır (Abed, 2020, s. 32).

2.5.2. Irak'ta Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Diğer Tezahürleri ve Bu Bağlamda Irak Yasalarının ve Sosyal Kültürünün Rolü

2.5.2.1. Namus Cinayetleri

Namus cinayetleri, aile veya aşirete utanç getirdiğine inanılan bir akrabaya karşı aile üyeleri tarafından işlenen şiddet eylemlerinin en ağır olanıdır. Namus suçları genellikle erkekler tarafından kadın akrabalarına karşı işlense de bazen erkekler de bu suçların mağduru olmaktadır. Namus cinayetlerinin kökleri, bir kadının vücudunu namus ve iffet evi olarak gören ve tüm aileyi lekelemekten veya namusunu baltalamaktan kaçınmak için hareketlerinin sıkı bir şekilde kontrol edilmesi gerektiğine inan kültürel inançlara dayanmaktadır (Eumar, 2020, s. 189). Irak'taki "namus" suçlarının büyük çoğunluğu cinayet biçimindedir. Ancak fiziksel taciz, hapsetme, hareket kısıtlaması, eğitimden yoksun bırakma, zorla evlendirme, zorla intihar ve inkâr gibi diğer şiddet biçimlerini de içerebilir. Bir kadının bu eylemlere karışabileceğinden aile bireyleri tedirginlik duyar: karşı cinsle arkadaşlık veya romantik ilişkilere girme, aile tarafından seçilen bir erkekle evlenmeyi reddetme, ebeveynlerinin iradesine karşı evlenme, zina yapma, tecavüz veya kaçırma mağduru olma durumlarıdır (Rihany, 2017, s. 21).

Namusa yönelik herhangi bir saldırı affedilemez ve ne kadar sürerse sürsün ailenin namusuna bir lekedir. Çoğu durumda, bu onuru geri kazanmanın tek yolu kadını ve bazen de erkeği öldürmektir. Unutulmamalıdır ki "namus" suçlarının failleri, aile veya aşiretin namusunun intikamını almamanın aşağılanmasıyla yüzleşmek yerine, cinayetten dolayı verilebilecek uzun hapis cezalarını kabul etmeye hazırdır. Irak'ın tüm bölgeleri, ırk ve din ayrımı gözetmeksizin bu tür suçlara tanık olur. Arap, Kürt, Sünnî ve Şiî topluluklarda olduğu kadar diğer etnik ve dinî azınlıklarda da görülmektedir. Irak Gençlik Araştırması'nın 2009'daki sonuçlarına göre, 18 genç erkek ailesine veya aşiretine utanç

getiren her kadını öldürmeyi kabul etti. Halbuki, "namus" suçlarının sıklığı, toplumun militarizasyonu, zor ekonomik koşullar, aşiret gelenekleri ve yeniden canlanması da dâhil olmak üzere, genel olarak aile içi şiddet suçlarının düzeyinin yükselmesine yol açan birçok nedenden dolayı Birinci Körfez Savaşı'ndan bu yana arttı. Bu suçlar, Irak Ceza Kanunu tarafından yasallaştırılıyor ve bu yasa, "namus" bahanesiyle kadınlara karşı işlenen suçların faillerine yönelik cezaların indirilmesine izin veriyor. Ayrıca, 2001 yılında, önceki Cumhurbaşkanı Saddam Hüseyin döneminde Devrim Komutanlığı Yüksek Kurulu'nun aldığı ve bugün hâlâ yürürlükte olan karar, rejimin aşiret geleneklerini uzlaştırma girişiminin bir parçası olarak Kürdistan'da da bu suçları doğrudan desteklemektedir (Butik, 2015, s. 34).

Hukuk sisteminden cezaları hafifletmede bir faktör olarak "namus" ilkesinin kaldırılmasında aşiret adaletinin açık yetkisi, "namus" suçlarının faillerinin genellikle cezasız kalmasını gerektirir. 2007 yılı, 70 vakanın kaydedildiği sözde namus cinayetlerinin oranlarında bir artışa tanık oldu. Güvenlik durumunun kötüleşmesi ve kadınları davranışlarından sorumlu tutan aşırılık yanlısı silahlı grupların ortaya çıkması buna katkıda bulundu. Basra Valiliği Emniyet Müdürlüğü'nün raporlarına göre bu sınıflandırmaya giren 52 cinayet vakası kaydedildi (Al-Eumari, 2020, s. 150). Adli dosyalar, kadın öldürme vakalarının çoğunun kimliği belirsiz bir kişiye karşı yakma ya da intihar yoluyla kadere bağlı olarak kaydedildiğini göstermiştir. 2008'de mahkemeye ulaşan sadece on dava olması, bu suçların faillerinin yasal takibinin zayıf olduğunu gösteriyor. 111 Sayılı Irak Ceza Kanunu'nun 128. maddesine (1969) göre, faillerin cezasını azaltmak için namus cinayetini mazeret olarak görüyordu. Bu madde Kürdistan Bölgesi'nde 14 Sayılı Kanun'la (2002) değiştirilmiştir: ***"Namus adına kadınlara karşı suç işlenilmesi değerlendirilmeyecektir ve 1969'da 111 Sayılı Irak Ceza Kanunu'nun 128, 130 ve 132'nci maddelerine son verilecek ve tatbik edilmeyecektir"*** (Irak Ceza Kanunu, 1969, 128, 130 ve 132. Madde).

Namus cinayeti genellikle aşiretin kadınların cinselliğini kontrol etmek için kullandığı mekanizmalardan biridir. Güneyli Arap ve Kürt aşiretleri, kadının davranışından şüpheleniliyorsa bu cezanın uygulanmasına katılırlar. Bir kadın bir erkekle ilişki kurarsa derhal öldürülür ve ilişkisi olan kişi öldürülmediği takdirde ayrılması istenir. Bu tür uygulamalar Irak'ın güneyinde Basra'da ikamet eden aşiretlerde de görülmektedir. Muhbirlerden biri, aşiretten yirmi veya daha fazlasının öldürüldüğünü ve kendisinin de yedisini şeref yüzünden öldürdüğünü belirtti. Töre cinayetleri tarım aşiretleri arasında, özellikle de güneydekiler arasında yaygındır. Bu gelenek bedevi kabilelerin soyundan gelse de bedevi kabilesinde bir kadının namus nedeniyle öldürülmesi nadirdir. Iraklı sosyolog Wardi, Irak toplumunun doğasına ilişkin çalışmasında, kadınların iffetlerini ve itibarlarını korumalarına yardımcı olan bedevi yaşamının koşullarını açıklamıştır. Ancak bedevi erkeğinin iffetli ve nadiren kadınları baştan çıkarmaya veya taciz etmeye çalışan biri olarak nitelendirdiği gibi, kadınların hataya düşmesini engelleyen olumlu özelliklerine odaklandığını da izah etmiştir (Wardi, 1965, s. 111).

Bu farklılığın açıklaması esas olarak, güney bölgelerinde kadınları satıcı ve alıcı olarak pazara göndererek erkeklerle karışma şansını arttıran tarım kabilelerinin yaşamının doğasıyla ilgilidir. Batı bölgeleri kadınlara uygulanan yasağı arttırarak ve dışarı çıkmalarına fırsat vermeyerek bu sorunu çözdüler. Irak'ta UNAMI tarafından 2006 yılından bu yana toplanan bilgilere göre, Irak'ın kuzeyinde yüksek oranda namus cinayetleri yaşanıyor. Başkent Bağdat'ta aşiret mahiyetindeki şehirlerde ise namus cinayetleri sınırlıydı ama hâlâ devam etmektedir. Güneydeki aşırılıkçı İslam (Basra, Al-Amarah, Nasiriyah), çeşitli nedenlerle kadınları karalamak için dinî bir örtü altında utancı yıkama kavramını kullandı. Ancak öldüren her kadın kötü şöhretli olarak sınıflandırıldığından, tüm bu suçlara kurbanların damgası vurulacaktır. UNAMI verilerine göre Basra'da düzenli olarak namus cinayetleri işleniyordu. Basra polisi, 2007'de vurularak öldürülen 44 kadın vakasını, ciddi istismara maruz kaldıklarını gösteren namusla ilgili güdülere atıfta bulunan bazı işaretlerle belgeledi. Basra polisi raporları, her gün 2-3 kadın cinayeti vakasının meydana geldiğini belirtmektedir. Suç cinayetle sınırlı değildir. Genellikle öldürme süreci, önce kurbanın fiziksel işkenceye maruz kalması ve sonra da cesetlerinin parçalanmasıdır. Güvenlik kaynaklarına göre, 2007 yılında öldürülen kadın sayısı 145'i aştı, vakaların çoğunda kimlikler tespit edilemedi (Jidil, 2017, s. 93). Kızlar aşağıdaki aykırı bazı davranışları yaptığında, aşiret geleneğine göre namus nedeniyle öldürülürler:

* Evlenmek için sevdiği bir adamla kaçarsa ve o adam ailesi tarafından reddedilirse. Bu iki şekildedir; adam tarafından kandırılır ya da anlaşmalı olarak kendi aralarında kaçıp evlenirler. Erkek tecavüzcü veya iftiracı olsa bile kadının cezası ölümdür. Bu durumda bir kadının öldürülmesi, aşiret sistemi içindeki önemli bir kuralı ihlal ettiğini ifade ettiği kadar, ailenin namusuna saygısızlık ettiği kabulü de yadsınamaz. Yani kendisi bedenine sahip değil, onun üzerinde güç sahibi olanlara aittir. O, aşiretin onurunu çalan ve erkeklik kavramını karıştıran bir hırsızdır. Bazen bir kızın ailesi, sevgilisiyle evlenmesine razı olur. Ancak bu ailenin korkak olduğuna dair sözler çıkar, divanda korkaklıkla onlara kahve ikram edilmez veya selamlarına cevap verilmez.

* Kadının evlilik kurumu dışında bir cinsel ilişkisi varsa veya davranışlarından şüpheleniliyorsa; bu tür davranış (cinsel ilişkiye girdiği) çoğu kez kanıtlanır. Çünkü bilimsel testlerin yapıldığı göz önüne alındığında konuyu yalanlamanın bir yolu yoktur. Eğer bu olduysa, kadının genç ya da yaşlı, evli ya da dul; erkeği baştan çıkaran ve cezbeden ya da ona itaat eden, gasp edilmiş ya da kaçırılmış olması fark etmez sonuu yine de ölümdür (Al-Bustani, 2000, s. 115).

Tecavüze uğrayan kadın da cinsel ilişki sonucu aileye yaşatılan utanç nedeniyle öldürülür. Bağdat şehri, 2003 yılında rejimin devrilmesinin ardından yaşanan güvenlik çöküşüyle kızların kaçırıldığı, tecavüze uğradığı ve serbest bırakıldıktan sonra aileleri tarafından öldürüldüğü birçok olaya tanık oldu. Tecavüze uğrayan ve bekaretini kaybeden bir kadınla evlenmeye kimse razı olmadığı için aileler onların bir yük olarak kalacaklarını düşünürler. Bu suç için verilecek ceza türü, bulunduğu yere, kültürel geleneklere ve eğitim düzeyine bağlıdır. Örneğin bazı yerlerde cinayetle bitebilecek basit bir aşk ilişkisi varken, bazı yerlerde kız başka biriyle (sevdiği adamla değil) zorla

evlendirilir. Tecavüz vakalarında, tecavüzcü en iyi durumlarda tecavüz ettiği kişiyle evlenmeye zorlanabilir. Diğer zamanlarda günahkârın burnu veya kulağı kesilir; bu son ceza sadece Kürt aşiretlerinde uygulanır. Bu bağlamda, ASUDA araştırmacıları Şubat-Mayıs 2014 döneminde 273 "namus" suçu veya "namus"la ilgili güdülere şiddet uygulama tehditleri vakasının ayrıntılarını topladı. Ancak Irak'ta işlenen "namus" suçlarının gerçek ölçeğini değerlendirmek, birçoğunun bildirilmemesi veya ailelerin bu suçları kaza veya intihar olarak göstermesi nedeniyle zordur. Bir kadının öldüğü veya şüpheli yaralanmalarla hastaneye kaldırıldığı bildirildiğinde, ebeveynlerin olayla ilgili ifadesi genellikle yetkililer tarafından kabul edilir ve şüphelinin (namus) suçunu bulmak için kapsamlı bir soruşturma yapılmaz. Suçlardan kurtulanlar, herhangi bir aile üyesinin onlardan intikam almasını önlemek için genellikle olayın tesadüfi olduğunu beyan eder. Irak'ın birçok bölgesinde, özellikle de Kürdistan Bölgesi'ndeki bazı vakalar, ebeveynlerin bazen onursuz bir davranışta bulunmakla suçlanan bir kadını öldürmek yerine kendini öldürmeye zorlandığına dair vakalar bulunmaktadır. Bu, olayın zorla intihar mı yoksa intihar süsü verilmiş "namus" suçları mı olduğunu tespit etmeyi zorlaştırır (Hamad, 2013, s. 78).

Irak Federal Hükümeti'nin namus cinayetleri meselesine verdiği yanıtla ilgili olarak Irak Ceza Kanunu, faillerin namus saikleriyle hafif cezalar almalarına izin vererek "namus" suçlarının meşruiyetini zımnen desteklemektedir. Genel bir kural olarak suçlar ihbar edilmez, suçlular yargılanmaz, polis ve adli makamlar tarafından erkek ailesinin sorumluluğunda sayılır. Bu suçların çok azı mahkemelerde duyulsa bile failler genellikle beraat eder veya cezalarında indirime gidilir. Iraklı yasa koyucu, tecavüz mağdurunu tecavüzcüsüyle evlenmeye zorlayarak aşiret kültürüne tâbi tutmuştur. Bunu yapmazsa hapis cezası alır ve mağdur, yasaya göre en az üç yıl veya daha uzun süre tecavüzcüsüyle yaşamak zorunda kalır. Kanun koyucu burada kendisini yöneten referanslara göre çalışır ve buradaki amacı, meydana gelen zararı mümkün olduğunca azaltmaktır. Iraklı yasa koyucu, aşiretin değerlerini gözetiyormuş gibi, cezayı en kötü ihtimalle en fazla üç yıla indirerek, kadınların namus cinayeti etrafında aşiret kültürüyle de gizlice iş birliği yapmış ve eylemini teşvik ederek onları güçlendirmiştir. Ancak Kürdistan Bölgesel Yönetimi geçtiğimiz günlerde birinci derece suç olarak kabul ettiği namus suçları için hafifletici cezayı iptal etmiştir (İbrahim, 2012, s. 29).

Irak Ceza Kanunu'nun (IPC), 409. maddesinde evli olan kadın veya erkek bir akrabanın zina eyleminde tesadüfen yakalanması sonucu işlenen cinayet suçunun cezadan muaf tutulması veya hafifletilen suçlar arasında sayılması yer almaktadır (Irak Ceza Kanunu, 1969, 409. Madde).

Bazı namus cinayetleri kamuoyunda hoşnutsuzluk uyandırmış ve son zamanlarda reform çağrılarının artmasına neden olmuştur ancak pratikte pek bir şey değişmemiştir. Çünkü şimdiye kadar Irak'ın geri kalanında aynı yasalar yürürlüktedir ve failleri cezalandırmak için pek bir şey yapılmadığı âşikârdır. "Namus" suçlarının yargılanması, genellikle faillerin beraat etmesiyle sona erer veya onları suçlayan açık deliller ve karineler olsa bile, her zaman hafifletici cezalar alırlar. Irak İnsan Hakları Bakanlığı'na göre, Yüksek Yargı Konseyi 2012'den 2013'e kadar geçen süre içinde 10 namus suçuyla

ilgili nihai kararını vermiştir. Vakaların çoğu bildirilmezken, bazıları aile üyeleri tarafından kaza veya intihar olarak rapor edilmiştir. Yetkililer genellikle ebeveynlerin olayla ilgili ifadelerini kabul eder ve bir "namus" suçu şüphesini ortadan kaldırmak için kapsamlı bir soruşturma yapılmaz. Hastaneler ise, kurbanın vücudu şiddet belirtileri gösterse bile, aile üyelerinden misilleme korkusuyla ölüm veya intihar olarak kaydeder. Kürdistan Bölgesi'nde, bir tahmine göre, 1991-2007 yılları arasında 12.000'den fazla Kürt kadını namus adına öldürüldü. Birçok gözlemci, Saddam Hüseyin'in kadına yönelik şiddeti bastırması nedeniyle Kürt toplumunda silahların yayılması arasında bir bağlantı görüyor. Kürdistan Bölgesi, Irak Ceza Kanunu'nun bağımsızlık sonrasında namus cinayetlerinin değiştirilmesini öngören hükümlerini yürürlükten kaldırmış olsa da BM kaynaklarına göre bölgede her ay en az 50 namus cinayetinin işlendiği tahmin ediliyor. Bazı tahminlere göre namus cinayetleri Kürt kadınları için doğal sebeplerden sonraki ilk ölüm sebebi olabilir. Namus cinayetlerine ek olarak, kendi kendilerini yakma yoluyla her yıl yüzlerce Kürt kadını da öldürüyor. Yalnızca Ocak 2014 ile Haziran 2015 arasında Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Genel Müdürlüğü, Kürdistan Bölgesi'nde 160 kendini yakma ve 85 intihar vakası kaydetti (ASUDA, 2021, s. 59). Bu nedenle kaç vakanın gerçek intihar, kaçının namus cinayeti olduğunu belirlemek zordur. Kendine zarar verme olaylarından kurtulan pek çok kişi, zorla evlendirmelere mecbur kaldıklarını anlatmaktadır. Aile içi şiddete maruz kaldıkları ve ailelerine utanç getirme korkusuyla boşanma davası açamadıkları durumları, intiharları "namus" cinayetlerinin yaşanmasına izin veren aynı şiddet ve kadın tahakkümü kültürünün bir parçası olarak görmek mümkündür (Hariz,1996, s. 39).

Kadına yönelik şiddeti suç sayan kanunların varlığına rağmen, Kürdistan'ın birçok bölgesinde, özellikle de okuma yazma bilmeyenlerin yaygın olduğu ve halen çok sayıda namus cinayetinin işlendiği kırsal alanlarda aşiret gücü hâkimdir. Bu toplumlar genellikle namusa saldırı vakalarında aşiret çözümlerini kabul etmesi nedeniyle bu suçlar rapor edilmez ve yetkililer bunları ciddiye almaz. Polis ve mahkeme sistemi de güçlü ailelerin ve aşiretlerin etkisi altındadır; bu durum, karşılarında açık deliller bulunsa dahi, aleyhlerine isnat edilen suçların faillerinin beraatına kadar gidebilir (Eid, 2008, s. 95)

Son zamanlardaki bazı vakalar, hukukun ve yargı sisteminin kadınlara karşı işlenen suçlara yanıt vermedeki yetersizliğini ve bu tür şiddet için bir bahane olarak namusun sürekli kullanıldığını göstermektedir. Öyle ki, kadınların zarar görme riskine rağmen sığınma evlerinden alınıp ailelerine teslim ettiği birçok vaka, bu sığınma evlerinin sistemindeki ciddi eksiklikleri göstermektedir. Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Genel Müdürlüğü istatistiklerine göre, 2011 yılının ilk 11 ayında 218 kadın Süleymaniye Sığınma Evi'ne koruma talebinde bulundu. Ancak 9'u çocuk olmak üzere sadece 25 kadın sığınma evinde kaldı. Bu, devlet tarafından işletilen sığınma evlerindeki kadınların büyük çoğunluğunun kısa vadede evlerine döndüğünü gösteriyor ve bu kadınların evden çıktıktan sonra zarar görmemelerini sağlayacak organize prosedürlerin olmaması nedeniyle, müdürlüklerin kadınları şiddetten korumak için kendilerine verilen sorumlulukları yerine getirmediği, bunun yerine aile

uzlaşmasını vurguladığı açıktır. Bu uzlaşı sonrası imzalatılan zarar vermeme taahhüdünün yasal bir ağırlığının bulunmadığını ve çoğu zaman etkisiz kaldığını belirtmekte fayda var. Yalnızca Şubat ve Mart 2014'te Erbil'de iki kadın, biri sığınma evinden çıktıktan bir gün sonra, diğeri ise eve döndükten iki gün sonra aileleri tarafından öldürüldü (Eabdalhadi, 2017, s. 120). Bu gibi durumlarda, insan hakları gruplarının kadına yönelik şiddet vakalarına kamuoyunun dikkatini çekme ve faillerden hesap sorulmasını talep etme çabaları önemlidir. Ancak kadına yönelik şiddet olaylarını ifşa etmeye çalışanlara karşı toplumsal direniş güçlü olmaya devam ediyor. Ayrıca birçok kadın derneği, özellikle bu derneklerden yardım isteyen kadınların ailelerinden gelen ölüm tehditleri sonucunda, güvenliği sağlamak için binalarının dışında silahlı muhafızların yardımına ihtiyaç duymaktadır. Bir kadın aktivisti yalnızca bir vakayı duyurma çabaları nedeniyle yaklaşık 500 ölüm tehdidi aldığını kaydetti (CESE, 2011, s. 44).

2.5.2.2.Erken Evlendirme

Irak'ta zorla ve erken evlilik oranlarında artış yaşanmaktadır. PRB'ye göre, Iraklı kızların yüzde 25'i 18, yüzde 15'i 15 yaşına gelmeden evlendiriliyor. Ayrıca Planlama Bakanlığı'na göre, reşit olmayan evlilikler Irak'taki toplam evliliklerin %11'ini temsil etmekte ve çeşitli kaynaklar yüzde %20 veya %30'a yakın olduğunu iddia etmektedir. ASUDA araştırmacıları tarafından Şubat ve Mayıs 2015 arasında yürütülen bir rapora göre, Irak'ta 111 zorla veya erken evlilik vakasının detayları üzerinde yapılan araştırmasında, bu evliliklerdeki mağdurların çoğunluğunun (%54) ya okuma yazma bilmediği ya da sadece orta aşamaya kadar eğitimlerini tamamladığı sonucunu ortaya koymuştur (Saeid, 2020, s. 38).

Kötüleşen ekonomik ve güvenlik koşulları, cehalet ve okuma yazma bilmemenin yaygınlaşması, örf ve âdetlerin kontrol altına alınması, kalıplaşmış kadın imajının pekiştirilmesi nedeniyle 2003 yılından sonra kız çocuklarının erken yaşta evlendirilme olgusu önemli ölçüde artmıştır. İstatistikler, güney bölgelerindeki kadınların 15-19 yaş grubu arasında bu olguya %19 oranında maruz kaldığını, Kürdistan Bölgesi'nde ise aynı yaş grubunun %10'dan fazla olmayan bir orana ulaştığını göstermektedir. Çoğu durumda, bu evlilik mahkeme dışında gerçekleşir. Yürürlükteki Kişisel Durum Yasası, erkek veya kız, 15 yaşını doldurmuş küçüklerin yasal vasinin onayı ve hâkimin izniyle evlenmesi için uygunluk şartlarına istisna getirmiştir (Butik, 2015, s. 34). Erkek veya kızın yasal vasisi evliliğe itiraz etse bile, kanun hâkime kişisel görüşüne göre, yasal vasinin itirazını reddetme ve evlilik izni verme konusunda geniş bir serbestlik tanımıştır. Hâkime ayrıca, zaruri gördüğünde, aklın gelişim kapasitesinin ve gerekli olgunluğun sağlanamadığı durumlarda bazen, on beş yaşında bir çocukla evlenmeye de izin vermiştir. Zorla ve erken evliliğin nedenleri, aşiret klanının ve geleneklerinin kaynaşmasıdır. Baba kızını, daha istikrarlı evliliklere yol açacağına ve aynı aşiretin

üyeleri arasındaki bağları güçlendireceğine inanarak kuzenleri veya aşiretin diğer üyeleriyle nişanlanmasına zorlar (Husayn ve Ali, 2021, s. 78).

IWHR, MADRE ve OWFI tarafından gerçekleşen bir rapora göre erkeklerin %16'sı kızlarını kendi istekleri dışında zorla evlendirme hakkına sahip olduklarını düşünürken, %33'ü kızlarını 18 yaşından önce zorla evlendirme hakkına sahip olduklarının yanı sıra kadınların da kızlarını zorla evlendirmeye hakları olduğunu düşündüklerini ortaya koydu (IWHR, MADRE ve OWFI, 2015, s. 28).

Kadınlar bazen aşiretler arasında değişim yoluyla zorla evlendirilir. Baba ya da erkek kardeş, kızlarını veya aileden bir kadını başka aşiretten kendi seçeceği bir eş karşılığında onu başka bir aşiretten bir erkekle evlendirir. Buna dair ASUDA tarafından yürütülen bir rapora göre, zorla evlendirme vakalarının %85,6'sında aile kültürü veya aşiret gelenekleri rol oynar. Aşiret intikamı davalarında, özellikle de cinayetle ilgili durumlarda, bazen katilin klanından bir kadın, "kan yerine evlilik" olarak bilinen bir tazminat biçimi olarak ihanete uğrayan klanın bir üyesiyle zorla evlendirilir. Bu, klanlar arasında daha fazla kan dökülmesini önlemede başarılı olsa da kadınları akrabalarından birinin davranışı için ağır bir bedel ödemeye zorlamaktadır (ASUDA, 2021, s. 92).

Irak halkının çoğunluğunun bakış açısına göre, genç kızların evlenmesi, bu toplumun sapmadan korunmasını temsil ettiği ve iffetini koruduğu için şeriatta da kabul edilir ve arzu edilen bir sosyal gelenek olarak görülür (Qariquti, 2015, s. 77). Son yıllarda yapılan Çoklu Gösterge Küme Araştırması (4 MICS) sonuçlarına göre, 15-19 yaşlarındaki her beş genç kadından birinin şu anda (%19) evli olduğu ve 15-49 yaşları arasında 15 yaşından önce evlenen kadınların yüzdesi %6 iken, 20-49 yaşları arasında 18 yaşından önce evlenenlerin oranı %24 olmuştur. Genel olarak, Irak toplumunda 15 yaşından küçük kızı evlendirmek yaygın bir eğilim hâline gelmiş ve 2003 yılından bu yana toplumun tanık olduğu açıklık mobil, internet ve medyadan oluşan modern iletişim araçlarının girişi bu olgunun oranını arttırmıştır. Bu nedenle toplumun genç erkek ve kızlarla erken yaşta evlenmeye meyilli olması gerekli görülmüştür. Bu eğilim, kültür ve klan tarafından kabul edilir. Çünkü günah riski, bu kızın suçluluğu olasılığıyla birleşir. Irak toplumunun görüşüne göre kız, kocasının evi dışında rahatını bulamaz ve orası dışında tüm arzularını tatmin edemez. Öte yandan, küçük yaşta olan kadınların kocaya itaat etmesinin kolay olduğu ve popüler anlayışa göre "ellerinde yetiştirebileceği" kültürel olarak desteklenen bazı inançlar nedeniyle aileler arasında genç kızlarla evlenme eğilimi vardır (Wadi, 2018, s. 39).

Kocanın genç bir eşe sahip olması erkek emsalleri arasında gurur duymasını sağlar. Bu nedenle, evlilik denklemi bir yandan ebeveynlerin acil evlendirme arzusuyla, diğer yandan bireyin açgözlü erkeklik arzusu arasında sınırlandırılmış olur. Bununla birlikte, her iki seçenek de geleneksel toplumun köklenmesine büyük katkı sağladığı kültürel bir oluşumun ve iki tarafın şehvetin kontrol

altına alınması ve kadınların elden çıkarılması konularına ilişkin kanaatlerinin oluşmasının ürünüdür (Muntasir, 2003, s. 22).

Ekonomik teşvikler, zorla ve erken yaşta evliliğin bir diğer önemli itici gücüdür. 1990-1991 yılları arasındaki Körfez Savaşı ve ardından gelen ekonomik yaptırımlardan bu yana Irak'ta yaşam standardı önemli ölçüde düşmüş ve yoksulluk oranı yükselmiştir. Sonuç olarak anne babalar, kızlarının bakımını üstlenerek üzerlerine yüklenen yükten kurtulmak ve çeyizi kocalarından almak için kızlarını erken yaşta evlendirme yoluna gitmişlerdir. 2003'ten bu yana, uzun yıllar süren şiddet ve işgal, birçok aileyi etkisi altına alarak, geçimini sağlayamayan kimsesizler kıldı. Bazı aileler için kızlarını evlendirmek geleceklerini güvence altına almanın tek yoluydu. Diğer durumlarda, ebeveynler borçlarını ödeyebilmek için kızlarını zengin veya güçlü erkeklerle evlendirmek zorunda kaldılar. Başka bir deyişle, birçok ebeveyn kızının geleceğini, yokluğundan sonra da hayatının güvenliğini garanti edecek güçlü bir koca ile sağlama olasılığını düşünmüştür. Böylece kaderini güvence altına almak için işlemleri hızlandırarak evlenme zamanını tahmin ederler. Diğer aileler de ilkel bir şekilde alınıp satılan bir meta olarak hesaplanan kız çocuğu ve dolayısıyla evlenen kişiyle olan ilişkisini değil de, evliliğin kendilerine ve kızlarına getirebileceği maddi gelirleri düşünürler. Bu nedenle onunla evlenen kişiyle olan ilişki finansal bir işlemi içerir ya da hayatını ve ailesini bir arada güvence altına alma olasılığına katkıda bulunan bir tür "yasal tecavüz"dür (Khadir, 2009, s. 31).

Mezhepçilik, özellikle 2003'ten sonra zorla ve erken evliliklerin hızının artmasında da rol oynadı. Iraklı gençlerin daha önce başka mezhep mensuplarıyla ilişkileri varken, 2003'ten sonra giderek daha fazla kendi mezhep üyeleriyle evlenmeye zorlanmışlardır. Etnik topluluklarla dolu bir şehir olan Kerkük'te, ebeveynler çocuklarını diğer ırklarla ilişkiye girmelerini önlemek için genellikle erken evlendiriyor. Bu erken evliliğin korkunç sonuçları kızları kötü etkiliyor. Her şeyden önce, bu genellikle evlendikten sonra eğitimini bırakmak zorunda kalan kızların eğitimlerinin kesintiye uğramasına yol açmaktadır (Butik, 2015, s. 21).

Ayrıca, erken yaşta evlenen kızların, yasal yaşa geldikten sonra evlenen kız akranlarına göre aile içi şiddete maruz kalma olasılıkları çok daha fazladır. Çünkü fiziksel şiddete, cinsel istismara, sömürüye veya ekonomik yoksunluğa maruz kalıyorlar. Ayrıca, erken yaşta evlenen kızlar, duygusal olarak yeterince olgunlaşmadan hayatın sorumluluklarını üstlenmek zorunda kalırlar. Üstelik bu kızlar fiziksel olarak cinsel ilişkiye hazır değiller, aynı zamanda hamilelik ve erken yaşta doğum da anne sağlığı için çok tehlikelidir (Wadi, 2018, s. 190). Bu bağlamda, Kadından Sorumlu Devlet Bakanlığı 2010 yılında 15-18 yaşındaki kız çocuklarının 20-24 yaşındaki kadınlara göre hamilelik veya doğum sırasında ölme ihtimalleri riskinin iki kat fazla olduğunu belirtti. Aslında, daha yüksek ölüm oranları erken evlilik kurbanları arasındaki yaygındır (Saed, 2015, s. 102).

İntihar vakalarının yanı sıra bazı araştırmacılar, reşit olmayan evliliğin Irak'ta bombalamalar, trafik kazaları ve kanserden sonra kadın ölümlerinin dördüncü ölüm nedeni olabileceğine dikkat

çekmiştir. Bir genç kızın modernizm sayesinde pek bilmediği bir ilişkiye girmesinin anlamı, şiddetin en tehlikeli biçimlerinden biridir. Yaşı ve deneyim eksikliği, onu genellikle boşanma veya boşanma tehdidiyle sonuçlanan daha fazla şiddet türüne karşı savunmasız hâle getirir (Sarhan, 2012, s. 159). ASUDA Raporu bu bağlamında incelenen zorla evlendirme vakalarının %2,43'ünün eşlerin boşanmasıyla veya terk edilmesiyle sonuçlandığından, erken evlilik vakaları da yüksek boşanma oranlarına neden olmaktadır. 2013 yılında Sadr şehrindeki Kişisel Durum Mahkemesi'nde 3.000 reşit olmayan boşanma davası görülürken, 2014'ün ilk çeyreğinde 120 benzer dava Maysan'daki Kişisel Durum Mahkemesi'ne sevk edildi (ASUDA, 2021, s. 78).

Erken yaşta evlilik mağdurları genellikle eğitimden vazgeçmek zorunda bırakılır ve evlilikten sonra mali açıdan kocalarına bağımlıdırlar. Bu nedenle boşanma veya terkten sonra başka bir maişet kaynağı bulmakta zorlanırlar. Bu da kadınları zor bir mali durumla karşı karşıya bırakır. Buna ek olarak, erken yaşta evliliklerin çoğu zaman yargı sistemi dışında gerçekleşmesi ve bu evlilik sonucunda çocukların nüfusa kaydedilememesi veya kimlik belgesi alamamaları okula gitmelerini, sağlık hizmeti almalarını veya diğer devlet hizmetlerine başvuruda bulunmalarını engellemektedir. Ayrıca, kocaları ölürse veya onları terk ederse bu durum onun için iyi olmaz. Çünkü evlilik cüzdanı olmadan kadınlar nafaka veya emeklilik gibi mahkeme kararıyla haklarını alamazlar. Bu bağlamda, Irak Federal Hükûmeti, Irak Kişisel Statüsü Yasası'nın evlilik yaşını 18 olarak belirlemesi ve yalnızca 15-18 yaş arasındakilerin evlenmesine yargı kararıyla izin vermesi nedeniyle, zorla evlilik ve erken evliliğin Irak'ta yasa dışı olduğu yanıtını verdi (ASUDA, 2021, s. 99).

Bazı özel koşulları yerine getirdikten sonra Kişisel Durum Yasası ayrıca zorla evlendirmeyi yasaklamakta ve failini üç yıla kadar hapis cezasına çarptırmaktadır. Buna rağmen, Irak'ta mahkemelerin yetkisi dışındaki dinî alan olan din adamlarının elinde olduğu için, zorla ve erken evliliklerin endişe verici oranlarının önünü açıyor. Bu nedenle bu tür evliliklere maruz kalan kız çocukları, yalnızca şiddetli duygusal ve fiziksel sonuçların yanı sıra kayıt dışı evliliklerin yol açtığı hukuki zararları da söz konusudur. 2015 yılında Bağdat, Basra, Dhi Qar, Muthanna, Maysan, Babil, Anbar, Diyala ve Nineveh gibi çeşitli valiliklerde 4.265 evlilik üzerinde yapılan bir araştırma, davaların üçte birinden fazlasının (%33,9) mahkeme dışında gerçekleştiği, bunların %22'si 15 yaşın altındaki kızlarla yapılan evlilikler olduğu açıklanmıştır. CEDAW Sözleşmesi'ne göre "Evlilik için asgari bir yaş belirlemek ve evlilik kaydı yaptırmak için mevzuat da dâhil olmak üzere resmî kayıtlarda bulunması gerekli ve zorunludur" (CEDAW, 16. Madde). Bağdat Kadın Derneği'ne göre, Bağdat'ın bazı bölgelerinde evliliklerin %80'i mahkeme sistemi dışında gerçekleşiyor. Bağdat merkezli bir başka kadın örgütü olan Model Irak Kadın Örgütü'ne göre, iki veya üç kez evlenen 12 yaşındaki kız çocuklarına ilişkin bazı vakalar tespit edildi. Erken evlilik olgusu, Güney ve Orta Irak'ta bulunan en yoksul illerde daha yaygındır. Babil'de evliliklerin dörtte biri mahkeme dışında gerçekleştirilmiş, kızların %8,6'sı 15 yaşına gelmeden evlendirilmiştir. Özellikle kırsal kesimde yaygın bir gelenek olan reşit olmayan evliliklerin %60'ı akrabalar tarafından

yapılmıştır. Wasit Valiliği'ndeki Kut kenti aktivistleri, yalnızca 2014'ün ilk yarısında 800'den fazla erken evlilik vakası kaydederken, Kut'taki Aile Koruma Birimi Genel Müdürlüğü, 2014 yılında kurum tarafından alınan toplam şikâyetlerin %20'sini erken evlilik vakalarının oluşturduğunu belirtmiştir (ASUDA, 2021, s. 34).

Unutulmamalıdır ki, erken yaşta yapılan zorla evlendirmelerde birlikte yaşama söz konusu olduğunda, bu evliliğin hukuken geçersiz olmadığı ve mağdurlara bu evliliklerden kurtulmak için yasal tedbirler alma sorumluluğu yüklendiği belirtilmelidir. Özellikle yasaların mağdurlar için şikâyette bulunduktan sonra herhangi bir koruma sağlanmadığı için, aileleri aracılığıyla onlara karşı intikam almanın kapısını açabileceğinden, birkaçının tercih ettiği bir seçenektir. CEDAW Sözleşmesi'nin 16. Maddesi'nde "Kadına da özgürce eş seçme hakkı tanınmalı ve evlilik sözleşmesi sadece onun özgür ve tam rızasıyla gerçekleştirilmelidir" şeklinde vurgulanmıştır (CEDAW, 16. Madde). Ayrıca reşit olmayan evliliklerde bu, reşit olmayan kızın aile üyelerine karşı dava açması gerektiği anlamına gelir. Bu senaryo pek olası olmasa da son vakaların gösterdiği gibi gerçekleşebilir. 2014 yılının başında, 10 yaşındaki bir kızın babası ve nikâh akdini yapan din adamı hakkında suç duyurusunda bulunması üzerine, Zikar'ın Temyiz Mahkemesi, evliliklerden birini iptal etti ve onun lehine zorla evlendirildiğini ifade etti (Rihany, 2017, s. 128).

2.5.2.3.Kan Karşılığı Evlilik

Kan karşılığına veya kan parası yerine evliliğin birçok biçimi vardır. Bunlardan biri, katilin maktulün tarafına kan parası yerine bir kadın bağışlaması ve böylece kadının kan parasının yerine geçmesiyle ölen adamın ailesine başka bir şey verilmemesidir. Katilin ailesinin bir ferdinin öldürülen mağdur tarafa bir kadın vermesi, aralarındaki düşmanlık ateşini söndürmeye yeterli olur (Al-Hiasati, 2016, s. 102).

Diğer biçimi ise, öldürülen kişinin ailesinin kan parasını tek başına kabul etmemesi, kan parasıyla birlikte kendilerinden bir kızı ölenin ailesinden biriyle evlendirmesini istemeleridir. Bazen de sadece bir kadınla yetinilmemesi nedeniyle birden fazla sayıda kadın istenmektedir. Buna dair Al-Araby gazetesinin 1.06.2015 tarihli sayısında Basra'da iki kabile arasında çıkan aşiret çekişmesinde 50 kadının hediye edildiği haberi yayınlanmıştır. Bu da çok korkunç bir mesele olarak, dinî ilkelerle bağdaşmayan, haksızlık ve adaletsizliğe dair tehlikeli bir işaret olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla kan parası yerine evlenmek, herhangi bir tartışma veya fıkıh felsefesi gerektirmeyen açık bir hükümdür. İslam fıkhında evliliğin temeli, her iki tarafın rızasıdır (Al-Rimawi, 2008, s. 502). Şeriata göre evlilikte zorlama yoktur ve hayat arkadaşı seçiminde taraflarını belirleyen, karar veren ve sorumlu olan sadece kendileridir. Evlilik ilişkisine girmek için herhangi bir saldırı veya zorlama şeriat ve kanun tarafından cezalandırılan bir suçtur. Burada asıl soru şudur: Bir kadının; intikamı önlemek,

fitneyi ve düşmanlığı bitirmek için ölenin akrabalarından biriyle kendi rızasıyla evlenmesinin hükmü nedir? Meselenin bir cinayet vakasının varlığıyla ilgili olup olmaması kadının ve erkeğin arzusuna bağlı olduğunu söylemekteyiz. Çünkü evlilik ilişkisine girmek, aile kurmak ve katille maktulün aileleri arasında akrabalık kurmak istiyorlarsa bunda bir mahzur yoktur. Diğer bir şekil ise, evlilik akdinin taraflarından birinin, bu evliliğin gerçek rızası olmaksızın örf ve âdet gereği kabul ettiği hâlde, her türlü zorlamanın varlığının şeriat tarafından yasaklandığını, hatta bir örf veya gelenek varsa bile hukuk metniyle çelişiyorsa şeran geçersiz sayılır (Al-Eumuri, 2020, s. 92).

Ayrıca evliliğe razı olmayan iki tarafa veya içlerinden birisine buna itiraz etme hakkı kalır ve eğer buna razı olursa günah ve sorumluluktan kurtulmuş olmaz. Bu tür bir evliliğin caiz olmamasının hukuki dayanağı, zorla evliliğin kutsallığını belirten hukuki metinlerle evlilik akdinin esaslarından biri olarak icap ve kabulü gerektiren diğer metinlerdir (Jibril, 2019, s. 333). Yine, Kişisel Durum Kanunu'nun bunu kriminalize ettiğini ve cezalandırdığını birinci fıkranın 9. maddesindeki evlilik kanununa göre ***"Hiçbir akraba veya üçüncü şahıs, erkek veya kadın, herhangi bir kişiyi rızası olmadan evlenmeye zorlama hakkına sahip değildir ve evlilik akdi geçersiz sayılır"*** hükmünü rahatlıkla ifade edebiliriz. Bu maddenin birinci fıkrasına göre bu yasaya aykırı davranan kişi, üç yılı geçmemek üzere hapis ve para cezası veya birinci derece akraba ise bu iki cezadan biriyle cezalandırılır. İhlal edenin bunlardan başkası olması hâlinde, on yılı geçmemek veya üç yıldan az olmamak üzere hapis cezası verilir. Ayrıca, bu evlilik türü nedeniyle kadın, kocası ve maktulün tüm aile üyeleri tarafından ev içinde aşırı derecede şiddete maruz kalmaktadır. "Kan karşılığı evlilik şiddeti bitirir" sözü de bu nedenle asılsızdır. Aksine meseleyi daha da alevlendirir ve şiddetin en kötü şekliyle güçsüz bir kadına karşı işlenir. Onun da katilin ablası, kızı veya akrabası olması dışında hiçbir suçu yoktur. Kan parası yerine bu evlenmenin yasak (haram) olduğuna dair bir delil yoksa, doğrudan kadına zarar veren bu hukuk ve insanlık dışı etkilerden kutsallığının tartışmaya açık olduğunu söylemek yeterlidir. Bilindiği gibi evliliğe herhangi bir zarar eşlik ediyorsa hükmü ya mekruhtur ya da haramdır. Dolayısıyla hukuken hiçbir dayanağı olmayan bu tür evliliklerin faillerinin kovuşturulması ve cezalandırılması için Cumhuriyet savcısı ve ilgili makamlar her türlü tedbiri almalıdır. Bu, aile içi şiddete karşı yasanın kişisel durum yasasının içtihatlarıyla uyumluluğunu teyit eder (Al-Fatlawi, 2008, s. 251).

Kürdistan Bölgesi'nde ise son zamanlarda yaşanan ekonomik refaha rağmen, özellikle kırsal alanlarda çok sayıda zorla veya erken evliliklere tanık olunuyor. Bu tür evlilik, kadınların çeyiz ödemekten kaçınmak için klanlar arasında değiş tokuş edildiği kan karşılığında evlenme geleneği gibi klan gelenekleri tarafından desteklenir. Irak'ın diğer bölgelerinde olduğu gibi Kürdistan'da da aşiretler arasında çıkabilecek anlaşmazlıkları çözmek için zorla evlendirme uygulanmaktadır. Bazen kızlar akrabalarıyla veya klanın diğer üyeleriyle doğuştan nişanlanır. 2010 yılında, Kürt İnsan Hakları Bakanlığı Rania, Jawarqna, Hajiawa, Beitwata ve Bechidar gibi yerlerin her birinde yeni doğanlar için yaklaşık 7.363 reşit olmayan nişan vakasını keşfetti (Ashieya, 2010, s.71).

Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Genel Müdürlüğü'ne göre, Kürdistan Bölgesi'nde 15-25 yaş arası kızların evliliklerinde artış, bu yaş grubu için boşanma oranlarında da görülür. Buradan zorla evlendirme, kadınların takası, küçüklerin evlendirilmesi ve kan parası yerine evlilik, 2011 yılında Aile İçi Şiddet Yasası kapsamında aile içi şiddetin bir türü olarak sınıflandırılmakta ve bu nedenle yasa dışı eylemler olarak kabul edilmektedir. Ancak evlilik sözleşmeleri mahkemeler ve yargı sistemi dışında akdedilmesi nedeniyle devam etmektedir. Bu konu üzerine yapılan bir araştırmaya göre, 2011 yılında Kürdistan'da yapılan toplam evlilik sözleşmelerinin %41'ini reşit olmayan evlilikler temsil ediyordu ve bu evliliklerin çoğu mahkemeler dışında sonuçlandı. Irak'ın kuzeyinde bazı din âlimleri, evlilik yaşının belirlenmesinin İslami ilkelere aykırı olduğuna inanmakta ve bu tür evlilikler yapılmaya devam edilmektedir. Bu nedenle, bu bilim adamlarının iş birliğini güvence altına almak, erken evliliği suç sayan yasaları uygulamaya çalışırken kilit bir unsurdur. Bu konuda olumlu bir gelişmeye güzel bir örnek, Dohuk'taki İslam Dini Komitesi'nin, eşlerin dinî bir evlilik yapmadan önce evliliklerini yasal olarak kaydettirmelerini sağlamak için Kişisel Durum Mahkemeleri'yle iş birliği yapmasıdır (Butik, 2015, s. 34).

2.5.2.4. Kadın Sünneti

(FGM) Dünya Sağlık Örgütü kadın sünnetini tıbbi olmayan sebeplerle kadın genital organlarına kasıtlı olarak zarar verme uygulaması olarak tanımlamaktadır. Diğer şiddet biçimlerinden farklı olarak genç kızların kadın sünneti yaşlı kadınlar tarafından yapılmaktadır. Kadın sünneti Suudi Arabistan'da çok nadir görülürken, Mısır ve Sudan'da çok yaygın olduğu MENA (Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da) verilerinden anlaşılmaktadır (Al-Tayr, 1997, s. 49). Irak'ta bu konu tabuydu ve yakın zamana kadar tartışılmadı. Aktivistlerin Kuzey Kürt bölgelerinde çok yüksek kadın sünneti oranlarının varlığını ortaya çıkaran çalışmalar yürüttükten sonra kamuoyunda tartışılmaya başlandı. Aktivistlerin çabaları, 2011 yılında ülkede kadın sünnetinin suç sayılmasıyla sonuçlandı. Bununla birlikte, yasanın kabul edilmesine rağmen, uygulama eksikliği hâlâ büyük bir zorluk teşkil ediyor. Bu da bu geleneğin hâlâ çok sayıda kız ve kadın üzerinde uygulandığı anlamına geliyor. Kürdistan Bölgesi dışında, bu uygulamanın ne kadar yaygın olduğu net değilken, kadın sünneti konusundaki resmî görüş diğer Irak illerinde uygulanmadığını iddia ediyor (Al-Suwaidi, 2013, s. 79).

Kadın sünneti, özellikle steril olmayan bir ortamda yapıldığında, kadında şiddetli kanamadan ölümler olmak üzere ciddi sağlık riskleri taşır. Bu prosedürü uygulayan kadınlara gelince, genellikle yaşamları boyunca sağlık komplikasyonlarını hissederler. Çünkü fiziksel sonuçlara ek olarak, kadın sünneti kurbanları sıklıkla duygusal travma yaşarlar (Muntasir, 2003, s. 95). FGM uygulanan Kürt kızları üzerinde 2011 yılında yapılan bir araştırma, travma sonrası stres bozukluğu (%44), depresyon (%34), kaygı (%46) ve somatik bozuklukların (%37) endişe verici oranlarını göstermiştir. Ayrıca

erken çocukluk yıllarında (5-8 yaş arasında) bu uygulamaya maruz kalan mağdurların zaman zaman bu olayı hâlâ hatırladıklarını belirttikleri de kanıtlanmıştır (Karim, 2014, s. 72).

Kız çocukları, özellikle Kürdistan bölgelerinde sünnete tâbi tutulmaktadır. Ancak bu, Irak'ın orta ve güney bölgelerinde nadirdir. Alman Örgütü (WADI), 2007 ve 2009 yıllarında, Garmian şehirlerini ve bölgelerini kapsayan kapsamlı bir araştırma yürütmüştür. Anketin, Dohuk Valiliği hariç, 700'den fazla köy ve nahiyede gerçekleştirildiğini gösterdi. Kadınların yaklaşık %72'sinin sünnete tâbi tutulduğunu ve kadın sünneti olan kızların çoğunun 4 yaş civarında bulunduğunu belirtti. FGM'a tâbi olan kızların yüzdesi, Kerkük'te %38'dir. Bu operasyon tıbbi deneyimi olmayan yaşlı kadınlar tarafından gerçekleştirilir ve bu olgunun temeli eski bir dinî fetvaya dayanmaktadır. Hükûmetin sağlık yetkilileri, kendilerini engelleyen sosyal ve geleneksel nedenlerle bunu önleyemezler (Ashieya, 2010, s. 37).

Kadın sünneti konusu başta UNICEF olmak üzere Wadi, Kadına Yönelik Şiddete Hayır, İnsan Hakları İzleme Örgütü ve diğerleri dâhil olmak üzere birçok uluslararası insan hakları STK örgütü tarafından büyük ilgiyle ele alınmıştır. Kürdistan Bölgesi'ndeki kadın örgütleri de FGM'ye karşı sağlık, sosyal ve medya bilinçlendirme kampanyaları başlattılar. Üstelik FGM'nin önlenmesini ve suç sayılmasını 8 Sayılı Kanun'a (2011) dahil etmeyi başardılar. Fakat yasanın yayınlanmasına rağmen, hükûmet tarafından etkinleştirilmesi için prosedürler hâlâ yavaş ve olgunun göstergeleri hâlâ yüksektir. Bu konuda Irak'ın Kürdistan Bölgesi Kadın Yüksek Kurulu temsilcisi bu olgunun azaltması için şunları söyledi: 111 Sayılı Irak Ceza Kanunu (1969) kadın sünnetini açıkça suç saymamakta, bunun yerine sünnetin ampütasyona yol açan eylemlerden biri olduğuna 412. Madde'de zımnen atıfta bulunmaktadır. Tıbbi terimlerle sünnet veya genital mutilasyon, kültürel veya tıbbi olmayan nedenlerle (UNFPA) dış genital organların kısmen veya tamamen çıkarılmasını veya kadın üreme organlarına başka şekilde zarar verilmesini içeren tüm prosedürleri ifade eder. Kadın sünneti (FC), kadın cinsel organının bir kısmının kesilmesini içeren bir uygulamadır. Tıbbi nedenlerden ziyade sosyal nedenlerle değiştirilmesi ve kadın sünneti terimi bu uygulamayı tanımlamak için uzun yıllardır kullanılmaktadır. Ancak bu isim erkek sünnetiyle bir karşılaştırma veya analoji içermesine rağmen büyük ölçüde reddedilmiştir. Kadın hakları ve sağlığı savunucuları arasında en çok vurgulanmak istenen "Terim 22", 1990'ların ortalarında prosedürü uygulayan birçok topluluk ve bununla mücadele etmekle ilgilenen kadınlar, FGC'yi ön yargılı bir terim olarak gördükleri için daha tarafsız olan FGC kadın genital kesme terimine geçmeye karar verdiler. Bu uygulamayı yenmek için tartışmayı veya iş birliğini teşvik etmediğinden Amerika Birleşik Devletleri Uluslararası Kalkınma Ajansı (USAID) bu değişikliğe yanıt verdi. Şimdi FGC terimini kullanmayı tercih ediyorlar. Bu tanıma göre kesmenin doğası, kız çocuğunun evlendikten sonra şehvetli zevkten yoksun kalmasıyla sonuçlanan kadın üreme sisteminin dış kısımlarının tamamen veya kısmen kesilmesidir (İbrahim, 2012, s. 98).

Bilimsel tanımı, organ kesmenin kan damarları ve sinirler tarafından beslenen ve insan vücudu için gerekli hayati fonksiyonları olan her doku grubuna verilen bilimsel bir addır (Al-Halibi, 2009, s. 18). Toplumsal açıdan kadın sünneti, kadın erkek ayrımcılığı temelinde cinsel rolünü değiştirmek amacıyla kadın üreme sisteminin parçalarını ortadan kaldırmak için halk yöntemleriyle cerrahi müdahale anlamına gelir. Böylece bu rolünü planlanan sosyal çerçeve içinde yerine getirir. Erkeğin cinsel ve sosyal bir aktör hâline geldiği ve kadının gönüllü olarak bir erkek için yaratıldığı toplum tarafından kabul edilmektedir. Dinî, kültürel veya sosyal amaçlara ulaşmayı amaçlar (İbrahim, 2019, s. 11). Irak Federal Hükûmeti'nin bu konudaki tutumuyla ilgili olarak, kadın sünneti sorunuyla ilgili herhangi bir mevzuatının bulunmadığını ve birçok politikacının bu uygulamanın Kürdistan Bölgesi sınırları dışına yayıldığından bahsettiğini söylüyordu. Bununla birlikte son zamanlarda yapılan bir dizi yerel çalışma, FGM oranlarının bazı alanlarda varsayılandan daha yüksek olabileceğini göstermektedir (Rihany, 2017, s. 142).

2013 yılında Alman-Irak sivil toplum kuruluşu Wadi ve Kerkük merkezli Bana Kadın Hakları Örgütü, ilde kadın sünnetinin yaygınlığı üzerine yaptıkları bir araştırmanın sonuçlarını yayınladı. Çalışma, 14 yaş üstü kadın ve kız çocuklarıyla yapılan 1.212 görüşmeye dayanmaktadır. Sonuçları tüm etnik gruplar düzeyinde kentteki toplam kadın sünneti oranını %38,2 olarak göstermiştir. Özellikle Kürtler arasındaki oranı %65,4 ile en yüksektedir. Onları Araplar %25,7, Türkmenler %12,3 ile takip etmektedir. Kızların çoğu da 4-7 yaşlarında bu operasyonu geçirdiklerini belirtmişlerdir. Kızların %75'inden fazlası operasyonun kendilerine toplu olarak yani kız kardeşleri, akrabaları veya aynı mahalleden diğer kızlarla birlikte yapıldığını söyledi. Ayrıca kadın sünneti ile eğitim düzeyi arasında bir ilişki bulundu. Okuma yazma bilmeyen kadınlarda %62,5'e ulaşırken, üniversite mezunlarında sadece %5 olarak kaydedildi. Kızlarına kadın sünneti yaptıran kadınların %91,8'i bu işlemin sağlık üzerindeki olumsuz sonuçlarından habersiz olduklarını belirtmiştir (Kashrud, 2018, s. 209). Irak'ın geri kalanına kıyasla Kürdistan Bölgesel Hükûmeti'nin tepkisiyle ilgili olarak, hukukçular tarafından Kürdistan Bölgesi'nde uzun yıllar süren araştırma ve çabalar, hükûmeti FGM'ye karşı güçlü bir pozisyon alma ihtiyacına ikna etmeyi başardı. 2005'ten başlayarak, Kürt kızları arasında kadın sünnetinin yaygın prevalansının altını çizen bir dizi rapor yayınlandı (Butik, 2015, s. 38).

2010 yılında Wadi Teşkilatı, 2007-2008 yılları arasında Erbil, Süleymaniye, Garmian ve Kerkük'te 700'den fazla köy ve şehir merkezinde gerçekleştirilen araştırmaya dayalı bir rapor yayınladı. Rapor, kadın sünnetinin genel oranının %72 olduğunu ve bazı bölgelerde şok edici bir orana ulaştığını ortaya koydu. Rania ve Qaladizi'de okullarda yapılan bir anket, kızların %94'ünün kadın sünneti yaptırdığını, orta yaşlı kadınlarda ise yüzde 100'e yakın olduğunu gösterdi. Aynı yıl, Kürt Sağlık Bakanlığı'nın farklı yaş gruplarından 5.000 kadın ve kız çocuğunu kapsayan bir araştırma yaptığı ve bunların %41'inin kadın sünneti geçirdiğini tespit etti. 2011 yılında gerçekleştirilen Çoklu Gösterge Küme Araştırması'nın 15-49 yaş arası kadınlar arasında kadın sünneti yüzdesi, Sağlık

Bakanlığı sonuçlarıyla uyumlu olarak %43'e ulaştı. 2010'da HRW, Kürdistan Bölgesi'ndeki kadın sünneti hakkında, kurbanların ifadelerini de içeren bir rapor yayınladı. Raporda, kızlara genellikle 3-12 yaşları arasında kadın akrabalarından birinin, özellikle de annelerinin kararıyla kadın sünneti yapıldığı ortaya çıktı. Bu geleneğin kadın savunucuları, onu dinî nedenlerden dolayı ve aşırı cinsel arzuyu kontrol etmek için gerekli bir gelenek olarak gördüler (ASUDA, 2021, s. 51).

Geleneklere göre sünnet olmayan kadınlar necistir ve hazırladıkları yemek haramdır. Ameliyat günü kızlara nereye gittikleri söylenmez. Geldiklerinde kadın akrabaları tarafından hareketleri kısıtlanır. Ebeler herhangi bir anestezi kullanmadan ve birden fazla kızda kullanılan bir bıçakla kadın sünnetini yaparlar. Bu işlemden geçirilen kızlar, ciddi duygusal ve psikolojik sonuçlara ek olarak, idrar retansiyonu, kalıcı ağrı ve enfeksiyon, cinsel isteğin engellenmesi, cinsel ilişki sırasında ağrı ve doğum sırasında komplikasyonlar gibi sorunları yaşamları boyunca çekmek zorunda kalmışlardır. 2011 yılında aktivistler tarafından başlatılan yoğun kampanyaların ortasında Kürdistan Parlamentosu, kadın sünnetini savunanları 1-5 milyon Irak dinarı arasında cezalandıran Aile İçi Şiddet Yasası'nı kabul ederek, kadın sünnetini gerçekleştiren veya gerçekleştirilmesine yardımcı olan kişilere de ceza verilmesini onayladı. FGM operasyonlarını yapan ve zorla yaptıran kişilere 2-5 milyon Irak dinarı arasındaki ceza ve altı aydan az olmamak üzere hapis cezası uygulanmasına karar verilmiştir. Operasyonun mağduru küçük ise, ceza bir yıldan üç yıla kadar hapis ve 5-10 milyon Irak dinarıdır. Özellikle operasyonu bir doktor, eczacı, kimyager veya ebe tarafından yapıldıysa para cezasına çarptırılır. Çünkü kanun, FGM suçundan hüküm giymeleri hâlinde üç yıl boyunca mesleklerini icra etmelerini yasaklar. Ancak, yasanın geçmesine rağmen, uygulama bir zorluk olmaya devam ediyor. Çünkü Kürdistan Parlamentosu'nun 2012'deki kararından bir yıl sonra UNAMI, kadın sünneti suçlarının faillerinin yargılanmadığını belirtirken, HWR polisin bu kanunla ilgili olarak hükûmetten herhangi bir emir almadığını söyledi. Bu suçun faillerinin birçoğunun mağdurların akrabaları olması, özellikle mağdur reşit değilse, onları yetkililere bildirme olasılığı düşük olduğundan, çoğu zaman yargılanmaları engellenmektedir. Ayrıca, olayın bildirilmesi toplumun ve akrabalarının mağdura karşı misilleme yapmasına yol açabilir ve ameliyat olduktan sonra mağdura pek bir fayda sağlamayacaktır (Al-Fardan, 2016, s. 41).

Yasanın çıkarılmasından dört yıl sonra aktivistler ve hükûmet yetkilileri, kadın sünnetinin sağlık ve yasal sonuçları hakkında farkındalığı arttırma ve bazı toplumlarda yaygınlığını sınırlamaya çalışma konusunda mütevazı bir ilerleme kaydetti. Ancak, birçok zorluk devam etmektedir. Kadın sünneti suç sayılmasına rağmen, bu uygulama hâlâ gizlice uygulanmaktadır. Çeşitli toplumlar bunu yapmamayı reddetmeye devam etmekte ve kadın sünnetinin geleneksel ebeler için bir gelir kaynağı olduğunu, alternatif geçim kaynakları bulunmadıkça uygulamayı durdurmaya direnmektedirler. 2014 yılında Kürdistan Bölgesel Hükûmeti, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF) ile iş birliği içinde, bölgede FGM ile ilgili "Bilgi, Davranışlar ve Uygulamalar" başlıklı bir anket

yayınlamıştır. Ancak FGM oranlarının daha genç yaş gruplarında düşüş gösterdiğini ortaya koymuştur (Husayn ve Ali, 2021, s. 78).

Kız çocuklarını sünnet ettiren annelerin okur-yazar olmaması nedeniyle kız çocuklarına kadın sünneti yaptırma kararının eğitim düzeyiyle yakından ilişkili olduğu, kadınların %64,2'sinin kadın sünnetine yönelik bilinçlendirme kampanyasını öğrendiğini ifade etmiştir. Kadın sünnetinin neden olabileceği psikolojik sorunların ve doğum sürecinde de sorunlara yol açabileceğinin çok sayıda kadın da farkında dolmadığı gibi, bazı erkekler de kadın sünnetinin kadınlara zararlı olduğunun farkında değildir. Bu da eğitim ve farkındalık yaratmak için daha fazla çaba gösterilmesi gerektiği anlamına geliyor. Kadın sünnetinin olumsuz sonuçlarına ilişkin farkındalığı arttırmanın yanı sıra uygulamayı destekleyen geleneksel kültürel ve dinî inançları çürütmek de büyük bir engel olmaya devam ediyor. Kadın sünnetinin sağlıkla ilgili sonuçları bilinse bile, birçoğunun uygulamaya devam etmeye karar verdiğine dair inançlarının gücü anlamına gelmektedir. Kızlarını sünnet ettirme kararını annelerin vermesi de bu gerçeği doğrulamaktadır. Kendileri aynı operasyondan geçmelerine ve sonuçlarının farkında olmalarına rağmen bunu başkasına yaşatmaktadır. Sonuç olarak, kadın sünnetinin kaldırılması arayışının etkili olabilmesi için sosyal ve kültürel düzeyde bazı değişiklikleri içermesi gerekmektedir. Bu, kendi topluluklarında bu tür geleneklerin uygulanmasını etkileme gücü ve yetkisine sahip olanlar olsalar da din adamlarını ve kabile liderlerini FGM'ye karşı kampanyaya dahil etmenin önemini göstermektedir (Rihany, 2010, s. 29).

2.5.2.5. İntihar

İntihar kavramı, dil bilimsel olarak kişinin kendi kendini öldürme süreci şeklinde tanımlanır. Öldürmek anlamına gelen *caedere* fiiliyle benlik anlamına gelen *sui* isminin birleşmesiyle oluşan Latince kökenli bir kelimeden türetilen bir kavramdır. Almanca Selb-Mortem'e geçmiştir ve kelimenin tamamı "kendini öldüren" anlamına gelir (Muntasir, 2003, s. 7). Durkheim 1898'de intihar kavramının tanımını ve onun kapsamına giren davranış belirtilerini ele alan ilk kişidir; ona göre intihar, "mağdurun kendisinin gerçekleştirdiği olumlu veya olumsuz bir eylemden doğrudan veya dolaylı olarak kaynaklanan tüm ölüm vakalarında" temsil edilir ve bu eylemin ölüm sonucuna ulaştığı bilinir (Durkheim, 2011, s. 38).

İnsanın düştüğü bir durumda yaşam, içinde umutsuzluk, umudun yitirilmesiyle yaşamanın imkânsız olduğudur. Yaşadığı krizler ve baskılar, hayal ettiği gibi daha iyiye doğru değişmenin imkânsızlığı sonucundan kaynaklanan bir eylemdir. Freud intiharı "içsel saldırganlık" olarak analiz eder. Umutsuzluk, depresyon ve dayanılmaz duygusal acı hissi gibi birtakım duygularla karıştırıldığını, dış veya çevre faktörlerden dolayı da yaratılır. (Bahri, 2011, s. 97).

İntihar yönteminin seçimi ise de iki ana faktöre bağlıdır: kültürel faktör ve intihar yönteminin mevcudiyet faktörü. İntihar yöntemi genellikle intihar etme kararının ciddiyetini yansıtır, kendilerini kurtulmanın imkânsız olduğu yüksek yerlerden atarken, diğerleri ondan kurtulabilecekleri ilaçlara başvururlar ve hayatta kalma şansları yüksektir. Ölümcül veya ölümcül olmayan tüm intihar yöntemleri intihar ve ölümü içerir ve içsel, gizli bir durumu yansıtır. En önemli intihar yöntemi olan ilaç almak, intihar girişimlerinde en sık kullanılan yöntemi temsil eder. Diğeri ise şiddet yöntemlerinde, kendini vurarak, asarak veya yakarak temsil edilir (Ashieya, 2010, s.53).

Kadınların intihara yönelmelerinin temel nedeni, artan toplumsal baskılara maruz kalmaları ve kadına, özellikle aile tarafından yaşam arzusunu öldüren ve yaşamlarının tüm kararlarına müdahale eden kısıtlamalar getirilmesidir. 2003 yılından sonra belirgin bir şekilde artan ve bu ölümü düşünmeye ve onun içine dalmaya, hatta onu dilemeye bile yol açar. Bir araştırmaya göre, intihar eden kadınların çoğu çeşitli kaynaklardan her türlü şiddete maruz kalmıştır. Psikolojik yönüne gelince, Irak'taki kadın intiharları, zayıflık, özgüven kaybı, sorunlarla yüzleşememe ve farkındalık eksikliğiyle temsil edilen kadınların kişiliklerindeki sorunlardan kaynaklanan nedenlere bağlıdır. Bu da kadınlar için hayatı yaşanmaz hâle getirir, durumlara katlanamaz, sabırlı olamaz ve bunun alternatifini kendini öldürmekte bulur (Fakhar, 2006, s. 38). Dinî bir bakış açısına göre, bazıları onu intihara motive eden şeyin dinî tavsiyenin veya bir kadının inancının zayıflığından kaynaklandığına inanılmaktadır. Sosyal yönüyle ilgili olarak, modern iletişim araçlarının ve uydu kanallarının, kadınların kendi gerçekliklerinin sorunlarına ilişkin farkındalıklarını uyandırdığına, onları model ve taklit ettikleri bir davranış olan intiharı kazandırdığına inanmaktadır. Genel olarak intihar eden veya yaşamına son vermeye çalışan bir kadın hakkındaki hâkim görüş, intihar davranışını sıklıkla namusla ilgili ciddi bir yanılgı sonucu açıkladıkları için, kadınların davranışlarına yönelik şüpheci tutumu yansıtmaktadır. O şüphe de sonuçta intihar eden kadının bekaretini kaybetmiş, yasak veya cinsel ilişki yaşamış birisi olduğunu zannedilmesidir (İbrahim, 2019, s. 89).

İçişleri Bakanlığı raporlarına göre, Irak'ta kadınların intihar olayları 2009 yılında iki katına çıkarak 70'ten fazla olduğu açıklandı. Kürdistan Bölgesi'nde ise 2009'un ilk sekiz ayında 239'a ulaştı. Erbil'de Şiddet Dairesi'nin istatistiklerine göre 2012'nin sadece dört ayında 8 intihar, 31 yanma vakası kaydedildi ve bu artışa Kürdistan Bölgesi'nde, 27 namus cinayetinin hafifletilemeyen suçlar olarak değerlendirilmesine ilişkin yasaların çıkarılmasını sağladı. Bu durum, kadınların kendi kendilerini yakarak intihar etme vakalarının, kızların sıklıkla yakılması nedeniyle namus cinayetlerinin bir parçası olarak dahil edilmesi konusunda birçok şüphe uyandırmaktadır. Cinayetleri de örtbas etmek için intihar ettikleri iddia edilmektedir. İnsan Hakları Bakanlığı'nın raporunda intihar eden kadınların büyük çoğunluğunun şiddete maruz kaldığı ve yaşlarının sıklıkla 13-18 arasında değiştiği belirtildi. Genel olarak hükûmet veya STK tarafından yayınlanan raporlar, sıvı yakıtla yanan, intihar ve kendini yakma fenomeninde önemli bir artışa işaret etmektedir (ASUDA, 2021, s. 28).

2.5.2.6. Mut'a Nikâhı (Geçici Evlilik)

Bu bir tür geçici evliliktir ve birkaç dakika veya birkaç yıl sürebilir. Erkekler, daimi bir eşe ek olarak sınırsız sayıda geçici evlilik yapabilirler. Geçici evlilik, yazılı bir sözleşme veya tören gerektirmez. Evlilik bittiğinde, her iki eş de geleneksel boşanma sorunları olmadan kendi yollarına gider. Bu tür evlilik aslında kadınlar için ekonomik sorunlardan, paraya ihtiyaçları olduklarından dolayı tercih edilir. Ancak erkek ise kendi arzusu için ve evli olduğu hâlde başka bir kadınla geçici olarak evlenir. Hem kolay bir yol olarak onu tercih eder hem de yasak bir ilişki olmadığını düşünür. Bu tür evlilikte her şeyde hâkim olan erkektir, evliliğin süresini kendisi belirler ve istediği zaman kadını boşar. Kadın erkek arasında bir anlaşma olmadığından dolayı kadının bir şey istemeye veya söylemeye hakkı yoktur. Her türlü kararı vermekte söz sahibi olan sadece erkektir, böylece kadın hamile kalsa bile onun yardımını alma hakkı bulunmamaktadır (Hussein, 2020, s. 79).

Unutulmamalıdır ki, geçici evlilik yasal olarak tanınmamakta ve sosyal olarak kabul edilemez bulunmaktadır. Ancak endişe verici olan, bazı kız öğrencilerin para ihtiyacı nedeniyle başvurduğu veya aile tarafından onun istediği erkekle evlenmesine itiraz edildiği durumlarda da gerçekleşir. Aslında bu evlilikler hakkında hiçbir istatistik yoktur çünkü genellikle gizlice gerçekleşir. Irak'ta geçici evlilikler fenomen olarak, son yıllarda dikkat çekici bir şekilde yayıldı ve bazıları bunu dinî özgürlük olarak görüyor. Ancak kadınlar buna dinî özgürlük ve cinsel ihtiyaçtan ziyade ekonomik ihtiyaçları nedeniyle başvururlar. Dullar ve işsizler dâhil olmak üzere birçok gencin tercihi, -geçici evliliklerde de uzun süreli mali taahhüt gerektirmeyen sürekli evliliklerde de- erkeğin kadın üzerindeki anlaşması sadece zevk aldığı süreyle sınırlıdır. Bu tür evlilik, özellikle aşırılık yanlısı dinî grupların Irak'ta artan güç ve nüfuz kazanmasından sonra, gelenek ve göreneklerin etkisi altındaki marjinalleştirilmiş, zayıf ve yasal olarak korunmasız gruplar tarafından kadınların sömürülmesi olarak kabul edilir. Bu tür evliliği teşvik eden bazı din adamlarının görüşüne göre, bu tür evlilikler genç kadınları evlilik dışı cinsel ilişkiye girmekten, boşanmış ve dul kadınları ise para kazanmak için fuhuş yapmaktan alıkoymaktadır. Şiî din adamı Şeyh Mehdi El-Shawk "Bu evlilik kadınlara insani yardım sağlamayı amaçlıyor" diye beyanda bulunmuştur (Al- Mutayri, 2006, s. 53).

Bu tür evlilik, yasaklanmasına rağmen mezheplerin tahakküm ettiği bölgelerde , özellikle de Şiîler tarafından uygulanır ve oranı da onlar içinde daha fazladır. STK'lar tarafından uğraşmaları sonrasında hükûmet tarafından 2010 yılında mut'a nikâhının özellikle Şiî bölgelerde yasaklanmasına karar verilmiştir. Bu tür nikâh aslında önceden Irak'ta bulunmamaktaydı çünkü Saddam rejimi Şiîleri kontrolü altına almıştı ve bunun gerçekleştirilmesine izin vermezdi. Ayrıca bu tür nikâhın kökenleri İran'dır. Yani, Amerika'nın müdahalesinden sonra İran kendi çıkarından dolayı hem siyasi hem diğer alanlarda Irak'a her türlü müdahalede bulunmuştur (Aytaç, 2018, s. 17).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. Araştırma Bulguları

3.1. Katılımcıların Demografik Bilgileri

Bu çalışmada, çeşitliliği sağlamak üzere oturduğu yeri, yaşı, medeni durumu, kendisinin ve eşinin mesleği, eğitim durumları ve kişisel özellikleri farklı katılımcılardan bir çalışma grubu oluşturulduğu görülmektedir. Çalışmaya katılan kadınlar bizzat şiddet gören ve aileleri tarafından şiddete maruz kalanlar arasından seçilmiş, katılımcılara konuyla ilgili görüşlerini almak için detaylı sorular yöneltilmiştir. Görüşmeler, kadınların bulunduğu durumdaki tecrübelerinden başlayarak sorunlarını daha iyi anlatabilecekleri ortamlarda yürütülmüştür.

Kişisel özellikleri incelendiğinde katılımcıların 20'si şehir merkezinde, 1'i kasabada ikamet etmektedir. Yaş aralığı 22-55 olan Kuzey Iraklı kadın katılımcıların yaş ortalaması 36.62'dir. Bu bulgu başlı başına, kadınların her yaşta şiddete maruz kalabildiğini göstermektedir.

Medeni durumları incelendiğinde 14'ünün evli, 5'inin boşanmış, 2'sinin de bekâr olduğu görülmüştür. Şiddete maruz kalan kadınların çoğu evlidir. Bu bulgu şiddetin kaynağının ağırlıklı olarak koca olduğunu göstermektedir. Şiddete uğrayan kadınlara göre bu durumun temel nedeni, bir kadının evlilik ilişkisi sona erene kadar aile çerçevesi dışında yardım aramaması ve hâlâ evlilik evindeyken şiddeti bildirmekten çekinmesidir.

Bu çalışmada dikkat çekici olan, şiddet görmüş kadınların destek merkezlerine başvurmuş ve istismara uğrayanların çoğunun şiddet uygulayan partnerleriyle birlikte yaşamamasıdır. Kadınların çoğu evliliklerini sürdürmek için uzun seneler çabalamış, her türlü şiddete dayanmış fakat durum daha da kötüleşince ümidini kesmiş, kadın destek merkezi veya kadın hakları ve barınma örgütüne başvurmuştur. Burada önemli olan kadınların evlilik hayatlarının sonuna geldiklerini ve eşleriyle birlikte yaşamayacaklarını anlamış olmalarıdır. Katılımcıların ikisi kadın barınma evinde bir süre kaldıktan sonra oradan ayrılmış, diğerleriyse boşanmış veya şikâyette bulunup, boşanma davası açmıştır. Aynı zamanda araştırmada istismara uğramış çok sayıda boşanmış kadın örneklemde bulunmaktadır,

Bir realite olarak, boşanmadan sonra Irak toplumunda kadınların dış dünya ve sosyal çevreleriyle temaslarını sınırlayan kapsamlı bir kontrole tâbi oldukları, yaşına veya eğitimine bakılmaksızın her türlü aile içi şiddete ve sosyal çevreye maruz kaldıkları görülmektedir. O nedenle boşanma öncesi, esnası ve sonrası süreçler kadınlar için hiçbir şekilde kolay geçmemektedir. Gözlenen sansürün kaynağı: toplumda eleştirilen bekaretini kaybetmiş, boşanmış bir kadın imajıdır. Kadına yönelik şiddete göz yumulmasının ve kadınların boşanma kararının almakta zorlanmasının temel nedeni bu imajdır.

Çalışmaya katılan kadınların eğitim düzeyleri ve çalışma durumları farklılık göstermektedir. Çalışmada üniversite diploması bulunanlarla birlikte diğer düzeylerde eğitim görmüş kadınların yanında, eğitimsiz veya ortalamanın altında kadınlar da yer almaktadır. Bulgular incelendiğinde, eğitim düzeyleri ve mesleklerinin kadınları şiddetten korumadığı söylenebilir. Şiddet görmüş katılımcıların 9'u ev hanımı, 3'ü öğrenci, 3'ü serbest meslek sahibi, 1'i öğretmen, 1'i eğitim müfettişi, 1'i akademisyen, 1'i memur, 1'i eczacı ve 1'i de mühendistir. Eğitim düzeyleri bakımından, katılımcıların 8'i orta okul, 4'ü lisans, 3'ü ilk okul, 2'si yüksek lisans, 2'si lisans öğrencisi, 1'i lise ve 1'si de okula gitmemiştir.

Görüşme sırasında bazı katılımcılar korkularından dolayı görüşmeyi reddetmiş ya da kocaları tarafından telefonu takip edilmesi nedeniyle iletişime geçememiş veya takipten dolayı ailelerinin başka bir numarasıyla iletişim sağlanmış, bazı kadınlar konunun hassasiyetinden dolayı endişelenmiş ve ikna edilmeleri imkânsız olmuştur. Bunun için görüşmeden önce onlara mesajla ulaşılarak izin alınıp sonra iletişime geçilerek ve güven verilerek görüşme imkânı sağlanmıştır.

Araştırmacı tarafından katılımcıların özel isimlerinin gizleneceği, bilgilerinin sadece bilimsel araştırma için toplanacağı ve araştırmada kullanılacağı bilgisi verilerek Kuzey Iraklı kadın katılımcılar rahatlatılarak, görüşlerini rahatça dile getirebilecekleri güvenli bir ortam oluşturulmuş ve görüşmeler yapılmıştır. Her görüşme 50 dakikayla 1 saat arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşme sırasında katılımcıların kendilerini daha rahat hissedebilmelerini sağlayan bir ortamda dikkatlice dinlenilmiş, hatta bazı katılımcılar ağlayarak başlarına gelenlerden bahsederken kendi hallerine bırakılmış; hiç konuşmadan onların ağlamaları durduktan veya izin aldıktan sonra başka bir soruya geçilmiştir. Bazı katılımcılara kadın yardım ve barınma merkezinden ulaşılmış, oradaki yetkilileri ikna etme suretiyle görüşmelerimiz gerçekleştirilmiştir. Covid-19 salgını nedeniyle yüz yüze görüşme imkânı bulunmamıştır. Bu sebeple görüşmelerin tümü Whatsapp ve Viber programı aracığıyla gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1. Kadınların Demografik Özellikleri

Katılımcıların Demografik Özellikleri							
Katılımcı Sırası	**Oturduğu Yer**	**Yaş**	**Medeni Durumu**	**Mesleği**	**Eşinin Mesleği**	**Eğitim Durumu**	**Eşinin Eğitim Durumu**
K- 1	Şehir Merkezinde	24	Boşanmış	Serbest Meslek	İşsiz-Çalışmıyor	Ortaokul	Eğitimsiz
K- 2	Şehir Merkezinde	47	Boşanmış	Serbest Meslek	Serbest Meslek	Eğitimsiz	İlkokul
K- 3	Şehir Merkezinde	38	Boşanmış	Ev Hanımı	Serbest Meslek	İlkokul	İlkokul
K- 4	Şehir Merkezinde	39	Evli	Öğretmen	Memur	Lisans	Lisans
K- 5	Şehir Merkezinde	35	Evli	Serbest Meslek	Memur	Ortaokul	Lisans
K- 6	Şehir Merkezinde	23	Evli	Öğrenci	Serbest Meslek	Lisans Öğrencisi	İlkokul
K- 7	Şehir Merkezinde	22	Bekâr	Öğrenci	-	Lisans Öğrencisi	-
K- 8	Şehir Merkezinde	41	Evli	Mühendis	Mühendis	Lisans	Lisans
K- 9	Şehir Merkezinde	32	Evli	Eczacı	Akademisyen	Yüksek Lisans	Doç. Dr.
K- 10	Şehir Merkezinde	30	Evli	Ev Hanımı	Serbest Meslek	Ortaokul	Ortaokul
Ka- 11	Şehir Merkezinde	29	Evli	Öğrenci	Savaşçı	Ortaokul	Ortaokul

Tablo 2. Kadınların Demografik Özellikleri 2

Katılımcıların Demografik Özellikleri- Devamı							
Katılımcı 12	Şehir Merkezinde	55	Evli	Ev Hanımı	Serbest Meslek	İlkokul	Lise
Katılımcı 13	Şehir Merkezinde	38	Evli	Memur	Memur	Lisans	Lisans
Katılımcı 14	Şehir Merkezinde	30	Evli	Ev Hanımı	Memur	Ortaokul	Lise
Katılımcı 15	Kasaba	40	Evli	Ev Hanımı	Memur	Ortaokul	Lise
Katılımcı 16	Şehir Merkezinde	34	Boşanmış	Ev Hanımı	Komiser	Lise	Lise
Katılımcı 17	Şehir Merkezinde	51	Evli	Ev Hanımı	Serbest Meslek	İlkokul	Lisans
Katılımcı 18	Şehir Merkezinde	41	Evli	Eğitim Müfettişi	Serbest Meslek	Lisans	Lise
Katılımcı 19	Şehir Merkezinde	41	Boşanmış	Ev Hanımı	Akademisyen	Ortaokul	Yüksek Lisans
Katılımcı 20	Şehir Merkezinde	42	Evli	Ev Hanımı	Memur	Ortaokul	Lise
Katılımcı 21	Şehir Merkezinde	37	Bekâr	Akademisyen	-	Yüksek Lisans	-

3.2. Kadına Yönelik Şiddet Türleri Konusundaki Bulgular

Birinci araştırma sorusu: Kuzey Iraklı kadınların, kendilerine uygulanan şiddet türleri konusundaki görüşü nedir?

Çalışmanın ilk sorusu, araştırmaya katılan Kuzey Iraklı kadınların, kendi deneyimlerinden yola çıkarak, kadına yönelik uygulanan şiddet türlerine ilişkin görüşlerini incelemeye dönüktür. Bu soruya yanıt bulmak üzere katılımcılara görüşme formundaki birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, beşinci, altıncı, onuncu, on birinci, on ikinci, on beşinci, on altıncı, on yedinci, on sekizinci, on dokuzuncu ve yirminci sorular yöneltilmiş; kadınların konuyla ilgili görüşleri **Şiddet Türü ve Doğası** teması adı altında incelenmiştir. Birinci tema kadına yönelik şiddetin türleri konusundadır; şiddetin türü, şiddete yönelik tepki, kendini ifade etme, yaşam tarzının kontrolü, şiddeti tanımlama ve sosyal çevrede şiddet, tehdit, şiddetin tarafları, şiddetin kaynağı, şiddet yoğunluğu ve şiddet görülen ortam konularına odaklanılmıştır.

İlk bulgulara göre, katılımcıların şiddet türleri temasındaki görüşme dökümleri incelenerek en fazla yaşadıkları şiddetin türü konusunda görüş bildirmesi, Kuzey Iraklı kadınların olabildiğince farklı biçimlerde şiddete maruz kaldıklarını; gördükleri şiddet nedeniyle duygusal, psikolojik ve fizyolojik bakımdan çeşitli güçlükler yaşadıklarını göstermektedir.

Katılımcıların bir bölümü kendilerine yönelik şiddete tepki verirken pasif kalmayı tercih ettikleri, kimilerinin de tepkilerini içinde bulundukları aile ortamının özelliklerine, kendi eğitim durumlarına, gelir düzeylerine ve ailelerinden gördükleri desteğe dayalı eşlerine ve diğer şiddet gösterenlere karşı tepki göstermeye çalıştıkları görülmüştür.

Kuzey Iraklı kadın katılımcıların yarıdan fazlası ailelerinde kız erkek ayrımının çok önemli olmayan bir düzeyde yaşandığını ifade etmesinin yanında, kızların yaşam tarzına müdahale konusunda daha şanssız oldukları; o nedenle evlenme öncesi ve evlenme sırasında kadınların çoğunlukla kendi aileleri ve eşleri tarafından yoğun bir kontrol ortamında yaşamaya maruz bırakıldıkları, bunun devamında yoğun olarak eşlerinden veya annelerinden, babalarından ve kardeşlerinden şiddet gördükleri ortaya çıkmıştır. Bu temada yer alan konularla ilgili detaylı açıklamalar alt temalarda verilmiştir.

Mülakat formunun ilk altı sorusu kadına yönelik şiddetin türlerini incelemeye dönüktür. Bu bağlamda katılımcı Kuzey Iraklı kadınların görüşme dökümleri incelenerek Şiddetin Türü, Şiddete Yönelik Tepki, Kendini İfade Etme, Yaşam Tarzının Kontrolü, Şiddeti Tanımlama, Sosyal Çevrede Şiddet, Tehdit, Şiddetin Tarafları, Şiddetin Kaynağı, Şiddet Yoğunluğu, Şiddet Görülen Ortam alt temaları oluşturulmuştur.

3.2.1. Şiddetin Türü

Şiddetin türü alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcıların görüşleri incelenerek onların duygusal, fiziksel, psikolojik ve cinsel şiddet türlerine maruz kaldıkları görülmüştür. Kimi katılımcılar yalnızca psikolojik şiddete maruz kaldıklarını, kimileri yoğun olarak fiziksel şiddet gördüklerini, kimileri hem sözlü hem fiziksel şiddete maruz bırakıldıklarını, kimileri de sayılabilecek tüm şiddet türlerini yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Çalışmaya katılan tüm kadınların farklı türlerde şiddete maruz kaldıkları bilinmektedir. Tüm katılımcılar, evli veya boşanmış şiddet gören Kuzey Iraklı kadınlar arasından seçilmiştir. O nedenle fiziksel, duygusal, psikolojik ve diğer şiddet türlerini yaşamamış hiçbir katılımcı yoktur. Çalışmada her bir şiddet türünden örnek görülebilecek yaşantılar verilerek çalışmanın diğer katılımcılarına yer verilmesinin gerekli olmadığı düşünülmüş, o nedenle örnek durumlar dışındaki katılımcı ifadeleri yorumları desteklemek amacıyla metin aralarına serpiştirilmiş, doğrudan alıntılanarak metinlerde yer verilmemiştir.

Size yönelik hangi tür şiddet uygulanıyor? sorusuna verilen yanıtlara dayalı olarak katılımcı görüşleri incelendiğinde yaklaşık her on katılımcıdan altısının (%60) fiziksel şiddete maruz kaldığı görülmektedir. Bu konuda 2, 17 ve 20 numaraları katılımcıların görüşleri örnek olarak verilmiştir:

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Eşim bana fiziksel olarak şiddet uyguluyordu. İhanetini kanıtlarcasına eve getirdiği kadınlarla gözümün önünde eğleniyor, kadınları yatak odamıza, yatağımıza kadar getiriyor; hoşuna gitmeyen bir söz işittiğinde de beni öldüresiye dövüyordu. O zamanlar çocuğum yoktu. Çocuğumuz olduğunda artık kadınları eve getirmiyor, başka bir yerde, dışarıda onlarla eğlenmeye devam ediyordu. Örneğin yabancı çocuklarla bir şey olduğunda kendi çocukları yerine diğerlerini savunurdu. Böylece çocuklarımın gözünden düştü, kız veya erkek onun için hiç fark etmezdi, ikisine de aynı şekilde kötü davranırdı.

Katılımcı 20 (42, evli, ev hanımı, ortaokul): Kocamın ilk kez beni dövdüğü zamanı hâlâ çok iyi hatırlıyorum. İlk hamileliğimin başı, taze bir gelindim. O gece, geç saatlere kadar gelmesini bekledim; onun için endişeleniyordum, eve geldiğinde ona "neden bu kadar geç kaldığını" sordum. Bu soru beni dövmesi için yeterli bahaneydi; dayanılmaz bir şekilde dayak yedim, birkaç gün boyunca beni şok etti. Sonra bana bir daha bunu yapmayacağına dair söz verince sessiz kalmak zorunda kaldım. Ancak sözünü tutmadı ve şiddet uygulamaya devam etti.

Katılımcı 17 (51, evli, ev hanımı, ilkokul): Bir gün eşim bana bir yumruk attı, burnumu kanattı, çekerek kopardığı bir tutam saçım avuçlarını dolduruyordu. Yine başka bir gün beni dövdü, kırdığı burnum bir süre kanadı, komşular geldi; zaten hastaydım, onun yüzünden kanser oldum; küfür ve hakaret ederdi, gece sabaha kadar beni azarlayıp çirkin laflar söylerdi, özellikle sarhoş olduğunda anneme ve kardeşlerime de hakaret ederdi.

Fiziksel şiddet, kadına yönelik en ağır şiddet türü olarak uygulanır ve çeşitli yollarla gerçekleşir. Bunların verdiği ifadeye göre, dövmelerin farklı şekilleriyle (dayak, yumruk, saç çekme vb.) katılımcılar şiddet görmüşlerdir.

İçinde yaşanılan Kuzey Irak kültürünün kendine has doğası nedeniyle kadına yönelik şiddetin kanıksanmış olması, erkeklerin fiziksel şiddetle yetinmemelerine yol açmakta, sözlü ve psikolojik şiddete de başvurmalarına neden olmaktadır.

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Ergenlik çağında, ailem tarafından (baba ve erkek kardeşim) bana psikolojik şiddet uygulandı. Herkes bu yaşlarda biraz yaramaz olur ama bana yapmadıkları ve söylemedikleri kalmadı: kötü laflar söylemek, azarlamak, incitmek, iftira atmak vs. Evet beni dövmediler ama psikolojik olarak o kadar azarladılar ki, evden kaçmayı düşündüm, intihara kalkıştım, tabanca kurşunuyla kendimi vurdum. Evlendikten sonra da eşimden şiddet görmeye başladım. Kırıp döker, hakaretler yağdırıp küfürler eder, odaya kapatıp döverdi; her zaman başıma kalkardı, acı şeyler söylerdi: "Seni ne baban ne erkek kardeşlerin hiç birisi istemiyorlar". Yanımda duranım olmadığından, babam ve kardeşlerim sahip çıkmadıklarından her türlü şiddeti bana yaşatırdı. Bir de bana cinsel şiddet uygulardı.

Katılımcı 3 (38, boşanmış, ev hanımı, ilkokul): Fiziksel, psikolojik ve sözlü şiddet görüyorum. Kocam bana şiddet uyguluyor, bazen hiçbir şey yapmadan bahaneler buluyor, istediğim kıyafeti giymeme ve istediğim yemeği yememe izin vermiyor bazen de bana fiziksel şiddet uyguluyordu. Fiziksel şiddetin başını dövmek çekiyor. Beni evden kovduğunda kardeşi, yani kayınbiraderim, eltim ve kayınvalidemle beraber beni dövdüler; kocam kıpırdamadan, hiçbir şey yapmadan sadece olanları izliyordu. Psikolojik olarak beni her zaman azarlıyor, küfürler ediyor, diğer insanlar içinde beni kırıyordu; altınlarımı da elimden aldı, sattı ve bir daha onları bana geri vermedi, bana ihanet etti.

Cinsel şiddet gören katılımcılar eşlerinin onları umursamadığını, özel durumları veya hastalandıkları zamanda da sert bir şekilde zorbalıkla bu eylemi yaptıklarını ifade etmişler, yaşadıkları zor anları ve hususları şöyle dile getirmişlerdir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Eşim seks eylemini vahşice yapardı; hasta olduğum anlarda veya yapmak istemediğimde sertlikle hareket eder, çoğunlukla cinsel şiddete maruz kalırdım; bazen kocam beni bağlayarak acımasızca eylemini gerçekleştirirdi.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Cinsel arzularını özel durumlarımda bile vahşice gideriyordu.

Katılımcı 17 (51, evli, ev hanımı, ilkokul): Hasta veya özürlü hâllerimde bile seks yapmamı isterdi, bunları ona söylediğim hâllerde de vazgeçmezdi.

Gelir sahibi olmak bir kadına şiddetten kurtulmak için yeterli değildir. Örnek verilen 18 numaralı katılımcı maaşını eşine vermiş olmasına rağmen, kendi ihtiyaçlarını karşılamak şöyle dursun, erkek anne babasını ön plana alıyor ve çekirdek ailesini görmezden geliyor. Eşi buna itiraz ettiğinde aşağılanıyor, eğitim ve kültür bağlamında eşinin üstte olmasını kabullenemediğinden saldırganlığı artıyor.

Katılımcı 18 (41, evli, eğitim müfettişi, lisans): Eşim benim maaşımı sadece kendisi ve ailesi için harcamaya çalıştığından ekonomik sömürüye maruz kalıyorum, maaşımı ona teslim etmemi ve ondan da bana harçlık vermesini istiyor; ona maaşı vermeyi reddettiğimde dövülüyorum. Hatta tamamen maaşıma güvenerek çalışmamasını yeni öğrendim ve çok şaşırdım. Ayrıca kültürel düzeyde kendisinden üstün ve ekonomik olarak da ondan bağımsız olduğumdan beni kıskandığını hissediyorum. Bu durum da benim hayatımı zorlaştırıyor.

Bir yönüyle kapalı toplumların sorunları arasında gösterilebilecek eş kıskançlığı, Kuzey Iraklı kadınların yaşamlarını altüst eden bir faktör olarak katılımcıların ifadesine göre belirlenebilmektedir. Bir kadının eşinden bağımsız ve ondan fazla gelire sahip olması, ayrıca ondan daha üst seviyede bulunması gibi ekonomik durumlar erkekleri tedirgin edebilmektedir. Bu bağlamda Kuzey Iraklı erkeklerin gereğinden fazla kıskançlık göstererek kadınların yaşamını zorlaştırmasına neden olabilmektedir.

Diğer taraftan 1 numaralı katılımcı, kendisi çalışırken eşi evde işsiz oturmuş ve karısını, çalışmaması durumunda onun fotoğrafını paylaşmakla tehdit etmiş, böylece evin tüm ihtiyacını karşılamak için tek başına çalışmaya mecbur kalmıştır.

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Sadece ben çalışırdım, tüm parayı kocam ve çocuğumu beslemek için harcardım, ev kirasını ben öderdim; her şey bendim, evin hem erkeği hem de kadınıydım. Onda bir adamlık yoktu, çalışmıyordu; hep evde ayak ayak üstüne atıp oturarak, ***"Eğer çalışmazsan fotoğraflarını paylaşırım"*** diyerek beni tehdit ederdi.

3.2.2. Şiddete Yönelik Tepki

Şiddete yönelik tepki alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcıların görüşleri incelenerek kimi katılımcıların suskun kalmayı, kimilerinin pasif tepkiler vermeyi, kimilerinin de çoğunlukla şiddet görmeleri nedeniyle eşlerine karşı çıktıkları ve kendi ailelerinin desteğini alarak evlilik kurumunun düzeltilmesine çaba gösterdikleri görülmektedir.

Her türlü şiddete maruz kaldığınızda tepkisiniz nasıl oluyor? sorusuna verilen yanıtlar incelenerek oluşturulan bulgular, katılımcıların yaklaşık %40'ının şiddete pasif tepki verdiğini, %20'sinin bilerek ve isteyerek şiddete karşı koymaya çalıştığını, %20'sinin tepkilerinde yetersiz kaldığını, %20'sinin de şiddet gösteren kişiye karşı kendi ailelerinin desteğini almaya çabaladıklarını göstermektedir.

Kendini çaresiz hisseden katılımcı Kuzey Iraklı kadınlardan bir bölümünün susmayı ve içinde bulunduğu durumu yaratıcıya şikâyet etmeyi tercih ettiği görülmüştür. Bu konuda 11, 12 ve 13 numaralı katılımcıların görüşleri örnek olarak verilmiştir.

Katılımcı 11 (29, evli, öğrenci, ortaokul): Susarım ve konuşmaya cesaret edemem çünkü eşimin iki tane tabancası var, bazen gece yarısı saat 3'te eve dönüp beni ve çocuklarımı döver.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Ben çok fazla tepki vermem, susmayı tercih ederim, tepki verdiğim zamanda bana aşırı derece de küfür ettiği de olur ve bunlar kalbimi acıtır; o yüzden tepki vermemeyi tercih ederim.

Katılımcı 13 (38, evli, memur, lisans): Ağlamaktan ve Allah'tan şikâyet etmekten başka çarem yok. Ayrıca beni rahatsız eden boşanma hayaletinin korkusu susturuyor. Hatta ondan ayrılmaya çalıştım ama doğurmak üzere olduğum için girişimlerim başarısız kaldı ve çocuklar için ona geri döndüm.

Aile yakınlarından destek alan katılımcı kadınların ilk durağı anneleridir. Yaşadıkları hüznü anneleriyle paylaşan kadınlar bunun yetersiz kaldığı durumlarda ailenin erkek üyelerine başvurur ve şiddete devam eden eşle kendi arasına onların girip soruları çözmelerine olanak tanımaktadırlar. Kadınlar sorunların çözümü için ailenin erkeklerini sahaya sürmeyi çoğu kere akıllıca bir davranış olduğunu düşünüyorlar. Bu konuda 15 ve 20 numaralı katılımcıların görüşleri örnektir.

Katılımcı 14 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Pek çok kez eşime bana niye böyle davrandığını sordum, ben bir insanım hayvan değilim dedim. Ancak onun yanıtı "evet, sen hayvansın, ben seni bir insan olabilmen için öyle yapıyorum" şeklinde oldu. Ailem konusunda ise eşim bir kere babamı aradı "ben senin kızını istemiyorum", dedi; bunun üzerine babam ve amcalarımın hepsi geldi, kayınbiraderlerimin bana bağırdıklarını görünce onların suçlu olduklarını, o yüzden kocamın benden vazgeçmek ve suçu bana atmak istediği için öyle yapıyor dediler, sonra ailelerimiz aramızı düzelttiler ama sorunlar hep devam etti. Çünkü babam ve amcalarım bazı koşullar koydular onu için, ***"Biz kızımızı sana öldürmek için vermemişiz eğer ona bir şey olsa karşında bizi bulursun"*** şeklinde onu tehdit etmişlerdi; o yüzden bunlar hep söylendi ve problemler bir türlü sona ermedi.

Katılımcı 20 (42, evli, ev hanımı, ortaokul): Ağlarım ve bazen annemle konuşurum ama çoğu zaman ağlama sonucunda sinir krizi geçirdim ve bu beni psikolojik baskılara maruz bıraktı. Ayrıca

birçok kez ona cevap vermeye ve tartışmanın nedenini sormaya çalıştım ama sonuç tam tersi oldu, her zaman şiddetli dayaklarla maruz kaldım. "Söz gümüşse sükût altındır" diye bir atasözümüz vardır, ben de hayatımda bunu uygulamaya çalıştım.

Eşlerinin tepkilerine karşılık veren kadın katılımcılar zamanla bu davranışlarının onlarda olumlu değişikliğe yol açmadığını fark ettiklerinde akıllıca bir strateji izleyerek eşlerini reddetmekte ve onları kendi şiddetleriyle baş başa bırakma yolunu seçmektedirler. Eşlerine karşılık verme konusunda 4 ve 16 numaralı katılımcıların görüşleri örnek verilebilir.

Katılımcı 4 (39, evli, öğretmen, lisans): Eskiden tepkim anne ve babaya şikâyet etmekti ve her hâlükârda şiddetle karşılık vermekti ama şimdi ihtiyatlı davranıyorum çünkü şiddetin psikolojik sebeplerden kaynaklandığına ve onun düşmanca davranışlara yol açtığına ikna oldum.

Katılımcı 16 (34, boşanmış, ev hanımı, lise): Ben de kavga ederdim ve tepki verirdim, ki ben bu duruma razı olmamamı söylerdim, fuhuş yapmamı isterdi, onu reddederdim.

Bazı katılımcıların şiddet anında sustukları ve tepki vermedikleri görülmüştür. Bu bağlamda katılımcılar şiddet anında sustuğunuzda şiddeti uygulayan kişi ne yapar sorusu yöneltilmiş ve aldıkları yanıtlar incelenmiştir. Bu şekilde davrandıklarında eşlerinin farklı tepkiler verdiğini dile getiren kadınlardan biri eşinin sürekli söylendiğinden, küfür ederek kendi kendine konuşmasını sürdürdüğünden, bir diğeri de tam tersine eşinin kavgayı daha da büyüttüğünden bahsetmiştir. 5 ve 12 numaralı katılımcıların konuyla ilgili görüşleri şöyledir:

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Sustuğumda kocam kavga ve şiddeti daha fazla uzatırdı.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Hep söylenir ve saatlerce devam eder, hem o sırada küfür etmeyi de sürdürürdü.

Bazı Kuzey Iraklı kadınlar, kavga anında kendileri sustuğunda eşlerinin de susup kavgayı bitirme eğilimi gösterdiğini, evden dışarı çıktıklarını ve bir süre sonra tekrar kavga etme zemini bulmaya çalıştıklarını ifade etmiştir. Bu konudaki örnekler şöyledir:

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Susar ve dışarı çıkar, evde oturmaz, o süreçte ben de onunla konuşmam ama hep problem bulmaya çalışır ve en fazla kardeşlerinin evine gider.

Katılımcı 9 (32, evli, eczacı, yüksek lisans): Sustuğumda o da susar ve kavga büyümez.

3.2.3. Kendini İfade Etme

Kendini ifade etme alt temasında eşi ve diğer aile üyelerinden şiddet görmüş Kuzey Iraklı kadın katılımcılara herhangi bir tür şiddete maruz kaldığınızda onu ifade edebiliyor musunuz? Ya da

duygularınızı birisiyle paylaşabiliyor musunuz? sorusu yöneltilmiş ve katılımcıların soruya verdikleri yanıtlarına dayalı olarak görüşleri incelenerek %40'ının zamanla deneyimlerine dayalı olarak eşlerine ve diğer şiddet uygulayan kişilere karşı tepki verme davranışı geliştirdikleri, kendilerini detaylı olarak ifade edebildikleri; %40'ının duygu ve düşüncelerini yalnızca çocuklarına ve kendilerine en yakın gördükleri kişilere, özellikle annelerine açtıkları görülmüştür. Katılımcıların %20'sinin ise kendilerini istenilen biçimde ifade edemedikleri, yaşadıkları şiddeti çevrelerindeki insanlara anlatmakta zorlandıkları görülmüştür.

Duygularını başkalarına anlatma gereksinimi duymayan 2, 10 ve 13 numaralı katılımcılar, gördükleri şiddeti Allah'a havale etmeyi tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Duygularımı ifade edemezdim, hepsini içimde tutardım çünkü paylaşacak kimsem yoktu.

Katılımcı 10 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Ben geceleri otururken, "Allahım! Çok şükür hem ben şiddete uğradım hem de çocuklarım hem koca evinde hem de baba evinde dövülüyorum" dedim. Çok sıkıntı çektim, hiçbir yerde rahat edemedim. Bundan dolayı duygularımı kimseye anlatmak istemem çünkü önceden derdimi ne kadar anlattıysam insanlar hiçbir zaman beni anlayamadılar, hep senin suçun çünkü susmuşsun dediler; kimse beni anlamıyordu, o yüzden kısadan kestim. Hatta kayınbiraderim çocuklarıma şiddet uyguladı, hiçbir şey diyemedim; 3 ay içim yandı, kahroldum; hep onların karşısına çıkıp bunları söylemek istiyordum, içimde kalmasın hepsini dökeyim istedim ama yapamadım; konuşmaya cüret edemezdik.

Katılımcı 13 (38, evli, memur, lisans): Ben her şeyi içimde tutuyorum, kimseye söyleyemiyorum, annem vefat etmiş babam ise hasta, onların üzülmelerini veya zarar görmelerini istemiyorum.

Yaşadıklarını başkalarına anlatarak çözüm yolu bulmaya çalışan kadın katılımcıların zaman zaman bunda başarılı oldukları, kendinin ve eşinin yakınları tarafından duygu ve düşüncelerinin dinlenildiği, aktif ya da pasif çözümler bulunmaya çalışıldığı görülmüştür. 12 numaralı katılımcı kendini ifade etmek için çocuklarının büyümesini beklediğini şöyle ifade etmiştir:

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Çocuklarım büyüdüklerinde onlarla dertleşiyor, duygularımı paylaşıyorum.

Bir başka katılımcı yaşadıklarını hem kendi ailesine hem de eşinin ailesine anlatma yolunu seçtiğini ifade etmiştir. 11 numaralı katılımcı konuyla ilgili olarak şunları söylemiştir:

Katılımcı 11 (29, evli, öğrenci, ortaokul): Hem eşimin ailesine, anne ve kardeşine söylerim hem de kendi aileme bana yaptıklarını, olan biteni anlattırırım.

Bazı katılımcıların kayınvalideleri kendilerine karşı olabildiğince kötü ve sert davranma eğilimi gösterirken, kendisi de eş şiddeti görmüş olan kayınvalidelerden bazılarının ise gelinlerini haklı bulup

onlardan yana olduğu, yuvalarını korumak için onlara destek verdiği görülmektedir. 17 numaralı katılımcının konuyla ilgili ifadesi örnek olarak gösterilebilir:

Katılımcı 17 (51, evli, ev hanımı, ilkokul): Kayınvalidem hayatta olduğu sürece onun yanında itap ederdim, o da beni hep durdururdu; defalarca eşyamı toparlayıp gitmek isterdim ama o izin vermezdi, ben de çocuklarımın hatırı için pişman olurdum. Ailesinin gözü önünde üst katta kalıyordum, beni saçımdan tutup aşağı kadar sürüklerdi, ben de aşağı giderdim ama kayınvalidem yukarı çıkmamı isterdi. Hep söylerdim gitsem diye, yine beni döverdi; bu durumu hep kabul ettim, keşke o zaman vazgeçseydim, "keşke o zamanki akıl şimdi bende olsaydı". Kayınvalidem vefat ettikten sonra bazen bir arkadaşımla durumumu paylaşırdım.

3.2.4. Yaşam Tarzının Kontrolü

Yaşam tarzının kontrol edilmesi alt temasında aileniz tarafından yaşam tarzınız kontrol ediliyor mu? Cevabınız (evet) ise hangi taraftan? sorusu yöneltilerek Kuzey Iraklı kadın katılımcıların yaklaşık onda sekizinin (%80) hem evlenmeden önce hem de evlendikten sonra yaşam tarzına yönelik müdahalelerle karşılaştıkları görülmektedir.

Aile büyüklerinin, abinin, ablanın, annenin ve diğer birinci derece yakınların sosyal eğitim bağlamında kız kardeşlerinin yaşamlarını olası kötü durumlara karşı korumak amacıyla uyarılarda bulunması Kuzey Irak toplumunda normal karşılanabilecek bir davranış olduğu görülebilmektedir. Katılımcıların ifadesine dayanarak burada sorun olan, koruma davranışının yaşamı kısıtlayıcı bir mahiyet almasıdır. Sürekli içinde bulunulan zamanın kötü olduğundan bahseden aile büyüklerinin kızlarını korumak adına yaşamlarını büyük oranda kısıtlamaya çalışırken, diğer taraftan erkek çocuklarına aynı muamelenin yapılmaması ikircikli, başka bir ifadeyle riyakâr bir davranıştır ve bölge toplumlarının büyük bölümünde görülebilmektedir.

Her on katılımcıdan ikisi (%20) ise kendilerine yönelik çok baskılayıcı bir davranış görmediklerini ama yaşamlarının birçok alanında kontrol edilebildiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların eğitimli olması ile eğitimsiz olmasının bu konuda çok belirleyici olmadığı görülmüştür. Dahası eğitim görmüş kadınlara yönelik baskılayıcı tavrın, okullara yönelik olumsuz tavırla ilişkili olabileceği değerlendirilebilir. Eğitim seviyesi düşük olan toplumların genel sorunları arasında sayılabilecek bu özelliğin değişmesi için topyekûn bir seferberlik yürütüp, okullaşma oranının arttırılması, toplumun tüm basamaklarına yönelik sosyal içerikli eğitimler verilmesi önemlidir.

Katılımcı kadınların büyük çoğunluğunun (%80) aileleri tarafından yaşamlarına müdahale edilmesinden rahatsız oldukları ama bu konuda çok etkili tepkiler veremedikleri görülmüştür. Konuyla ilgili olarak 1, 7 ve 12 numaralı katılımcıların görüşleri örnek olarak verilmiştir.

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Ailem (babam, erkek kardeşlerim) her taraftan yaşam tarzımı kontrol ediyordu, ergenlik çağındaydım, dışarı çıkmam, telefonu kullanabilmem kontrol altındaydı; kuzenimle evlenmeyi kabul etmediğimde daha çocuktum ve evlenmeme rağmen beni boşanmış saydılar, "canının istediği gibi davranamazsın, dışarı çıkamazsın" dediler; evlendikten sonra da kocam için çalışıyordum, o da hep nerede kaldığımı sorgulayıp duruyor, bana kötü laflar söylüyordu.

Katılımcı 7 (22, bekâr, lisans öğrencisi): Ailem tarafından her şey kontrol ediliyor, dışarı çıkmam yasak, okula bile gitmeme izin vermiyorlar.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Eşim telefonda konuşmamdan rahatsız olurdu, çocuklarımla veya ailemle konuşsam bile; bir de ebeveynlerim vefat etmeden önce onları ziyaret etmemi sınırlamıştı. Evlenmeden önce babam her türlü konuda beni ve kız kardeşlerimin yaşam tarzını kontrol ederdi, o kadar acımasız ve sinirliydi ki ondan çok korkardık; henüz çocukken dışarıda oynuyoruz diye sinirlendi ve bizi kemeriyle dövdü. Uzun kıyafet giymeliydik, zorla hepimizi okuldan çıkarıp istemediğimiz hâlde büyük yaştaki adamlarla bizi evlendirdi; çok zalimdi, bizi her zaman korkutup tehdit ederdi.

Kuzey Iraklı kadınların, araştırmacı gibi eğitim amaçlı müdahaleleri normal karşıladıkları ama bu konuda yapılan kısıtlamaların nedenlerinin açıklanmaması nedeniyle ailelerine karşı kızgınlıklar yaşadıkları, bazen bunun kırgınlık olarak devam ettiği görülmektedir. Bu bağlamda eğitim almış kadınların ailelerinin davranışlarının haklı ve makul sebeplere dayalı olduğuna ikna olmayı talep ettikleri, ailelerin bu talebi karşılayamayınca kızlarına karşı tavır takınabildikleri görülmektedir. Bu sonuç bir bakıma günümüzde eğitim görmüş kadınlara yönelik ikna edici davranmayan eşlerin şiddete başvurarak kendilerini ifade ettikleri, bunda da kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesiyle birlikte farkındalıklarının artmasına karşın erkeklerin kendilerini kültürel ve bilişsel olarak kadınlarla mücadele edememekten kaynaklanan bir zorluğun içerisinde hissetmelerinin etkileri olabilir. Bu konuda 21 numaralı katılımcının görüşü örnek olarak gösterilebilir.

Katılımcı 21 (37, bekâr, akademisyen, yüksek lisans): Erkek kardeşim (abim) de bize iyi davranmaz, her şeye karışırdı. Evde olduğum bir günde "onu dışarıda gördüm" diyerek bana iftira attı ve ailecek öylece beni dövdüler. Erkek kardeşim baskı yapar, kız kardeşlerinin kıyafetine de karışırdı. Ergenlik çağındaki arkadaşlarım güzel kıyafetler giyiyorlardı, ben de güzel giyinmek istiyordum ama onlar izin vermediler. Neden izin vermediklerini bana da anlatmazlardı. Yapılan hareketler normal ve iyi değilse, yanlış bir şeyse insanın evladına nasihat etmesi ve tavsiyede bulunması, bir konuşma dili olması gerekir; bunları açıklamamak yanlış bir şeydir çünkü.

Kendilerine pek müdahale edilmeyen katılımcıların (%20) yine de çok serbest bırakılmadıkları sık gözlenen bir durumdur. Bu konuda 17 numaralı katılımcı şunları dile getirmiştir:

Katılımcı 17 (51, evli, ev hanımı, ilkokul): Eşim çok fazla şey yapmazdı, bazen sorardı "sen kiminle konuşuyorsun?", onun için ben her seferinde akşamları eve geldiğinde onun önünde annem ve kardeşlerimle konuşurdum.

Kıskançlık katılımcıların ifadelerine göre kadınların yaşam tarzının kontrol edilmesinin nedenlerinden biridir. Erkeklerin dış dünyada gördükleri olaylara bağlı olarak kendi evlerindeki kadınları kıskanmaları bir yere kadar normal görülse de kadının yaşamını tümüyle kısıtlayıcı bir hâl aldığında şiddetin bir başka versiyonuna dönüşmektedir. Tıpkı diğer konularda olduğu gibi burada da riyakâr bir durum olduğu gözlenmektedir. Başka kadınlarla rahatça konuşma hakkı olan erkeklerin ailelerindeki kadınlara yönelik kısıtlayıcı tavırları ikircikli ve riyakâr bir davranıştan başkası değildir. Kıskançlık konusunda 14 numaralı katılımcının ifadesi örnek verilmiştir.

Katılımcı 14 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Aşırı derecede kıskançtı, kızımla markete kadar gitsek beni takip eder, kızım da arkamızdan geldiğini görür, dışarı çıkamam yoksa kavga olurdu. Ancak kendisi başka kadınlarla konuşuyor, görüntülü olarak onlarla gülerek sohbet ediyordu. Bu da tam iki yüzlü insanın sıfatıdır. Kendi gözünden bana bakıyor ve o olaylar içinde olduğu için her şeyden şüphe duyuyordu. Bu durum da beni rahatsız ediyordu, bu da tamamen bir haksızlıktır.

Yaşam tarzının kontrolü konusunda en kötü davranış biçimi, kadının kendi anne babasıyla olan iletişiminin kesilmesidir. O bağlantının kopmasına neden olan bir eşin zor durumda kalan kendi ailesine yalan söylemesine mecbur bırakılması kadın için ne kadar zor ve yıkıcı bir durum olduğu görülmektedir. Bu bağlamda örnek olarak 5 numaralı katılımcının görüşme dökümünden alınan ifadeye yer verilmiştir.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Babamın evine gitmem kırmızı çizgiydi onun için, defalarca babamlardan vazgeçtim, şimdi ise beni onlardan vazgeçirtmiştir. Onun yüzünden onlarla bozuştum, iki yıldır babamın evine gitmemişimdir, şimdi de onlara gidemem, onları arayamıyordum defalarca telefonumu kırdı, "niye ailenle babanlarla konuşuyorsun, kimseyle konuşamazsın sen" diyerek bunları bana yasaklardı; babamlar "niye bizi aramıyorsun" diyorlardı, ben de yalan söylerdim, telefonumun şarjı bitmiş, bozulmuş veya meşgulüm, çocuklarım hasta diye her seferinde yeni bir yalan uyduruyordum. Gerçekten bu anlar benim için çok zordu, hatırlamasını ve anlatmasını bile istemiyorum.

Kuzey Irak'ta 2003'ten sonra cep telefonu kullanımının yaygınlaşmasının bazı kadınlar için yeni bir zorluk oluşturduğu ve kadına yönelik şiddete yeni gerekçeler sunduğu bazı ifadelerden de anlaşılmaktadır. Bu durum, kadınların sansüre tâbi tutulmasını ve mahremiyet haklarının ihlal edilmesini arttırmıştır. Katılımcıların sözlerine dayanarak telefon hakkını kullanmakta da kadına ait özel bir şey olduğuna erkekler izin vermemektedir. Üstelik bunun yoluyla şimdi Erbil'de birçok erkek eşlerini telefonunu takip etmeye başladıkları, görüşme yapıldığı sırada yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Tüm baskılardan farklı başka bir yön olarak erkekler tarafından uygulanan bir şiddet eylemidir.

3.2.5. Şiddeti Tanımlama

Şiddeti tanımlama alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara; Şiddet Deyince Aklınıza Ne Geliyor? Ne Tip Davranışları Şiddet Olarak Görüyorsunuz? sorusu yöneltilmiş ve verdikleri yanıtlar incelenerek çoğunlukla sözlü ve fiziksel şiddet olmak üzere, duygusal ve psikolojik şiddetten nasıl etkilendikleri, onlara göre hangi davranışların hangi tür şiddetle ilişkilendirildiğine yönelik sonuçlara ulaşılmıştır.

Sonuçlar Kuzey Iraklı kadın katılımcıların tamamına yakınının (%100) hakaret ve küfür içeren ifadeleri sözlü şiddet bağlamında, vurma, dövme ve cinsel birleşmeye zorlama gibi davranışları (%100) fiziksel şiddet bağlamında ele aldıklarını göstermektedir. Katılımcıların yaklaşık onda üçünün %30) eşleri tarafından ihanete uğramayı, %50'sinin de kişilik haklarına saldırmayı duygusal ve psikolojik şiddet bağlamında değerlendirdikleri görülmüştür. Sonuçlar incelendiğinde maruz kalınan şiddetin türüyle mağdurun mesleği ve eğitim düzeyi arasında bir ilgi olmadığı, her meslekten ve her eğitim düzeyinden kadının her türlü şiddete maruz kalabildiğini göstermesi açısından oldukça değerlidir.

Katılımcıların önemli bir bölümünün hemen hemen tüm şiddet türlerine maruz kaldığı ve gördükleri tüm kötü muameleleri şiddet olarak niteledikleri görülmektedir. Bu konuda 21 numaralı katılımcının görüşü kapsayıcı bir örnek olarak sunulmuştur:

Katılımcı 21 (37, bekâr, akademisyen, yüksek lisans): Tüm şeyler aklıma geliyor bana göre hepsi; dövmek, sünnet etmek, küfür etmek, ihmal etmek ve aşağılamak, kırmak, özellikle annemin benimle konuşmaması ve kız ve erkek kardeş arasında ayrımcılık yapmanın hepsi bana göre ağır tür şiddettir ve bunlar beni çok üzüyor. Yani hem fiziksel hem psikolojik hem de sözlü şiddet kullanılmıştı ve onların tümünü bir şiddet eylemi görüyorum, hepsi birbirinden daha acı vericiydi ve benim için en ağırı ise annemin benimle konuşmamasıydı, özellikle ona en çok ihtiyaç duyduğum zamanlarda ergenlik çağında benim yanımda değildi.

Vurma, dövme ve zorla seks yapma gibi fiillerin fiziksel şiddet bağlamında değerlendirildiği açıktır. Bu konuda 5, 8 ve 10 numaralı katılımcıların ifadeleri örnek olarak gösterilebilir:

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Daha fazla fiziksel şiddet, dövmek bana ağır gelirdi. Çünkü eşim beni bazen öyle döverdi ki kafama vuracaktı ve o an gözümün önü kararırdı. Çünkü dövmek eylemi insan için gelmemiştir, bunların da hepsi şimdiye kadar aklımda kalmış dövmeleri, sözleri beni psikolojik olarak çok kötü etkiledi.

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Başkalarını tercih etmek, beni ihmal etmek, çocuklarımı gözümün önünde dövmek, bana göre bunlar en zor şiddet şeklidir.

Katılımcı 10 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): İlk önce dövmek, zorla ve vahşice seks yapmak. Çünkü bunlar sonunda direkt olarak insanın ruh sağlığını etkiler, evet bazı sözler vardır bir kurşundan

daha etkili ve küvetli ama o sözlere alışmıştım fakat bir yıl boyunca dövülmek ve cinsel yönden eziyet edilmek hem fiziksel hem de sonradan psikolojik olarak beni mahvetti.

Saygısızlık ve hakaret etmek bir diğer şiddet türüdür ve Kuzey Iraklı kadınlar üzerinde oldukça hasar bırakabilmektedir. 2, 12, 13 ve 14 numaralı katılımcıların konuyla ilgili ifadeleri örnektir:

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Psikolojik şiddet ilk sırada aklıma gelir. Çünkü kırmak, aşağılamak, rencide etmek, incitmek ve sözle hakaret etmek gibi şeyleri yabancıların önünde yapması bu bana çok ağır geliyor, içten içe yıpratıyordu.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Hakaret etmek, küfür etmek, çirkin laflar söylemek, kırmak, incitmek ve aşağılamak aklıma gelir ve bunları şiddet eylemi olarak görüyorum.

Katılımcı 13 (38, evli, memur, lisans): Saygısızlık, ihanet etmek, ihmal etmek ve dövmek bunların hepsi.

Katılımcı 15 (40, evli, ev hanımı, ortaokul): Bir çocuğu hayalarından yoksun bırakmak, eğitiminden mahrum bırakmak, erken evlendirmek zaten çok acımasız bir şiddet türüdür. Çünkü baştan beri cehennem ve şiddet dolu bir hayatın onu beklediği bellidir. Hem fiziksel hem de psikolojik olarak hiçbir prosedüre girmeye o küçük yaştan hazır değildir. O hayat içinde de her türlü şiddet, fiziksel, cinsel, psikolojik başlayacak, bunların hepsi ağır tür şiddettir.

3.2.6. Sosyal Çevrede Aile İçi Şiddet

Sosyal çevrede aile içi şiddet alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara çevrenizde aile içi şiddet olayları oluyor mu? Oluyorsa bunları anlatabilir misiniz? sorusu yöneltilmiş ve her on katılımcıdan yedisinin (%70) hem kendi hem de aile çevresinde şiddet mağduru bireyler olduğunu dile getirdikleri görülmüştür.

Sonuçlar sosyal çevrenin kadına yönelik şiddet üzerinde etkili olabildiğini, erkeklerin çevrelerindeki diğer erkeklerin olumsuz davranışlarını örnek olarak hem kendi eşlerine hem de kız kardeşlerine yönelik çeşitli türlerdeki şiddete eğilim gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Bandura (2008), sosyal öğrenme kuramında çevreden görülen davranışların bireyler tarafından tekrar edilebildiğini açıklamıştır. Bununla birlikte Kuzey Irak Kürt toplumunda kadına yönelik şiddetin yalnızca sosyal öğrenme bağlamında değil, kültürel kodları olan bir davranış biçimiymiş gibi ifade edilmesi gerçekçilikten uzaktır. Kuzey Iraklı kadınların gördükleri şiddetin temel nedeni erkeklerin eğitimsiz ve dünyadaki gelişmelere karşı ilgisiz olmasıdır denilebilir. Çevresinde şiddet gören katılımcıların ifadelerinden seçilen örnekler aşağıda verilmiştir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Bir arkadaşım var, o da kocasından şiddet görüyordu, boşandıktan sonra onu çocuklarından uzaklaştırmış ve mahrum bırakmış, şu anda onun çocuklarının uzaklığında içi yanıyor. Ablam 12 yaşında zorla babam tarafından evlendirildi,

kocası kuzenimizdi, 21 senelik yaş fark vardı, ablam evimize geldiğinde hep yüzü mosmordu ama eşi yaptıklarını söylemezdi, her seferinde farklı bir şeyler uyduruyordu; örneğin, "merdivenden veya banyo yaparken düşmüşümdür, kazayla oldu" diyerek, ancak kocası onu hep dövecekti, babam da kız kardeşini çok seviyordu, o üzülmesin diye ablamı evlendirdi çünkü halam babama "eğer bu kızı benim oğluma vermezsen ben de bir daha evine adımımı bile atmam" demişti, aşiret içinde evlenme sözü hep erkekte, babalarda olur, kızların fikirleri alınmaz ve sözleri geçmez.

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Eşinin ailesiyle birlikte aşağılayıcı bir hayat yaşayan bir kadın tanıyorum, bunu yeterli şiddet kanıtı olarak görüyor. Çünkü onlar ne zaman isterseler, kocanın başka kadınla evlenebilmesi bahanesiyle onu evden kovacaklar.

Katılımcı 7 (22, bekâr, lisans öğrencisi): İki arkadaşım var birisinin durumu aynı benimki gibidir, bir erkekle ilişkisi vardı ve onun tarafından tacize uğradı, bu mesele ortaya çıkınca babası onu zindan gibi bir odaya kapatmış, diğeri ise kocası tarafından şiddet görüyor, o şu an 19 yaşında ve 15 yaşında zorla ailesi tarafından evlendirilmiş, defalarca evden kaçmak istemiş ama başaramamış, şu an bir kız çocuğu var, kocası ise birisini öldürüp tutuklandığından çocuğuyla tek başına evde kalıyor.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Kız kardeşim 13 yaşındayken, babam onu zorla evlendirdi fakat o istemiyordu, o yüzden intihar etmeye teşebbüs etti ve ilaç içmeye kalktı ancak ben ona mâni oldum.

Katılımcı 13 (38, evli, memur, lisans): Akrabalarımdan bir kadının eşi, ailesinin sadece 50 metrekarelik kiralık bir evde yaşadığını bilerek onu kovdu, o da ailesinin yanına gitti. Kadın, "Ailemin suçu ne, ondan eksiğim olmadığını bile bile kendi ellerimle ayakkabısını giymesine ve temizlemesine yardım ettiğini" bile söylüyor. Çünkü erkek ailenin reisi olduğu için onun takdir edilmesi gerektiğini düşünüyor. Şimdi onu terk etmiş, hâlini bile sormuyor, neye ihtiyacı var düşünmüyor bile, nafaka da vermiyor, o da çaresiz kalmış ve kendisini ailesi üzerine yük olduğunu düşünüyor.

Katılımcı 17 (51, evli, ev hanımı, ilkokul): Birisini tanıyorum, onun da eşi şiddet uyguluyor, dövüyor ve ikinci eşle evlenmek istiyor fakat ondan boşanmak istemiyor, ona, "ben evlenirim sen de oturup bana ve eşime hizmet edersin" diyor.

Katılımcı 19 (41, boşanmış, ev hanımı, ortaokul): Eşi içki içtiği için sorun yaşayan bir kadın tanıyorum, ilk çocuğu kız olduğu için erkek çocuğu olmadığından onu suçladı, şimdi iki oğlu var, daha ne istiyor?

Katılımcı 20 (42, evli, ev hanımı, ortaokul): Birini tanıyorum eşi onu ve oğlunu yakmaya çalışmış, onları odaya kilitlemiş, üzerlerine gaz yağı dökmüş, komşular müdahale etmeseydi öleceklerdi.

3.2.7. Tehdit

Tehdit alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Aileniz şiddet uyguladığı zamanda genellikle sizi ne ile tehdit eder?" sorusu yöneltilmiş ve verilen yanıtlar incelendiğinde her on katılımcıdan sekizinin (%80) boşanmayla tehdit edildikleri görülmüştür. Boşanma olgusu günümüzde hızla artan oranlarda seyretmektedir ve bunun nedenleri arasında çeşitli sosyal faktörler gösterilebilir. Bununla birlikte Kuzey Irak toplumunda boşanmanın kesinlikle yaşanmaması gereken bir durum olarak lanse edilmesi ve kadınlar üzerinde deyim "Demokles'in Kılıcı" gibi sallanması şiddeti arttıran diğer faktördür. Boşanmanın Kuzey Irak toplumunda hoş karşılanmayan bir durum olduğu söylenebilir. Bunun için de çalışmada gözlemlendiği şekliyle kadınların korkusu bundan kaynaklanmaktadır. Erkeklerin, boşanmanın kadınların zayıf noktası olduğunu bildikleri için sürekli olarak onları boşanmayla tehdit ettikleri görülebilmektedir.

Bununla birlikte Kuzey Irak Kürt toplumunda kadınların annelik duyguları istismar edilerek, boşanma sonrası çocuklarından ayrı düşecekleri korkusu verilmekte ve kadınların boşanmaya karşı isteksizlik göstermesi, ya ölüm ya da sıtma analojisinde olduğu gibi ya şiddete razı olacak ya da boşanarak çocuklarından ayrı kalacak gibi bir durum ortada bulunmaktadır. Eşlerini tehdit eden erkeklerin tartışmalarda sıklıkla kullandıkları tehdit türlerine ilişkin katılımcı görüşlerinden seçilen örnekler şöyledir:

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Sürekli boşama kelimesi onun dilindeydi, "sen sadece boşanmak için iyisin, ona layıksın" diyordu.

Katılımcı 6 (23, evli, lisans öğrencisi): Kocam her zaman geceleri kavga ediyor, "beni rahat bırak ya kendi arkadaşlarımla gezmeye eğlenmeye çıkacağım ya da evde kalırsam başka bir odaya geçip orada uyarım, yüzünü bile görmek ve sesini bile duymak istemiyorum" diyor, her zaman bu şekilde beni tehdit ediyor.

Katılımcı 9 (32, evli, eczacı, yüksek lisans): Eşim beni evden kovmakla "kalk, hazırlan, seni baban evine götüreyim, git ve orada kal" şeklinde tehdit eder.

Katılımcı 10 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Beni sürekli boşamakla tehdit ederdi. Evden kovardı, "eğer evden çıkmazsan hemen seni boşarım" derdi.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Çoğu zaman beni boşanmakla tehdit eder, eşim bana "bak yarın ne yapacağım dur, bir bekle seni boşayıp evden atarım" diyor. Birkaç yıldır sürekli olarak boşanma kelimesi dilinin ucunda vazgeçilmez ve sıkça kullanılan sözlerinden olmuş, bu yaşımda bana her zaman "seni boşayacağım git ve evi terk et" diyor.

Katılımcı 14 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Defalarca, beni evden kovup ailemi arayıp "ben kızınızı istemiyorum, gelin kızınızı götürün" demiş ya da senden boşanmam diyor ama ikinci eşle evlenirim fakat gerçek olarak beni boşamak istiyor ama onun esas maksadı bunlarda, benim boşanma

davasını açmamı istiyor, bana baskı yapıyor, bu şekilde hiçbir şeyde hakkım olmasın ne mal ne mülkte ve bunun sonunda da bu konuda bir tek beni kötü ve suçlu olarak çıkarmak istiyor.

Kimi erkeklerin eşlerini boşamakla tehdit etmelerinin yanında öldürmeyi, iftira atmayı ve ikinci eşle evlenmeyi dile getirdikleri de görülmektedir. Her yaptıklarını dinin bir uygulamasıymış gibi gösteren erkeklerin, namusu korumak adına endişelenmeleri ve çaba göstermeleri için o yolu seçmeyi tercih etmektedirler. Örnek ifadeler şöyledir:

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Eşim bühtan ederek beni tehdit ediyordu, "seni ihanetle suçlayacağım, diyeceğim ki 'başka bir adamla seni gördüm, seni hapse attırırım ve kimse de gelip seni oradan çıkaramaz bile" diyordu.

Katılımcı 7 (22, bekâr, lisans öğrencisi): Kardeşim bir keresinde beni öldürmekle tehdit etti, kendi odamda rahat bir şekilde oturamıyordum, her zaman beni gözetliyorlardı, bir gün odamda uyuyorken kardeşim gelip beni yorganın altından çıkardı, zannetti ki ben telefonla konuşuyorum, bana dedi ki "bugün seni öldürürüm", ben de korkumdan kendime kurşun sıktım, onun sözü nedeniyle intihar etmeye teşebbüs ettim. Çünkü hem dışarı çıkmama mâni olmuşlar hem de sürekli telefonumu elimden almakla beni tehdit ediyorlar.

21 numaralı katılımcının durumu diğerlerine göre farklıdır çünkü onu tehdit eden kişi annesidir ve ifadesini şu şekilde dile getirmiştir:

Katılımcı 21 (37, bekâr, akademisyen, yüksek lisans): Her zaman annem beni ve kız kardeşlerimi babamla tehdit ederdi.

3.2.8. Şiddetin Tarafları

Şiddetin tarafları alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Ailedeki diğer kişiler de aynı fail tarafından benzer şiddete maruz kalıyor mu? Cevabınız sadece siz iseniz bunun sebebi nedir?" sorusu yöneltilmiş ve kadınların %70'i ailede tüm bireylerin doğrudan ya da dolaylı olarak şiddete maruz kaldıklarını, kadınlara şiddet uygulayan erkeklerin, diğer kadınlara, çocuklara ve hatta çok değer verdiklerini ifade ettikleri kendi anne ve kız kardeşlerine yönelik de şiddet uyguladıklarının görülmesi rastlanılan bir durumdur. Şiddetin taraflarıyla ilgili olarak katılımcıların görüşme dökümlerinden doğrudan alınan ifade örnekleri şöyledir:

Katılımcı 7 (22, bekâr, lisans öğrencisi): Babam ve abim her zaman hepimize kötü davranıyordu ancak benim tecavüz meselemden dolayı bana daha fazla şiddet uygulanıyor**.**

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Kocam benden başka bazen çocuklarımızı da döver ve onlara da sinirlenir, bir gün çocuklar izledikleri çocuk kanalını değiştirmedikleri için televizyonu kırdı, çok sinirli ve agresiftir.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Sadece ben değilim çocuklarımı da bir kere sinirlenmişti bıçakla bize saldırdı, oğlumu dövüyordu, o sırada kızım ve ben yardım etmek isterken bıçak benim koluma geldi ve kızımın de gözünün üstüne değdi, çok fazla kan kaybetti, az kalsın kör olacaktı, sonra o yarayı diktiler.

Katılımcı 13 (38, evli, memur, lisans): Babam diğer kız kardeşlerime de zulmetti, ablamı 12 yaşında evlendirdi.

Katılımcı 20 (42, evli, ev hanımı, ortaokul): Çocuğumuza da şiddet uygular, ben evlendiğimden beri "Güvenlik duygusundan yoksundum" çünkü eşim çok sinirli ve gergindi, bazen delirme noktasına gelirdi. Bir keresinde, ona çay hazırlamaya geç kaldığım için kızdı, bu yüzden zorla içeri girdi. Mutfağa gidip kaynar su içti, bir de o suyu bana ve henüz bebek olan çocuğumuza döktü, böylece çocuğumun vücudunun büyük bir kısmındaki deriyi soyan yanıklara da sebep oldu. O olaydan sonra duyduğu "suçluluk ve pişmanlık" duygusuna rağmen, fiziksel saldırılarını, akrabalarının, arkadaşlarının ve hatta çocuklarının önünde de hiçbir şekilde durdurmadı.

Katılımcı 21 (37, bekâr, akademisyen, yüksek lisans): Hayır, sadece ben değildim ben ve tüm kız kardeşlerim.

Diğer taraftan 9 ve 14 numaralı katılımcılar şiddet eyleminin sadece kendilerine uygulandığını ve kocalarının çocuklarına iyi davrandıklarını belirten katılımcıların ifadeleri şu şekildedir:

Katılımcı 9 (32, evli, eczacı, yüksek lisans): Evet, sadece benim. Çünkü kavgalar bizim aramızda oluyor ve çocuklarımız daha çok küçük, babaları onlara iyi davranır.

Katılımcı 14 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Eşim sadece bana şiddet uyguluyor, kızlarına iyi davranıyor.

Şiddet gören kadınlara "İhtiyacınız olduğunda başkalarından tavsiye ve yardım ister misiniz? Cevabınız (evet) ise ilk önce kime dönersiniz?" sorusu yöneltilmiş ve %60'ının kendi çocuklarına ve annesine, %20'sinin arkadaşlarına, %20'sinin de eşinin anne ve kardeşlerine bilgi verdikleri ve şiddetin çözümüne yönelik katkı beklediklerini ifade ettikleri görülmüştür. Konuyla ilgili görüşme dökümlerinden alınan örnekler şöyledir:

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Eşim kimseyle konuşmama izin vermezdi ancak kızım büyüdüğünde onun yanına gidip ağlardım ve yanında içimdekilerinden bahsederdim.

Katılımcı 6 (23, evli, lisans öğrencisi): Yardım ve nasihat almak için ilk önce kız kardeşim bana yakın olduğundan ondan, bazen de bir kız arkadaşımdan yardım isterim.

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Ben annemi ararım ondan yardım isterim.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Çocuklarımla konuşurum, dertleşirim bu kadar.

Katılımcı 16 (34, boşanmış, ev hanımı, lise): Eşim bana ne yapsa ilk önce annesine ve kardeşine söylerdim, ağlayarak onları arar ve her şeyden haberdar ederim, kendi aileme söylemezdim çünkü öyle düşünüyordum, kendi annesi daha etkili olur onunla konuşsa belki değişir ve sözünü tutar, bir yandan da babamın kalp hastalığı var, o yüzden onlara söylemezdim.

3.2.9. Şiddetin Kaynağı

Şiddetin kaynağı alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Aileniz tarafından şiddete uğradınız mı? Cevabınız (evet) ise şiddet eylemi kim tarafından gerçekleştirilmiştir?" sorusu yöneltilmiş ve detaylı şekilde sonuçlara ulaşılmıştır. Şiddet gören kadınların tamamı evlendikten sonra eşlerinden, evlenmeden önce de kendi aile büyükleri olan babaları ve annelerinden, sonrasında da erkek kardeşlerinden, ablalarından, eniştelerinden ve kuzenlerinden şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcı 7 (22, bekâr, lisans öğrencisi): Babam, abim, ablam ve eniştem.

Katılımcı 13 (38, evli, memur, lisans): Evlenmeden önce babam, erkek kardeşlerim, kuzenlerim, ondan sonra eşim.

Katılımcı 21 (37, bekâr, akademisyen, yüksek lisans): Annem tarafından.

12 numaralı katılımcı ise daha ilgi çekici olarak kendi erkek çocuğu tarafından şiddete maruz kaldığını dile getirmiştir. Bu oldukça zor ve tahammül edilmesi güç bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir anne için en önemli dayanak ve güç sembolü olarak gösterilebilecek erkek çocuğun annenin arkasında durmaması, dahası kendi annesine şiddet uygulaması anne üzerinde diğer şiddet uygulayıcılardan daha fazla etki ediyor denilebilir.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Babam tarafından, sonra eşim, erkek çocuğum.

3.2.10. Şiddetin Yoğunluğu

Şiddet yoğunluğu alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Genellikle kaç kez şiddete maruz kalıyorsunuz?" ve "Şimdiye kadar kaç kere şiddete maruz kaldınız?" sorusu yöneltilmiş ve görülen şiddetin yoğunluğunun kimi katılımcılar için evliliğin ilk gününden başlamak üzere neredeyse

her gün, kimi katılımcılar için sık sık, kimi katılımcılar için eşi şehir dışına göreve gittiği günler hariç olmak üzere haftada birkaç gün, … şeklinde olduğu, kadınların gördüğü şiddetin tahmin edilenin ötesinde sıklıkta gerçekleştiği görülmüştür.

Genel olarak katılımcı kadınların sıklıkla şiddete maruz kaldıkları, kavga etmeseler ve herhangi bir neden olmasa bile şiddet gördükleri gözlenmiştir. Konuyla ilgili katılımcı ifadelerinden seçilen örnekler sırayla verilmiştir:

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Çoğunlukla oluyordu, özellikle aşağılamak, kırmak ve rencide etmek, psikolojik olarak azarlamak, hakaret etmek gibi şeyler.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Ben en son ne zaman güldüğümü hatırlayamıyorum, haftada iki veya üç kere dayak yiyordum.

Katılımcı 7 (22, bekâr, lisans öğrencisi): Haftada üç veya dört kere oluyor, ancak psikolojik olarak hiç iyi değilim, onların söylediklerine düşünüyorum ve üzülüyorum.

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Çoğunlukla oluyor, sayılmaz bile, evliliğimin bir ay geçtikten sonra böyle başladı, 11 yıldır onula evliyim hâlâ bu şekilde devam ediyor.

Katılımcı 10 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Sürekli, her zaman bana şiddet uygulardı, sayılmaz bile, bazen bir günde iki kere döverdi bir öğlen bir akşam.

Katılımcı 14 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Çoğunlukla oluyor, 15 gün hariç çünkü çalışmaya gider, 15 gün de evde oturur, o 15 gün boyunca sürekli tartışma, kavga ve şiddet olur.

Katılımcı 17 (51, evli, ev hanımı, ilkokul): Çok oluyordu, her zaman, bir gün olsun kavgasız ve şiddet kullanmadan geçmezdi.

Mülakat yapılan güne kadar katılımcıların şiddete maruz kaldıkları hatta bir katılımcının 28 yıllık evliliği süresince ilk altı ayı normal olmak üzere neredeyse tüm zamanlarda şiddet gördüklerini ifade etmesi oldukça düşündürücüdür. Konuyla ilgili olarak 2 numaralı katılımcının ifadesi örnek olarak ilk sırada verilmiştir:

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): 1992'de onunla evlendim, sadece ilk 6 ay biraz iyiydi, sonra yaklaşık 15 sene dövme, hakaret, aşağılama, kırma devam etti, o 15 yıldan sonra artık dövme kalmadı ama incitme, azarlama, hakaret etme, kırma, herkes önünde azarlama evliliğin sonuna kadar devam etti, hatta 28 sene süren evlilikten sonra artık bu evlenmenin sonlandırılmasına karar verdim ve sonuçta ondan boşandım.

Şiddete maruz kalma sayısı dikkate alındığında Kuzey Iraklı kadınların aralıksız bir biçimde eşlerinden duygusal, psikolojik, fiziksel şiddete maruz kaldıkları, yaş ilerledikçe erkeklerin fiziksel güçten düşmekle birlikte fiziksel şiddete daha az başvursa da diğer şiddet türlerine devam etmesi düşündürücüdür. Gizli kalması gerektiğini düşündüğü ihanetinin ortaya çıkması erkeklerin kendilerini

savunmasız hissetmelerine ve eşleri karşısında çaresiz duruma düşmelerine yol açmaktadır. Bu durum şiddetin artarak devam etmesinde bir neden olarak gözükmektedir. 9, 12, 13 ve 15 numaralı katılımcıların konuyla ilgili görüşleri şöyledir:

Katılımcı 9 (32, evli, eczacı, yüksek lisans): Psikolojik şiddet olarak çok oluyor ama fiziksel olarak 2 veya 3 kere olmuştur.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Aşırı derecede ve halen devam etmektedir, özellikle küfür ve hakaret etmeleri.

Katılımcı 13 (38, evli, memur, lisans): 8 yıldan itibaren bir gün olsun bile mutlu olamadım bir günüm bile rencide edilmeden geçmedi, ihanetini de öğrendiğimden beri sürekli acımasızca ve vicdansızca şiddet uyguluyor.

Katılımcı 15 (40, evli, ev hanımı, ortaokul): Sürekli oluyor, 35 sene oldu ve hâlâ devam ediyor.

3.2.11. Şiddet Görülen Ortam

Şiddet görülen ortam alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Şiddete uğradığınızda evde yalnız mısınız, yoksa başka bir aile ferdi veya akrabanız mevcut olduğunda mı gerçekleşiyor?" sorusu yöneltilmiş ve her on katılımcıdan yedisinin (%70) eşleri tarafından başka bireylerin önünde şiddete maruz kaldıklarını ifade ettikleri, %10'unun ise çevreleri olmadığı için yalnız başına şiddet gördüğünü dile getirdiği görülmüştür. Katılımcıların %20'si yalnız ya da başkalarının yanında fark etmeksizin şiddet gördüğünü ifade etmiştir.

Erkeklerin kadınlar üzerindeki en sık başvurdukları şiddet türü fiziksel ve duygusal şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşlerini rencide eden erkeklerin bunu eşinin kadınlık gururunu incitecek biçimde başkalarının yanında yapması şiddetten duyulan ıstırabın derecesini kat kat arttırmaktadır. Bu konuda 2, 12, 14, 20, 21 numaralı katılımcıların görüşme dökümünden alınan ifadeler şöyledir:

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): İster misafir önünde ister komşu isterse de yabancılar önünde beni hep kırardı, hakaret ederdi ve kötü laflar söylerdi, fakat onların önünde dövmezdi ama kendi annesi, kardeşi ve çocuklarımın önünde bile döverdi.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Ev içinde çocuklarım ve kayınbiraderim olduğu zamanda da oluyor.

Katılımcı 14 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Ailesiyle birlikte aynı evde yaşadığımızda onların önünde oluyordu.

Katılımcı 20 (42, evli, ev hanımı, ortaokul): Anne ve babası, sonra da çocuklarımın önünde dövmeye başladı.

Katılımcı 21 (37, bekâr, akademisyen, yüksek lisans): Yalnız olsaydım, kardeşlerimin önünde olsaydı zaten kalabalık bir aileydik akrabalar, komşular ve yabancılar önünde fark etmeksizin geçekleşirdi, annem her ortamda şiddet uygulardı.

1 ve 6 numaralı katılımcılar çevreleri olmadığı için ya da yalnız kaldığında eşinin kendisine şiddet uyguladığını ifade etmişlerdir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Evlendiğimde bize gelen giden yoktu onun için yalnızdık.

Katılımcı 6 (23, evli, lisans öğrencisi): Yalnız olduğum zaman kocam şiddet uyguluyordu.

Kayınvalidelerin gelinleri üzerinde dolaylı olarak şiddete başvurması yaşanan bir durumdur. Kendi duygu ve düşünceleri gelişmemiş erkeklerin annelerinin etkisiyle eşlerine şiddet uyguladığı, kayınvalidelerin ise bunu bir alışkanlık hâline getirdikleri görülmektedir. Bu konuda 3 ve 10 numaralı katılımcılar şunları söylemişler:

Katılımcı 3 (38, boşanmış, ev hanımı, ilkokul): Ne zaman kayınvalidem evimize gelse mutlaka beni kocama dövdürmekten vazgeçmezdi, beni dövmek onu motive ederdi ve onlar bu duruma çok sevinirlerdi.

Katılımcı 10 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Eşim defalarca kendi amcaoğulları önünde bana kötü laflar söylerdi, bunlar da ***"yine eşek mi oldun??"*** şeklinde olurdu, beni diğerleri önünde de kırardı, fakat onlar benim ne kadar iyi ve ne kadar evine bakan temiz, düzgün birisi olduğumu söylerlerdi ama bunlardan hoşlanmadı, çok ağırına gelirdi. Kayınvalidem ise bana küfür ederdi, tüm gelinlerine de aynı şeyi yapardı, hatta kocamı bana karşı doldururdu, ne zaman kocam annesine gitse dönünce beni sebepsiz yere döverdi.

Sonuçlar şiddet uygulan kişilerin yalnızca erkekler olmadığını, görümce, kayınvalide, elti gibi diğer kadınların da şiddet mağduru kadın üzerinde çeşitli türlerde şiddet davranışı uyguladıklarını göstermektedir.

Eşleri yalnız ya da başkaları olsun olmasın kendilerine şiddet uygulayan 3 ve 11 numaralı katılımcılar, yaşanan şiddet eylemlerinin başkalarının dolduruşuna gelen eşleri tarafından yapılmasını bir yönüyle kendi iradesine sahip çıkamayan erkek profiline sahip olmalarıyla açıklamışlardır:

Katılımcı 3 (38, boşanmış, ev hanımı, ilkokul): Hem yalnız hem başka birisi olduğunda da şiddet eylemi gerçekleşirdi, ayrıca kayınvalidem ve kayınbiraderim onu beni dövmeye cesaretlendirirlerdi.

Katılımcı 11 (29, evli, öğrenci, ortaokul): Her zaman yalnız veya başkaları olduğunda fark etmeksizin aynı şeyi yapıyor, sokağın ortasında veya uymuş bile olsam, abim, ablam annem veya kendi ailesi önünde kayınvalidem ve diğerleri olduğunda da beni hep kırıyor, kötü şeyler söylüyor, kendisini tutamıyor.

Şiddet eylemi uygulayan erkekler, nasıl, nerede ve ne zaman olduğunu fark etmeksizin her türlü koşulda ve neticesinin ne olacağını düşünmeden uygular, şiddet fiili ne kadar ağır olursa olsun bunları başkaları önünde uygulaması veya diğerlerinin dolduruşu sebebiyle yapması, katılımcıların ifadelerine göre daha onur kırıcı olur ve rencide edici hâle gelir. İster sokak ortasında isterse başka bir ortamda kadınların duygularını umursamayarak erkekler tarafından oldukça nahoş bir durum olduğunu katılımcılar ifadelerinde belirtmişlerdir.

3.3. Kadına Yönelik Şiddet Nedenleri Konusundaki Bulgular

İkinci Araştırma sorusu: Kuzey Iraklı kadınların, kendilerine uygulanan şiddetin nedenleri konusundaki görüşü nedir?

Çalışmanın ikinci sorusu, araştırmaya katılan Kuzey Iraklı kadınların, gördükleri aile içi şiddetin nedenlerine ilişkin görüşlerini incelemeye dönüktür. Bu soruya yanıt bulmak üzere katılımcılara görüşme formundaki altıncı, yedinci, dokuzuncu, on dördüncü ve yirmi birinci sorular yöneltilmiştir. Kadınların konuyla ilgili görüşleri **Şiddetin Nedenleri** teması altında incelenmiştir. Çalışmanın ikinci teması kadına yönelik şiddetin nedenleri konusundadır ve bu temada şiddet süreci, ekonomik sorunlar, kültürel kodlar ve kız – erkek ayrımcılığı konularına odaklanılmıştır.

Konuyla ilgili bulgulara göre, katılımcıların şiddet nedenleri temasındaki görüşme dökümleri incelenerek katılımcıların en fazla şiddet süreci ve ekonomik sorular konularında görüş bildirmesi yaşanan şiddetin kaynaklarını özetlemesi açısından önemlidir. Katılımcı kadınlar kültürel kodlardan kaynaklı şiddet konusunda daha az görüş bildirmişlerdir. Bu bağlamda Kuzey Iraklı erkeklerin eşlerine şiddet uygulamalarında içinde bulundukları duygu durumunu yönetememeleri, ekonomik sorunların üstesinden gelememeleri nedeniyle en kolay hedef olarak eşlerine yönelmeleri ve sinirlerini onlardan çıkarmaları, erkeklerin yeterli düzeyde kişisel ve kişilik gelişimlerini tamamlayamadıklarını göstermektedir.

Şiddet nedenleri konusunda katılımcı Kuzey Iraklı kadınların görüşme dökümleri incelenmiş ve ikinci araştırma sorusuna yanıt bulmak amacıyla katılımcılara yönetilen sorular kadına yönelik şiddetin nedenlerini incelemeye dönüktür. Bu bağlamda katılımcı Kuzey Iraklı kadınların görüşme dökümleri incelenerek Şiddet Süreci, Ekonomik Sorunlar ve Kültürel Kodlar (Kız – Erkek Ayrımcılığı) alt temaları oluşturulmuştur

3.3.1. Şiddet Süreci

Şiddet süreci alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Yaşadığınız şiddetin sebepleri nelerdir?" sorusu yöneltilmiş ve kadınların farklı yanıtlar verdikleri görülmüştür. Katılımcıların yaklaşık üçte birine (%30) göre şiddetin temel nedeni erkek kaynaklıdır ve erkeğin başka bir kadınla olan gönül ilişkisidir ve bunun da eşi tarafından fark edilmiş olmasıdır.

Eşinin sinirli olduğunu ifade eden 8 numaralı mühendis olan katılımcının, eşinin çocukluğundan itibaren babasından gördüğü şiddeti evlenince kendisine yansıttığını ifade etmesi toplumsal bir soruna örnek olması açısından dikkate değerdir.

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Bunun sebebi kocam çok sinirli birisi, çocukluğundan beri babası çok sinirli biriymiş, ona kötü davranıyormuş, basit şeyler için onu dövermiş; örneğin, bir bardak kırmışsa, ders çalışmak yerine futbol oynamışsa hep dövülmüş ve böyle büyümüş, ona göre her şeyin düzeltilmesi ve problemlerin çözülmesi dövmektir.

Eşler arasında yaş farkı olması, yaşça büyük olan erkeğin kadından şüphe duymasına yol açabilmektedir. Kuzey Iraklı kadınların eşlerinin kendilerine yönelik şüpheci davranışlar göstermesi karşılaşılan bir durumdur.

Katılımcı 15 (40, evli, ev hanımı, ortaokul): Bu şiddetin nedeni, benim erken yaşta evlendirilmemdi; bu hayatla alakalı hiçbir bilgim olmadan, erken yaşta çocuk doğurmam, eşimin benden 15 yaş büyük olması, benden şüphe duyması, kıskançlığı ve sadist biri olmasıdır.

İçki bütün kötülüklerin anasıdır sözü, her durum için geçerli olabilir. İçki nedeniyle yaşamını altüst eden erkekler, kendi eşlerinin yaşamını da dolaylı olarak altüst etmektedirler.

Katılımcı 6 (23, evli, lisans öğrencisi): Eşim önceden öyle değildi sonra alkol kullandı, kötü arkadaşlarla oturup kalkması, sürekli olarak bu kötü insanlarla arkadaşlık yapması ve dolaşması nedeniyle bana şiddet uygulamaya başladı.

Katılımcı 17 (51, evli, ev hanımı, ilkokul): Kocam birkaç kere İran'a gitti, içki içmeye alıştı ve ondan sonra su yerine içki içmeye başladı ve her zaman sarhoş olurdu.

Eşin ailesinin gelini benimsemesi önemli bir şiddet nedeni olabilmektedir. 20 numaralı ev hanımı katılımcının konuyla ilgili deneyimi örnek olarak gösterilmiştir:

Katılımcı 20 (42, evli, ev hanımı, ortaokul): 19 yaşında şımarık bir hayatın ardından evlendim, bir gün bu şiddete maruz kalacağımı beklemiyordum ve maruz kaldığım zulüm de eşimin ailesi "anne ve babası" yüzündendi. Çünkü onlar oğullarının aileleri dışından bir kızla evlenmesini bir türlü kabul etmediler ve bugüne kadar da beni "yabancı" olarak tanımladılar!

Şiddeti gösteren kişiler farklılaşınca şiddetin nedeni de farklılaşmaktadır. Annesi tarafından şiddete maruz kalan 21 kodlu katılımcı, anne ve babasının mutsuz ve sevgisiz bir evlilik yapmaları ve

devamında annesinin çok sayıda kız çocuk dünyaya getirmesiyle birlikte, çevrenin annesine yönelik olumsuz tavır ve davranışlarının anneyi bunalıma sokmasını ve bunun da hıncını çocuklarından almasını örnek vermiştir. Bir kadının çocuğunun cinsiyetini belirlemesi söz konusu olamaz. Bu biyolojik bir durumdur ve anneden bağımsızdır. Çocuğun cinsiyetini belirleyen babadan gelen genlerdir. O nedenle eğer çocukların cinsiyetiyle ilgili bir merci aranacaksa ironik olarak erkeklere bakılması daha doğru olacaktır. Diğer taraftan çocuğun cinsiyetinin anne ve babayla değil yaratıcının takdir etmesiyle belirlendiğini kabul etmek herkesi tatmin edecek bir durumdur.

Katılımcı 21 (37, bekâr, akademisyen, yüksek lisans): Bu şiddetin sebebi ise babam annemle iyi değildi, ona şiddet uygulardı, fiziksel olarak onu döverdi ve sözle de çok küfür ve hakaret ederdi. Çünkü onlar aileleri tarafından zorla evlendirilmişler ve hiç birisi kendi rızasıyla evlenmemiş yani birbirlerine razı değillermiş fakat mecbur kalmışlar. Anneannem, babaannem ve amcamla birlikte aynı evde yaşıyorduk, yani kayınvalidesi de anneme kötü davranıyorlardı, annem de bunların tüm hıncını bizden yani çocuklarından çıkarıyordu. Hatta onunla dalga geçerlerdi "niye bu kadar çok kız çocuğu doğuruyor" diye, ki ilk çocuk erkek olmasına rağmen. Fakat ondan sonra 6 kız çocuğu daha doğurmuş, en sonunda ikinci erkek çocuğu olmuş, bunların tümü yani çevredeki olaylar onu çok kütü etkiliyordu ve onu bu hâle getiriyordu, o da tüm hıncını bizden çıkarırdı.

18 numaralı katılımcı eşinin onun maaşını alamadığı için kendisine şiddet uygulamasını, eşinin kendisini sevmekten çok kendisinden yararlanmak için evlendiğini ifade etmiştir:

Katılımcı 18 (41, evli, eğitim müfettişi, lisans): Beni dövüp taciz etmesinin nedenlerinden biri de maaşımı vermeyi kabul etmemiş olmam. Çünkü bazen çalıştığım ve onun için ekonomik bir proje olduğumdan onun benimle evlendiğini düşünüyordum.

Başka kadınlarla ilişkisi olan bir kocanın eşine şiddet uygulaması sık rastlanan bir olgudur. Bu bağlamda 2, 13 ve 19 numaralı katılımcıların görüşleri örnek olarak verilmiştir:

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Şiddetin sebebi kocam benimle evlenmeden önce başka birisini seviyordu, ailesi evlenmelerine mâni olmuş, ablası da benimle evlenmesine her türlü şekilde ikna etmişti, nişanlıyken ve benimle evliyken (15 sene boyunca) bile gönlü hep onun yanındaydı hep onu seviyordu, dışarı gezmeye beraber çıkıyorlardı, ziyaret etmek için evine dahi gidiyordu.

Katılımcı 13 (38, evli, memur, lisans): Başka bir kadınla ilişkisi olduğunu öğrenip sırrını ortaya çıkardığımda, beni susturmak için sürekli dövmeye, hakaret etmeye ve benden nefret etmeye başladı. Hatta benden boşanmayacağını ve o kadınla evleneceğini ve de aynı evde onunla beraber olacağını, gözümün önünde eğleneceğini ve beni kahredeceğini söylüyordu.

Katılımcı 19 (41, boşanmış, ev hanımı, ortaokul): Bu şiddetin tek sebebi bana ihanet etmesi, başka bir kadınla beni aldatması, başka bir kadının aramıza girmesi, onunla evlenmeden ilişki kurması, benimle evli olduğu hâlde onunla gizlice telefonla konuşması, yurt dışına çıkıp onunla buluşması ve sonunda benim rızamı almadan ve haberim olmadan onunla gizlice evlenmesiydi.

İhanet kadınların duygusunu inciten ve şiddetin artmasına neden olan ağır şiddet şekillerinden biridir. Kimi katılımcıların eşleri evlenmeden önce başka kadınlarla ilişki kurmuş ve evlilik sürecinde de bu ilişkiye devam etmiş, kimi ise evlendikten sonra başka bir kadınla ilişki kurup onu aldatmış; uzun süre gizli olarak bunu saklamış fakat sonunda eşi bunu öğrenince, kocaları tarafından daha sık şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir. Çünkü ya onu boşayıp diğer kadınla evlenmiş -19 numaralı katılımcı gibi- ya da diğerleri gibi onları susturmak için çeşitli şiddet şekillerini daha sık kullanması ve ayrıca bazı erkekler eşleriyle evlenmeyi devam ettirmesi ama ilişkide olduğu kadınla ikinci eş olarak evlenmesi ve aynı evde birinci eşin gözü önünde başka kadınla yaşaması acı verici ve ağır şiddet olarak görünebilir. Bu durumda Irak toplumu içinde ve Kürt erkekler arasında ikinci veya daha fazla -4'e kadar- evlenmeleri en sık rastlanılan bir durum olarak tahmin edilebilir. Bunun nedeninin de kendilerine verilen şer'î haktan kaynaklananmış olduğunu söylemek mümkün olabilir.

3.3.2. Ekonomik Sorunlar

Ekonomik sorunlar alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Ailenizde ekonomik sorun yaşıyor musunuz?" sorusu yöneltilmiş ve %60'ının yeterli gelirleri olmaması nedeniyle çeşitli maddi zorluklarla karşı karşıya kaldıkları görülmüştür. Kadınların %40'ı ya kendilerinden ya eşlerinden ya da her ikisinin ailesinden kaynaklı maddi refahları bulunduğu görülmüştür. Dikkat çeken bir husus maddi refahı olsa da kadınların şiddet görmekten kurtulamamasıdır. Katılımcıların konuyla ilgili görüşlerinden doğrudan alınan ifade örnekleri şöyledir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Baba evinde hiçbir sorunumuz yoktu, maddi durumumuz çok iyiydi fakat evlendikten sonra, bir adamla evlendim ve onunla parası için evlenmedim, sadece rahat etmek, insanların dedikodularından kurtulmak için evlendim ama bilmedim ki o da hayatı bana zindan eder, bir zara adamlık yoktu onda, çalışmıyordu hep evde oturuyordu, ben çalışmaya mecbur kaldım, kirayı ödemek, yemek için yoksa açlıktan ölürdük.

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Ekonomik sorunumuz vardı, evliliğimizin başlangıcından bitene kadar bu sorun devam etti.

Katılımcı 3 (38, boşanmış, ev hanımı, ilkokul): Hayır, bizim ekonomik sorunumuz yoktu, eşim evlendiğimde marangozdu, iyi para kazanıyordu ancak bana hiçbir şey vermezdi, tüm parayı annesine verirdi.

Katılımcı 6 (23, evli, lisans öğrencisi): Biz ekonomik sorun yaşıyoruz ve maddi durumumuz biraz zayıf ancak bu büyük bir sorun değil benim için.

Katılımcı 11 (29, evli, öğrenci, ortaokul): Ekonomik sorunumuz vardı ancak bunlar kavga etmemin veya evi terk etmemin nedenleri değildir.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Evliliğimin başlangıcında sıkıntımız oldu ama hiçbir zaman bunu sorun etmedim ve bu konuya dair tartışmamız olmazdı, hatta ona bunu al, bunu eve götür bile demezdim ne bir kıyafet ne bir eşya ondan talep etmezdim, onu sıkıştırmazdım.

Katılımcı 16 (34, boşanmış, ev hanımı, lise): Bizim önceden sıkıntımız yoktu, eşim çok iyi maaş alıyordu, sorunumuz onun esrar maddesi kullanmasından sonra başladı.

Çalışmaya katılan Kuzey Iraklı kadınlar arasında meslek sahibi olan ve gelir getirici bir işte çalışanlar bulunmaktadır. Şiddet gören kadınlardan bir bölümü eşlerinin kendilerini paralarını harcama konusunda özgür bıraktığını, bazıları da eşinin ailenin tüm gelirini kendi başına harcama yetkisine sahip olmayı istediğini vurgulamıştır. Bu, bazı erkeklerin kadınların geliri üzerinde hakları olduğu fikrinden kaynaklanıyor olabilir. "Kendi paranıza sahipseniz onun tasarruf edilmesinde özgür müsünüz?" sorusunun yanıtına dair, bu konuda katılımcı görüşlerinden alınan ifadeler şöyledir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Sadece ben çalışırdım ve tüm parayı kocam ve çocuğumu beslemek için harcardım, ev kirasını ben öderdim, her şey bendim; aynı anda evin hem erkeği hem de kadınıydım.

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Eşim hiçbir şekilde benim parama karışmazdı, eğer ihtiyacı olsaydı bana söylerdi.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Kocam benim paramı almazdı ancak ne kadar olduğunu biliyordu, eğer bu para içinden bir dinar fazlamız çıksaydı onu sorgulardı.

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Eşim benim maaşımın ne kadar olduğunu bilmez ve bu konuya karışmaz. Fakat bazı şeyler için -örneğin çocukların okul parası için- bir miktar parayı beraber ayırır ve beraber öderiz, yoksa ben özgürüm bu konuda.

Eşlerine şiddet uygulayan erkeklerin bir bölümünün herhangi bir gelire sahip olmamakla birlikte eşlerinin gelir sahibi olmasından rahatsız olanlar da bulunmaktadır. Bu konuda katılımcıların kendilerine yöneltilen, "Kocanızla aranızda eğitim durumu ve ekonomik gelir açılarından farklar var mı?" biçimindeki soruya verdikleri yanıtlar farklı özellikler içermektedir. Şöyle ki kimi kadınlar eşleri

gibi gelir getirici iş sahibi iken, kimileri çalışırken eşleri çalışmamaktadır, dolayısıyla erkeklerin eve gelir getirmeleri söz konusu değildir. Bazı kadınların da ev hanımı olduklarından herhangi bir gelirlerinin olmadığı görülmektedir. Şiddete uğrama bağlamında kadınların gelir sahibi olmalarıyla olmamaları arasında çok küçük farklar göze çarpmaktadır. Gelir sahibi kadınların aynı zamanda eğitimli olmaları nedeniyle eşlerinin şiddet eğilimlerini bir miktar daha fazla baskılamaya çabaladıkları ve başarılı oldukları görülmüştür. Gelir farkı konusuyla ilgili katılımcıların görüşme dökümlerinden alınan örnekler şöyledir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Eşimle aramızda eğitim farkı vardı, ben okuma yazma biliyordum fakat o eğitimsizdi, yani okuma ve yazması yoktu, ben çalışıp para kazanıyordum, o ise çalışmıyordu, evin bütün sorumlukları bendeydi aynı anda evin hem kadını hem de erkeğiydim.

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Ben daha fazla kazanıyordum, tüm paraları masraf olarak çocuklarıma harcıyordum fakat kendim için hiçbir faydası yoktu, eğitim konusunda ise kocam ilkokulu bitirmişti ama ben okula bile gitmedim.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Aramızda fark vardı, eşim lisans mezunuydu ben okulu bitirmemiştim, ekonomik olarak eşim çok varlıklı ve zengin birisiydi, bana para vermezdi fakat kızlarımıza verirdi, kendine ve arkadaşlarına da harcardı, bir tek bana vermezdi, ben de çalışıp kendi paramı kazanıyordum.

Katılımcı 6 (23, evli, lisans öğrencisi): Eğitim düzeyi farkımız var, kocam ilkokulu bile bitirmemiş fakat ben "lisans" öğrencisiyim.

Katılımcı 9 (32, evli, eczacı, yüksek lisans): Ekonomik olarak kocam benden daha iyi, benim de maaşım var fakat onunki benden daha fazla, eğitim olarak ben eczacıyım ve yüksek lisansa sahibim, kocam ise akademisyen, doktora sahibi ve şu an kendisi Doç. Dr.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Evet farkımız vardı, eğitim konusunda ben ilkokul eşim ise ortaokul mezunuydu, ekonomik konuda ise ben ev hanımıydım eşim çalışıyordu, onun geliri vardı.

Katılımcı 13 (38, evli, memur, lisans): Eşit sayılırız pek farkımız yok, ikimizde lisans mezunuyuz, ikimizin de maaşı var ve kendi işine sahip insanlarız.

3.3.3. Kültürel Kodlar

Kültürel Kodlar (Kız- Erkek Ayrımcılığı) alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Ailenizde kız ve erkek arasında ayrımcılık yapılıyor mu?" sorusu yöneltilmiştir. Kadınların verdikleri yanıtlar incelendiğinde her on katılımcıdan dokuzunun (%90) hem kendi büyüdükleri ailede hem de

içinde yaşadıkları ve evlenerek geldikleri ailede kız ve erkek çocuklar arasında ayrımcılık yapılmaktadır. Erkek çocuklar kültürel kodların yanında güç kaynağı olarak görülmeleri ve gelir getirici bir kişi olabilecekleri düşüncesiyle her zaman kadınlardan daha önde tutulmaktadır. Bu olguya genel çerçeveden bakıldığında aslında konunun erkek ya da kız olmaktan çok güç kaynağı ve gelir sahibi olmakla, diğer bir ifadeyle ailesine maddi ve manevi katkı sunabilmekle ilişkili olduğu görülmektedir. Bu bağlamda birçok çevre kültürlerde örneği görüldüğü gibi ailelerin kızlarına karşı ikircikli davranmaları aslında riyakâr olduklarının da bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Kız-erkek ayrımcılığıyla ilgili 2, 3, 5, 6, 10 ve 12 numaralı katılımcı kadınların görüşme dökümlerinden alınan ifadeler örnek olarak verilmiştir:

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Benim ailemde kız ve erkek çocuğu arasında ayrımcılık vardı, erkek kardeşlerimle daha fazla ilgileniyorlardı ve ailemiz bizden yani ben ve kız kardeşlerimden fazla onları seviyorlardı. Yani hem babam hem de annem kız ve erkek arasında ayrımcılık yapıyor, erkek çocuklarını daha fazla seviyorlardı; onlarla daha fazla ilgi gösterip önem veriyorlardı.

Katılımcı 3 (38, boşanmış, ev hanımı, ilkokul): Evet, hem de çok ayrımcılık vardı, genelde bu ayrımcılık birçok Kürt ailede yaygındır, babam bize merhaba demezdi ancak erkek çocukları onun için bambaşkaydı, şimdi ise dört tane erkek kardeşim var, birbirlerine destek oluyorlar ancak konu kızlara gelince hiçbirimize sahip çıkmıyorlar ve bizi ihmal ediyorlar. Hatta babam daha fazla erkek çocuğu olsun diye ikinci eşle evlendi.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Annem klan kadınlardandı, erkek çocuklar onun için bambaşkaydı, onları tüm kız çocuklarından fazla seviyordu, büyük erkek kardeşim çok kötüydü, hepimize kötü davranırdı, ben ondan küçük olduğum için beni döverdi, bundan dolayı o evden kurtulayım diye 17 yaşında iken 37 yaşındaki birisiyle evlendim, insanlar bana niye öyle şekilde evlendiğimi her zaman soruyor ve şaşırıyorlardı.

Katılımcı 6 (23, evli, lisans öğrencisi): Hem de çok fark var, mesela erkek kardeşim istediği zaman dışarı çıkabilir, özgürdür, kimse ona bir şey diyemez ve hesap soramaz ancak konu bana gelince, okula gittiğim zaman defalarca ararlar; ne yapıyorsun, nerde kaldın, hemen eve dön diye beni kontrol ediyorlar; bu kıyafeti giyemezsin, bu şahısla arkadaşlık yapamazsın, bu yemeği yiyemezsin, arkadaşının evine gidemezsin, o da senin evine gelemez gibi, her şeye karışıyorlar ve yaşam tarzıma tahakküm ediyorlar.

Katılımcı 10 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Ailemizde kızlarla erkekler arasında çok ayrımcılık yapılıyordu, özellikle annem erkek kardeşlerimi bizden fazla seviyordu, babam kızları sever ama annem daha fazla erkek çocuğunu sevdiği için babam da onun tarafına geçerdi.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Babam erkek çocuklarını kızlardan daha fazla severdi, hatta vefat ettikten sonra malını mülkünü, tüm varlıklarını eşit bir şekilde paylaşmadı, onların

çoğunu haksızca ve adaletsizce erkek çocuklarına bıraktı. Aynı zamanda annem kız çocuğu doğurduğunda hep üzülür ikinci bir eşle evlenmek isterdi.

Irak toplumu ataerkil bir toplum olduğundan dolayı, erkeğe öncelik veren bir toplumdur. Bir kadının hayatında yaşadığı ilk şoku Kuzey Irak'la birlikte diğer toplumlarda da yaygın olan kız ve erkek çocuklar arasında ayrımcılık yapılmasıdır. Kadınlar doğurdukları andan itibaren erkek zulmüne maruz kalırlar. Çünkü onlar için erkek çocuk güç kaynağı ve ailenin namusunu koruyan olarak tanıtılmaktadır. Yukarıda verilen katılımcı örnekleri tam bunları ifade etmektedir. Örneğin her ailenin bir erkek çocuğu dünyaya getirme hayali vardır ancak beklenen çocuk kız olduğunda hayal kırıklığına uğrarlar. Katılımcıların sözlerine dayanarak, sürekli kız çocuğu olan veya birkaç tane erkek çocuğu bulunan kimi erkekler daha fazlasını isteyerek eşinden boşanmazsa dahi ikinci bir kadınla evlenmeye kalkar.

3.4. Aile İçi Şiddetin Olumsuz Etkileri Konusundaki Bulgular

Üçüncü araştırma sorusu: Kuzey Iraklı kadınların, kendilerine ve aile bireylerine uygulanan şiddetin olumsuz etkileri konusundaki görüşü nedir?

Çalışmanın üçüncü sorusu, araştırmaya katılan Kuzey Iraklı kadınların, gördükleri aile içi şiddetin kendileri ve aileleri üzerindeki etkilerine ilişkin görüşlerini incelemeye dönüktür. Bu soruya yanıt bulmak üzere katılımcılara görüşme formundaki on üçüncü, yirmi ikinci, yirmi üçüncü, yirmi dördüncü, yirmi beşinci, yirmi altıncı, yirmi yedinci, yirmi sekizinci, yirmi dokuzuncu ve otuzuncu sorular yöneltilmiştir. Kadınların konuyla ilgili görüşleri **Şiddetin Etkileri** teması altında incelenmiştir.

Üçüncü tema aile içi şiddetin olumsuz etkileri konusundadır ve bu temada boşanma kararı alma, sağlığa etkisi, kendine zarar verme, ruhsal etkiler ve aileye yönelik kırgınlık konularına odaklanılmıştır. Konuyla ilgili bulgulara göre, katılımcıların aile içi şiddetin olumsuz etkileri temasındaki görüşme dökümleri incelenerek katılımcıların en fazla gördükleri şiddetin sağlıkları üzerindeki etkileri konusunda görüş bildirdikleri, bunun da en çok ailelerini ve yuvalarını koruma isteğinden kaynaklandığı söylenebilir.

Erbil bölgesindeki kadınların her ne kadar fiziksel, duygusal, psikolojik ve diğer türlerdeki şiddetlere maruz kalsalar da boşanmaktan en çok kendilerinin sağlıkları yıpranacağından dolayı evliliklerini mümkün olduğunca devam ettirme kararı almalarının nedenleri içinde bulundukları kültürün, sahip oldukları çocukların ve çevrelerinden gördükleri baskının etkisiyle açıklanabilir.

Dinî inanışları ve kültürel eğilimleri nedeniyle kadınların birkaçı dışında kendilerine zarar verme eğilimi göstermemeleri, her şeye rağmen Kuzey Iraklı kadınların güçlü bir irade yapısına sahip olduklarını, bu bağlamda eğer karşılaştırma yapılması uygun olursa, Erbilli Kürt kadınlarının Erbilli

Kürt erkeklerinden daha dayanıklı oldukları, eşleri ya da kendilerine şiddet uygulayan diğer erkekler gibi sorunlar karşısında başkasına zarar vermek, içkiye sarılmak, uyuşturucu madde kullanmak ve başka yararsız uğraşlara girmek yerine sorunları sineye çektikleri görünmektedir. Çalışma kapsamında depresyona giren kadınların yaşadıkları sorunlar karşısında aile büyüklerinden, abilerinden, ablalarından, annelerinden ve en önemlisi babalarından yeterli düzeyde destek görememeleri onlara karşı kırgınlık duyguları yaşamalarına neden olmaktadır. Haklı gerekçelere dayanan bu kırgınlığın inançlı olduğunu düşünen Kuzey Irak toplumunda olumsuz etkilerinin olacağı kabul edilebilir. Dahası kültürel inancın kadını erkeğe emanet ettiği yönündeki anlayışın uygulamada karşılık bulmuyor görünmesidir.

Şiddet etkileri konusunda katılımcı Kuzey Iraklı kadınların görüşme dökümleri incelenmiş ve üçüncü araştırma sorusuna yanıt bulmak amacıyla katılımcılara yönlendirilen sorular kadına yönelik şiddetin onlarla birlikte aile üyeleri üzerindeki incelemeye dönüktür. Bu bağlamda katılımcı Kuzey Iraklı kadınların görüşme dökümleri incelenerek "Boşanma Kararı Alma", "Şiddetin Sağlığa Etkisi", "Kendine Zarar Verme", "Ruhsal Etkiler", "Aileye Yönelik Kırgınlık" gibi alt temaları oluşturulmuştur.

3.4.1. Boşanma Kararı Alma

Boşanma kararı alma alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Kocanız size şiddet uyguluyorsa, boşanma kararı almayı hiç düşündünüz mü? Cevabınız (hayır) ise sebebi nedir?" sorusu yöneltilmiş ve katılımcıların yaklaşık onda yedisinin (%70) boşanma kararı almadığı, boşanma kararı alanların da başlarda kendi anne babası, çocukları ve yuvasının dağılmaması amacıyla evlilikte karşılaştığı sorunlara dayanma eğilimi gösterdiği, sonraki zamanlarda eşinde değişen bir şey olmadığını görmeleriyle birlikte boşanma kararı aldıkları görülmüştür.

Gelir getirici bir işi olan kadınların boşanma kararını ev hanımlarına göre daha kolay aldıkları görülmektedir. Diğer taraftan geliri olsa bile kendine olan güveni nedeniyle evliliğini sonlandırmayanların yanında, geliri olmamasına karşın eşinin yaptıklarına ve kendi ailesinin ona sahip çıkmaması karşısında aile kavramını sorgulamaya başlayan bazı katılımcıların bir süre sonra boşanma yönünde karar alma durumunda kaldıkları da görülmüştür.

Görülen şiddetin Kuzey Iraklı kadınlarda boşanma kararı almaya neden olması oran olarak düşük olsa da sürekli kendilerini yıpratıp durdukları ve gerçekçi, sonuç alıcı çözümlere ulaşmada çok da yeterli olmadıkları görülmektedir. Konuyla ilgili olarak katılımcı Erbil yöresi kadınlarının görüşme dökümlerinden doğrudan alınan ifade örnekleri şöyledir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): İlk önce boşanmak istemiyordum; bu kadar sefil hayat yaşamayı, yoksulluk görmeyi, açlık çekmeyi, dayak yemeyi ve hakarete uğramayı

hep babamlar için kabul ettim, dayandım, onlara yazık olmasın diye. Çünkü söz vermişti, ki beni eve geri kabul etsin, ben de bunu isterdim; onları özlemiştim, onları görmeyi çok temenni ettim ama faydasızdı, söyledikleri de hepsi yalan çıktı, sonunda da bildim ki kimse bunlara değmez, ben niye diğerleri için kendimi feda edeyim ve cehennemi bu hayatta yaşamaya devam edeyim, herkeste kendi hayatı ve keyfinde, kimse beni düşünmüyor ve umursamıyor bile, sadece benim hakkım ve hayatım mahvoldu, sonuç olarak boşanma kararını aldım ve artık bundan sonra kendim için yaşayacağıma karar verdim.

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Hayır çünkü o zamanlar çocuklarım çok küçüktü, onların hatırı için böyle bir karar alamazdım.

Katılımcı 4 (39, evli, öğretmen, lisans): Ben boşanmayı düşünmedim. Çünkü kadın çocuklarının sorumluluğunu üstlenecek birine ihtiyaç duyuyor, kendi geliri olsa bile tek başına çocuk büyütmek zordur. Ayrıca toplumun terk edilmiş ve boşanmış kadınlara sert bakışı, diğer taraftan bazı ebeveynlerin, kızların evlendikten sonra boşanmalarının bir rezalet olduğunu düşünerek onları evlerine kabul etmiyorlar.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Yuvam yıkılmasın diye çok sabrettim, boşanmak istemiyordum ama eşimle yaptığımız kavgalarda ve eşimin bana şiddet uyguladığında ona söylüyordum, "eğer beni istemiyorsan beni boşa" ama onun yanıtı şöyleydi: "sen kendin git boşanma davasını aç her şeyden tenezzül et benim maliyetim yok nafaka parasını verememe, böylece seni boşarım".

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Ben boşanmayı düşündüm ama kararını alamadım çünkü üzülüyorum düşünüyorum eşim benden sonra başka bir kadınla evlenir ve kızlarımın üvey kardeşleri olur ve böyle düşünceler aklıma geldiği için vazgeçtim çünkü bu durumu yaşamak istemiyorum eminim ki bunları kaldırmam.

Katılımcı 9 (32, evli, eczacı, yüksek lisans): Ben boşanmayı düşündüm ama o kararı veremdim ve vazgeçtim çünkü benim abilerim iyi değiller, belki beni kabul etmezler veya evden kovarlar, benim maaşım var ancak bir ev almaya yetmez ve kiracılık hayatı da zor hem de çok pahalı, o yüzden bu hayata devam etmem gerekiyor.

Katılımcı 10 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Ben hiçbir zaman eşimden boşanmak istemedim, bunun birçok nedeni var, bir taraftan babamlar çocuklarımı kabul etmiyorlar, diğer taraftan ben bunca yıllık kocamın bana bu kadar kötülük yapmasına rağmen hâlâ onu seviyorum, düşünüyorum ki yine tekrar baba evine dön; orada kardeşler, anne ve baba da var, onlara da katlanmam gerek, bunları anlatmaları çok zor, diğer taraftan ise benim bir gelirim yok, en azından karnımı doyurmak için bir lokma yemek var, o yüzden benim için boşanmamak en iyi karardır.

Katılımcı 13 (38, evli, memur, lisans): Boşanmak istemiyorum ayrıca şiddet gördüğümü de aileme bile söylemedim çünkü kadın zayıf bir varlıktır, bu duruma dayanamaz ve her şey onun aleyhinedir.

Katılımcı 15 (40, evli, ev hanımı, ortaokul): Ben boşanmak istemedim çünkü beni zaten ailem bu cehennemin içine attı, nereye gideyim, başka bir ateş içine mi? diye düşünüyordum, ayrıca benim çocuğum oldu ve eğitimimi de tamamlayamadım, kendime ait işim de yoktu, kadının ekonomik olarak erkeğe bağımlığı, toplumun ve ailesinin onu kabullenmesi zordur, yani bir kadının ailesinin evine dönmesinde ailesinin görüşü çok olumsuz olacaktır ve eşim ne yaparsa yapsın ben boşanmaya hazır değilim çünkü toplum boşanmış kadını hor görüyor, o zaman erkekler tarafından imrenilirdim, gerçekten boşanmak korkutucudur.

Katılımcı 17 (51, evli, ev hanımı, ilkokul): Evliliğim 13 yıl devam etti, ben boşanmak istemedim. Çünkü bir taraftan boşanmak ayıptır dedim, diğer taraftan ise her seferinde kayınvalidem onlara baktığımdan kendi çıkarları için beni evlerinde tuttular ve boşanmama mâni oldular. Fakat son kere eşim beni baba evine götürdü ve almaya gelmedi, 6 sene onu bekledikten sonra boşanma davasını açtım.

Katılımcı 18 (41, evli, eğitim müfettişi, lisans): Ailemi korumak adına, özellikle evliliğin başlangıcında, maruz kaldığım şiddete karşı her zaman sessiz kalabiliyorum. Çocuklarım büyüdükten sonra evi terk etmek ya da bir sorunu dile getirmek benim için ayıp sayılırdı. Ama her zaman şiddeti durdurmak için eşime cevap vermeyi umdum ancak bir ayıp sorunu önümde duruyordu. Bazen evi ve çocukları, her şeyi arkamda bırakıp, çekip gitmek istedim çünkü kendime güvenim gelmişti, kendi ayaklarımın üzerinde durabiliyordum ama yapmadım.

Bu verilerin gözlemlenmesi sonucunda çalışmamızda Irak toplumunda boşanmış bir kadına karşı toplum algısı çok olumsuz olduğu görünebilir. Çünkü bu gibi durumlarda sadece kadın suçlanır fakat erkeklerin normal hayatlarını sürdürmesinin daha kolay olduğu söylenebilir. Onun için bu çalışmanın katılımcılarının birçoğunun ifadelerine göre boşanma kararının kadınların son tercihleri olduğu görülebiliyordur.

3.4.2. Şiddetin Sağlığa Etkisi

Şiddetin sağlığa etkisi alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Şiddet sizi olumsuz etkiledi mi? Cevabınız 'evet' ise hangi taraftan?" sorusu yöneltilmiş ve katılımcıların tamamını (%100) sağlığının uğradıkları şiddet nedeniyle çeşitli düzeylerde etkilendiği görülmüştür. Eşleri ve diğer yakınlarından gördükleri şiddet nedeniyle herhangi bir sağlık sorunu yaşamayan kadın katılımcı yoktur. Bu sonuca dayalı olarak, Erbilli kadınların yakınlarından gördükleri şiddetin boyutunun tahammül edilebilecek düzeyleri aştığı, bir şekilde şiddetten uzaklaşabilenlerin kendilerini toparlama

yoluna gidebildikleri, şiddetten uzaklaşamayanların ise vücutlarının çeşitli bölgelerinde fiziksel ve cinsel nedenlerle kalıcı sorunlar yaşadıkları görülmüştür. Konuyla ilgili 1, 6 ve 17 numaralı katılımcıların görüşleri örnek olarak verilmiştir.

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Hem ruhsal hem de fiziksel olarak beni çok etkiledi, örneğin vücudumda yaralar var ve hâlâ bazı şeylerin izleri kalmıştır, bir de eşim seks yaparken vahşice hareketlerle çok eziyet ediyordu, onun yüzünden hâlâ kadın hastalıkları doktoruna gidiyorum, 4 yıl geçmesine rağmen onun olumsuz etkileri üzerimde duruyor.

Katılımcı 6 (23, evli, lisans öğrencisi): Şiddet beni birçok yönden olumsuz etkiledi, ilk sırada fiziksel olarak, hâlâ çok kötüyüm, sağlık sorunlarım var çünkü fıtık oldum ve ondan dolayı fizyoterapi görüyorum ve yüzmeye gidiyorum, sürekli ağrım var, psikolojik olarak da bazen sebepsiz şeylerden sinirleniyorum, kimseyi görmek istemiyorum, annemi bile, tek başıma kalmak istiyorum, bir süredir geceleri uyuyamıyorum.

Katılımcı 17 (51, evli, ev hanımı, ilkokul): Şiddet eylemi beni hem fiziksel hem de psikolojik olarak olumsuz etkilemiştir.

"Maruz kaldığınız şiddetten dolayı herhangi bir sağlık sorunu yaşıyor musunuz?" sorusuna katılımcıların verdikleri yanıtlar benzer özellikler göstermekle birlikte, kimi katılımcıların tedavi görerek şiddetin olumsuz etkilerinden kurtulmaya çalıştıkları, kimilerinin ise fıtık, kanser, nöropatik ağrı[6], şeker hastalığı ve benzeri kalıcı rahatsızlıklara yakalandıkları, kimilerinin de eşlerinin kendilerine karşı anlayışsız ve durmak bilmeyen şiddet uygulaması sonucu bir ömür kadınlık duygularını yaşamaktan uzak olacak olmaları şiddet sarmalının Kuzey Iraklı, Erbilli kadınların yaşadıklarını bir miktar göstermesi bakımından oldukça önemlidir. Konuyla ilgili olarak katılımcıların görüşme dökümlerinden alınan örnekler şöyledir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Eşim seks yaparken, bana yakınlaşmaya çalışırken vahşice hareketlerle çok eziyet ediyordu, onun yüzünden hâlâ kadın hastalıkları doktoruna gidiyorum, 4 yıl geçti hâlâ sorun yaşıyorum ve olumsuz etkisi devam ediyor.

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Üzüntüden dolayı en küçük erkek çocuğuma hamileyken şeker hastalığına yakalandım.

Katılımcı 3 (38, boşanmış, ev hanımı, ilkokul): Ayak bileği kemiğimde bir tümör var.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Eşim cinsel şiddet kullandığından dolayı geçirdiğim ameliyat başarılı olmadı çünkü ondan sonra da iyileşmeme izin vermeyip bana cinsel

[6] Nöropatik ağrı, sinir sistemindeki bir lezyon veya fonksiyon bozukluğu sonucu ortaya çıkan ağrıdır. Nöropatik ağrı sinir hücresi üzerinde oluşan hasar sonrasında o bölgeden kaynaklanan kontrol dışı elektrik deşarjlarından kaynaklanır. Erişim Linki: https://ankara.baskenthastaneleri.com/tr/saglik-rehberi/noropatik-agri.

şiddet uyguluyordu, bu konuda çok işkence ediyordu, istememe rağmen beni sekse zorluyordu, özellikle yasak sekse meraklıydı, sırf bu yüzden hastalandım.

Katılımcı 6 (23, evli, lisans öğrencisi): Şu an fıtığım, her zaman ağrım var, normal bir insan değilim, sağlık durumum çok kötü, iş yaparken istediğim gibi hareket edemiyorum ve fazla şeyler kaldıramıyorum, bunlardan dolayı tedavi görüyorum yoksa bu yaşta ameliyat olmak üzereydim, o ameliyatın da sonucu belli olmaz çünkü tehlikeliydi, diğer taraftan ise doktor bana ilerideki doğumlarda sorun yaşayacağımı söyledi, fazla çocuk yapamam, ileride çocuk yapmak istersem o zaman uygun bir program geliştirilerek bir doktor gözetiminde olması gerekiyormuş ve bütün bunlara rağmen doktor bana normal bir doğum yapamayacağımı söyledi.

Katılımcı 7 (22, bekâr, lisans öğrencisi): Şu an göğsümde tümör, boynumda da sorun var, herkes biliyor hasta olduğumu, vücudumun hiçbir yeri sağ kalmamış hepsi yara, kendimi de yaralamışım.

Katılımcı 9 (32, evli, eczacı, yüksek lisans): Üzüntüden şu an rahmimde tümör var, kocam ve kayınvalidem yüzünden çünkü eşimin annesi onu çok kontrol ediyor, o da onun sözüne göre hareket ederek beni ihmal ediyor, bunlardan dolayı kahrımdan sağlığım bozuldu.

Katılımcı 10 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Sürekli baş ağrım var çok darbe yediğimden dolayı ve tiroide de yakalandım, bir gün gelsin başım ağrımasın istiyorum, sürekli üzülüyorum, kocamın diğer kadınlarla eğlendiği ve konuştuğu videoları var, onları tekrar tekrar izleyince canım yanıyor, hep bu durumdan çıkmak ve vazgeçmek istiyorum ama buna takılmışım.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Bir kere felç oldum, rahmimde de tümör oluştu ve geçirdiğim operasyonda rahmimin tamamını aldırmak zorunda kaldım.

Katılımcı 14 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Eşim bana tokat attıktan sonra midem kötüleşmeye başladı, zannettim ki hamileyim, doktora gittiğimde acil endoskopi yaptırmam talep edildi, sonuçta mide şişkinliği ortaya çıktı, ilaç kullandığım zamanlarda da her gün durumum kötüleşiyordu, bir de zayıflıyordum.

Katılımcı 17 (51, evli, ev hanımı, ilkokul): Ben meme kanserine yakalandım ameliyat oldum, mememi aldılar, "mastektomi"[7] işlemi yaptırdım ve hormon ilacını da kullandım, saçlarım dökülmeye başladı, eşim o zaman ilaç parası veremedi doktor her şeyi ücretsiz yaptı, hatta evde beni üzen bir kimsenin olup olmadığını da sordu fakat hayır dedim, zaten hayattan bıkmıştım, ameliyat olacaktım ama keşke doktora o zaman gerçeği anlatsaydım.

Bir kadının sağlık açısından en fazla zorluk yaşadığı dönemlerden biri de hamileliktir. "Hamilelik sırasında şiddete maruz kaldınız mı? Sonuç olarak sizi nasıl etkiledi?" sorusuna katılımcıların

[7] Mastektomi, memeyi çıkarmak için yapılan cerrahi bir işlemdir ve bazı durumlarda kanserli bir tümörden kurtulmak ve yayılmasını önlemek için memeyi çevreleyen doku da çıkarılır. Erişim Linki: https://www.plastikcerrahi.org.tr.

verdikleri yanıtlar oldukça düşündürücü ve iç yakıcıdır. Eşlerine her türlü şiddeti uygulamayı âdet hâline getiren erkeklerin, hamileyken bile eşlerine yönelik duygusal, fiziksel, psikolojik ve dahası cinsel şiddet uygulamaya devam etmeleri kelimelerle açıklanabilecek bir durum değildir. Erkeğe emanet olarak verilen kadının bu denli acımasızca hırpalanması, hamilelik gibi savunmasız bir durumda bile şiddete maruz bırakılması hiçbir inanç sistemi tarafından kabul edilemeyecek kabalıktır. Konuyla ilgili olarak katılımcı kadınların görüşleri şöyledir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Ben hamileliğimin son gününe kadar çalışıyordum, doğurduktan sonra sadece 5 gün evde kaldım çünkü çalışmalıydım yoksa açlıktan ölecektik ve kirayı ödeyemezdik, kendisi de çalışmıyordu, o yüzden ben çalışmaya mecburdum.

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Bir keresinde ikinci çocuğum karnımdaydı eşim beni araba içinde dövdü ve ayakkabısını ağzıma soktu, bir yıl önce de yine yeni hamileydim, beni öyle dövdü ki saçımı çekti, elini boğazımın üstüne koydu neredeyse boğulacaktım, doktora gittiğimde ultrason sırasında doktor bana çocuğumun karnımda parçalandığını ve öldüğünü söyledi, böyle dövülmeler beni çok kötü sonuçlara götürdü, bebeğimi de kaybettim çok üzüldüm.

Katılımcı 10 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Erkek çocuğum karnımdaydı, hamile olduğumu bilmiyordum, 4 aylık olmuştu öğrendiğimde fakat kocam bunu öğrenince beni çok dövdü, yerlere atıp sırtımdan tekmeledi, çocuğumun ölmesini istiyordu, beni darp edince doktora gittik, çocuğu aldırmamı istedi ancak doktor "çocuğun büyüyüp aldırma aşamasını geçtiğini ve hiçbir şekilde o işlemi yapmayacağını, onun katili olamayacağını" söyledi, bu olay beni çok olumsuz etkiledi, üzüntüden günlerce yemek yiyemedim bebeğimin ölümünü ben de istedim çünkü, ona da yazık, niye böyle bir hayata gelsin, onun suçu ne, niye böyle şiddet dolu bir ortamda büyüsün ve istenmeyen bir babaya sahip olsun ancak tüm bunlara rağmen çocuğum ölmedi ama onu doğurduğumda vücudunda demir ve kan eksikliği fazlaydı, doktor " karnında çok eziyet çekmiş, ondan dolayı olmuştur", dedi.

Katılımcı 11 (29, evli, öğrenci, ortaokul): Hamilelik sırasında eşim beni dövdü, başımı duvara çarptı, üzüntüden migren oldum, gecesi doğum ağrım vardı doğurmak üzereydim, bana dedi ki "bu gecede ne çocuk doğurması bu nasıl uygunsuz bir vakit", beni hastaneye bile götürmedi, komşular götürdüler. Doğurduğumda çocuğumuz çok zayıftı, paramız olmadığı için bebek sütü alamıyorduk, hep ağlıyordu, geceleri kocam onu bile dövüyordu, sesinden rahatsız oluyordu.

Katılımcı 16 (34, boşanmış, ev hanımı, lise): Doğum yapmak üzereyken evin çatısından beni aşağı atmaya çalıştı, son anda kurtuldum, yeni doğum yapmıştım bile bana eziyet ediyordu, anne ve kardeşinden yardım istedim hastaneye götürsünler diye ancak yapmadılar, hatta hastaneye yetişemedim çocuğumu yolda doğurdum.

Katılımcıların bu durumlara dair verdikleri ifadelere göre bu hassas dönemlerde şiddet uygulayan erkeklerin, ne kadar olumsuz sıfat varsa hepsine sahip oldukları (kabalık, ahlaki zayıflık ve başıboşluk vs.) bu çalışmada gözler önüne serilmektedir.

Uyku vücut bütünlüğünün bir parçasıdır. Şiddete maruz kalan kadınlara "Maruz kaldığınız şiddet nedeniyle uyku sorunları yaşıyor musunuz? Nasıl?" sorusu yöneltilmiş ve katılımcıların onda dördünün (%40) şiddet nedeniyle uyku sorunları yaşadıkları görülmüştür. Konuyla ilgili görüşme dökümlerinden alınan örnekler şöyledir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Geceleri uyuyamıyordum, ilaç bile kullandım, 4 yıl geçti ama hâlâ sadece 2 veya 3 aydır geceleri daha iyi ve daha erkenden uyuyabiliyorum.

Katılımcı 3 (38, boşanmış, ev hanımı, ilkokul): Şimdiye kadar uyku sorunum var, sabaha kadar çoğunlukla uyanığım, gecenin yarısı saat 2 veya 3'e kadar genellikle uyanığım, abdest alıp namaz kılarım, gecelerimi böyle geçiririm.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Uyku sorununu hâlâ yaşıyorum.

Katılımcı 7 (22, bekâr, lisans öğrencisi): Evet, uykum çok az, uyuduğum zaman da babam, erkek arkadaşım beni taciz ediyormuş gibi gözümün önüne geliyor, o yüzden günde iki dakika uyuyabiliyorum.

Kişinin psikolojik durumunun kötü olması, gece derin uyku uyuyamamasının en önemli nedenlerinden biridir, insan uykusunu büyük ölçüde etkileyen psikolojik hastalıkların, aşırı düşünme ve kaygıya yol açan çeşitli psikolojik baskılara maruz kalmanın başında depresyon gelmektedir; sürekli gerginlik, gece boyunca normal bir şekilde uyuyamamaya yol açar. Bu çalışmaya katılan katılımcıları maruz kaldıkları çeşitli şiddet türleri nedeniyle bu durumu yaşamış ve hâlâ yaşamaya devam eden katılımcılar da yukarıda verilen ifadelere göre bulunmaktadır.

3.4.3. Kendine Zarar Verme

Kendine zarar verme alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Hiçbir zaman kendinize zarar vermeyi veya intihar etmeyi düşündünüz mü veya intihara teşebbüs ettiniz mi? Cevabınız (evet) ise neden?" sorusu yöneltilmiş ve katılımcıların onda altısının (%60) kendilerine zarar vermeyi düşündükleri, kimilerinin ilaç içerek, kimilerinin başka yöntemlerle yaşamlarına son vermeye çalıştıkları görülmüştür. İlginç olan konu kadınların şiddet uygulayan erkeklere ve diğer kişilere değil

de kendilerine yönelik zarar eylemleri onların aslında başkalarına zarar vermeme adına ne kadar hassas davrandıklarını, kendileri zarar görse bile başkalarına zarar vermemeye çalıştıkları ve gördükleri şiddetten çıkış yolunu kendine zarar vermede bulabildiklerini düşünmektedir. Konuyla ilgili katılımcı görüşlerinden alınan ifade örnekleri şöyledir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Ben ölmek istiyorum ve bir kere fazla ilaç içtim çünkü kimse beni anlamıyor, kendimi kaybolmuş gibi hissediyorum.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Çok sıkıldığımdan dolayı intihar etmeye teşebbüs ettim çünkü düşündüm ki ne babamın evinde rahattım ne de kocamın evinde, hiç birisinde mutlu olamadım, ne zamana kadar bu devam edecek? Hep bu soruyu kendime sordum, onun için intihar etmeye kalktım, ilk seferinde bileğimi kestim, ikincisinde fazla ilaç içtim, üçüncüsünde de kendimi merdivenden attım.

Katılımcı 6 (23, evli, lisans öğrencisi): Ben intihar etmeye kalktım, sadece bir kere değil iki kere vücuduma petrol dökerek kendimi yakmak istedim çünkü çaresiz kaldım, artık dayanacak gücüm kalmamıştı.

Katılımcı 7 (22, bekâr, lisans öğrencisi): Ben bir kere elimin bileğini kestim, o da babam yüzündendi fakat öbür dünya korkusundan bu düşünceden vazgeçtim ama şimdi ise eğer sabrım tükenirse kendimi öldürürüm. Çünkü bu duruma en fazla 2 hafta dayanabilirim, mahkemenin kararını bekliyorum.

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): İntihar etmeye kalkmadım fakat sinir oluyorum, bazen sinir krizi geçiriyormuşum gibi vücudumun çeşitli yerlerine vuruyor ve kendime tokat atıyorum, kendimi yaralıyorum, kötü bir şekilde kendime zarar veriyorum.

Katılımcı 11 (29, evli, öğrenci, ortaokul): Ben Allah'tan korktuğum için intihara kalkmadım çünkü düşündüm ki benim dünyam gitti bari öbür dünyayı kaybetmeyim yoksa herkes benim yerimde olsaydı, çoktan intihar etmişti.

Katılımcı 16 (34, boşanmış, ev hanımı, lise): İki kere intihar etmeyi düşündüm, birinde bıçağı bileğime yaklaştırdım, diğerinde ise çok bıktığımdan kendimi yakmayı düşündüm.

Katılımcı 21 (37, bekâr, akademisyen, yüksek lisans): İntihar etmeyi düşündüm çünkü bana uygulanan bu tür şiddetlerden örneğin, ailem tarafından özellikle annemin beni ihmal etmesi ve görmediğim ilgi ve şefkatten dolayı, beni dövmesi canımı yakıyordu ve çok acı çekiyordum. Sonra üniversiteye gittim, başarılı oldum ve birisiyle tanıştım; ilk defa beni öven bir kimsem oldu, ben de ona alıştım, evlenmek istedim fakat benden vazgeçti, insan kendi evinde sevgi ve şefkatten mahrum ise bunları hep dışarda arar; sonuçta tüm bunları kaldıramadığım için intihar etmeyi düşündüm ve ölmenin bu hayatta kalmaktan daha iyi olduğunu düşündüm fakat kardeşlerim aklıma gelince onların

onurunu ve hayatlarını mahvetmemek için vazgeçtim ve onlar için hep başarılı, iyi bir örnek olmaya çalıştım.

3.4.4. Ruhsal Etkiler

Ruhsal etkiler alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Şiddet sizi olumsuz etkiledi mi? Cevabınız 'evet' ise hangi taraftan?" sorusunda katılımcıların tamamının (%100) duygusal ve ruhsal olarak etkilendikleri görülmüştür. Şiddetin fiziksel etkilerinin zamanla geçme olasılığı bulunmasına karşın duygusal olarak yıpratılan bir kadında bıraktığı etkilerin uzun yıllar, hatta yaşam boyunca sürmesi olasıdır. Bu bağlamda Kuzey Iraklı, Erbil bölgesi kadınlarının yaşadıkları şiddetten duygusal olarak çok etkilenmeleri, psikolojik olarak çeşitli rahatsızlıklara maruz kalmaları kaçınılmazdır.

Sevilmek ve değer görmek isteyen bir kadının sürekli aşağılanması, cinsel bir objeymiş gibi davranılması onun kadınlık onurunu kırmakta ve tedavi olması güç psikolojik ve duygusal yaralara yol açabilmektedir. Çalışmaya katılan Erbilli kadınların psikolojik ve duygusal sağlamlık düzeylerinin gördükleri şiddet nedeniyle yıpranmasına ilişkin 1, 5, 7, 8, 12, 17 ve 19 numaralı katılımcı görüşleri örnek olarak verilmiştir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Hem ruhsal olarak hem de fiziksel olarak beni olumsuz etkiledi, bir de cinsel ilişkide vahşice hareket ettiğinden dolayı kadın hastalığına yakalandım, o yüzünden hâlâ doktora gidiyorum ve üzerinden 4 yıl geçmesine rağmen şimdiye kadar iyileşemedim.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Kocam tarafından yapılan ve beni en çok acıtan şey ihmal edilmemdi, hasta olduğum zaman benimle ilgilenmiyor, hâlimi sormuyor, konuştuğumda beni dinlemiyordu ve susmamı istiyordu, bunlar ruhsal olarak beni çok olumsuz etkiledi, ayrıca son gece beni kandırıp içirdiği meyve suyu içine uyku ilacı koymuştu, o sırada bütün altınlarımı ve çocuklarımı almıştı, aniden kayboldu. Kocam beni terk edeli 3 yıl oldu, nerede olduğunu bile bilmiyorum, beni çocuklarımdan da mahrum bıraktı, o zamandan beri onları da bir daha göremedim.

Katılımcı 7 (22, bekâr, lisans öğrencisi): Psikolojik olarak şu an hiç iyi değilim, hep korkuyla uyuyorum, babamın beni öldürmeye gelmesinin korkusundan kapıyı kilitliyorum sürekli onu hayal ediyorum.

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Ben şu an çok korkak birisiyim, her şeyden korkuyorum, önceden çok cesurdum fakat bu kadar dövülmekten sonra haklı olsam bile hiçbir durumda kendimi savunamamam ve konuşma hakkım olmadığı için yani haklıyken haksız duruma düştüğümden sonuçta bu hâllere geldim ve korkak birisi oldum.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Daha fazla psikolojik olarak şiddet beni olumsuz etkiledi çünkü dövüldüğünde veya fiziksel şiddeti gördüğünde, insan bunları arada sırada hatırlar ama zamanla onlar iyileşir ancak şu ana kadar psikoloji işkence devam ediyor ve bırakılan yaralar ve izleri kalacak hâldeler ve açılan yaralar da çaresiz durumdalar.

Katılımcı 17 (51, evli, ev hanımı, ilkokul): Psikolojik olarak beni kötü etkileyen olay şudur: Eşim Birgün gece saat 12.30'da geldi ve yemek istedi, ben de hazırlamaya başladım, sonra bana "git ben seni istemiyorum, elinden yemek bile istemiyorum, ben kendim yaparım" diyerek küfürler etti. O zamanlarda oğlum yeni evlenmişti ve aynı evde bizimle yaşıyordu, biber istedi götürdüm, bu sefer kırmızı biber istedi verdim, sonra yeşil biber istedi onu da verdim hep küfür etti, ben dedim ki "bu kadar biber var"; oğlum beni savunup duruma müdahale etti, o zaman eşiyle beraber bizimle yaşıyordu. Fakat bu olaydan sonra oğlum da bu duruma dayanamadı, beni bıraktı gitti, kendi evini kurdu.

Katılımcı 19 (41, boşanmış, ev hanımı, ortaokul): Özellikle psikolojik olarak, beni başka bir kadınla aldatması, her zaman diğer şehirlere gidip yalan söyleyerek bir kadınla buluşması, ilişki kurması ve onunla vakit geçirmesi, sonradan da beni boşaması ve maddi hakkımı da vermemesi beni çok kötü etkiledi ve hâlâ devam ediyor.

Kendilerine sorulan "Maruz kaldığınız şiddetten dolayı hiçbir zaman depresyona girdiniz mi?" sorusuna katılımcı kadınların tamamına yakınının olumlu yanıt verdikleri, gördükleri yoğun duygusal ve psikolojik işkenceler nedeniyle depresyon yaşadıkları görülmüştür. Konuyla ilgili olarak 1, 3, 5, 8, 10, 12, 17 ve 19 numaralı katılımcıların görüşleri örnek olarak seçilmiştir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Uzun süre geceleri hep ağlamışım, uyuyamamışım, fotoğraflara bakıp eski günleri hatırlıyordum, o dereceye kadar yemeyi ağzıma götürüyordum fakat yiyemiyordum ne doktor kaldı ne din hocaları kaldı, hepsine gittim hepsi de "üzüntünden dolayı bu durum oluşmuştur" dediler. Hatta bundan dolayı kendime zarar vermeye kalkışmış, birkaç kere bileğimi kesmişimdir.

Katılımcı 3 (38, boşanmış, ev hanımı, ilkokul): Hiçbir şekilde hayattan zevk almıyorum, çok çabuk sinirleniyorum, bir kelime bile tahammül edemiyorum, çok üzülüyorum yuvam gözümün önünde yıkıldı, bir de başka kadınla evlenmesi benim canımı acıtıyor.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Ben depresyona girdim, çok fazla kilo verdim ve aşırı derecede zayıfladım, sanki ölü gibiymişim, çok dalgındım, yemek için iştahım yoktu, her zaman gamlıydım, bir de çocuğum beni istediğinde onu koçağıma alamıyordum çünkü onu taşımak için gücüm kalmamıştı, kucağımı çok istiyordu ancak sadece ona "gel yanımda uzan" diyordum, başka bir şey yapamıyordum.

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Özellikle başıma gelen cinsel taciz olayından sonra depresyona girdim, tacizci kişi haberim olmadan aniden arkamdan geldi ve bana yaklaştı, o olayı aklımdan çıkaramıyorum, bir de çok çabuk sinirleniyorum ve bir süredir kendime zarar veriyorum, kendime vuruyor ayrıca bazen çocuklarımı da dövüyorum.

Katılımcı 10 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Bir süredir kalbim sıkışıyordu, doktor "bunlar üzüntüden olmuş" dedi, hiç uyuyamıyorum sürekli düşünüyorum, dünden beri yemek yemedim, bazen haftalarca yiyemem, uyumak için çok uğraşıyorum, dün gece de uyumamışım, biraz uyumak istedim ama hâlâ uyuyamadım, bu durum da eşim bana eziyet ettiğinden beri devam ediyor, beni defalarca öldürmeye çalıştı, birkaç kere elini boğazıma koyup boğmaya çalıştı, iki kere yabancı adamlar beni onun elinden zor kurtardılar, hatta her zaman uyuduğumda korkuyla uyuyorum, hep kabus görüyorum sanki yine gelip beni boğmaya çalışıyor, hep bunlar gözümün önüne geliyor ve uyuyamıyorum

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Ben depresyona girdim, hâlâ da üzüldüğümde yine aynı durum tekrarlanır, örneğin, arada sırada kalbim sıkışır, hayat sevincini kaybederim, dünya gözümün önünde kararır ve çoğunlukla ağlarım ufacık bir şeyden dolayı olsa bile, uyumak konusunda da çok az uyuyorum.

Katılımcı 17 (51, evli, ev hanımı, ilkokul): Ben günlerce yemek yiyemezdim, uyuyamazdım, hayatımdan sıkıldım, artık bıktım.

Katılımcı 19 (41, boşanmış, ev hanımı, ortaokul): Eşim beni öyle kötü bir duruma soktu ki psikolojim bozuldu, psikolojik savaşı etti benimle, hayatımdan sıkıldım, sadece namaz kılarken biraz kendime geliyorum, hep düşünüyorum "ben bu kadar kötü birisi miyim, başıma bunların gelmesine müstahak mıyım? Acaba ben hayatımda ne kötülük yaptım ki bunları hak edeyim", hep bunları düşünüp duruyorum o kadar sıkıldım ki hayatımdan, dışarı çıktığımda hemen eve dönmek istiyorum, evdeyken de dışarı çıkmak istiyorum, ne yapacağımı bile bilmiyorum

Gözlemlendiğine göre kadınlar yaşadıkları şiddetten dolayı depresyona girmişlerdir, bunlar; iştah kapanması, uyuyamamak, hayattan sıkılmak, hiçbir şekilde yaşamdan zevk almamak gibi durumları yaşamaktadırlar.

"Şiddetin olumsuz etkilerinden dolayı yardım için bir psikiyatriste danıştınız mı? Cevap (hayır) ise neden?" sorusu sorulduğunda katılımcı Erbilli kadınların yarısının (%50) profesyonel yardım aldığı, diğer yarısının ise çeşitli kültürel ve eğitimsel nedenlerden kaynaklı çekinceler yaşadıkları ve psikiyatriste gitmedikleri görülmüştür. Bölge halkında psikiyatristlerin deli doktoru gibi nitelenmesi nedeniyle bazı katılımcılarda doktora gitme korkusu geliştiği görülmüştür. Konuyla ilgili olarak seçilen örnekler şöyledir:

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Ben psikiyatriste danışmadım. Çünkü faydası olmazdı, dert ve sıkıntı ev içindeydi, devam ettiği sürece de doktor buna çare olamazdı çünkü

o hastalık ev içindeydi, o yüzden bir yararı olmazdı benim için. Ayrıca psikiyatriste giden birisine bizim toplumumuzda deli olduğunu söylerler, onun normal bir insan olmadığını düşünürler.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Ben psikiyatriste danışmadım çünkü eşim dışarı giderken kapıyı üstüme kitlerdi ve ben hiçbir yere gidemezdim.

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Açıkçası bir psikiyatriste danışmak istedim fakat eşim buna izin vermedi.

Katılımcı 13 (38, evli, memur, lisans): Ben psikiyatriste gittim, bana uyku ilacı verdi, kendi hayatımdan bahsettim, bana geceleri uyumamanın iyi olmadığını ve sürekli düşünürsem gelecekte ruh hastalığına yakalanacağımı söyledi, o yüzden bana uyku ilacı verdi ve ben de kullandım, hatta bundan 3 ay önce geceleri hiç uyuyamazdım, çok kötüydüm, şimdi ise biraz daha iyiyim, geceleri erken uyuyabiliyorum, zamanla kendimi iyileştirmeye mecburum.

Katılımcı 14 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Ailem, eşimle yaşadığım problemleri öğrendiklerinde bizi barıştırmaya çalıştılar ve beni psikiyatriye götürdüler, psikolog bende hiçbir sorun olmadığını ve kocam sebebiyle psikolojimin bozulduğunu söyledi, dolayısıyla ilk önce onun psikolojik olarak yardım alması ve tedavi olması gerektiğini söyledi.

Katılımcı 16 (34, boşanmış, ev hanımı, lise): Ben hiçbir zaman psikiyatriye gitmedim çünkü ben ağlayarak rahatlıyorum, kendi kendimi bu şekilde teselli edip iyileştiriyorum, o yüzden gerek duymadım.

Katılımcı 19 (41, boşanmış, ev hanımı, ortaokul): Ben daha fazla Allah'a yakın olmaya ve namaz kılmaya çalışıyorum, diğer şeylere inanmıyorum.

Katılımcı 21 (37, bekâr, akademisyen, yüksek lisans): Bir kere psikiyatriste başvurdum, bana ilaç verdi ama hiçbir şeyin faydası dokunmadı, sanki bambaşka bir dünyadaymışım gibi hissediyordum, hiçbir yerde bu derdin çaresini bulamadım.

3.4.5. Aileye Yönelik Kırgınlık

Aileye yönelik kırgınlık alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Aile bireylerinin (koca, baba, erkek kardeş vs.) hangi tip davranışları sizi üzüyor ve olumsuz etkiliyor?" sorusu yöneltildiğinde, katılımcıların onda altısının (%60) anne, baba, abi, abla ve kardeş gibi birinci derece aile yakınlarına karşı kimi kırgınlıklar yaşadıkları görülmüştür.

Diğer taraftan görülen şiddetin etkileri yalnızca Erbilli kadınlar değil, onların aile yakınları üzerinde de etkili olabilmektedir. Sosyal bir canlı olan insanın yaşadığı acının yakınları tarafından da hissedilmemesi güçtür. O nedenle, acısını, sıkıntısını hisseden destek olmaya, çözüm bulmaya çalışan

aile büyüklerine karşı minnet duyguları taşıyan Erbilli kadınların yanında sayılan nedenlerden dolayı kendilerini anlamayan, sorunlarına çözüm bulmayan, zor zamanlarında arayıp sormayan ve destek olmayan aile üyelerine karşı kırgınlık yaşadıkları da bir gerçektir. Bu konuda katılımcı görüşlerinden alınan ifade örnekleri şöyledir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Beni en fazla etkileyen kocamın ihanetidir, canımı yaktı. Ayrıca rencide etmek, sitem etmek, iftira atmak, kötü laflar söylemek, başıma kakmak gibi şeyler de beni kötü etkiledi; "sen ahlaksızsın" cümlesini bana karşı sürekli kullanması ve tekrarlaması beni dövmekten daha beter ediyordu, daha fazla üzüyordu.

Katılımcı 6 (23, evli, lisans öğrencisi): Eşim beni hiçbir şekilde saymadığından ve hiçbir konuda fikrimi almadığından çok üzüyor ve her zaman söyledikleri sözlerle çok olumsuz etkiliyor, "seni her şey yerine koysam, insan ve kadın yerine koymam, sen bir hayvansın" diyerek beni çok rahatsız ediyordu.

Katılımcı 7 (22, bekâr, lisans öğrencisi): Baba tarafım, psikolojik olarak beni daha fazla üzüyor, erkek arkadaşım tarafından tecavüze uğradığımdan her zaman bana "Nasıl o çocuğa güvendin, niye onunla dışarı çıktın" diyorlar ve en ağırı da "sen kız değilsin artık" demeleri; bu kelime benim için çok ağır ve üzücüdür, yani "sen evlenmeden bir kız olarak bekaretini kaybetmişsin" sözleri insanı yıpratır.

Katılımcı 10 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Kocamla haram yollarla seks yaparken bana eziyet ettiğinde ona yapamıyorum diye söylesem de o yaptığından vazgeçmez yine yapmaya devam ederdi, sonra da "bunları benimle yapıyor, bu kadar azap çekiyorum, bana bu haram şeyi yaptırıyor ama yine de bana ihanet edip başka kadınlarla beraber oluyor, eğleniyor" diye düşünürdüm, bunlar da beni yıpratıyordu.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Eşimin bana hakaret ve küfür etmesi, aşağılaması, incitmesi ruhsal olarak beni çok üzüyor ve olumsuz etkiliyor. Onun yüzünden erkek çocuğum da büyüdüğünde sinirlenmeyi ve beni dövmeyi ve saldırmayı hep ondan öğrendi, bazen evin kapısını kırar bazen de beni döver ve küfür ederdi, bir anne için bu durumun ne kadar zor olduğunu anlatabiliyor muyum?

Katılımcı 16 (34, boşanmış, ev hanımı, lise): Eşim bana fuhuş yaptırmak istiyordu ve beni buna zorluyordu, dışarıda dar elbise giymemi ve yabancı erkeklerle ilişkiye girmemi istiyordu, tüm bunları da kendisine para götürmem için istiyordu çünkü esrar maddesini kullanmaya başlamıştı ve çok pahalı olduğu için maaşı yetmiyordu, benim fuhuş yoluna girmemi istiyordu, o yoldan parayı elde etmek istiyordu. Bu durum bir kadın için ne kadar acımasız ve iğrençtir...?!!

Katılımcı 17 (51, evli, ev hanımı, ilkokul): Kocamın bana söylediği cümle şudur: "Senin memen alınmış, senin memen yok, git onun yerine patates koy".

Katılımcı 21 (37, bekâr, akademisyen, yüksek lisans): Benim için en zor ve üzücü şey annemin benimle konuşmamasıydı, özellikle ona en çok ihtiyaç duyduğum zamanlarda beni olumsuz etkiledi.

Kuzey Iraklı kadınların şiddet gördüklerinde doğal olarak diğer insanlar gibi yanlarında onlara destek olan, içinde bulundukları durumu anlayan birilerine gereksinim duymaları yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda katılımcılara sorulan "Evliyseniz, şiddete maruz kaldıysanız, ailenizle (anne, baba, kardeşler) bu durumu ilk paylaştığınızda onların tepkileri ne olmuştu?" şeklindeki soruya katılımcıların farklı yanıtlar verdikleri görülmüştür.

Kimi katılımcılar (%40) ailelerinin desteklerini her zaman yanlarında hissettiklerini ifade ederken, her on katılımcıdan altısı (%60) da kendilerini aileleri tarafından yalnız bırakılmış olarak hissettiklerini ifade etmişlerdir. Kültürel nedenlerden dolayı kimi anne ve babalar, şiddet görseler de kızlarının eşlerinin yanına geri dönmesini, kendi yerlerinin eşleri ve çocuklarının yanı olduğunu, ölse de orada kalmaya devam etmesi gerektiğini ifade ederken, kimi babaların kızlarına her şekilde sahip çıktıkları, sorunlar karşısında çocuğunun yıpranmasına razı olmadığı, onu koruma altına almaya çalıştığı görülmüştür. Diğer taraftan bazı babaların da her ne kadar koruma güdüsüyle hareket etseler de kızlarının eşleri tarafından kendilerine verilen sözler nedeniyle, çocuğunun yuvası yıkılmasın diye kızlarını geri dönmeye ikna ettikleri görülmüştür. Tümüyle insani olan bu davranışların, şiddet gören kadınların kocaları tarafından istismar edilmesi katılımcıların ifade ettiği gibi oldukça üzücü bir durum olduğunu dile getirmişlerdir. Konuyla ilgili olarak katılımcı 2, 5, 6, 10, 12 ve 20 numaralı Erbilli kadın katılımcıların görüşme dökümlerinden alınan ifade örnekleri şöyledir:

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Babam eski kafalı birisi, her zaman "evine geri dön, senin çocuğun var" diyordu çünkü boşanmak onuna açısından ayıp bir şeydi.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Ailem her zaman eşimi çağırıp onunla konuşuyor ve nasihat ediyorlardı. Fakat faydasızdı, sonra onun değişmesi sadece iki dakika sürer, yine eski hâline dönerdi.

Katılımcı 6 (23, evli, lisans öğrencisi): Aileme anlattığım zaman onlar, her zaman bizi barıştırmaya çalışır, eşime asla sert davranmazlardı; onu çağırıp konuşarak, nasihatle meseleyi çözmeye çalışır, olayı büyütmemek için yumuşatma ve diyalog yolunu tercih ederlerdi.

Katılımcı 10 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Önce babam gitti eşimle konuştu ama ondan sonra onlar benim bu adamdan vazgeçmemi ve boşanmamı istiyorlardı fakat bunların tümü de onların kurallarına göre olacaktı. Yani ben istediğim gibi hareket edemem, telefonum olmamalı, çocuklarım yanımda olamaz diye, onları istemiyorlar ve kabul etmiyorlardı. Onlar bana, "ölsen de bu çocukları kendin besleyemezsin, eve getiremezsin" derlerken, diğer taraftan çocuklarım da asla babalarının yanına gitmeyeceklerini söylüyorlar.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Eşimle aramızdaki küslük ailem tarafından öğrenildiğinde, bir hafta baba evinde kaldım ancak ondan sonra eşim babamla konuştu, babam da eşimin evine geri dönmemi istedi.

Katılımcı 20 (42, evli, ev hanımı, ortaokul): Bana yapılan ikinci saldırı ardından hastanelik oldum. Çünkü eşim beni dövdü, karnıma tekme attı ve o sırada hamileydim, bu da beni çok rahatsız etti ve hastaneye kaldırıldım, benim ve fetüsümün hayatını risk altına attı. İlk defa o gün babama eşimin saldırısına uğradığımı söyledim, babam olmasaydı hastaneye yetişemezdim, bir gece yoğun bakımda kaldım. Bu olaydan sonra babam beni eşime geri dönmemi reddetti. Fakat o, verdiği yalan sözlerden dolayı babamın fikrinin değişmesine sebep oldu, ben de yine o cehennemin içine döndüm.

Cinsel ve sözlü taciz toplumları etkileyen olgular arasında gösterilebilir. Taciz sonrası "Aileniz bu durumda size nasıl davrandı?" biçimindeki soruya katılımcılardan ikisi kendileri üzerinde bıraktığı kalıcı etkiler nedeniyle çarpıcı yanıtlar vermişlerdir. 8 numaralı katılımcı yaşadığı tacizi kocasına anlatmış ama ondan "kafana takma" biçiminde bir yanıt almıştır.

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Kocama anlattığımda, o da tacizciyi bulmak adına komşulardan kamera kaydını istedi ama bir sonuca varamadı, kafana takma ve gece dışarı çıkma dedi ama ben o gün dışarı çıktığımda akşam saat 6'ydı ve yaz ayındaydık henüz hava kararmamıştı, o günden itibaren anneme de pek uğrayamıyorum, küçük kızlarıma da kendilerine dikkat etsinler, arkalarına ve önlerine baksınlar diyorum, bu benim ruh sağlığımı çok kötü etkiledi, hep korkuyorum, tüm adamlardan kaygı duyuyorum, onları görünce kaçıyorum.

14 numaralı katılımcı öğrencilik sırasında gördüğü tacizi babasına değil amcalarına söylemiş ama kalıcı çözüm bulunamadığı ve tacizci okul müdürünün nüfuz sahibi olması nedeniyle sorunun Sümen altı edildiğini şöyle ifade etmiştir:

Katılımcı 14 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Ben utandığımdan dolayı bu olayı babama söyleyemedim fakat iki tane amcam vardı onlara söyledim ve okula gitmek istemediğimin nedenini açıkladım, ben onların namus konusu nedeniyle öldürülmelerini istemezdim, bu mesele yüzünden onlara zarar gelseydi kendimi affedemezdim çünkü okul müdürüm çok nüfuzluydu ve her şey elinden gelirdi. Amcalarım, "onun haddini bildireceğiz, o kim ki, nasıl sana bakar, nasıl böyle bir şeyi senden ister" dediler ama ben bu meseleden vazgeçmeleri ve uzak durmaları için yalvardım çünkü başlarının benim yüzümden belaya girmelerini istemedim.

7 numaralı katılımcı erkek arkadaşı tarafından tecavüz uğramış, ondan dolayı ailesinin her türlü fiziksel ve psikolojik şiddetine maruz kalmaktadır.

Katılımcı 7 (22, bekâr, lisans öğrencisi): Tecavüze uğradıktan sonra, ailem bana çok kötü davrandı, bir yıl boyunca beni içeriye hapsettiler zindan gibi, dışarı çıkmamı yasakladılar, intihar

ederek kendimi öldürmemi istiyorlar, bu nedenle bana petrol ve çakmak getirmişler, "kendini yak" diyorlar, aynı masada onlarla oturmama izin vermiyorlar, bazen gece geç saatlerde onlar uyuduktan sonra mutfağa girip bir şeyler yiyebiliyorum.

3.5. Sosyokültürel Bağlamda Kadına Yönelik Şiddet Konusundaki Bulgular

Dördüncü araştırma sorusu: Kuzey Iraklı kadınların, aile içi şiddetin sosyokültürel bağlamda değerlendirilmesi ve şiddete yönelik yasal yaptırımlar konusuna ilişkin görüşü nedir?

Çalışmanın dördüncü sorusu, araştırmaya katılan Kuzey Iraklı kadınların, gördükleri aile içi şiddetin sosyokültürel bağlamına ve şiddete karşı yasanın koruyuculuğuna ilişkin görüşlerini incelemeye dönüktür. Bu soruya yanıt bulmak üzere katılımcılara görüşme formundaki otuz birinci, otuz ikinci, otuz üçüncü, otuz dördüncü, otuz beşinci, otuz altıncı, otuz yedinci, otuz sekizinci, otuz dokuzuncu ve kırkıncı sorular yöneltilmiştir. Kadınların konuyla ilgili görüşleri **Şiddetin Sosyokültürel Yönü ve Yasa** teması altında incelenmiştir.

Dördüncü tema sosyokültürel bağlamda kadına yönelik şiddet konusundadır ve bu temada evlilik türü, kan karşılığı evlendirme, kadın sünneti ve yasanın uygulanması konularına odaklanılmıştır.

Konuyla ilgili bulgulara göre, katılımcıların şiddetin sosyokültürel yönü ve yasanın koruyuculuğu temasındaki görüşme dökümleri incelenerek katılımcıların en fazla yaptıkları evliliğin türü, hangi koşullarda evlendiği ve şiddete maruz kaldığında yasal haklarını kullanıp kullanmadığı, kullandıysa bu hakların ne kadarının farkında olduğu konularına ilişkin görüş bildirdikleri görülmüştür.

Çalışmaya katılan ve şiddet gören kadınların, yaşadıkları Erbil ili kültürüne bağlı olarak çoğunlukla görücü usulüyle evlendikleri, bazılarının lokal dilde "bınpışık" denilen, Türkiye Türkçesi'nde beşik kertmesi olarak adlandırılan yöntemle yakın akrabalarından (amca, dayı, hala, teyze vb. çocukları) biriyle eşleştirildiği, büyüyünce de onlarla evlendirildikleri görülmüştür. Eğitimli kadınlarla yaşça küçük olanların eş seçiminde kendi isteklerini ailelerine kabul ettirdikleri, diğer bir ifadeyle eşlerini kendileri seçtiği, bunda küresel kültürün etkisiyle yerel kültürde gözlenen değişimlerin etkisinin olduğu izlenimi edinilmiştir.

Çalışmada kan karşılığı evlendirme fiiliyle karşılaşılmamıştır. Katılımcı kadınlar arasında eşleri dışında cinsel tacize uğrayan birkaç katılımcı dışında görüş bildiren olmamıştır. Kuzey Iraklı kadınlar arasında kadın sünnetinin nadir olduğu, sünnet olma oranlarının gün geçtikçe düştüğü, sünnet olan kadınların da bundan çok büyük bir rahatsızlık duymadıkları görülmüştür.

Şiddete maruz kaldıklarında kadınlardan bir bölümü polise ve yerel kolluk güçlerine başvurarak korunma talep etmiş, bir bölümü ise nasıl hareket edeceğine dair bilgi sahibi olmadığı için öncelikle kendi ailesinin yardımına başvurmuştur.

Şiddetin sosyokültürel yönü ve yasanın koruyuculuğu konusunda katılımcı Kuzey Iraklı kadınların görüşme dökümleri incelenmiş ve ulaşılan bulgulardan yararlanılarak dördüncü araştırma sorusuna yanıt bulmak amacıyla katılımcılara yönlendirilen sorular kadına yönelik şiddetin sosyokültürel kodlarını ve yasanın kadınlar üzerindeki koruyuculuğunu incelemeye dönüktür. Bu bağlamda katılımcı Kuzey Iraklı kadınların görüşme dökümleri incelenerek Evlilik Türü, Namus Cinayeti, Kadın Sünneti ve Yasanın Uygulanması alt temaları oluşturulmuştur.

3.5.1. Evlilik Türü

Evlilik türü alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Evliyseniz evliliğiniz hangi şekilde ve hangi evlilik türünden gerçekleştirildi?" sorusu yönlendirilmiş ve evli katılımcılardan yaşı büyük olanların (45 ve üzeri) erken yaşlarda kendi isteği olmadan ailelerinin zorlamasıyla ve görücü usulüyle eşini tanımadan evlendirildikleri, meslek sahibi olanlarla yaşı 45'in altında olanların çoğunlukla eşlerini tanıyarak, bazılarının flört ederek, bazılarının da aile yakınlarının yönlendirmesiyle evlendiği görülmüştür.

Kırk yaş üzeri kadınlardan 8 ve 12 numaralı katılımcıların ifadeleri örnek olarak gösterilebilir:

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Onun bir akrabası beni görmüş ve beğenmişti, böylece tanıştık, o da beni beğendi ve evlendik.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Erken evlendirme şeklinde ve istemediğim hâlde gerçekleştirildi.

19 numaralı 41 yaşındaki diğer katılımcı diğerlerinden farklı olarak evliliğin tesadüfen ama kendi rızasıyla gerçekleştiğini şöyle ifade etmiştir:

Katılımcı 19 (41, boşanmış, ev hanımı, ortaokul): Kendi rızamla tesadüfen oldu, kocam benden 20 yaş büyüktü, diploması vardı, ben de okumayı çok severdim ancak annem hastalandığında ev işlerini yapamadığından okulu bıraktım, hep o okul sevinci ve hasreti içimde kalmıştı, o yüzden bu adamla evlenmek istedim hem düşündüm ki benden büyük olunca benim kıymetimi bilir ve bana çok iyi davranır hem de kültürlü ve okuyan birisidir ancak sonunda çok yanıldığımı anladım, hayatımı dar ederek zindana dönüştürdü.

Yaşı katılımcı ortalamasının üzerinde olan 20 numaralı katılımcı, evlenmeden önce eşiyle sevgili olduğunu, hayallerinin hep canlı olduğunu ama evlilik başladıktan bir süre sonra durumun değiştiğini gördüğünü şöyle ifade etmiştir:

Katılımcı 20 (42, evli, ev hanımı, ortaokul): Beş yaş büyük olan sevgilimle evlenme hayalimin gerçekleşeceğinden emin değildim ancak bu gerçeğin bir kez öyle acı olacağını hiç tahmin etmemiştim. Bazen hikâyemin hep hayalimde kurduğum pembe rüya çerçevesinde kalmasını dilerdim çünkü gerçek bambaşkaydı, hiçbir zaman beklemediğim bir şeyle karşı karşıya geldim ve şiddet gören kadınlar sırasında olmamın aklımın ucundan bile geçirmemiştim.

Eşi tarafından beğenilip evlilik teklifi yapıldığını ifade eden 28 yaşındaki 1 numaralı katılımcı, sevdiği bir adamla evlenme isteğini gerçekleştirmiş, bir süre sonra da hayal kırıklığına uğramıştır. Fakat önceden de kendi ailesi *bınpışık* denen âdetle zorla evlendirmeye kalkmışlar ve bunu reddettiğinden ona şiddet uygulamışlar, babası da onu evlatlıktan reddetmiş:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Evliliğim tesadüf olarak gerçekleşti, o beni gördü, geldi kulaklarıma "sen daha çocuksun, çalışıyorsun gel benimle evlen, rahatlarsın, ben de babanın yanına gidip onun seni affetmesine ikna ederim ve ondan seni isterim" dedi, ben de babamın evine tekrar dönebilmem için her şeye razıydım sadece beni kabullensinler, bir umudum vardı, o da babamla konuştu, babam evlenmeme çok sevinmişti çünkü "artık insanlar arkamızdan konuşamaz ve namusumuz temizlenir" demişti fakat herkes bana yalan söyledi, evlendim ama babam yine beni kabul etmedi. Ben 14 yaşlarındayken ailem beni zorla kuzenimle evlendirmek istiyordu, aşiretimizde "Bınpışık"[8] adlı bir âdet vardı, dünyaya geldiğim zaman beni de kuzenimle evlendirmeye karar vermişlerdi.

Bir kişinin iki taraftan da şiddet görmesinin çok ağır bir durum olduğunu ve bu durumu yaşadığını ifade eden numara 1 katılımcı, şiddetten kaçıp güzel bir hayata sığınmak isterken yine şiddet dolu ve zor bir hayatın içine düştüğünü belirtmiştir. Bu, her kadın için çok zor ve beklenmedik bir durumdur. Çoğunlukla kızlar kendi ailelerinde (baba, erkek kardeş vs.) şiddet gördüklerinde, o evden kurtulmak ve kendine ait başka bir hayat kurmak ister, bunun da tek yolu Irak toplumu içinde evlenmektir. Fakat bazen şiddetten kurtulmaya çalışırken başka bir şiddet ortamıyla karşılaşır. Çünkü çoğu zaman kadın ailenin dışında birisinden biraz ilgi gördüğünde, kendi ailesinde bu ilgiden mahrum kaldığı ve şiddet gördüğü için ona inanır ama inandığı şeyin doğru olmadığını çok geç anlar; katılımcılar bu deneyimleri yaşadıklarına dair yukarıdaki ifadeleri vermişlerdir.

Sonuçlar incelendiğinde 12 ve 15 numaralı Erbilli kadınların babaları tarafından 14 ve 13 yaşlarında zorla evlendirildiklerini, dahası evlendikleri kişilerin kendilerinden yaşça oldukça büyük

[8] "Bınpışık" Türkiye Türkçesi'nde beşik kertmesi olarak adlandırılan, Kürt toplumunda aşiretler içinde bir âdet olarak uygulanır, bir kız çocuğu küçük yaştan itibaren akrabadan birisine ait olduğuna karar verilir, büyüdüklerinde de bu söz gereği ailelerin aldığı karara dayanarak evlendirilirler ve kimsenin bunu reddetme hakkı yoktur, eğer o kız evlenmeyi kabul etmezse başına büyük belalar ve sorunlar açılır ve hem kendi ailesi hem de akrabası olan erkeğin ailesi tarafından da şiddete maruz kalır.

olduklarını ifade etmişlerdir. Konuyla ilgili olarak "Aileniz sizi 18 yaşa girmeden erken evlendirmeye zorladılar mı?" sorusuna 12 numaraları katılımcı şu yanıtı vermiştir:

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Babam beni 14 yaşındayken benden 18 yaş büyük birisiyle zorla evlendirdi.

15 numaralı katılımcının zorla evlendirme sorusuna verdiği yanıt daha dikkat çekicidir. Sırf evlendirilmek için eğitimini yarıda bırakıp hiç tanımadığı bir adamla nikâhlanmış ve kâbus dolu bir yaşam başlamıştır böylece.

Katılımcı 15 (40, evli, ev hanımı, ortaokul): Babamın emriyle 13 yaşındayken evlenerek okulu ve eğitimi bırakıp tanımadığım bir adamla yaşamaya başladım, düğün gecesi benim için "korkunç bir geceydi". O gecenin aradan yıllar geçmesine rağmen hayatımın ayrılmaz ve unutulmaz bir parçası olmuştur. Çocukların doğumları bu tür acıların ateşini söndürdüğü söylense de dört çocuk sahibi olmak acıyı önlemedi ve azaltmadı ancak iki katına çıkmasına katkıda bulundu, bu nedenle acısı erken hamilelikle küçük ve çocuk yaşımın arasına serpiştirildi, bu benim için çok zor bir durumdu ve riskliydi. Bu küçücük yaşımda çocuk yetiştirmenin nasıl gerçekleştirildiğine dair en ufak bir fikrim ve bilgim yoktu.

"Ailenizde bir koca seçme kararı (baba veya erkek kardeş) tarafından mı verilir? Cevabınız (evet) ise kendinizin bu kararı almama sebebi nedir?" sorusu yöneltildiğinde katılımcıların yaklaşık yarısının (%50) kendi irade ve istekleriyle evlenmeye taraf oldukları görülmüştür. Bazı katılımcıların aileleri razı olmasa bile evlendiği eşle bir araya gelmeyi istediği, kuracağı yuvada mutlu, mesut ve bahtiyar olacağına dair rüyalar gördüğü, evlilik başladığında ise rüyadan uyandıklarını fark ettikleri görülmüştür. Konuyla ilgili olarak 2, 3 ve 5 numaralı katılımcıların ifadeleri örnek olarak seçilmiştir:

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Babam onu sadece beğendi ama karar benimdi, ben kendi isteğimle onu seçtim evlenmek için.

Katılımcı 3 (38, boşanmış, ev hanımı, ilkokul): Benimki zorla değil tesadüftü ve sonradan kısmet oldu çünkü Kürt toplumunda kişi tanıdığı birisiyle evlenirse "onu sevmiş" derler, önceden ilişkileri varmış zannederler, böyle bir kültürümüz var, o yüzden böyle tesadüf şeklinde olarak evlenmeliydim.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Ailem bu kişiyle evlenmeme razı değildi, ben kendim istedim ve onu çok sevdiğim için aileme rağmen onunla evlendim, onlara karşı çıktım ve eğer buna mâni olurlarsa onları kendimi öldürmekle tehdit ettim.

Kızların aileleri tarafından evlendirilme kararında özellikle aile reisi babanın sözünün geçerli olduğu görülmüştür. Bu konuya dair 10, 12 ve 15 numaralı katılımcılar örnek olarak verilmiştir:

Katılımcı 10 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): O benim kuzenimdi, beni istemeye geldi ve iki taraf razı oldular, beni zorlamadılar ama bizim evimizde babalar karar verdiğinden onun sözü geçerdi, şimdi eskisi gibi değil, kız konuşabiliyor ama o zamanlar öyle değildi, ben onu beğenmiyordum, gönül isterdi başka birisi olsun, ben kimseyi sevmemiştim ama babamın arkadaşlarından evimize gelip giden bir adam "bu kız büyünce benim kızım olacak" diyordu. Onun oğlunu hiç görmemiştim ama babamın arkadaşını çok seviyordum, öyle dediğinde o kadar mutlu oluyordum ki fakat kuzenim benimle evlenmek istedi ve ailem de razı oldu, bana da başım üstüne demek düştü.

Katılımcı 12 (55, evli, ev hanımı, ilkokul): Evlenme kararım babam tarafından verildi çünkü sadece evde onun sözü geçerdi, ona isyan etmek ve karşı çıkmak imkânsızdı.

Katılımcı 15 (40, evli, ev hanımı, ortaokul): Evlenme kararım babam tarafından alındı çünkü bizim ailemizde bir tek babanın sözü geçerlidir, kızın sözünün bir önemi yoktur.

3.5.2. Namus Cinayeti

Namus cinayeti alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Hiçbir zaman tacize uğradınız mı?" sorusu yöneltilmiştir. Namus cinayetinin Kuzey Irak'ta, ailenin adını lekelendirme nedeniyle hala yaygın bir olgu olduğu katılımcıların ifadesinde aşikârca görülmektedir. Onun için Kuzey Irak'ta Müslüman toplumların evlilik dışı ilişki yaşamalarına izin verilmemektedir, özellikle kızlar için evlenme dışında bekâretini kaybetme büyük bir sorun yaratır; onun için aileler kızlarını korumak için bu tür ilişiklere izin vermezler. Bu durum 7 numaralı katılımcının; güvendiği ve sevdiği erkekle arkadaşça dışarı çıkıp dolaşırken onun tarafından tecavüze uğraması olayında, ailesi tarafından onun suçlu olduğu ve sorumlu tutulduğu net olarak görülmektedirler. Evlilik öncesi cinsel tacize uğrayan 22 yaşında ve bekâr olan 7 numaralı Erbilli kadın katılımcının ifadesi bu konuda örnek olarak seçilmiştir:

Katılımcı 7 (22, bekâr, lisans öğrencisi): Erkek arkadaşım ve sevgilim olan kişi bana zorla tecavüz etti, olay araba içinde gerçekleşti, önceden içine bir şey koyduğu içeceği bana içirtti, onu içtikten sonra hiç gücüm kalmadı, hiçbir şey yapamıyordum; hareket edemiyordum, kendimi savunamıyordum, ondan sonra beni bıraktı ve tüm olanları inkâr etti.

Çalışmada ele alındığı şekliyle namus cinayeti, eşi dışında başka bir erkek tarafından cinsel tacize uğrayan kadınların yaşadıklarını anlatmak için kullanılan bir terimdir. Örnek olarak 41 yaşındaki 8 numaralı katılımcı sokakta yürürken bilmediği bir erkek tarafından elle tacize uğramış, hamilelik dönemi devam ederken yaşadığı stres nedeniyle bebeğini düşürmüş ve bu olay hamileliğinin sonlanmasına yol açmıştır.

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Ben kızlarımlaydım, bilmediğim birisi arkamdan yaklaşarak ellerini bana doğru uzattı, ben yüksek sesle sadece bağırabildim, o sırada camiden dönen iki adam arkasından koştular ama yakalayamadılar, sonra beni ve çocuklarımı evlerine aldılar ve su verdiler, çok zor bir olaydı benim için, hayatımda yaşadığım en zor şey diyebilirim, zaten şiddete maruz kalıyorum evde, bu da üstüne geldi; korkak olduğum için hep bu şiddet yüzünden çok üzülüyorum ve beni şu an kadar çok kötü etkiliyor bunlar, o zaman hamileydim ve bebeğimi düşürdüm.

Eğitim gördüğü sırada yaşını başını almış bir okul müdürü tarafından tacize uğrayan ve okul müdürünün flört isteğine olumlu yaklaşmayan 14 numaralı Kuzey Iraklı katılımcı, tacizden kurtulmak için okulu bırakmak durumunda kalmıştır. Onun sırf geçici bir heves uğruna katılımcının okul yaşamının bitmesine neden olduğunu şu şekilde ifade etmiştir.

Katılımcı 14 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Okul müdürü yaşlı bir adamdı, benden vazgeçmiyordu, flört yapmak istiyordu, benim numaramı doldurduğum okul formundan bulmuştu ve beni sıkıştırıyordu, ben ona böyle şeyleri istemediğimi söyledim fakat o beni çok rahatsız ediyordu, onun yüzünden okulu terk ettim.

3.5.3. Kadın Sünneti

Kadın sünneti alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara sünnet olup olmadıkları, oldularsa bunun kendilerini fiziksel ve psikolojik yönden etkileyip etkilemediği sorulmuş, katılımcıların %80'i sünnet olmadığını, %20'si ise çocukluk döneminde kendisinin sünnet ettirildiğini ifade etmiştir.

Sünnet eylemi günümüzde bazı toplumlarda yaşanan kültürel bir olgudur. Dinî bir altyapısı olmamakla birlikte iklim ve coğrafi özelliklerle ilişkilendirilerek kız çocuklarına uygulanmaktadır. Sünnetin yapılma amacına ilişkin farklı açıklamalar toplumun kendine ait düşüncelerine bağlı olarak yapılabilmektedir.

Kuzey Irak toplumunda içinde yaşanılan kültürün erkeklerin istek ve arzularını ön plana çıkarıp kadınları yok saymasının dinî bir altyapısının olmadığı açık şekilde söylenebilir. Sünnet eylemi kadınları korumak amacıyla değil de erkekleri memnun etmek için yapılıyor görünmektedir. Zira, verilen örneklere dayalı olarak denilebilir ki; Talasemi (Akdeniz Anemisi)[9] hastası bir kız çocuğunun nasıl faydasına olabilir, ki bu hastalık kanın pıhtılaşmaması ve hastanın kan kaybından ölmesine yol açabilmektedir.

[9] Talasemi (Akdeniz Anemisi): Genetik (kalıtım yoluyla) geçiş gösteren ve ağır derecede kansızlığa neden olan bir hastalıktır. Hastaların büyük çoğunluğunda kansızlık o kadar ağır düzeydedir ki bu hastalar düzenli kan transfüzyonu (nakli) almadan hayatta kalamazlar. Erişim Linki: http://hastane.ankara.edu.tr/2021/05/06/talasemi-hastaligi-akdeniz-anemisi.

Irak'ta yapılan her eylemin dinin bir emriymiş gibi gösterilmesi, dinden kaynaklı olmadığı fakat işlerine geldiği için dinle bağladıkları gözlemlenebiliyor, kendi düşünce, istek, arzu ve beklentilerini ilan edebilmeleri için bunların arasında sünnet eylemini uygulamaktadırlar.

"Siz sünnet oldunuz mu?" ve "Sünnetin sizin üzerinizde fiziksel ve psikolojik etkileri oldu mu?" sorusuna katılımcı, kadın sünneti fikrinin dine bağlanması ve uzman olmayan kadınlar tarafından sert bir şekilde gerçekleştirilmesini kabul etmeyen 37 yaşındaki bekâr akademisyen yaşadığı ıstırap dolu deneyimlerini detaylarıyla örnek vererek şöyle anlatmıştır:

Katılımcı 21 (37, bekâr, akademisyen, yüksek lisans): Ben sünnet oldum, bu eylem beni çok olumsuz etkiledi hem fiziksel hem de psikolojik yönden ve hâlâ da etkilemektedir; 6 yaşındaydım, annem, anneannem, babaannem ve annemin halası kızı beni evin alt katına götürdüler, anneannem ve babaannem tüm kuvvetleriyle bacaklarımı ve ayaklarımı tutular, annem ise ellerimi, annemin halası kızı da erkeklerin tıraş bıçağıyla vücudumdan bir parça kesti, kendi gözlerimle gördüm, çok korktum, bağırıp çağırdım, ne olduğunu bile anlayamadım, sonra kan akmaya başladı, bu kadar acım olmasına rağmen beni bir leğene doldurdukları sumaklı suyun içine koydular, ki acım daha da arttı, çok ağrım vardı, gönlerce acıdan oturamıyordum, tuvalette bile çok zorlanıyordum, sürekli ağlıyordum, bunların hatırlanması da şu ana kadar beni çok kötü etkiliyor, benden küçük olan iki kız kardeşimi de çok acımasız ve sertçe sünnet ettiler, onlar çok küçüklerdi ve birsinin talasemi hastalığı vardı, her ay kana ihtiyacı vardı, şimdiye kadar aklım almıyor annem nasıl ona kıydı, nasıl öyle bir şey yaptı, zaten on yaşına geldiğinde o kız kardeşim öldü ve ben onları acı çekerken gördüm, ağlıyorlardı, o zaman komşularımızdan birisinin annesi gelmişti, haber verince annem oraya götürdü, öyle yaptılar, çok sert bir şekilde yaptılar hatta kopardıkları parçayı kendi gözlerimle gördüm ama o zaman da ben o kadar büyük değildim ki anneme mâni olayım. Annem eski kafalı birisi olarak bu eylemi "İslam dininde sünnet olduğunu ve peygamberimizin de yaptığını, bizim de yapmamız gerektiğini" söyleyerek bunları anlatırdı. Eğer tüm dünyanın din hocaları ve imamlar gelseler ve ona "bu sünnet olma eylemine gerek yok, zarar var, din bunu empoze etmemiş" deseler, her şeyi açıklasalar bile onun fikir ve düşüncesi asla değişmez**.** Kendisi de olmasına rağmen bize de aynı şeyi yaptı, duyduğuma göre evli kadınlarda cinsel ilişkide sorun yaratıyormuş. Kadın sünnetinin hiçbir faydası yoktur, sadece zararı vardır ve din de bunu gerekli görmemiştir; dinde öyle bir şey yoktur ve birçok ülkede sünnet edilmenin zararı olduğundan durdurulması için birçok fetvalar çıkarılmıştır.

Bazı katılımcıların 21 numaralı bekâr akademisyen katılımcının aksine sünnet eyleminden hiç de rahatsız olmadıkları görülmüştür. 2 ve 3 numaralı katılımcıların konuyla ilgili görüşme dökümlerinden alınan ifadeler örnek olarak seçilmiştir:

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Sünnet eylemi beni hiçbir yönden kötü etkilemedi, her şey normaldi.

Katılımcı 3 (38, boşanmış, ev hanımı, ilkokul): Öyle bir olumsuz etkisi olmadı bende ne kendim için ne de eşimle bu konuda hiçbir problem yaşamadım.

3.5.4. Yasanın Uygulanması

Yasanın uygulanması alt temasında Kuzey Iraklı kadın katılımcılara "Aileniz tarafından aşağılama, taciz ve zulme maruz kaldığınızda ne yaparsınız? O anda nereye dönersiniz, şikâyet mi edersiniz yoksa başka bir yola mı başvurursunuz?" soruları yöneltilmiş ve kadınların büyük bir bölümünün şiddet yaşaması durumunda nasıl hareket edeceklerini bilemedikleri nedeniyle polis, savcılık ya da diğer resmî kuruluşlarda bir şikâyet işlemi yapmadıkları görülmüştür.

Nasıl davranacağını bilen katılımcılar arasında şikâyetten uzak duranların da farklı nedenlere sahip oldukları görülmüştür. Örnek olarak 42 yaşındaki ev hanımı katılımcı boşanma korkusu yaşadığı ve çocuklarının geleceğine yönelik kaygıları olduğu için şikâyeti düşünmediğini ifade etmiştir:

Katılımcı 20 (42, evli, ev hanımı, ortaokul): Ben şikâyet etmedim. Çünkü boşanma korkusu, toplumun konuşması, çocukların varlığı kadına şiddeti kabul ettiriyor.

Benzer düşünceler 4 numaralı, 39 yaşında, halihazırda evli bir öğretmen tarafından da dile getirilmiştir. Öğretmene göre kadınların şikâyetten uzak durması bir yönüyle toplumun onlara bakışıyla ilişkilidir:

Katılımcı 4 (39, evli, öğretmen, lisans): Ben şikâyet etmedim ve etmem de çünkü boşanmak istemiyorum, her zaman toplumun boşanmış kadına bakışı, kadını evliliğine devam ettirmesine icap ettirir."

2 numaralı 47 yaşındaki katılımcı eğitimsiz olmasına rağmen şikâyette bulunmuş ve kendisini yasal olarak desteklemesi için bir avukat tutmuş. Katılımcının diğerlerinden farklı olarak bu yolu izlemesinin temel nedeni cümle arasındaki ifadelerinden anlaşılmıştır. 2 numaralı katılımcının aşiret desteğiyle eşine karşı durabildiği söylenebilir.

Katılımcı 2 (47, boşanmış, serbest meslek, eğitimsiz): Ben mahkemede sorun yaşamadım çünkü ona dava açtığımda bir avukat tuttum ve aşiret içinde de anlaşmalı olarak boşanmayı kabul etmişti.

Erbilli kadınlara "Ağır yaralanmalara yol açan ağır şiddet ve dayaklara maruz kalma sonucu hastaneye kaldırıldığınızda, yaralarınızın nedenini onlara dürüstçe söyler misiniz? Cevabınız (hayır) ise sessiz kalmanızın sebebi nedir?" sorusu yöneltilmiş ve ağır yaralandığı hâlde eşinden şikâyetçi olmayan, yaşadığı fiziksel ve ruhsal travmaların nedeni olarak eşinin şiddetini gösteremeyen

kadınların çoğunlukta olduğu görülmüştür. Konuyla ilgili olarak 1, 5, 6 ve 10 numaralı katılımcıların görüşleri örnek olarak seçilmiştir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Ben gerçekleri söyleyemedim çünkü hem korkuyordum hem de babama acıyordum fakat babam çok acımasız davrandı, 2 ay 10 gün hastanede yattım, sadece bir kere -o da ilk gün ameliyattan çıktığımda- yanıma geldi, kardeşlerim ise bir kere bile beni arayıp sormadılar.

Katılımcı 5 (35, evli, serbest meslek, ortaokul): Ben dövüldüğümden dolayı hastaneye kaldırıldım fakat gerçekleri söyleyemedim çünkü kocam beni öldürmekle tehdit ediyordu, orada yalan söylüyordu, "kendisi düşüp, ayağı kaymış, lavaboda veya ev işiyle ilgilenirken bir kaza olmuş" gibi şeyleri anlatıyordu, bana "senin kimsen yok, arkanda duran yok, seni öldürüp çöle atarım da kimse sana sahip bile çıkmaz ve haberleri bile olmaz" diyordu.

Katılımcı 6 (23, evli, lisans öğrencisi): Eşim beni bir defasında çok kötü dövdü, ondan dolayı hastaneye kaldırıldım fakat hastanede bunun nasıl olduğunu sordukları zaman, ben "kendim düştüm, bir kazaydı" dedim; gerçekleri saklayıp onlara yalan söyledim, ondan şikâyetçi olabileceğim hâlde, yapamadım, hepsi yuvam yıkılmasın diye, çocuğum için; o daha çok küçük çünkü gerçekleri söyleseydim benden boşanacaktı, ben de bahsettiğim nedenlerden dolayı boşanmak istemiyordum.

Katılımcı 10 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Gördüğüm şiddetten dolayı defalarca hastanelik oldum ancak orada korkumdan hiçbir şey söyleyemedim, bir kere başım kırılmıştı, doktor bunun nasıl olduğunu sordu, ben de hiçbir şey söylemedim, benden önce kendisi doktorlara gidip yalan yanlış başka şeyler söylemişti fakat doktor bunun dövülme ve darptan dolayı olduğunu bildiğini, bu kırıkların dayak nedeniyle olduğunu ve kendi kendine veya kazayla olmadığını söyledi, zaten beni "onlar sana sorguladıklarında bir şey deme" diyerek tehdit ederdi, ben de korkardım.

Aile üyeleri tarafından duygusal ve psikolojik şiddete maruz kalan katılımcılara "Aileniz tarafından aşağılama, taciz ve zulme maruz kaldığınızda ne yaparsınız? O anda nereye dönersiniz, şikâyet mi edersiniz yoksa başka bir yola mı başvurursunuz?" sorusu yöneltilmiş ve çoğunluğun uğradığı psikolojik ve duygusal şiddete yönelik bir şikâyet eyleminde bulunmadığı görülmüştür. Konuyla ilgili olarak 8, 15 ve 18 numaralı katılımcıların görüşleri örnek olarak seçilmiştir.

Katılımcı 8 (41, evli, mühendis, lisans): Ben hiçbir zaman kocamdan şikâyetçi olmadım, problemleri büyütmek istemem sadece annemle konuşurum hem beni teselli etmesi ve bir çözüm yolu bulması hem de beni sakinleştirmek için, ben daima bu yolu kullanırım.

Katılımcı 15 (40, evli, ev hanımı, ortaokul): Ben şikâyette bulunmadım çünkü şikâyet etmek boşanmaya hazır olmak demektir, ben de bunun olmasını istemiyorum çünkü bu, boşanmış veya yalnız yaşayan bir kadının toplumun bakış açısına göre şiddeti kabul etmesi demektir.

Katılımcı 18 (41, evli, eğitim müfettişi, lisans): Ben şikâyet etmedim. Çünkü kadın kocasından şikâyetçi olursa, ondan ayrılacak ve boşanacak demektir; bu kocaya bir hakaret olarak sayılır ve o da doğal olarak bunu reddeder.

Bazı katılımcıların "Artık yeter!" demeleri nedeniyle şikâyette bulunması, dahası şikâyet sürecinin devamını getirip mahkemede dava açmasına ya da kamu davası açılmasına neden olabilecek bu önemli kararı alabilmişlerdir. Örnek olarak 1, 11 ve 17 numaralı katılımcıların ifadeleri seçilmiştir:

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Ben intihara kalkıştığımda kendime kurşun sıkmıştım, o olaydan sonra evden kaçtım ve kadına yönelik şiddet örgütüne gittim, orada bana şiddet uygulayan ailemin her üyesinden; babamdan, kardeşlerimden, kuzenlerimden hepsinden şikâyetçi oldum, bunların hepsinin bana şiddet uyguladığını onlara söyledim çünkü artık dayanacak gücüm kalmadı, bana iftira atarak her zaman azarlayıcı, kırıcı ve utandırıcı sözler söylemelerinin sonlandırılmasını istedim. Çünkü şiddet denen şey sadece dövmek değildir, bu tür davranışlar aslında ondan daha ağır bir şiddettir. Ondan sonra babam evlatlıktan reddetti, baba evini görmeyeli 8 sene oldu.

Katılımcı 11 (29, evli, öğrenci, ortaokul): İlk önce aileme giderdim, sonra faydası olmayınca şikâyet ettim.

Katılımcı 17 (51, evli, ev hanımı, ilkokul): Ben hiçbir zaman şikâyet etmedim ama beni terk etmesinden 6 yıl sonra, birkaç ay önce eşime boşanma davası açtım.

Şikâyetçi olan kadınların resmî kurumlar tarafından ne şekilde muamele gördüğünü belirlemek için "Şikâyette bulunduğunuzda polis veya resmî makamlar size nasıl davrandılar?" sorusu yöneltilmiş, katılımcıların çoğunluğunun polisten, kadın destek örgütlerinden (sığınma evleri ve diğer) yardım gördükleri, ikisinin -3 ve 16 numaralı katılımcılar- olumsuz tepkilerle karşılaştıkları görülmüştür. Yardım gören ve olumlu şekilde karşılanan kadınlara 1, 10, 11 ve 17 numaralı Erbilli katılımcıların görüşme dökümlerinden alınan ifadeler örnek olarak seçilmiştir.

Katılımcı 1 (24, boşanmış, serbest meslek, ortaokul): Mahkemede aile üyelerinin hepsine kadına yaklaşmama taahhüdü imzalatırlar; babam, kardeşlerim ve kuzenlerim bana hiçbir şekilde bundan sonra şiddet uygulamamaları ve zarar vermemeleri için bunu imzalattılar. Ama artık baba evinde hiçbir hakkım kalmadı, beni insan yerine bile koymuyorlar. Ben o zaman çok küçüktüm,14 yaşındaydım evi bıraktığımda çünkü evlenmek istemiyordum.

Katılımcı 10 (30, evli, ev hanımı, ortaokul): Şikâyetçi olduğumda polis merkezinde bana iyi davrandılar, eşime tebligat göndermişlerdi, hatta polisler eşimin beni tehdit, babamlara hakaret ettiğini de gördüler, hepsi bana "yıllarca nasıl bu adama tahammül gösterip şikâyet etmediğimi" sordular.

Katılımcı 11 (29, evli, öğrenci, ortaokul): Evet, şikâyette bulundum hem polis merkezine hem de mahkemeye, ilk önce yardımcı oldular ve desteklediler, hatta kocam beni dövdüğünü itiraf etti fakat bir ay geçmeden onu serbest bıraktılar çünkü eşim onları tanıyordu ve nüfuzluydu, dolayısıyla ondan sonra boşuna şikâyet etmek istemedim çünkü hep böyle kolay bırakılır her şey boşuna giderdi, bu yüzden vazgeçtim. Şimdi ise boşanma davası açalı 8 ay oldu ama mahkeme davayı hep erteliyor çünkü eşim boşanmayı kabul etmiyor.

Katılımcı 17 (51, evli, ev hanımı, ilkokul): Mahkemede eve dönmeyi kabul etmediğimden polislerin gözü önünde başımı duvara çarptırtarak beni dövdüğünde memurlar müdahale ettiler ve yardımcı oldular, hatta kadın örgütünde de bana çok iyi davrandılar ve destek oldular.

İki katılımcının diğerlerin aksine bu durumla olumsuz bir şekilde karşılaştıklarına, destek yerine kötü sonuç elde ettiklerine dair 3 ve 16 numaralı katılımcıların örnek olarak seçilmiş aşağıdaki ifadeleri güzel şekilde izah etmektedir:

Katılımcı 3 (38, boşanmış, ev hanımı, ilkokul): Ben şikâyette bulunmadım ama eşim boşadığında mahkeme beni desteklemedi, kendi avukatım bile beni sattı, keyfi boşanmak[10] için iki şahitle aşiretinin kararıyla böyle bir boşanmaya başvurmuş, ben orada yokken ve de şahidim olmadan nasıl olur? Hâkim beni çağırmadı, hiçbir şey sormadı; tüm boşanma evraklarının onayı için avukatıma vekâletnâme vermiştim fakat onu satın almışlardı; hâkimi görmek, onunla konuşmak istediğimde beni çağırmadı, genel vekâletnâme vermem nedeniyle avukatımdan şikâyetçi bile olamadım.

Katılımcı 16 (34, boşanmış, ev hanımı, lise): Ben kadın örgütüne gittiğimde şikâyetçi oldum, mahkemede ise iki acayip hâkimle karşılaştım; birisi bana "sen niye bu adamla evlendin" dedi, ben de "kısmet" olduğunu söyledim, gerçekten çok ilginç bir soru, diğeri ise bana "sen niye bu konuları konuşuyorsun, niye şikâyetçi oluyorsun, bunlar evin iç meseleleri, orada kalması gerekir" dedi.

[10] **Keyfi Boşanma**, bir erkeğin karısının herhangi bir mazereti veya kusuru olmaksızın ve ayrıca kadının boşanma talebi veya rızası olmaksızın karısından boşanmasıdır, amacı sadece karısına zarar vermektir. 1959 tarihli 188 Sayılı Irak'ın Kişisel Durum Kanunu'nun 39. maddesinde bu tür boşanmaya dair şöyle bir yasa ortaya konmuştur: *"Bir erkek eşini sebepsiz olarak boşadığında eski karısına verdiği zararın tazmini gerekir".* Erişim Linki: https://iraqld.hjc.iq/LoadLawBook.aspx.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmada Irak'ın kuzeyinde özellikle de Erbil şehrinde yaşayan ve aile içi şiddete maruz kalan kadınların neden şiddet gördükleri, ne tür şiddete uğradıkları ve onlar üzerinde nasıl bir etki oluşturduğu incelenmiştir. Çalışmanın amacına bağlı olarak dört araştırma sorusu ve bunlarla ilişkili dört hipotez geliştirilmiştir. Araştırma sorularına alınan yanıtlarla hipotezlerin kabul edilme durumları alt başlıklar hâlinde verilmiştir.

1. Kadına Yönelik Şiddet Türleri

Çalışmanın birinci sorusu Kuzey Iraklı kadınların, kendilerine uygulanan şiddet türleri konusundaki görüşlerini ortaya çıkarmaya dönüktür.

Ulaşılan sonuçlara göre, katılımcıların şiddet türleri temasındaki görüşme dökümleri incelenerek katılımcıların en fazla yaşadıkları şiddetin türü konusunda görüş bildirmesi, Kuzey Iraklı kadın katılımcıların olabildiğince farklı biçimlerde şiddete maruz kaldıklarını, gördükleri şiddet nedeniyle duygusal, psikolojik ve fizyolojik bakımdan çeşitli güçlükler yaşadıklarını göstermektedir.

Kadın katılımcıların bir bölümünün kendilerine yönelik şiddete tepki vermede pasif kalmayı tercih ettikleri, kimilerinin de içinde bulundukları aile ortamının özelliklerine, kendi eğitim durumlarına, gelir düzeylerine ve ailelerinden gördükleri desteğe göre eşlerine ve diğer şiddet gösterenlere karşı tepki vermeye çalıştıkları görülmüştür.

Kuzey Iraklı kadın katılımcıların yarıdan fazlası ailelerinde kız-erkek ayırımının çok önemli olmayacak bir düzeyde yaşandığını ifade etmesinin yanında, kızların yaşam tarzına müdahale konusunda daha şanssız oldukları, o nedenle evlenme öncesi ve evlenme sırasında kadınların çoğunlukla kendi aileleri ve eşleri tarafından sıkı bir kontrol ortamında yaşamaya maruz bırakıldıkları, bunun devamında da yoğun olarak eşlerinden ve onlardan ayrı olarak annelerinden, babalarından ve kardeşlerinden şiddet gördükleri ortaya çıkmıştır.

Şiddetin türü konusunda Kuzey Iraklı kadın katılımcıların görüşleri incelenerek onların duygusal, fiziksel ve psikolojik şiddet türlerine maruz kaldıkları görülmüştür. Kimi katılımcılar yalnızca psikolojik şiddete maruz kaldığını, kimileri yoğun olarak fiziksel şiddet gördüklerini, kimileri hem sözlü hem fiziksel şiddete maruz kaldıklarını, kimileri de sayılabilecek tüm şiddet türlerini yaşadıklarını dile getirmişlerdir.

Çalışmaya katılan tüm kadınların farklı türlerde şiddete maruz kaldıkları bilinmektedir. Tüm katılımcılar, evli veya boşanmış olsun şiddet gören Kuzey Iraklı kadınlar arasından seçilmiştir. O nedenle fiziksel, duygusal, psikolojik ve diğer şiddet türlerini yaşamamış katılımcı yoktur.

Katılımcı görüşleri incelendiğinde yaklaşık her on kişiden altısının (%60) fiziksel şiddete maruz kaldığı görülmektedir. İçinde yaşanılan Kuzey Irak kültürünün kendine has doğası nedeniyle kadına yönelik şiddetin kanıksanmış olması, erkeklerin fiziksel şiddetle yetinmemelerine yol açmakta, sözlü ve psikolojik şiddete başvurmalarına neden olmaktadır. Bu sonuçla Irak'ta kadınların sosyal ve sağlık koşullarına ilişkin I-WISH (2006) kurumu tarafından yürütülen araştırmasına bir benzerlik söz konusudur; araştırma sonucunda %59 oranında kadınların fiziksel şiddette maruz kaldıkları belirtilmiştir. Aynı zamanda bu sonucun Al-Rubaie (2018) çalışmasıyla bir benzerlik söz konusudur: Her iki çalışmada da Iraklı kadınların en sık karşılaştıkları şiddet türü fiziksel şiddettir, bunu da psikolojik ve sözlü şiddet takip eder.

Bir yönüyle kapalı toplumların sorunları arasında gösterilen eş kıskançlığı, Kuzey Iraklı kadınların yaşamlarını altüst eden bir faktör olarak belirebilmektedir.

Şiddete yönelik tepki konusunda kimi katılımcıların suskun kalmayı, kimilerinin pasif tepkiler vermeyi, kimilerinin de çoğunlukla eşlerinden şiddet görmeleri nedeniyle onlara karşı çıktıkları ve kendi ailelerinin desteğini alarak evlilik kurumunun düzeltilmesine çaba gösterdikleri görülmektedir. Sonuçlar, katılımcıların yaklaşık %40'ının şiddete pasif tepki verdiğini, %20'sinin bilerek ve isteyerek şiddete karşı koymaya çalıştığını, %20'sinin tepkilerinde yetersiz kaldığını, %20'sinin de şiddet gösteren kişiye karşı kendi ailelerinin desteğini almaya çabaladıklarını göstermektedir. Kendini çaresiz hisseden Kuzey Iraklı katılımcı kadınlardan bir bölümünün susmayı ve içinde bulunduğu durumdan sessizce şikâyetçi olmayı tercih ettiği görülmüştür.

Aile yakınlarından destek alan katılımcı kadınların ilk durağı anneleridir. Yaşadıkları hüznü anneleriyle paylaşan kadınlar bunun yetersiz kaldığı durumlarda ailenin erkek üyelerine başvurur ve şiddetçi eşle kendi aralarına girip sorunlarını çözmelerine olanak tanırlar.

Eşlerinin tepkilerine karşılık veren kadın katılımcılar zamanla bu davranışlarının onlarda olumlu değişikliğe yol açmadığını fark ettiklerinde değişik bir strateji izleyerek eşlerini reddetmekte ya da onları kendi şiddetleriyle baş başa bırakma yolunu seçmektedirler.

Bazı katılımcıların şiddet anında sustukları ve tepki vermedikleri görülmüştür. Bu bağlamda şiddet anında sustuğunda eşlerinin farklı tepkiler verdiğini dile getiren kadınlardan biri, eşinin sürekli söylendiğinden ve küfür ederek kendi kendine konuşmasını sürdürdüğünden, bir diğeri de tam tersine eşinin kavgayı daha da büyüttüğünden bahsetmiştir. Bazı Kuzey Iraklı kadınlar, kavga anında kendileri sustuğunda eşlerinin de susup kavgayı bitirme eğilimi gösterdiğini, evden dışarı çıktıklarını ve bir süre sonra tekrar kavga etme zemini bulmaya çalıştıklarını ifade etmiştir.

Kendini ifade etme konusunda katılımcıların %40'ının zamanla deneyimlerine dayalı olarak eşlerine ve şiddet uygulayan diğer kişilere karşı tepki verme davranışı geliştirdikleri, kendilerini detaylı olarak ifade edebildikleri, %40'ının duygu ve düşüncelerini yalnızca çocuklarına ve kendilerine en yakın gördükleri kişilere, özellikle annelerine açtıkları görülmüştür. Katılımcıların

%20'si ise kendilerini istenilen biçimde ifade edemedikleri, yaşadıkları şiddeti çevrelerindeki insanlara anlatmakta zorlandıkları görülmüştür.

Yaşadıklarını başkalarına anlatarak çözüm yolu bulmaya çalışan kadın katılımcıların zaman zaman bunda başarılı oldukları, kendisinin ve eşinin yakınları tarafından duygu ve düşüncelerinin dinlenildiği, aktif ya da pasif çözümler bulunmaya çalışıldığı görülmüştür. Bazı katılımcıların kayınvalideleri kendilerine karşı olabildiğince kötü ve sert davranma eğilimi gösterirken, kendisi de eş şiddeti görmüş olan kayınvalidelerden bazılarının ise gelinlerini haklı bulup onlardan yana olduğu, yuvalarını korumak için onlara destek olduğu görülmektedir.

Yaşam tarzının kontrol edilmesi konusunda Kuzey Iraklı kadın katılımcıların yaklaşık onda sekizinin (%80) hem evlenmeden önce hem de evlendikten sonra yaşam tarzına yönelik müdahalelerle karşılaştıkları görülmektedir.

Aile büyüklerinin, abinin, ablanın, annenin ve diğer birinci derece yakınların sosyal eğitim bağlamında kız kardeşlerinin yaşamlarını olası kötü durumlara karşı korumak amacıyla uyarılarda bulunması hemen her toplumda normal karşılanabilecek bir davranıştır. Diğer taraftan, koruma davranışının yaşamı kısıtlayıcı bir nitelik alması sorun yaratmaktadır.

Her on katılımcıdan ikisi (%20) ise kendilerine yönelik çok baskılayıcı bir davranış görmediklerini ama yaşamlarının birçok alanında kontrol edilebildiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Katılımcıların eğitimli veya eğitimsiz olmasının bu konuda çok belirleyici olmadığı görülmüştür. Dahası eğitim görmüş kadınlara yönelik baskılayıcı tavrın, okullara yönelik olumsuz tavırla ilişkili olabileceği değerlendirilebilir. Eğitim seviyesi düşük toplumların genel sorunları arasında sayılabilecek bu özelliğin değişmesi için topyekûn bir seferberlik yürütüp, okullaşma oranının arttırılması, toplumun tüm basamaklarına yönelik sosyal içerikli eğitimler verilmesi önemlidir. Katılımcı kadınların büyük çoğunluğunun (%80) aileleri tarafından yaşamlarına müdahale edilmesinden rahatsız oldukları ama bu konuda çok etkili tepkiler veremedikleri görülmüştür. Bu sonuç da Iraklı kadınların sosyal ve sağlık koşullarının I-WISH (2006) tarafından yapılan araştırmanın aksine, bir kadının sosyal çevresinden izole edilerek kontrol edilmesi ve ailesini ziyaret etmesinin engellenmesinin kadınları etkileyen şiddet türlerini (%41 oranını geçmemiş olduğunu) göstermiştir.

Kuzey Iraklı kadınların, eğitim amaçlı müdahaleleri normal karşıladıkları ama bu konuda yapılan kısıtlamaların nedenlerinin açıklanmaması nedeniyle ailelerine karşı kızgınlıklar yaşadıkları, bazı durumlarda bunun süregiden bir kırgınlık olarak devam ettiği görülmektedir. Bu bağlamda eğitim almış kadınların ailelerinin davranışlarının haklı ve makul sebeplere dayalı olduğuna ilişkin ikna olmayı talep ettikleri, ailelerin bu talebi karşılayamayınca kızlarına karşı tavır takınabildikleri görülmektedir. Bu sonuç bir bakıma günümüzde eğitim görmüş kadınlara yönelik ikna edici davranmayan eşlerin şiddete başvurarak kendilerini ifade ettikleri, bunda da kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesiyle birlikte farkındalıklarının artmasına karşın erkeklerin kendilerini kültürel

ve bilişsel olarak kadınlarla mücadele edememekten kaynaklanan bir zorluğun içerisinde hissetmelerinin etkileri olabilir.

Kıskançlık kadınların yaşam tarzının kontrol edilmesinin nedenlerinden biridir. Erkeklerin dış dünyada gördükleri olaylara bağlı olarak kendi evlerindeki kadınları kıskanmaları bir yere kadar normal görülse de kadının yaşamını tümüyle kısıtlayıcı bir hâl aldığında bu şiddetin bir başka versiyonuna dönüşmektedir. Yaşam tarzının kontrolü konusunda en kötü davranış biçimi, kadının kendi anne babasıyla olan iletişimin kesilmesidir.

Şiddeti tanımlama konusunda Kuzey Iraklı kadınların çoğunlukla sözlü ve fiziksel şiddet olmak üzere, duygusal ve psikolojik şiddetten nasıl etkilendikleri, onlara göre hangi davranışların hangi tür şiddetle ilişkilendirildiğine yönelik sonuçlara ulaşılmıştır. Sonuçlar Kuzey Iraklı kadın katılımcıların tamamına yakınının (%100) hakaret ve küfür içeren ifadeleri sözlü şiddet bağlamında, vurma, dövme ve cinsel birleşmeye zorlama gibi davranışları (%100) fiziksel şiddet bağlamında ele aldıklarını göstermektedir. Katılımcıların yaklaşık onda üçünün (%30) eşleri tarafından ihanete uğramayı, %50'sinin de kişilik haklarına saldırmayı duygusal ve psikolojik şiddet bağlamında değerlendirdikleri görülmüştür.

Maruz kalınan şiddetin türüyle mağdurun mesleği ve eğitim düzeyi arasında bir ilgi olmadığı yönündeki sonuç, her meslek ve eğitim düzeyinden kadının her türlü şiddete maruz kalabildiğini göstermesi açısından oldukça değerlidir. Katılımcıların önemli bir bölümünün hemen hemen tüm şiddet türlerine maruz kaldığı ve gördükleri tüm kötü muameleleri şiddet olarak niteledikleri görülmektedir. Vurma, dövme ve zorla seks yapma gibi fiillerin fiziksel şiddet bağlamında değerlendirildiği açıktır. Saygısızlık ve hakaret etmek bir diğer şiddet türüdür ve Kuzey Iraklı kadınlar üzerinde oldukça hasar bırakabilmektedir.

Sosyal çevrede aile içi şiddet konusunda Kuzey Iraklı her on katılımcıdan yedisinin (%70) hem kendi hem de aile çevresinde şiddet mağduru bireyler olduğunu dile getirdikleri görülmüştür. Sonuçlar sosyal çevrenin kadına yönelik şiddet üzerinde etkili olabildiğini, erkeklerin çevrelerindeki diğer erkeklerin olumsuz davranışlarını örnek olarak hem kendi eşlerine hem de kız kardeşlerine yönelik çeşitli türlerdeki şiddete eğilim gösterdiklerini ortaya koymaktadır. Bandura (2008), sosyal öğrenme kuramında çevreden görülen davranışların bireyler tarafından tekrar edilebildiğini açıklamıştır. Bununla birlikte Kuzey Irak Kürt toplumunda kadına yönelik şiddetin yalnızca sosyal öğrenme bağlamında değil, kültürel kodlu bir davranış biçimiymiş gibi ifade edilmesi gerçekçilikten uzaktır. Kuzey Iraklı kadınların gördükleri şiddetin temel nedeni erkeklerin eğitimsiz ve dünyadaki gelişmelere ilgisiz olmasıdır denilebilir. Bu sonuçla KARABELA'nın (2020) yapmış olduğu çalışmasında bir benzerlik söz konusudur. Bireyin ilk sosyalleşmesinde veya aile ortamında şiddet bulunması gelecekte kadına yönelik şiddetin yeniden üretilmesinde belirleyici bir sosyal miras

oluşturduğunu kanıtlamıştır. Böylece şiddetin kuşaktan kuşağa aktarılan miras olarak gerçekleştiği söylenebilir.

I-WISH (2006) kurumun çalışmasının aksine Irak'taki kadınların sadece %5'inin duygusal veya psikolojik şiddet olarak oldukça düşük oranda boşanma tehdidine maruz kaldığı, bizim araştırmamızda ise tehdit konusunda Kuzey Iraklı her on katılımcıdan sekizinin (%80) boşanmayla tehdit edildiği görülmüştür. Boşanma olgusu günümüzde hızla artan oranlarda seyretmesinin nedenleri arasında çeşitli sosyal faktörler gösterilebilir. Bununla birlikte Kuzey Irak toplumunda boşanmanın kesinlikle yaşanmaması gereken bir durum olarak lanse edilmesi ve kadınlar üzerinde "Demokles'in Kılıcı" gibi sallanması şiddeti arttıran diğer bir faktördür. Kuzey Irak Kürt toplumunda kadınların annelik duyguları istismar edilerek, boşanma sonrası çocuklarından ayrı düşecekleri korkusu verilmekte ve kadınların boşanmaya karşı isteksizlik göstermesi ya ölüm ya sıtma analojisinde olduğu gibi ya şiddete razı olacak ya da boşanarak çocuklarından ayrı kalacak gibi bir durum yansıtılması şiddet kısırdöngüsünün destekleyicisi bir olgudur.

Kimi erkeklerin eşlerini boşamakla tehdit etmelerinin yanında öldürmeyi, iftira atmayı dile getirdikleri de görülmektedir. Şiddetin tarafları konusunda kadınların %70'i ailede tüm bireylerin doğrudan ya da dolaylı olarak şiddete maruz kaldıklarını, kadınlara şiddet uygulayan erkeklerin, diğer kadınlara, çocuklara ve hatta çok değer verdiklerini ifade ettikleri kendi anne ve kız kardeşlerine yönelik şiddet uyguladıklarının görülmesi dikkat çekici bir durumdur.

Sonuçta şiddet uygulan kişilerin yalnızca erkekler olmadığını, görümce, kayınvalide, elti gibi diğer kadınların da şiddet mağduru kadın üzerinde çeşitli türlerde şiddet davranışı uyguladıklarını göstermektedir. Bu sonuç, Kuzey Iraklı kadınların şiddet sarmalından çıkmasının zorluğunu ve bir kısırdöngü yaşandığını göstermesi bakımından da önemlidir. Burada, Karim'in (2014) yapmış olduğu çalışmada kadınların %90,5'inin eşler tarafından şiddete uğradığı, Rashid'in (2012) yapmış olduğu araştırmasında da şiddetin kaynağının ağırlıklı olarak koca veya ailedeki diğer erkekler olduğunun aksine bizim çalışmamızda şiddet eylemi uygulayan sadece erkekler tarafından değil aynı cinsiyet tarafından da kadına yönelik şiddet uygulandığı sonucuna varılmıştır.

Şiddet gören kadınlara "İhtiyacınız olduğunda başkalarından tavsiye ve yardım ister misiniz? Cevabınız (evet) ise ilk önce kime dönersiniz?" sorusu yöneltilmiş; %60'ının kendi çocuklarına ve annesine, %20'sinin arkadaşlarına, %20'sinin de eşinin anne ve kardeşlerine bilgi verdikleri ve şiddetin çözümüne yönelik katkı beklediklerini ifade ettikleri görülmüştür.

Şiddetin kaynağı konusunda şiddet gören kadınların tamamı evlendikten sonra eşlerinden, evlenmeden önce de kendi aile büyükleri anne ve babalarından, sonrasında erkek kardeşlerinden, ablalarından, enişte lerinden ve kuzenlerinden şiddet gördüklerini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcılar ise daha ilgi çekici olarak kendi erkek çocuğu tarafından şiddete maruz kaldığını dile getirmiştir. Bu oldukça zor ve tahammül edilmesi güç bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. İçinde yaşanılan

toplumsal yapı dikkate alındığında, bir anne için en önemli dayanak ve güç sembolü olarak gösterilebilecek erkek çocuğun annesinin arkasında durmaması, dahası kendi annesine şiddet uygulaması anne üzerinde diğer şiddet uygulayıcılardan daha fazla etki ediyor denilebilir.

Şiddet yoğunluğu konusunda kimi katılımcılar için evliliğin ilk gününden başlamak üzere neredeyse her gün, kimi katılımcılar için sık sık, kimi katılımcılar için eşi şehir dışına göreve gittiği günler hariç olmak üzere haftada birkaç gün, … şeklinde olduğu, kadınların gördüğü şiddetin tahmin edilenin ötesinde sıklıkta gerçekleştiği görülmüştür. Genel olarak katılımcı kadınların sıklıkla şiddete maruz kaldıkları, kavga etmeseler ve herhangi bir neden olmasa bile şiddet gördükleri gözlenmiştir. Mülakat yapılan güne kadar katılımcıların şiddete maruz kaldıkları hatta bir katılımcının 28 yıllık evliliği süresince ilk altı ayı normal olmak üzere neredeyse tüm zamanlarda şiddet gördüklerini ifade etmesi oldukça düşündürücüdür.

Şiddete maruz kalma sayısı dikkate alındığında Kuzey Iraklı kadınların aralıksız bir biçimde eşlerinden duygusal, psikolojik ve fiziksel şiddete maruz kaldıkları, yaş ilerledikçe güçlerini kaybetmeye başlayan erkeklerin fiziksel şiddete daha az başvursa da diğer şiddet türlerine devam etmesi düşündürücüdür. Gizli kalması gerektiğini düşündüğü ihanetinin ortaya çıkması erkeklerin kendilerini savunmasız hissetmelerine ve eşleri karşısında çaresiz duruma düşmelerine yol açmakta, şiddetin artarak devam etmesinde bir neden olarak gözükmektedir.

Şiddet görülen ortam konusunda her on katılımcıdan yedisinin (%70) eşleri tarafından başka bireylerin önünde şiddete maruz kaldıklarını ifade ettikleri, %10'unun ise çevreleri olmadığı için yalnız başına şiddet gördüğünü dile getirdiği görülmüştür. Katılımcıların %20'si yalnız ya da başkalarının yanında fark etmeksizin şiddet gördüklerini ifade etmiştir. Erkeklerin kadınlar üzerindeki en sık başvurdukları şiddet türü fiziksel ve duygusal şiddet olarak karşımıza çıkmaktadır. Eşlerini rencide eden erkeklerin, bunu, eşinin kadınlık gururunu incitecek biçimde başkalarının yanında yapması şiddetten duyulan ıstırabın derecesine arttırıcı etki yapmaktadır. Kayınvalidelerin gelinleri üzerinde dolaylı olarak şiddete başvurması sık yaşanan bir durumdur.

2. Kadına Yönelik Şiddet Nedenleri

Çalışmanın ikinci sorusu Kuzey Iraklı kadınların, kendilerine uygulanan şiddetin nedenleri konusundaki görüşlerini incelemeye yöneliktir. Konuyla ilgili sonuçlara göre, katılımcıların, şiddet nedenleri temasındaki görüşme dökümleri incelenerek en fazla şiddet süreci ve ekonomik sorunlar hususunda görüş bildirmesi yaşanan şiddetin kaynaklarını özetlemesi açısından önemlidir. Katılımcı kadınlar kültürel kodlardan kaynaklı şiddet konusunda ise daha az görüş bildirmişlerdir. Bu bağlamda, Kuzey Iraklı erkeklerin eşlerine şiddet uygulamada içinde bulundukları duygu durumunu yönetememeleri ve ekonomik sorunların üstesinden gelememeleri nedeniyle en kolay hedef olarak eşlerini seçmelerine yol açmaktadır, denilebilir.

Şiddet süreci konusunda Kuzey Iraklı kadın katılımcıların farklı yanıtlar verdikleri görülmüştür. Katılımcıların yaklaşık üçte birine (%30) göre şiddetin temel nedeni erkek kaynaklıdır ve erkeğin başka bir kadınla gönül ilişkisine dayanmaktadır. Sorunu derinleştiren unsursa bu durumun eşi tarafından fark edilmiş olmasıdır. Eşinin onun maaşını alamadığı için kendisine şiddet uygulaması, eşinin kendisini sevmekten çok kendisinden yararlanmak için evlendiğini gösterdiğini ifade eden örneklerin yanında, başka kadınlarla ilişkisi olan bir kocanın eşine şiddet uygulaması sık rastlanan bir olgudur.

Erkekler gibi kadınlar da Yaratıcı tarafından yaratılmış ve hür irade verilmiş varlıklardır. İslam dinine göre birinin diğerine üstünlüğü insani değerler (takva) bakımından üstünlüğüyle değerlendirilebilir. "Yaratıcı gerekli görmeseydi kadınları yaratmazdı" biçimindeki bir önerme her düşünce ve inançtaki birey için mantıklı gelecektir. O nedenle kadını kadın gibi yaratan bir Yaratıcıyı eleştirmemek için "kadınlar ne biçim varlıklar, neden böyleler" dememek gerekmektedir. Böylesi duygu ve düşünceler bireyi dinî açıdan küfre götürebilecek durumlara yol açabilir. Çünkü eleştirilen kadınlar değil, onları yaratandır.

Eşinin sinirli olduğunu ifade eden bir katılımcı, onun çocukluğundan itibaren babasından gördüğü şiddeti evlenince kendisine yansıttığını ifade etmesi toplumsal bir soruna örnek olması açısından dikkate değerdir.

Eşler arasında yaş farkı olması, yaşça büyük olan erkeğin kendisinden küçük bir kadından şüphe duymasına yol açabilmektedir. Sonuçlar incelendiğinde, şiddeti gösteren kişiler farklılaşınca şiddetin nedeni de farklılaşmaktadır. Annesi tarafından şiddete maruz kalan bir katılımcının, anne ve babasının mutsuz ve sevgisiz bir evlilik yapmaları ve devamında annesinin çok sayıda kız çocuğu dünyaya getirmesiyle birlikte, sosyal çevrenin annesine yönelik olumsuz tavır ve davranışlarının anneyi bunalıma sokmasını ve bunun hıncını çocuklarından almasını örnek vermiştir.

Ekonomik sorunlar konusunda Kuzey Iraklı katılımcıların %60'ının yeterli gelirleri olmaması nedeniyle çeşitli maddi zorluklarla karşı karşıya kaldıkları görülmüştür. Kadınların %40'ı ya kendilerinden ya eşlerinden ya da ailelerinden kaynaklı olarak maddi refahları bulunduğu görülmüştür. Dikkat çeken bir husus; maddi refahı olsa da kadınların şiddet görmekten kurtulamamasıdır.

Çalışmaya katılan Kuzey Iraklı kadınlar arasında meslek sahibi olanlar ve gelir getirici bir işte çalışanlar bulunmaktadır. Şiddet gören kadınlardan bir bölümü eşlerinin kendilerini paralarını harcama konusunda özgür bıraktığını, bazıları da ailenin tüm gelirini eşinin kendi başına harcama yetkisine sahip olmayı istediğini vurgulamıştır.

Eşlerine şiddet uygulayan erkeklerin arasında -bir bölümünün herhangi bir gelire sahip olmamakla birlikte- eşlerinin gelir sahibi olmasından rahatsız olanlar da bulunmaktadır. Bu konuda katılımcıların kendilerine yöneltilen "Evliyseniz, kocanızla aranızda eğitim durumu ve ekonomik gelir açılarından farklar var mı?" biçimindeki soruya verdikleri yanıtlar farklı özellikler içermektedir. Şöyle

ki, kimi kadınlar eşleri gibi gelir getirici iş sahibi iken, kimileri çalışırken eşleri çalışmamaktadır; dolayısıyla erkeklerin eve gelir getirmeleri söz konusu değildir. Bazı kadınların da ev hanımı oldukları, herhangi bir gelirlerinin olmadığı görülmektedir. Şiddete uğrama bağlamında kadınların gelir sahibi olmaları ile olmamaları arasında çok küçük farklar göze çarpmaktadır. Gelir sahibi kadınların aynı zamanda eğitimli olmaları nedeniyle eşlerinin şiddet eğilimlerini bir miktar daha fazla baskılamaya çabaladıkları ve başarılı oldukları görülmüştür.

Kültürel Kodlar (Kız – Erkek Ayrımcılığı) konusunda kadınların verdikleri yanıtlar incelendiğinde her on katılımcıdan dokuzunun (%90) hem kendi büyüdükleri ailede hem de içinde yaşadıkları ve evlenerek geldikleri ailede kız ve erkek çocuklar arasında ayrımcılık yapılmaktadır. Erkek çocuklar kültürel kodların yanında güç kaynağı olarak görülmeleri ve gelir getirici bir kişi olabilecekleri düşüncesiyle her zaman kadınlardan daha önde tutulmaktadır.

3.Aile İçi Şiddetin Olumsuz Etkileri

Çalışmanın üçüncü sorusu Kuzey Iraklı kadınların, kendilerine ve aile bireylerine uygulanan şiddetin olumsuz etkileri konusundaki görüşlerini incelemeye yöneliktir. Konuyla ilgili sonuçlara göre, katılımcıların aile içi şiddetin olumsuz etkileri temasındaki görüşme dökümleri incelenerek en fazla gördükleri şiddetin sağlıkları üzerindeki etkileri konusunda görüş bildirdikleri, şiddete dayanma nedenleri arasında da en çok ailelerini ve yuvalarını koruma isteğinin öne çıktığı söylenebilir.

Erbil bölgesindeki kadınların her ne kadar fiziksel, duygusal, psikolojik ve diğer türlerdeki şiddete maruz kalsalar, boşanmaktan çok kendi sağlıkları yıpransa da evliliklerini mümkün olduğunca devam ettirme kararı almaları içinde bulundukları kültürün, sahip oldukları çocukların ve çevrelerinden gördükleri baskının etkisiyle açıklanabilir.

Dinî inanışları ve kültürleri nedeniyle kadınların birkaçı dışında kendilerine zarar verme eğilimi göstermemeleri, her şeye rağmen Kuzey Iraklı kadınların güçlü bir irade yapısına sahip olmayı istediklerini düşündürmektedir. Depresyona giren kadınların, yaşadıkları sorunlar karşısında aile büyüklerinden, abilerinden, ablalarından, annelerinden ve en önemlisi babalarından yeterli düzeyde destek görememeleri onlara karşı kırgınlık duyguları yaşamalarına neden olmaktadır.

Boşanma kararı alma konusunda katılımcıların yaklaşık onda yedisinin (%70) boşanma kararı almadığı, boşanma kararı alanların da başlarda kendi anne-babası, çocukları ve yuvasının dağılmaması amacıyla evlilikte karşılaştığı sorunlara dayanma eğilimi gösterdiğini, sonraki zamanlarda eşinde değişen bir şey olmadığını görmeleriyle birlikte boşanma kararı aldıkları görülmüştür.

Gelir getirici bir işi olan kadınların boşanma kararını ev hanımlarına göre daha kolay aldıkları görülmektedir. Diğer taraftan geliri olsa bile kendine olan güveni nedeniyle evliliğini sonlandırmayanların yanında, geliri olmamasına karşın eşinin yaptıklarına ve kendi ailesinin ona sahip

çıkmaması karşısında aile kavramını sorgulamaya başlayan bazı katılımcıların bir süre sonra boşanma yönünde karar almak durumunda kaldıkları da görülmüştür. Görülen şiddetin Kuzey Iraklı kadınlarda boşanma kararı almaya neden olması oran olarak düşük olmasının yanında gerçekçi, sonuç alıcı çözümlere ulaşmada istenilen düzeyde yeterli olmadıklarını düşündürmektedir.

Şiddetin sağlığa etkisi konusunda katılımcıların tamamının (%100) gördükleri şiddet nedeniyle sağlıklarının çeşitli düzeylerde etkilendiği görülmüştür. Eşleri ve diğer yakınlarından gördükleri şiddet nedeniyle sağlık sorunu yaşamayan hiç kadın katılımcı yoktur. Bu sonuca dayalı olarak, Erbilli kadınların yakınlarından gördükleri şiddetin boyutunun tahammül edilebilecek düzeyleri aştığı, bir şekilde şiddetten uzaklaşabilenlerin kendilerini toparlama yoluna gidebildikleri, şiddetten uzaklaşamayanların ise vücutlarının çeşitli bölgelerinde fiziksel ve cinsel şiddet nedeniyle kalıcı sorunlar yaşadıkları söylenebilir.

"Maruz kaldığınız şiddetten dolayı herhangi bir sağlık sorunu yaşıyor musunuz?" sorusuna katılımcıların verdikleri yanıtlar benzer özellikler göstermekle birlikte, kimi katılımcıların tedavi görerek şiddetin olumsuz etkilerinden kurtulmaya çalıştıkları, kimilerinin ise fıtık, kanser, nöropatik ağrı, şeker hastalığı ve benzeri kalıcı rahatsızlıklara yakalandıkları, kimilerinin de eşlerinin kendilerine yönelik yoğun bir biçimde duygusal ve psikolojik şiddet uygulamaları sonucunda depresyona girebildikleri görülmüştür.

Bir kadın için sağlık açısından en fazla zorluk yaşanılan dönemlerden biri de hamileliktir. "Hamilelik sırasında şiddete maruz kaldınız mı? Sonuç olarak sizi nasıl etkiledi?" sorusuna katılımcıların verdikleri yanıtlar incelendiğinde, hamileyken bile duygusal, fiziksel, psikolojik ve dahası cinsel şiddet görmeye devam ettikleri görülmüştür. Uyku vücut bütünlüğünün bir parçasıdır. Şiddete maruz kalan kadınlara "Maruz kaldığınız şiddet nedeniyle uyku sorunları yaşıyor musunuz? Nasıl?" sorusu yöneltilmiş ve katılımcıların onda dördünün (%40) şiddet nedeniyle uyku sorunları yaşadıkları görülmüştür.

Kendine zarar verme konusunda; katılımcıların onda altısının (%60) kendine zarar vermeyi düşündükleri, kimilerinin ilaç içerek, kimilerinin başka yöntemlerle yaşamlarına son vermeye çalıştıkları görülmüştür. Kadınların şiddet uygulayan erkeklere ve diğer kişilere değil de kendilerine yönelik zarar eylemlerine yöneldikleri görülmüştür.

Ruhsal etkiler konusundaki sonuçlar incelendiğinde, katılımcıların tamamının (%100) duygusal ve ruhsal olarak etkilendikleri görülmüştür. Şiddetin fiziksel etkilerinin zamanla geçme olasılığı bulunmasına karşın duygusal olarak yıpratılan bir kadında bıraktığı etkilerin uzun yıllar, hatta yaşam boyunca sürmesi olasıdır. Bu bağlamda Kuzey Iraklı ve Erbil bölgesi kadınlarının yaşadıkları şiddetten duygusal olarak çok etkilenmeleri, psikolojik olarak çeşitli rahatsızlıklara maruz kalmaları kaçınılmaz bir sonuç olarak değerlendirilebilir.

Sevilmek ve değer görmek isteyen bir kadının sürekli aşağılanması, cinsel bir objeymiş gibi davranılması onun kadınlık onurunu kırmakta, tedavi olması güç psikolojik ve duygusal yaralara yol açabilmektedir. Kendilerine sorulan "Maruz kaldığınız şiddetten dolayı hiçbir zaman depresyona girdiniz mi?" sorusuna katılımcı kadınların tamamına yakınının olumlu yanıt verdikleri, gördükleri yoğun duygusal ve psikolojik işkenceler nedeniyle depresyon yaşadıkları görülmüştür. Sonuç olarak, katılımcı Erbilli kadınların yarısının (%50) profesyonel yardım aldığı, diğer yarısının ise çeşitli kültürel ve eğitimsel nedenlerden kaynaklı çekinceler yaşadıkları ve psikiyatriste gitmedikleri görülmüştür. Bölge halkında "Deli doktoru" nitelemesi nedeniyle bazı katılımcılarda psikiyatristlere gitme korkusu geliştiği görülmüştür.

Aileye yönelik kırgınlık konusunda katılımcıların onda altısının (%60) anne, baba, abi, abla ve kardeş gibi birinci derecede aile yakınlarına karşı kimi kırgınlıklar yaşadıkları görülmüştür. Diğer taraftan görülen şiddet yalnızca Erbilli kadınlarda değil, onların aile yakınları üzerinde de etkili olabilmektedir. Sosyal bir canlı olan insanın yaşadığı acının yakınları tarafından da hissedilmemesi güçtür. O nedenle, acısını, sıkıntısını hisseden; destek olmaya, çözüm bulmaya çalışan aile büyüklerine karşı minnet duyguları taşıyan Erbilli kadınların yanında sayılan nedenlerden dolayı kendilerini anlamayan, sorunlarına çözüm bulmayan, zor zamanlarında arayıp sormayan ve destek olmayan aile üyelerine karşı kırgınlık yaşadıkları da çalışmada ulaşılan sonuçlardan bir diğeridir.

Kuzey Iraklı kadınların şiddet gördüklerinde doğal olarak diğer insanlar gibi yanlarında onlara destek olan, içinde bulundukları durumu anlayan birilerine gereksinim duymaları yadsınamaz bir gerçektir. Bu bağlamda katılımcılara sorulan "Evliyseniz, şiddete maruz kaldıysanız, ailenizle (anne, baba, kardeşler) bu durumu ilk kez paylaştığınızda onların tepkileri ne olmuştur?" şeklindeki soruya katılımcıların farklı yanıtlar verdikleri görülmüştür. Kimi katılımcılar (%40) ailelerinin desteklerini her zaman yanlarında hissettiklerini ifade ederken, her on katılımcıdan altısı (%60) da kendilerini aileleri tarafından yalnız bırakılmış olarak hissettiklerini ifade etmişlerdir. Kültürel nedenlerden dolayı kimi anne ve babalar, şiddet görseler de kızlarının eşlerinin yanına geri dönmesini, kendi yerlerinin eşleri ve çocuklarının yanı olduğunu, ölse de orada kalmaya devam etmesi gerektiğini ifade ederken, kimi babaların kızlarına her şekilde sahip çıktıkları, sorunlar karşısında çocuğunun yıpranmasına razı olmadığı, onu koruma altına almaya çalıştığı görülmüştür. Diğer taraftan bazı babaların da her ne kadar kızlarını koruma güdüsüyle hareket etseler de kızlarının eşleri tarafından kendilerine verilen sözler nedeniyle, çocuğunun yuvası yıkılmasın diye kızlarını geri dönmeye ikna ettikleri görülmüştür. Sayılan davranışların, şiddet gören kadınların kocaları tarafından istismar edilmesine yol açması dikkat çekici bir sonuçtur.

Cinsel ve sözlü taciz toplumları etkileyen olgular arasında gösterilebilir. Taciz sonrası "Aileniz bu durumda size nasıl davrandı?" biçimindeki soruya katılımcıların ikisi kendileri üzerinde bıraktığı kalıcı etkiler nedeniyle çarpıcı yanıtlar vermişlerdir. Bazı katılımcılar öğrencilik sırasında

gördüğü tacizi babasına değil amcalarına söylemiş ama kalıcı çözüm bulunamadığı ve tacizci kamu görevlisinin nüfuz sahibi olması nedeniyle sorunun sümen altı edildiğini ifade ettiği görülmüştür.

4.Şiddetin Sosyokültürel Bağlamı ve Yasanın Koruyuculuğu

Çalışmanın son sorusu Kuzey Iraklı kadınların, aile içi şiddetin sosyokültürel bağlamda değerlendirilmesi ve şiddete yönelik yasal yaptırımlar konusuna ilişkin görüşün ortaya çıkarılmasına yöneliktir. Konuyla ilgili sonuçlara göre, katılımcıların şiddetin sosyokültürel yönü ve yasanın koruyuculuğu temasındaki görüşme dökümleri incelenerek katılımcıların en fazla yaptıkları evliliğin türü, hangi koşullarda evlendiği ve şiddete maruz kaldığında yasal haklarını kullanıp kullanmadığı, kullandıysa bu hakların ne kadarının farkında olduğu konularına ilişkin görüş bildirdikleri görülmüştür.

Çalışmaya katılan ve şiddet gören kadınların, yaşadıkları Erbil ili kültürüne bağlı olarak çoğunlukla görücü usulüyle evlendikleri, bazılarının lokal dilde bınpışık denilen, Türkiye Türkçesi'nde beşik kertmesi olarak adlandırılan yöntemle yakın akrabalarından (amca, dayı, hala, teyze vb. çocukları) biriyle eşleştirildiği, büyüyünce de onlarla evlendikleri görülmüştür. Eğitimli kadınlarla yaşça küçük olanların eş seçiminde kendi isteklerini ailelerine kabul ettirdikleri, diğer bir ifadeyle eşlerini kendileri seçtiği, bunda küresel kültürün etkisiyle yerel kültürde gözlenen değişimlerin tesirinin olduğu izlenimi edinilmiştir.

Çalışmada kan karşılığı evlendirme fiiliyle karşılaşılmamıştır. Katılımcı kadınlar arasında eşleri dışında cinsel tacize uğrayan birkaç katılımcı dışında görüş bildiren olmamıştır. Kuzey Iraklı kadınlar arasında kadın sünnetinin nadir olduğu, sünnet olma oranlarının gün geçtikçe düştüğü, sünnet olan kadınların da bundan çok büyük bir rahatsızlık duymadıkları görülmüştür.

Şiddete maruz kalan kadınların bir bölümü polise veya yerel kolluk güçlerine başvurarak korunma talep etmiş, bir bölümü ise nasıl hareket edeceğine dair bilgi sahibi olmadığı için öncelikle kendi ailesinin yardımına başvurmuştur.

Evlilik türü konusunda evli katılımcılardan yaşı büyük olanların (45 ve üzeri) erken yaşlarda kendi isteği dışında ailelerinin zorlamasıyla, görücü usulüyle ve eşini tanımadan evlendirildikleri, meslek sahipleriyle yaşı 45'in altında olanların çoğunlukla eşlerini tanıyarak, bazıları flört ederek, bazıları da aile yakınlarının yönlendirmesiyle evlendiği görülmüştür.

"Ailenizde koca seçme kararı baba veya erkek kardeş tarafından mı verilir? Cevabınız (evet) ise kendinizin bu kararı almama sebebi nedir?" sorusu yöneltildiğinde katılımcıların yaklaşık yarısının (%50) kendi irade ve istekleriyle evlenmeye taraf oldukları görülmüştür. Bazı katılımcıların aileleri razı olmasa bile evlendiği eşle bir araya gelmek istedikleri, kuracağı yuvada mutlu, mesut ve bahtiyar

olacağına dair rüyalar gördükleri, evlilik başladığında ise rüyadan uyandıklarını fark ettiklerini dile getirdikleri görülmüştür.

Çalışmada ele alındığı şekliyle namus cinayeti; eşi dışında başka bir erkek tarafından cinsel tacize uğrayan kadınların yaşadıklarını anlatmak için kullanılan bir terimdir. Örnek olarak 41 yaşındaki katılımcı sokakta yürürken bilmediği bir erkek tarafından elle tacize uğramış, yaşadığı stres nedeniyle hamilelik dönemi devam ederken bebeğini düşürmüş ve hamileliğinin sonlanmasına yol açmıştır. Bir diğer örnekte ise flört eden kız erkek arkadaşı tarafından cinsel tecavüze uğramıştır.

Kadın sünneti konusunda katılımcıların %80'i sünnet olmadığını, %20'si ise çocukluk döneminde kendisinin sünnet ettirildiğini ifade ettiği görülmüştür. Sünnet eylemi günümüzde bazı toplumlarda yaşanan kültürel bir olgudur. Dinî bir altyapısı olmamakla birlikte iklim ve coğrafi özelliklerle ilişkilendirilerek kız çocuklarına uygulanmaktadır. Kimi katılımcılar kızlara yönelik sünnete karşı çıkarken, bazı katılımcıların sünnetle ilgili olumsuz görüş belirten bekâr akademisyenin aksine sünnet eyleminden rahatsız olmadıkları görülmüştür. Bu çalışmanın sonucuyla HUSSEIN'in (2021) yapmış olduğu çalışma arasında bir benzerlik olduğunu söylemek mümkündür; HUSSEIN çalışmasında, kadın sünnetin oranı katılımcıların ifadesine göre oldukça düşük hâle gelmiş ve %95 oranında kadın sünnetinin uzun süredir uygulanmadığını açıklamıştır

Yasanın uygulanması konusunda kadınların büyük bir bölümünün şiddet yaşaması durumunda nasıl hareket edeceklerini bilemedikleri, o nedenle polis, savcılık ya da diğer resmî kurumlara bir şikâyette bulunmadıkları; nasıl davranacağını bilen katılımcılar arasında şikâyetten uzak duranların da farklı nedenlere sahip oldukları görülmüştür.

Erbilli kadınlara "Ağır yaralanmalara yol açan şiddet ve dayaklara maruz kalma sonucu hastaneye kaldırıldığınızda, yaralarınızın nedenini onlara dürüstçe söyler misiniz? Cevabınız (hayır) ise sessiz kalmanızın sebebi nedir?" sorusu yöneltilmiş ve ağır yaralandığı hâlde eşinden şikâyetçi olmayan, yaşadığı fiziksel ve ruhsal travmaların nedeni olarak eşinin şiddetini gösteremeyen kadınların çoğunlukta olduğu anlaşılmıştır.

Aile üyeleri tarafından duygusal ve psikolojik şiddete maruz kalan katılımcılar arasında çoğunluğun gördüğü psikolojik ve duygusal şiddete yönelik bir şikâyet eyleminde bulunmadığı görülmüştür. Bazı katılımcıların "Artık yeter!" demeleri nedeniyle şikâyette bulundukları, dahası şikâyet sürecinin devamını getirip dava açması ya da kamu davası açılmasına neden olması önemlidir. Çalışmada yer alan katılımcıların çoğunluğunun polisten, kadın destek örgütlerinden (sığınma evleri ve diğer) yardım gördükleri, iki tanesinin ise olumsuz tepkilerle karşılaştıkları tespit edilmiştir.

Çalışmada, araştırmanın amacı bağlamında, araştırma sorularıyla uyumlu dört hipotez geliştirilmiş, bunların üçü kabul, biri reddedilmiştir. Birinci Hipotez: Erbil bölgesindeki erkeklerin eşlerine yönelik uyguladıkları şiddetle erkeklerin eğitim seviyeleri arasında negatif bir korelasyon vardır. Yani, "eğitim seviyesi arttıkça şiddete meyillilik durumu azalmaktadır", biçimindedir ve

doğrulanmamıştır. Katılımcı kadınlara şiddet uygulayan Erbil bölgesindeki erkeklerin eğitim seviyesi arttıkça şiddete meyillilik durumunun azalmadığı görülmüştür.

İkinci Hipotez: "Şiddete maruz kalan kadınlar daha çok kendi ekonomik özgürlüğüne sahip olmayan (çalışmayan) kadınlardır", biçimindedir ve doğrulanmıştır. Ekonomik özgürlüğü olan kadınlar şiddete daha az maruz kalmaktadır, savına bağlı olarak, Kuzey Iraklı kadınlar arasında ekonomik özgürlüğe sahip olanların şiddet görme düzeylerinin düştüğü, diğer bir ifadeyle gelir sahibi olmanın kadınların şiddet görmemesine katkı sunduğu söylenebilir.

Üçüncü Hipotez: "Erbil'de kadına yönelik şiddet vakalarının arka planında, ataerkil toplumun kadına yönelik şiddeti meşrulaştırıcı sosyokültürel niteliği önemli rol oynamaktadır" (kadınların dövülmesinin normal karşılanması) biçimindedir ve doğrulanmıştır. "Kadına yönelik şiddetin kültürel arka planı bulunmaktadır" yönündeki savımız bağlamında, incelenen görüşme dökümleri, Kuzey Iraklı kadınların şiddet görmesinde, içinde bulundukları sosyal çevrenin, içinde yetiştikleri ailenin, kendilerine şiddet uygulayan baba, erkek kardeş, abla, anne, eş, yenge ve diğer kişilerin kendilerinin de şiddet görmeleri nedeniyle şiddeti âdeta kanıksamış ve neredeyse meşrulaştırmış gibi olmaları, yaşanılan kısırdöngünün bir yönü olduğunu düşündürmektedir.

Dördüncü Hipotez: "Erbil'de kadına yönelik aile içi şiddetin en yaygın türü fiziksel şiddettir, Kuzey Iraklı kadınlar en çok fiziksel şiddete maruz kalmaktadır", biçimindedir ve doğrulanmıştır. Erbil'de yaşayan kadınların en fazla fiziksel şiddeti eşlerinden ve diğer yakınlarından gördükleri katılımcı ifadelerine dayalı olarak tespit edilmiştir. Bununla birlikte yaşın değişmesiyle kadınlara uygulanan duygusal, psikolojik şiddetin yoğunluğunun arttığı da bir gerçektir. Bu bağlamda fiziksel şiddet en fazla olmakla birlikte psikolojik ve duygusal şiddetin hemen onu takip ettiği görülmüştür.

KAYNAKÇA

Abu Zayd, R. (2008). Al Eunf Dida al Mara wa Kayfiat Muajahatihi. Al-İskandiria, Msir: Dar Al- Wafa liltibaeat walnashr.

أبوزيد، ر. (2008). العنف ضد المرأة وكيفية مواجهته. الإسكندرية: دار الوفاء للطباعة والنشر.

Akgül, A. (2021). Kadına Yönelik Şiddetin, Şiddeti Uygulayan ve Mekân Bağlamında İncelenmesi: Katledilmiş Kadınlar Örneği. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi.

Al-Bisyuni, M. (2019). Al Eunf Dida al Mara fi Al-İraq ashkaliaat walkhiarati. İraq: Jameat Baghdad.

البسيوني، م. (2019). العنف ضد المرأة فى العراق اشكاليات والخيارات. العراق: جامعة بغداد.

Al-Bustani, F. (2000). Munjid Altulaabi. Beyrut: Dar Almashriq Alearbi.

البستاني، ف. (2000). منجد الطلاب . بيروت: دار المشرق العربي.

Al-Eany, L. E. (2009). Anmat al Eunf al Muajah nahw al Mara İraqi baed İhtilal Amiryki lil İraq. Baghdad: Jamieat Baghdad.

العاني، ل. ع. (2009). أنماط العنف الموجه نحو المرأة العراقية بعد الاحتلال الامريكي للعراق وفق تنميط منظمة الصحة العالمية للعنف. العراق - بغداد: جامعة بغداد.

Al-Eumari, E. (2020). Al Eunf fi al Hayaat al Zawjiati. Rayad- Sueudia: Maktabat Al-Eibikan.

العمري، أ. (2020). العنف في الحياة الزوجية. الرياض - السعودية: مكتبة العبيكان.

Al-Fayaad, H. (2017). Aleunf Dida Almara (Aliightisab Aljinsiu Namudhaja). Surya: Jameat Surya.

الفياض، ح. (2017). العنف ضد المرأة الإغتصاب الجنسي نموذجا. سوريا :جامعة سوريا.

Al-Harbi, S. (2008). Al Eunf al Muajah Dida al Mara wa Musanadat al Mujtamae Laha. Maka Al-Mukarama, Al-Seudia: Jamieat Umi Alquraa.

الحربي، س. (2008). العنف الموجه ضد المرأة ومساندة المجتمع لها. مكة المكرمة: جامعة ام القرى.

Al-Kaabi, İ. (2013). Eawamil Mujtamaeia lileunf Usari fi Mujtama Al-Qatri, Qatr: Majalat Jamiea Dimashq.

الكعبي، إ. (٢٠١٣). العوامل المجتمعية للعنف الأسري في المجتمع القطري، القطر: مجلة جامعة دمشق.

Al-Mutayri, E. A. (2006). Al Eunf al Usari wa Ealaqatuh bi İnhiraf al Ahadath. Reyad: Jamieat Nayif.

المطيري، ع. (2006). العنف الاسري وعلاقته بانحراف الاحداث. الرياض: جامعة نايف.

Al- Qaratudaghi, A., Al- Kujri, H. (2015, August). Munahadat Aleunf Alusari (Kurdistan-İraq Namudhaj). Al-Mawarid Journal of Islamic Law, Vol. 15, No. 1, pp. 98 – 109.

القرةداغي، ع.، & الكوجري، خ. (2015, August 1). مناهضة العنف الاسري (كوردستان العراق نموذجا). مجلة المورد للقانون الإسلامي، المجلد. 15، العدد. 1، الصفحات 98- 109.

Al- Qasas, M. (2008). Ealam al İjtimae al Eayili. Baghdad: Jamieat Almansura.

القصاص، م. (2008). علم الاجتماع العائلي. بغداد: جامعة المنصورة.

Al- Satali, N. (2018). Sikulujiat al Eunf. Al-Qahira, Misr: Al-Saeid lilnashr.

السطالي، ن. (2018). سيكولوجية العنف. القاهرة: السعيد للنشر والتوزيع.

Al- Shaaeir, N. (2003). Al Eunf al Eayiliu Dida al Mara - Asbabuh w Altadabir al Shareiat Lilhadi Minhu. Nabulus, Filastin: Majalat Jamieat Alnajah Lilbuhuth.

الشاعر، ن. (2003). العنف العائلي ضد المرأة - اسبابه والتدابير الشرعية للحد منه. فلسطين: مجلة جامعة النجاح للبحوث.

Al-Sharibi, M. S. (2005). Al Eunf al Jasadiu Dida al mara wa Makanatiha fi al Mujtamaei. Al-Qahira, Msir: Dar Alkitaab Alhadith.

الشربيي، م. (2005). العنف الجسدي ضد المراة ومكانتها في المجتمع. القاهرة: دار الكتاب الحديث.

Al-Whibi, K. (2008). Al Eunf Dida al Zawja. Amman: Jmeat Amman.

الوهيبي، خ. (2008). العنف ضد الزوجة (دراسة ميدانية على عينة من الزوجات في مدينة المسقط). ماجستير. عمان: جامعة عمان.

Al-Ealaf, A. (2018). Al Eunf al Usari w Atharuh ealaa al Usira w al Mujtamae. Bayrut: Maktabat Mada.

العلاف، ع. (2018). العنف الاسري وآثاره على الاسرة والمجتمع. بيروت: مكتبة المدى.

Al-Eawawida, A. (1998). Al Eunf dida al Zawja fi al Mujtama Al- Urdini. Urdun: Jamiea Al-Urdinia.

العواودة، ا. (1998). العنف ضد الزوجة في المجتمع الاردني. الاردن: الجامعة الاردنية

Al-Eawda, S. (2015). Asyilat al Eunfa. Beirut, Lebanon: Jusur Liltarjamat w Alnashr.

العودة، س. (2015). أسئلة العنف. كويت: جسور للترجمة والنشر.

Al-Eaynayn, E. (2012). Athar al Eunf al Usari ealaa al İjram. Majalat Alshariea w Alqanun, Vol. 14, pp. 119- 200.

العينين، ع. (2012). أثر العنف الاسري على الاجرام. مجلة الشريعة والقانون، المجلد 14، الصفحات 119 -200.

Al-Eumuri, F. (2020). Mustawaa al Rida al Akhisayiyi al Nafsani fi al Marakiz al Aistishfayiya. Aljazayar: Jameat Al-Jazayar.

العمري، ف. (2020). مستوى الرضا الاخصائي النفساني في المراكز االستشفائية. الجزائر.

Al-Fardan, İ. (2016). Dirasat Waqie al Eunf al Usari Dida al Mara fi Mamlakat Bahrin. Al-Bahrayn: Markaz Tafawuq .

الفردان، إ. (2016). دراسة واقع العنف الأسري ضد المرأة في مملكة البحرين. البحرين: مركز تفوق الاستشاري لدعم قضايا النساء.

Al-Fatlawi, A. (2008). Al Eunf al Nafsi al Muajah Dida al Mara İraqia. Majalat Alqadisia Lileulum Alansania, Vol. 11, No. (4), pp. 441-467.

الفتلاوي، ع. (2008). العنف النفسي الموجه ضد المرأة العراقية. مجلة القادسية للعلوم الانسانية، المجلد 11، العدد 4، صفحات 441 - 467.

Al-Firazia, M. (2016). Al Eunf Dida al Zawja fi Mujtamae Ummani. Urdun: Dirasat Bayniat Ajtimaeiat Nafsiatun.

الفزارية، م. (2016). العنف ضد الزوجة في المجتمع العماني. الاردن: دراسات بينية، اجتماعية، نفسية.

Al-Ghuanima, J. (2014). Aleunf Dida Almara min Manzur Alnawe Aliaijtimaeii, watathirih Ealaa Altanmiat Alsiyasiat. Filastin: Jameat Filistin.

الغوانمة، ج. (2014). العنف ضد المرأة من منظور النوع الاجتماعي وتأثيره على التنمية السياسية. فلسطين: جامعة فلسطين.

Al-Halibi, K. (2009). Al Eunf al Usari Asbabuh wa Mazahiruh w Atharuh wa Eilajuhu. Saeudia: Madar Alwatan.

الحليبي، خ. (2009). العنف الاسري أسبابه ومظاهره واثاره وعلاجه. الرياض - السعودية: مدار الوطن للنشر.

Al-Har, Q. (2008). Al Eunf Dida Al Zawja wa Ealaqatihi bi al Siha al Nafsia. Dinimark: Jameat Danimark.

الحر، ق. (2008). العنف ضد الزوجة وعلاقته بالصحة النفسية. دانمارك: جامعة دانمارك.

Al-Harbi, S. (2008). Al Eunf al Muajah Dida al Mara wa Musanadat al Mujtamae Laha. Maka - Mukarama: Jamieat Um Al-Quraa.

الحربي، س. (2008). العنف الموجه ضد المرأة ومساندة المجتمع لها. مكة المكرمة: جامعة ام القرى.

Al-Hiasati, N. (2016). Asbab w Ashkal al Eunf Dida al Zawja fi al Mujtamae Urduni . Dirasat Eulum İnsania w İajtimaeia, Vol. 43, No. 4.

الحياصات، ن. (2016). اسباب واشكال العنف ضد الزوجة في المجتمع الاردني. دراسات العلوم الإنسانية والاجتماعية، المجلد. 43، العدد 4.

Al-Rimawi, M. (2008). Ealm al Nafs al Eam. Amman: Dar Muyasara.

الريماوي، م. (2008). علم النفس العام. عمان: دار الميسرة.

Al-Rubaie, A. (2018), Al Eunf Alusariu Dida Almara, Majalat Qadisia Lileulum Alansaniati, Vol. 21 p: 3, Jameat Qadisia, Irak.

الربيعي، أ. (2018)، العنف الأسري ضد المرأة، مجلة القادسية للعلوم الانسانية، المجلد الواحد والعشرون: العدد ،3، جامعة القادسية، العراق.

Al-Sharea, S. (2017). Al Eunf al Muajah Dida al Zawja fi al Usra Urdinia Ashkalih w Murtakazatih Aljandaria. Dirasat Eulum İnsania w İajtimaeia, Vol. 44, No. 3.

الشرع، س. (2017). العنف الموجه ضد الزوجة في الاسرة الاردنية أشكاله ومرتكزاته الجندرية. دراسات العلوم الإنسانية والاجتماعية، المجلد. 44، العدد3.

Al-Suwaidi, İ. (2013). Almara Almaenafa fi Mujtamae İmarati - Ashkal wa Asbab w Aluathar (risalat majistir). Emarat: Jamieat Shaariqa.

السويدي، إ. (٢٠١٣). المرأة المعنفة في مجتمع الإمارات - الأشكال والأسباب والآثار (رسالة ماجستير)، الإمارات العربية المتحدة: جامعة الشارقة.

Al-Tayr, M. (1997). Al Eunf al Eayili. Rayad: Maktabat Malik Fahd Lilnashr.

التير، م. (1997). العنف العائلي. الرياض: مكتبة الملك فهد للنشر.

Al-Tayri, A. (2015). Al Eunf al Usari (Mazahiruhu, Asbabahu, Eilajuhu). Kuayti: Wazarat Alawaqaf w Alshuwuwn İslamia.

الطيري، ا. (2015). العنف الاسري (مظاهره، اسبابه، علاجه). الكويت: وزارة الاوقاف والشؤون الاسلامية.

Al-Wardi, A. (1965). Dirasa fi Tabieat Almujtamae Al- İraqi, Dimashq: Maktabat Waraq.

الوردي، ع. (1965)، دراسة في طبيعة المجتمع العراقي، دمشق: مكتبة الوراق.

Al-Zuhayli, W. (2008). Alusra Almuslima fi Alam Mueasir. Suria: Dar Fikr Almueasiri.

الزحيلي، و. (2008). الاسرة المسلمة في العالم المعاصر. دمشق - سورية: دار الفكر المعاصر.

Ashieya, R. (2010). Almushkilat Alnafsiat Alnaatijat ean aleunf dida almara. Majalat Kuliyat Altarbiat Alasasiati, Vol.101, No. 66.

اشعيا، ا. (2010). المشكلات النفسية الناتجة عن العنف ضد المرأة. مجلة كلية التربية الاساسية، الدورة101، العدد. 66.

ASUDA (2021). Ealaqat İntishar al Asilha al Saghirat w Asilha al Khafifat Biziadat Mueadalat Aleunf Dida Alnisa fi İraq. İraq: Women International League for Peace & Freedom.

اسودا. (2021). علاقة انتشار الاسلحة الصغرية والاسلحة الخفيفة بزيادة معدلات العنف ضد النساء في العراق: توصيات للمدافعين عن حقوق المرأة وواضعي السياسات. العراق: رابطة النساء الدولية للسلام والحرية.

Aytaç, G. B. (2018). Feminist Yaklaşım Çerçevesinde İnsan Güvenliği: Sivil Toplum Gözüyle Irak Örneği. Türkiye: Toplumsal Araştırma Dergisi.

Bahri, Y. (2011). Al Eunf al Usari. Eaman, Urdun: Dar Al- Safa lilnashr waltawziei.

بحري، ي. (2011). العنف الاسري. عمان: دار الصفاء للنشر والتوزيع.

Baqir, T. (2012). Muqadimat fi Tarikh al Hadarat Qadima. Bayrut: Dar Waraq Lilnashr.

باقر، ط. (2012). مقدمة في تاريخ الحضارات القديمة. بيروت: دار الوراق للنشر.

Bayrakçı, M. (2007). Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Uygulanması. SAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, Ekim 2007, Sayı: 14, ss: 198-210.

Badawi, A. (2017). Violence Against Women in Saudi Society. Faculty of Education. 173, pp. 446 - 498. Egypt: Al-Azhar University.

بدوي، ع. (أبريل , 2017). العنف ضد المرأة في المجتمع السعودي. مجلة كلية التربية، 173.

Biwajumea, D. (2009). Al Eunf al Jasadi Dida al Mara fi al Majal al Usari. Aljazayar: Jamieat Aljazayar.

بوجمعة، د. (2009). العنف الجسدي ضد المرأة في المجال الأسري (دراسة حالة لعينة من النساء المتوجهات لمصلحة الطب الشرعي (مستشفى مصطفى باشا) في منطقة الجزائر العاصمة، ماجستير. الجزائر: جامعة الجزائر.

Busaidi, K. (2020). Ashkal al Eunf al Mumaras Dida al Mara wa Stiratijiaat al Hadi Minh Ladaa Eayinat min al Nisa al Mutazawijat bi Waliat Biraka. Malizya: Jamiea İslamia.

البوسعيدي، خ. (2020). أشكال العنف الممارس ضد المرأة واستراتيجيات الحد منه لدى عينة من النساء المتزوجات بوالية بركاء. ماليزيا: الجامعة الاسلامية العالمية.

Bushighlam, H. (2018). Al Tahlil al Nafsu İjtimaei li Zahirat al Eunf Dida al Mara al Mutazawija fi al Mujtamae Aljazayiria. Jijil, aljazayir: Jamieat Muhamad Khaydar Bisakra.

بوشغلام، ح. (2018). التحليل النفسو اجتماعي لظاهرة العنف ضد المرأة المتزوجة في المجتمع الجزائرية (الأسباب والحلول) دراسة ميدانية لعينة من نساء المتزوجات في ولاية جيجل - نموذجا. الجزائر: جامعة محمد خضر بسكرة.

Buzid, R. (2017). Al Eawamil al İjtimaeia Lieunf al Tilmidh. Aljazayar: Jamieat Shahid Hamah Likhadir Wadi.

بوزيد، ر. (2017). العوامل الاجتماعية لعنف التلميذ، ماجستير. الجزائر: جامعة الشهيد حمه لخضر الوادي.

Butik, M. (2015). Nisa İraq Almafqudat: Al Eunf al Usari fi Fatrat al Nizae al Musalah. İraq: Markaz Sisfayir Lihuquq al Madaniiyn w Almajmuea al Duwaliat Lihuquq al Aqiliaat.

بوتيك، م. (2015). نساء العراق المفقودات: العنف الاسري في فترة النزاع المسلح. العراق : مركز سيسفاير لحقوق المدنيين والمجموعة الدولية لحقوق الاقليات.

CESE (2020). Alqada ealaa Aleunf dida Alfatayat w Alnisa. In 16 (Ed.), Lajnat Alqadaya Alaijtimaeiat w Altadamun: Almajlis Aliqtisadii w Alaijtimaeii w Albiyiy, Maghrib, pp. 101- 108.

CESE، (2020) القضاء على العنف ضد الفتيات والنساء: استعجال وطني، المجلس الاقتصادي والاجتماعي والبيئي. المغرب، الصفحات. 101- 108.

Durkheim, I. (2011). İntihar, tarjamat: Eawda, H. Dimashq: Manshurat Alhayyat Aleama Alsuwria Lilkitab.

دوركايم، إ. (2011) الانتحار، ترجمة: حسن عودة، دمشق: منشورات الهيئة العامة السورية للكتاب.

Eabdalhadi, M. (2017). Huquq wa Huriyaat Almara fi Zili Distaawar Jawhariat fi Al- İraq lisanat 2005. Baghdad, İraq: Jamieat Baghdad- Markaz Dirasat Baghdad.

عبدالهادي، م. (2017). حقوق وحريات المرأة في ظل دستور جوهرية العراق لسنة 2005 . جامعة بغداد: مركز دراسات بغداد.

Eabdallah, A. (2008). Al Eunf Dida al Mara bayn Alfiqh w Almawathiq Alduwaliat. Al-Urdun: Aljamieat Al- Urduniya.

عبدالله، ع. (2008). العنف ضد المرأة بين الفقه والمواثيق الدولية. الأردن: الجامعة الأردنية.

Eabdalwhab, L. (2018). Al Eunf al Usari. Lubnan: Manshurat Mada.

عبدالوهاب، ل (2018). العنف الاسري. لبنان: منشورات المدى.

Eazb, H. (2016, April 2). Al Khasayis al Saykumitriat Limiqyas al Eunf Dida al Nisa al Mutazawijati. Majalat Al- İrshad al Nafsi, Vol. 46, pp.339- 364.

عزب، ح. (2 أبريل , 2016). الخصائص السيكومترية لمقياس العنف ضد النساء المتزوجات. مجلة الارشاد النفسي، المجلد. 46، الصفحات. 339 - 364.

Eid, M. (2008). Aleunf Haqayiq wa Qadaya. Lubnan: Manshurat Jamieat Sayida Luwiza.

عيد، م. (2008). العنف حقائق وقضايا. لبنان: منشورات جامعة سيدة اللويزة.

Eisaa, H. (2008). Rawdat al Atfal wa Ealaqatuha bi Taghayurat al Wazifia fi al Usra Aljazayiria. Aljazayir: Jamieat Haji Likhadr.

عيسى، ح. (2008). روضة الاطفال وعلاقتها بالتغيرات الوظيفية في الأسرة الجزائرية، ماجستير. الجزائر: جامعة الحاج لخضر.

Eumar, M. K. (2005). Eilam al Mushkilat al İjtimaeiati. Eamaan, Al-Urdun: Dar Shuruq lilnashr waltawziei.

عمر، م. خ. (2005). علم المشكلات الاجتماعية. عمان - الأردن: دار الشروق للنشر والتوزيع.

Eumar, M. (2020). Faeiliat barnamaj almajlis alqawmaa lilmara litanmiat alweaa bimakhatir Khitan alanathi . Majalat Kuliyat alkhidmat alaijtimaeiat lildirasat walbuhuth alaijtimaeia, Vol. 12.

عمر، ا. (2020). فاعلية برنامج المجلس القومى للمرأة لتنمية الوعى بمخاطر ختان الاناث. مجلة كلية الخدمة الاجتماعية للدراسات والبحوث الاجتماعية، المجلد. 12.

Eumar, S. (2012). Mushkilat İtimaeiat Min Manzur Susyuluji , Al- Urdun - Eman: Wayil Lilnashr Waltawzie.

عمر، س. (2012)، مشكلات اجتماعية من منظور سوسيولوجي، الأردن - عمان: وائل للنشر والتوزيع.

Eunsur, E. (2004). Al Usra fi al Watn al Earabi: Afaq al Tahawul min al Abawiat ila al Shiraka. Shariqa: Jamieat Al- Shariqa.

عنصر، ا. (2004). الأسـرة في الوطـن العربي: آفاق التحول من الأبوية... إلى الشراكة، ماجستير . الشارقة : جامعة الشارقة.

Euthman, A. (2016). Alathar al İqtisadia wal İjtimaeia Lilnizae al Musalah ealaa Furas Tanmia al Mara . Khartum: Jamieat Khartum.

عثمان، أ. (2016). الأثار الاقتصادية والاجتماعية للنزاع المسلح على فرص تنمية المرأة. الخرطوم: جامعة خرطوم.

Fakhar, S. (2006). Al Taharush al Akhlaqi. Dimashq: Dar Ealaalidin Lilnashr.

فخر، ح. (2006). التحرش الاخلاقي. سوريا: دار علاءالدين للنشر.

Fars, K. (2021, Mart). Al Qawanin wal Tashrieat wa Dawruha fi Qadaya al Taharush wal Eunf Dida al Mara. Majalat al Earabia Liladab wal Dirasat al İnsania, Vol. 5, No.16.

فارس، خ. (2021). القوانين والتشريعات ودوها في قضايا التحرش والعنف ضد المرأة. المجلة العربية للاداب والدراسات الإنسانية، المجلد. 5، العدد. 16.

Güreşci, D. (2021). Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet Algısının Analitik İncelemesi (Kocaeli Üniversitesi Örneği). Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Kocaeli Üniversitesi.

Hamaadi, A. (2017). Jarayim al İlisitiebad wal Eunf al Jinsii al Asbab, al Abead, al Muealijat fi al Mujtamae İraqi. Baghdad - İraq: Jameat Baghdad.

حمادي، ا. (2017). جرائم الاستعباد والعنف الجنسي (الاسباب.. الابعاد .. المعالجات) دراسة تحليلية /المجتمع العراقي انموذجًا. بغداد- العراق: جامعة بغداد.

Hamad, H. (2013). Darajat al Waey Bituruq Muajahat al Eunf Biashkalih Mutaeadida ladaa Eayina min Talibat Kuliyat Urdun . Majalat al Jamiea İslamiya Lildirasat Tarbawiya al Nafsia, Vol. 21, No. 503.

حماد، هـ. (2013). درجة الوعي بطرق مواجهة العنف بأشكاله المتعددة لدى عينة من طالبات كلية عالية الجامعية في الاردن وعلاقتها ببعض المتغيرات. مجلة الجامعة الاسلامية للدراسات التربوية والنفسية، المجلد. 21، العدد. 503.

Hariz, E. (1996). Al İrhab al Siyasi. Lubnan: Markaz Dirasat al Wahda al Earabia.

حريز، ع. (1996). الإرهاب السياسي. لبنان: مركز دراسات الوحدة العربية.

Hasan, F. (2009). Dirasat al Eunf Dida Alnisa fi Msir. Msir. Jameat Qahira.

حسن، ف. (2009). دراسة العنف ضد النساء في مصر. مصر: جامعة القاهرة .

Hasan, M. (2020). Al Musanada al Usari wa Ealaqatuha bi Maenaa al Hayaat ladaa al Mara al Maenafa. Majalat Dirasat fi al Khidmat al İjtimaeiy wal Eulum al İnsaniya , Vol. 50, No. 100 -130 (2 April 2020).

حسن، م. (2020). المساندة الاسرية وعلاقتها بمعنى الحياة لدى المرأة المعنفة. مجلة دراسات في الخدمات الاجتماعية والعلوم الإنسانية، المجلد. 50، العدد100 -130، (2 ابريل 2020).

Hilal, N. (2007). Al Eunf al Usari Bialmujtamae Emarati. Shariqa: Markaz Buhuth Shurtat Al-Shariqa.

هلال، ن. (2007). العنف الاسري بالمجتمع الاماراتي. الشارقة: مركز بحوث شرطة الشارقة.

Hilal, S. (2016). Dirasat Asbab w Athar al Eunf Dida al Mara al Riyfia Fi Muhafazat Asyut. Misr: Jamieat Asyut.

هلال، س. (2016). دراسة اسباب واثار العنف ضد المرأة الريفية فى محافظة أسيوط. مصر : جامعة اسيوط.

Husayn, S., Ali, İ. (2021). Fiqh al Usari wa Dawruh fi al Muealajat al Tashrieiat Lileunf al Usari fi İqlim Kurdistan. Majalat al Duwaliat Lileulum al İnsania wa İjtimaeia, Vol. 19.

حسين، س.، & علي، إ. (2021). فقه الاسرة ودوره في المعالجة التشريعية للعنف الاسري في إقليم كوردستان. المجلة الدولية للعلوم الانسانية والاجتماعية، المجلد. 19.

Husayn, T. (2007). Saykulujiat al Eunf al Eayili wal Madrasi. İskandaria: Dar Aljamiea Aljadida.

حسين، ط. (2007). سيكولوجية العنف العائلي والمدرسي. الإسكندرية: دار الجامعة الجديدة.

Hussein, G. (2021). Kuzey Irak'ta Kadın Haklarının Gelişimi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi.

ILO (2009). Almisawat Beyına Aljinsiun fi Samim Aleamal Allaayiq. In 6 (Ed.), Mutamar Aleamal Alduwali, Jinif , pp. 98- 102.

ILO .(2009). المســـاواة بيـن الجنسـيـن في صميم العمل اللائق، البند السادس. مؤتمر العمل الدولي، جنيـف، الصفحات (98-102).

IWHR, MADRE and OWFI (2015). Women's Human Rights Violation in Iraq. Proposed to the UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights on August 31, 2015.

İbrahim, İ. (2012). Athar al Nafsiya wal İjtimaeiyt Lileunf Dida al Mara. Majalat Kuliyat Tarbya Lilbanat, Vol. 24, No. 308.

إبراهيم، إ. (2012). الآثار النفسية والاجتماعية للعنف ضد المرأة. مجلة كلية التربية للبنات، المجلد. 24، العدد. 308.

İbrahim, S. (2019). Athar al Eunf al Usari Dida al Mara ealaa İstiqrar al Usra . Sudan: Jamieat Sudan Lileulum wal Tiknulujia.

إبراهيم، س. (2019). اثر العنف الاسري ضد المراة على استقرار الاسرة، ماجستير. سودان: جامعة السودان للعلوم والتكنولوجيا.

Jibril, M. (2019, January). Al Qabilia Lilisa al Zawjia wa Ealaqatiha Bialtawafuq al Mihni Ladaa al Muealimat fi Daw al Mutaghayirat al Diymujrafia. Majalat Buhuth al Tarbia al Naweia, Vol. 53.

جبريل، م. (يناير , 2019). القابلية للإساءة الزوجية وعلاقتها بالتوافق المهني لدى المعلمات في ضوء المتغيرات الديموجرافية. مجلة بحوث التربية النوعية، المجلد. 53.

Jidil, K. (2017). Athar al Eunf Dida al Mara w Taqdir al Dhaat Lidiha. Aljazayir: Jamieat Eabd Al- Hamid Bin Badis.

جيدل، خ. (2017). أثر العنف ضد المرأة و تقدير الذات لديها، ماجستير. الجزائر: جامعة عبد الحميد بن باديس.

Jumea, J. (2014). Al Eunf Dida al Mara min Manzur al Nawe al İjtimaei wa Tathirih eala al Tanmiat al Siyasiat Fi Filistin Li Aewam (2000 - 2013). Filistin: Jameat Najah.

جمعة، ج. (2014). العنف ضد المرأة من منظور النوع الاجتماعي وتاثيره على التنمية السياسية في فلسطين لأعوام 2013) (2000، ماجستير. فلسطين: جامعة نجاح.

Kafafi, E. (1999). Al İrshad wal Eilaj al Nafsi al Usari. Qahira, Msir: Dar Alfikr Alearabi.

كفافي، ع. (1999). الارشاد والعلاج النفسي الاسري. القاهرة: دار الفكر العربي.

Kamal, A. (1994). Al Jins wal Nafs fi al Hayat al İnsania. Bayrut: Muasasat Arabia Lildirasat.

كمال، ع. (1994). الجنس والنفس في الحياة الانسانية. بيروت: المؤسسة العربية للدراسات والنشر.

Kamal, B. (2017). Al Eunf Usari w Atharuh ealaa al Usra w Almujtamae fi Aljazayir. Aljazayar: Jamieat Wahran.

كمال، ب. (2017). العنف الأسري وأثره على الأسرة والمجتمع في الجزائر ، دكتوراه. الجزائر: جامعة وهران.

Karabela, A. (2020). Kadına Yönelik Şiddet ve İletişim Becerileri. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi.

Karim, H. (2014). Zahirat al Eunf al Usari fi Arbil. Arbil, Iraq: Muntadi İqra Althaqafi.

هتاو كريم. (2014). ظاهرة العنف الأسري في أربيل. أربيل: منتدي إقرا الثقافي.

Kashrud, Z. (2018). Al Eunf al Mumaras Dida al Zawja Fi al Wasat al Usari. Aljazayir: Jamieat Aljazayar.

كشرود، ز. (2018). العنف الممارس ضد الزوجة في الوسط الاسري، دكتوراه. الجزائر: جامعة الجزائر.

Kasab, E. (2011). Ashkal Aleunf Almuajah dida Alzawja fi Mujtama Urduni wa Ealaqatihi bialkhasayis diymughrafia Walthaqafiat Lilzawjayn (Dirasat Maydaniat Ean Alzawja Almuealaqa fi Muhafazat Asima Eman) (Risalat Majistir), Urdun: Jamieat Muta.

كساب، ع. (٢٠١١)، أشكال العنف الموجه ضد الزوجات في المجتمع الأردني وعلاقته بالخصائص الديمغرافية والثقافية للزوجين (دراسة ميدانية عن الزوجات المعلقات في محافظة العاصمة عمان) (رسالة ماجستير)، الأردن: جامعة مؤتة.

Kaytan, T. (2014). Thaqafat al Eunf wa Mikanizamat al Takayuf. İraq - Diywany: Jameat Diywany.

كيطان، ط. (2014). 83. ثقافة العنف وميكانيزمات التكيف دراسة ميدانية لمظاهر العنف في الحياة اليومية لمجتمع العراقي - مدينة الديوانية نموذجا. العراق - الديوانية.

Khadir, Z. (2009). Asbab al Eunf w Atharih ealaa al Mujtamae Al-Misri. Al- Qahira: Jamieat Al- Qahira.

خضر، ز. (2009). أسباب العنف وآثاره على المجتمع المصري. القاهرة: جامعة القاهرة.

Lizaghad, F. (2017). Al Eunf Dida al Mara: Bayn al Mawruth al Thaqafii wa Tahadiyat al Qanun al Jadidi. Al-Jazayar.

لزغد، ف. (2017). العنف ضد المرأة: بين الموروث الثقافي وتحديات القانون الجديد. الجزائر.

Mahmud, K. (2011). Ashkal al Eunf Dida al Zawja fi al Mujtamae Urduni wa Ealaqatih bi al Khasayis al Diymughrafia w Althaqafia Lilzawjayni . Urdun: Jameat Urdun.

محمود، ك. (2011). اشكال العنف ضد الزوجات في المجتمع الاردني وعلاقته بالخصائص الديمغرافية والثقافية للزوجين، دراسة ميدانية على عينة من الزوجات المعنفات في عمان - الاردن . الاردن.

Makiy, R, (2008). İshkaliat al Eunf. Bayrut, Lebanon: Almuasasat Aljamieia Lildirasat w Alnashr.

مكي، ر.، عجم، س. (2008). إشكالية العنف. بيروت: المؤسسة الجامعية للدراسات والنشر.

Mansur, E. (2000). Al Usra ealaa Masharif al Qarn al Wahid w Aleishrin. Qahira: Dar Fikr Earabi.

منصور، ع. (2000). الاسرة على مشارف القرن الواحد والعشرين. القاهرة: دار الفكر العربي.

Mansur, E. (2014). Al Eunf al Usari fi Madinat Eaman. Urdun: Jamiat Urdun.

منصور، ع. (2014). العنف الاسري في مدينة عمان (دراسة ميدانية على النساء المعنفات). الاردن: جامعة الاردن.

Milikia, L. (2008). Baed al Eawamil al Usaria wal Nafsia lil İntihar. Aljazayar: Jamieat Aljazayir.

مليكية، ل. (2008). بعض العوامل الاسرية والنفسية للإنتحار. الجزائر: جامعة الجزائر.

Mismar, M. (2020). Jarayim Aleunf Dida Almar'at Wathariha Ealaa Almujtamae min Wijhatnazar Aleamilin fi Marakiz Himayat Usari. Arab Journal for Scientific Publishing (AJSP). Retrieved (22 April 2020).

مسمار، م. (2020). جرائم العنف ضد المرأة وآثارها على المجتمع من وجهة نظر العاملين في مراكز حماية الأسرة: دراسة ميدانية على المجتمع الأردني. المجلة العربية للنشر العلمي (AJSP) Arab Journal for Scientific Publishing - 22 ابريل،2020.

Moawad, K. (1999). Ealm Nafs al İjtimaei . İskanderiya: Dar Fikr al Jamiei.

معوض، خ. (1999). علم النفس الاجتماعي. الاسكندرية: دار الفكر الجامعي.

Muhamad, M. (2018). Madaa Tathir al Eunf al Usari Ealaa al Suluk İnhirafİ. Maka Mukarama, Al- Sueudia: Jamieat Um Al- Quraa.

محمد، م. (2018). مدى تاثير العنف الاسري على السلوك الانحرافي . السعودية: جامعة أم القرى.

Muhamad, A. (2007). Al Eunf al Usari Dida al Zawja. Baghdad: Wizarat al Thaqafa.

محمد، أ. (2007). العنف الاسري ضد الزوجة. بغداد: وزارة الثقافة.

Muntasir, K. (2003). Al Khitan w al Eunf Dida al Mara. Al- Qahira, Msir: Dar Al- Eayn lilnashr.

منتصر، خ. (2003). الختان والعنف ضد المرأة. القاهرة: دار العين للنشر.

Nabavi, R. T. (2012). Bandura's Social Learning Theory & Social Cognitive Learning. University of Science and Culture, Access date: (January 2012).

Ealaywi, N. (2012). Al Eunf Dida al Mara fi İtar al Zawaji. Al- Jazayir.

عليوي، ن. (2012). العنف ضد المرأة في إطار الزواج. الجزائر: جامعة الجزائر.

Qaefarani, S. (2009). Al Haymanat al Dhukuria. Bayrut, Lebanon: Markaz Dirasat Wahda Earabia.

قعفراني، س. (2009). الهيمنة الذكورية. بيروت: مركز دراسات الوحدة العربية.

Qariquti, H. (2015). Eunf al Mara fi al Majal al Usari. Qatar: Wizarat Awqaf wal Shuwun İslamia.

قرقوتي، ح. (2015). عنف المرأة في المجال الأسري. القطر: وزارة الأوقاف والشؤن الاسلامية.

Rashid, A. j. (2012). Al Manzur al Thaqafii Lileunf Dida al Mara fi İraq. Baghdad, Iraq: Markaz Dar Alsalam.

رشيد، ا. (2012). المنظور الثقافي للعنف ضد المرأة في العراق . العراق: مركز دار السلام العراقي.

Rashid, M. (2016). Jarimat al Eunf al Maenawi Dida al mara. Qahira: Masdar al Qawmi Liliisdarat al Qanuni .

رشيد، م. (2016). جريمة العنف المعنوي ضد المرأة. القاهرة: المصدر القومي للإصدارات القانونية.

Rihany, Z. (2017). Al Eunf Alusariu Dida Almara wa Ealaqatuh bi İdtirabat Saykusumatia, Risalat Majster Manshura, Aljazayir: Aliat Eulum İnsania Walaijtimaeiat Qism Aleulum Alaijtimaeia

ريحانـي، ز. (2010) العنف الأسري ضد المرأة وعلاقته بالاضطرابات السيكوسوماتية، رسالة ماجستير منشورة، الجزائر: آلية العلوم الإنسانية والاجتماعية قسم العلوم الاجتماعية.

Saed, R. (2015). Al Eunf Dida al Mara fi Makan al Eamal. Nabulus - Filastin: Jameat Filastin.

سعد، ر. (2015). العنف ضد المرأة في مكان العمل، ماجستير. نابلس - فلسطين: جامعة فلسطين.

Saeid, A. (2020). Athar Alzawaj Almubakir eind Alfatayat fi Almujtamae İraqi. Majalat Lark, Vol. 37.

سعيد، ا. (2020). آثار الزواج المبكر عند الفتيات في المجتمع العراقي. مجلة لارك للفلسفة واللسانيات والعلوم الاجتماعية، المجلد. 37.

Sayid, J. (2014). Al Eunf Dida al Mara (Alaightisab wa Altaharush Aljinsi). Al Qiada al Eama Lishurtat Sharjah. 89, pp. 119 - 150. Sharjah: Dar Al- Manzuma, UAE.

السيد، ج. (2014). العنف ضد المرأة (الاغتصاب والتحرش الجنسي). القيادة العامة لشرطة الشارقة (الصفحات 119 - 150). الإمارات: دار المنظومة.

Shaeban, B. (2000). Al Mara al Earabia fi al Qarn al Eishrin. İraq: Dar Mada.

شعبان، ب. (2000). المرأة العربية في القرن العشرين. العراق: دار المدى.

Shamakh, E. (2010). Al Eunf al Usariu (Jahiliat Asır). Al- Qahira., Msir: Sahwa Lilnashr.

شماخ، ع. (2010). العنف الأسري (جاهلية العصر). القاهرة: الصحوة للنشر والتوزيع.

Sulfati, R. (1995). Zahirat Darb Alzawja, Risalat Majistir, Qism İijtimaei, Baghdad: Jamieat Baghdad,

سلفتي، ر. (1995)، ظاهرة ضرب الزوجات، رسالة ماجستير، قسم الاجتماع، بغداد: جامعة بغداد.

Tahati, D. (2014). İdrak al Eunf Dida al Mara min Manzur al Nawe al İjtimaei. Urdun: Jamieat Urdun.

طاهات، د. (2014). إدراك العنف ضد المرأة من منظور النوع الاجتماعي، ماجستير. الاردن: الجامعة الاردنية.

United Nations. (2010). (CEDAW): Aitifaqiat Alqada ealaa Jamie Ashkal Altamyiz Dida Almara. Guatemala. Erişim Tarihi (28/02/2022). Erişim Linki: http://hrlibrary.umn.edu/arabic/CEDAW162

United Nations. (2010). (سيداو): اتفاقية القضاء على جميع أشكال التمييز ضد المرأة. اللجنة المعنية بالقضاء على التمييز ضد المرأة الدورة غواتيمالا.

Wadi, W. (2018). Tahlil Asbab Aleunf Dida Almara Fi Iraq Watharih İqatisadia wa İjtİmaeia Biaistikhdam Tariqat Altahlil Aleamili, Majalat İqtisadii Khalijii, p. (37) Aylul, Basra: Jamieat Basra.

وادي، و. (2018)، تحليل أسباب العنف ضد المرأة في العراق واثاره الاقتصادية والاجتماعية باستخدام طريقة التحليل العاملي، مجلة الاقتصادي الخليجي، العدد (37) أيلول، البصرة: جامعة البصرة.

Yörük, Ş. (2018). Kadına Yönelik Şiddet Olgusu ve Yazılı Basında Temsili Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ege Üniversitesi.

Yusli, N. (2009). Al Eunf Dida al Maraa Bayn al Waqie al Tarbiat w Alrijlatu. Aljazayar: Jamieat Aljazayar.

Zaghir, R. (2020). Al Athar al Nafsia w al İjtimaeia Lileunf al Usari Dida al Mara fi Mujtamae Liybi. libya: Jamiat libya.

زغير، ر. (2020). الاثار النفسية والاجتماعية للعنف الاسري ضد المرأة (دراسة ميدانية على عينة من النساء في المجتمع الليبي). ليبيا: جامعة ليبيا.

Zankina, B. (2016). Al Mara fi Manatiq al Nizaei. Erbil- İraq: Majlis al Aeilaa Lishuuwn Maraa.

زنكنة، ب. (2016). المرأة في مناطق النزاع. أربيل - العراق: المجلس الأعلى لشؤون المرأة.

EKLER

IRAK'TA KADINA YÖNELİK AİLE İÇİ ŞİDDET "ERBİL ÖRNEĞİ"

Mülakat Soruları

Yaşınız

Medeni durumunuz

Mevcut olduğunuz ikamet yeri (Şehirde .... Kasabada …)

Eğitim durumunuz

Mesleğiniz

Evliyseniz, eşinizin mesleği nedir?

I. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Türleri

1. Size yönelik hangi tür şiddet uygulanıyor?
2. Her türlü şiddete maruz kaldığınızda tepkiniz nasıl oluyor?
3. Herhangi bir şiddete maruz kaldığınızda onu ifade edebiliyor musunuz? Ya da duygularınızı birisiyle paylaşabiliyor musunuz?
4. Aileniz tarafından yaşam tarzınız kontrol ediliyor mu? Cevabınız (evet) ise hangi taraftan?
5. Şiddet deyince aklınıza ne geliyor? Ne tip davranışları şiddet olarak görüyorsunuz?
6. Çevrenizde aile içi şiddet olayları oluyor mu? Oluyorsa bunları anlatabilir misiniz?

II. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Nedenleri

1. Yaşadığınız şiddetin sebepleri nelerdir?
2. Şiddet anında sustuğunuzda şiddeti uygulayan kişi ne yapar?
3. Ailenizde ekonomik sorun yaşıyor musunuz?
4. Kendi paranıza sahipseniz tasarruf edilmesinde özgür müsünüz?
5. Aileniz şiddet uyguladığı zamanda genellikle sizi ne ile tehdit eder?
6. Kocanız tarafından boşanmakla veya evden kovulmakla tehdit ediliyor musunuz?
7. Ailedeki diğer kişiler de aynı fail tarafından benzer şiddete maruz kalıyor mu? Cevabınız sadece sizseniz bunun sebebi nedir?
8. Kocanız size şiddet uyguluyorsa, boşanma kararı almayı hiç düşündünüz mü? Cevabınız (hayır) ise sebebi nedir?
9. Ailenizde kızla erkek arasında ayrımcılık yapılıyor mu?

10. Aileniz tarafından şiddete uğradınız mı? Cevabınız (evet) ise şiddet eylemi kim tarafından gerçekleştirilmiştir?
11. Genellikle kaç kez şiddete maruz kalıyorsunuz?
12. Şimdiye kadar kaç kere şiddete maruz kaldınız?
13. Şiddete uğradığınızda evde yalnız mısınız, yoksa başka bir aile ferdi veya akrabanız mevcut olduğunda mı gerçekleşiyor?
14. İhtiyacınız olduğunda başkalarından tavsiye ve yardım ister misiniz? Cevabınız (evet) ise ilk önce kime dönersiniz?
15. Ağır yaralanmalara yol açan şiddet ve dayaklara maruz kalma sonucu hastaneye kaldırıldığınızda, yaralarınızın nedenini onlara dürüstçe söyler misiniz? Cevabınız (hayır) ise sessiz kalmanızın sebebi nedir?
16. Evliyseniz, kocanızla aranızda eğitim durumu ve ekonomik gelir açılarından farklar var mı?

III. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Olumsuz Etkileri

1. Şiddet sizi olumsuz etkiledi mi? Cevabınız (evet) ise hangi taraftan?
2. Maruz kaldığınız şiddetten dolayı herhangi bir sağlık sorunu yaşıyor musunuz?
3. Hamilelik sırasında şiddete maruz kaldınız mı? Sonuç olarak sizi nasıl etkiledi?
4. Maruz kaldığınız şiddet nedeniyle uyku sorunları yaşıyor musunuz? Nasıl?
5. Hiçbir zaman kendinize zarar vermeyi veya intihar etmeyi düşündünüz mü veya intihara teşebbüs ettiniz mi? Cevabınız (evet) ise neden?
6. Maruz kaldığınız şiddetten dolayı hiç depresyona girdiniz mi?
7. Şiddetin olumsuz etkilerinden dolayı yardım için bir psikiyatriste danıştınız mı? Cevap (hayır) ise neden?
8. Aile bireylerinin (koca, baba, erkek kardeş vs.) hangi tip davranışları sizi üzüyor ve olumsuz etkiliyor?
9. Evliyseniz ve şiddete maruz kaldıysanız, ailenizle (anne, baba, kardeşler) bu durumu ilk paylaştığınızda onların tepkileri ne oldu?

IV. Sosyokültürel Açıdan Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet

Erken Evlendirme

1. Aileniz sizi 18 yaşına girmeden erken evlenmeye zorladı mı?
2. Evliyseniz evliliğiniz hangi evlilik türünde ve nasıl gerçekleştirildi?

Kan Karşılığı Evlendirme

1. Ailenizde koca seçme kararı baba veya erkek kardeş tarafından mı verilir? Cevabınız (evet) ise kendinizin bu kararı almama sebebi nedir?
2. Kan karşılığı evlendirme durumu yaşadınız mı? Veya aileniz sizi bu tür evlendirmeye kalkıştı mı?

Namus Cinayeti

1. Hiç tacize uğradınız mı?
2. Aileniz bu durumda size nasıl davrandı?

Kadın Sünneti

1. Siz sünnet oldunuz mu?
2. Sünnet eylemi sizi olumsuz etkiledi mi? Cevabınız (evet) ise fiziksel veya psikolojik yönden mi?

Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Konusunda Yasanın Uygulanması

1. Aileniz tarafından aşağılama, taciz ve zulme maruz kaldığınızda ne yaparsınız? O anda nereye dönersiniz, şikâyet mi edersiniz yoksa başka bir yola mı başvurursunuz?
2. Şikâyette bulunduysanız polis veya yasal makamlar size nasıl davrandılar?